Raftul Denisei

Anuradha Roy

Calul de lut

Traducere de Cristina Nicolae

„Un roman complex și sfâșietor despre a iubi și a trăi altfel, într-o lume tot mai incertă."
— *BookRiot* —

book HUMANITAS fiction

Anuradha Roy

Calul de lut

Traducere din engleză și note de
CRISTINA NICOLAE

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

ANURADHA ROY
THE EARTHSPINNER
Copyright © Anuradha Roy, 2021
All rights reserved.

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziţie publică pe internet sau în reţele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informaţiei, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislaţiei privind protecţia dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune în limba română (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-097-266-2 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Lui Myriam

Sunt vas
Și sunt tipsie
Sunt bărbat
Și sunt femeie
Sunt grepfrut
Și sunt limetă
Sunt hindus
Și sunt musulman
Sunt pește
Și sunt năvod
Sunt pescar
Și sunt timp
Sunt nimic
Spune Kabir
Nu sunt printre cei vii
Nici printre morți

Kabir, cândva în secolul al XV-lea
(tradus din hindi în engleză
de Arvind Krishna Mehrotra)

UNU

Joi, 11 octombrie

E toamnă, și sunt la universitate în Anglia. Niciodată n-am știut cum arată toamna. Acolo unde am copilărit eu, musonul se răcea și aducea cu el o iarnă atât de blândă, încât copacii nici nu se mai sinchiseau să-și schimbe culoarea, după care, în doar câteva zile, te arunca direct în infernul verii toride. Aici lumina e verde-aurie, iar în dreptunghiul de copaci conturat de fereastra mea, plutesc din cer frunze arămii și roșu-închis, însuflețite în aerul înfiorat, în mișcare. E îndeajuns de liniște ca să aud foșnetul lor moale când se așternpe pământ și scârțâitul peniței mele pe hârtia albastră a aerogramei. *Sunt bine, în avion totul a fost în regulă. De sus, toate casele arătau la fel, ca niște jucării. Iarba e de un verde diferit.*

— Tu întotdeauna reușești să pleci și să scapi, ție tot timpul ți-e ușor, îmi răsună-n minte vocea surorii mele.

Astea fuseseră cuvintele ei de despărțire la aeroport, deși nu le rostise cu glas tare. Tia mai are trei ani de școală și e învinsă în fiecare zi în bătăliile ei cu cărțile. Nu reușește să scoată mai mult de cincizeci la sută la nici un examen și țipă:

— Ce rost are *să citesc* despre *gaucho*[1] și flamenco, eu vreau *să fiu* în Argentina!

Are alte planuri de viitor, mereu schimbate, mai puțin o constantă: toate includ sticlă, nu hârtie. Oglinzi, lentile pentru aparate de fotografiat, dansat pe sticlă, turnat cocktailuri în pahare. Are o voce joasă, bogată, trebuie doar să înceapă să fredoneze leneș „Înaltă și zveltă, și tânără, și minunată“[2] că oamenii se și opresc să asculte. Picioarele ei lungi și subțiri arată că încă mai are mulți centimetri de crescut. Vrea să sară peste anii de școală, să descopere și să exploreze tinerețea, actoria, producția de film fără ca să se mai spetească pentru o diploma de facultate.

— Ce vrei să spui cu ce mai e nou? Se întâmplă vreodată ceva nou în cocina asta? s-a lamentat ea la telefon zilele trecute când am sunat-o. Acum că ai plecat tu, eu n-o să mai pot pleca niciodată. O să rămân blocată aici, să-i port de grijă lui Amma[3] toată afurisita asta de viață.

— Câtă dramă, Tia, am zis eu. În ce carte trăiești zilele astea? Pun pariu că nu în *Micuțele doamne*. În fine, unde e Amma acum?

— Tot la serviciu. Și ocupată sunt și eu, a strigat ea, trântindu-mi telefonul în nas.

Se încruntă și lovește cu pumnii în imaginea reflectată în oglinda de lângă telefon de

parcă și-ar îndrepta loviturile asupra mea. Eram sigură de asta.

Mi-am petrecut restul zilei chinuită de remușcări pentru sarcasmul meu, imaginându-mi-o pe Tia în camera ei, cu muzica năvălind puternic prin ușa încuiată în timp ce ea stă înăuntru, eschivându-se de la orice altceva, urându-mă tot mai mult cu fiecare țipăt furios de chitară electrică. Ușa o să îi rămână închisă până noaptea târziu, și mama o să bată în ea din ce în ce mai tare: *Tia, hai, vino să mănânci… Ce se întâmplă, Tia?… Spune-mi ce nu e în regulă.*

Dacă aș fi acasă, m-aș năpusti afară, aș ieși să alerg – trebuind neapărat să scap de acolo – indiferent de oră, oricât de greu ar fi de suportat zăpușeala.

Mă descurc bine la examene, însă Tia se înșală, nu mi-a fost deloc ușor să le iau și nu mi-e ușor nici acum. N-am nici un bănuț aici, sunt falită, cu o bursă care promovează impunerea virtuții prin austeritate. Bursa provine din pompos denumitul Fond Farhana Abdulali pentru Educația Fetelor[4] și e destinată musulmanelor. Acest lucru nu a descurajat-o pe Begum Tasneem Khan, care pusese ochii pe mine și a cărei privire pătrunzătoare mă urmărise în cea mai mare parte a ultimului an de școală, deși eu nu eram conștientă de asta. Într-o după-amiază, am fost convocată în biroul directoarei și am intrat pătrunsă de groază, dar am ieșit de acolo ținând strâns în mână tot soiul de formulare de cerere.

— De ce să nu te înscrii? întrebase ea. N-are ce rău să-ți facă dacă încerci.

Oamenii care administrează bursa sunt legați de femeia aceasta printr-o adevărată rețea de legături feudale, și presupunerea mea e că gloria ei vertiginoasă îi făcea să nu îndrăznească să aducă în discuție problema religiei mele. Sau poate au crezut că anii petrecuți într-o școală musulmană mă făcuseră să fiu câte puțin din fiecare.

Unul dintre interviuri a presupus o cină cu mai marii orașului, toți uitându-se la mine ca niște potențiali socri, după cum a comentat mama, să vadă dacă știu diferența dintre furculiță și cuțit, dacă pot să fac conversație și să o anim, să râd, însă nu prea tare. Ea m-a sfătuit să nu mănânc aripioare și pulpe, ca să nu-mi zboare din farfurie. Când a sosit ziua cu pricina, am văzut-o pe Begum Tasneem de cealaltă parte a mesei din sala de banchete, dincolo de un veritabil câmp alb de luptă, care strălucea de argintărie și cristaluri. Stătea în mijlocul unui grup numeros de oameni solemni. Nu s-a uitat în direcția mea când bătrânul și blândul valet mi-a șoptit la ureche că voi fi servită de fiecare dată din partea stângă, niciodată din dreapta. La următoarea lui apariție, a murmurat:

— Stai dreaptă, copilă, ia un șervet.

Mi-am dat seama că florile pliate și țepene ce stăteau drepte în suporturi de argint erau destinate utilizării. M-am uitat pe furiș la ceilalți și am încercat să mă port ca o doamnă, tamponându-mi din când în când buzele cu delicatețe, și m-am abținut să mă bag sub masă, panicată, când șervetul mi-a alunecat de pe genunchi pe podea. Odată ce învălmășirea neclară de candelabre, mătăsuri și argintărie a căpătat contur și detalii, privirea mi-a căzut pe o fată care stătea la masă ceva mai departe, și chiar atunci ea și-a umflat obrajii, și-a mijit ochii, s-a strâmbat la mine, zâmbind forțat, după care fața i-a devenit din nou serioasă. Nu am schimbat nici un cuvânt, dar pe urmă seara a fost mai ușoară.

După câteva săptămâni, Begum Tasneem m-a chemat în biroul ei cu o mulțime de

ferestre. Îmi aduc aminte de vaza cu smalț albastru de pe măsuță, în care tronau crini păianjen, de șirurile de fotografii de grup de pe perete, de inima mea care bătea cu putere. Lumina dimineții, filtrată de perdele străvezii, venea din spatele ei, dându-i o strălucire nepământeană, iar în aer plutea parfumul crinilor. Sosise ziua cea mare. Mă simțeam ca și cum aș fi fost transportată într-unul din basmele acelea populare în care o zeitate îi spune unei ființe umane uluite:

— Ce-ți dorește inima? Grăiește, și ți se va da.

Vocea lui Begum Tasneem părea să vină de undeva din apropierea crinilor și avea parfumul lor. Primisem o bursă la o mare universitate din Anglia, trebuia să plec la sfârșitul lui septembrie, iar ei se vor ocupa și de zbor. Perdelele au încetat să se mai legene și lumina a licărit câteva clipe. Dintr-o suflare aproape, mi-a spus, zâmbind ironic:

— Nu vor lăsa bursa să ți se urce la cap, cei de la Fond. Au calculat banii ca să se asigure că te întorci educată – dar și cumpătată, virtuoasă, recunoscătoare. O fată bună.

Apoi, cu o mișcare elegantă, istovită, mi-a dat de înțeles că trebuie să plec, părând că-mi face cu mâna și în același timp că îmi arată ușa.

— Așa cum te cunosc, Sarayu, a spus ea, nu vei lăsa un picuț de sărăcie să stea în calea distracției.

Ochii ei albaștri verzui, de obicei vigilenți și impersonali, păreau amuzați și chiar e posibil ca ea să fi zâmbit ușor când și-a coborât din nou privirea pe dosarul ce stătea deschis în fața ei.

Fiecare parte a Fondului Farhana Abdulali este alocată cu mare atenție: taxele merg direct la universitate, facturile de cămin se plătesc facultății, restul trebuie să ajungă pentru mâncare, cărți și, din când în când, câte un film, și este remis lunar de un anume Abdulali în vârstă, care locuiește aproape de mare, lângă Brighton. Nu îl cunosc și nici nu știu cum să ajung la el. De fiecare dată când merg la cursuri și trec cu bicicleta pe lângă lampioanele japoneze din fața unui restaurant încântător de pe traseul meu sau studiez un avizier plin de reclame pentru concerte și piese de teatru, vreau să-i spun că o sută de lire în plus nu ar face nici cea mai mică diferență în viața lui, dar ar fi schimba-o considerabil pe a mea.

Austeritatea Abdulali înseamnă că uneori nu am suficienți bani în bancă pentru un apel internațional de trei minute, așa că pun o monedă de cincizeci de penny în cutia telefonică și aștept ca mama să ridice receptorul și să o salut. Știu că apelul se va întrerupe imediat. Ea își va da seama că am fost eu, iar eu știu prea bine locul de lângă ușă, lângă oglinda cea mare, unde trebuie să stea în picioare când răspunde la telefon doar ca să audă cum apelul se întrerupe. Preț de o clipă, cât să respiri o dată, suntem împreună, la cele două capete ale unui fir subțire ce se întinde peste continente și oceane.

La sfârșitul fiecărei zile, dacă nu reușesc să mă conving să mă întorc în camera mea pustie, mă duc la bibliotecă sau dacă nu la bibliotecă, atunci folosesc o cheie pe care am primit-o pentru subsolul unei biserici de la poalele dealului unde e facultatea mea. La subsol este un atelier de olărit pe care studenții îl pot folosi gratuit dacă s-au înscris la clubul de ceramică. Mă simt de parcă aș fi căzut printr-o vizuină de iepure într-o peșteră secretă – unde luminile rămân aprinse, cuptoarele de ardere, uneltele și roțile sunt îngrijite

de spiriduși care își fac treaba nevăzuți, unde stocurile de material sunt reînnoite ca prin farmec și poți intra la orice oră din zi sau din noapte. Nu am văzut niciodată ceva atât de luxos.

În ceasurile în care stau la roata de olărit, nu trebuie să am de-a face cu alți oameni. Nu trebuie să le spun ce studiez, sau de unde sunt, sau să le zâmbesc cu o uimire mulțumită când îmi spun că întotdeauna și-au dorit să meargă în India. În plus, acolo e cald, există un ceainic și pliculețe de ceai, o cutie mereu plină cu biscuiți cu ghimbir, dolofani și greu de mestecat. Roata se învârte, pun pe ea un bulgăre de lut, acopăr lutul cu mâinile și dacă închid ochii, țin în palme întreaga planetă, învârtindu-se cu zumzetul unui motoraș. Nu vreau să plec din atelier, vreau să aduc aici un pat de campanie și cărți și să fiu o pustnică.

Marți, 16 octombrie

Singurătatea mea nu a ținut mult. Astă-seară, după numai o săptămână în peștera mea, în clipa în care am descuiat ușa, mi-am și dat seama că mai era o persoană acolo. I-am simțit prezența înainte chiar să văd pe cineva, eram indignată, simțeam că mi se încălcase teritoriul. În loc de iz de pământ umed, am simțit miros de aftershave. Auzeam tremolourile de la radio, apa curgând dintr-un robinet.

Atomii din jurul meu s-au rearanjat într-un model ce nu-mi era cunoscut. M-am răsucit pe călcâie să plec. Sunetul apei s-a oprit însă și o voce a întrebat dacă era cineva acolo.

La prima vedere, am fost surprinsă de persoana care a venit dinspre chiuvetă. Am văzut că era fată, că era înaltă și zveltă, dar mânecile suflecate lăsau să se vadă umerii și bicepșii unui tinerel. Picioarele ei erau înfipte ferm în pământ, de parcă ar fi crescut din el, lungi și musculoase. În subsolul cu tavan jos, unde deja mă obișnuisem să fiu singură, ea umplea întregul spațiu. Apoi mi-a zâmbit, și am simțit cum mă destind.

Mi-a oferit zâmbetul acela, dar fără să-l continue în cuvinte. S-a întors la lucru la fel de sigură pe sine ca cineva care meșteșugea dintotdeauna vase de lut. A luat din magazie trei sau patru bucăți mari de lut și le-a frământat într-un bulgăre mare, punându-și toată forța în el, apoi l-a tăiat în felii cu sârma. S-a dus la cântarul de pe masa de lucru din dreapta și a împărțit lutul în câteva bucăți de șase sute de grame. A făcut toate astea cu o concentrare care bloca orice altceva în jurul ei.

Odată ce a avut lângă roată un șir ordonat de bulgări identici, s-a așezat pe scaun și a scos o eșarfă alb cu negru din buzunarul blugilor. Încercam să mă concentrez pe ce începusem să fac, nici nu mai știam ce anume, dar îmi era tot mai greu să-mi iau ochii de la ea. A împăturit eșarfa într-un triunghi și și-a acoperit ochii cu ea, apoi a înnodat-o strâns la spate, în așa fel încât să nu mai vadă nimic. Pe urmă, a bâjbâit în jur după unul dintre bulgării ei de lut și a început să îl centreze, trecând roata pe rotire rapidă. În câteva clipe, o formă surprinzător de perfectă a apărut între degetele ei atotvăzătoare, atotsimțitoare.

Subsolul începuse să-mi pară un refugiu sigur. Cu străina asta înaltă, musculoasă, legată la ochi, spațiul pulsa de o energie necunoscută și amenințătoare. La radioul pe care

îl pornise se auzea un cântec care îndemna pe toată lumea să ia întotdeauna vremea cu ei, dar nu văd cum e posibil, dacă o singură prezență străină poate schimba într-atât un loc.

Luni, 22 octombrie

O cheamă Karin Wang. La naștere, în Borneo, Malaezia, i se dăduse un alt prenume chinezesc, dar nu-i plăcuse cum suna, așa că s-a descotorosit de el. Eu îmi port vechea mea viață într-un rucsac ce nu dispare niciodată și a cărui greutate îmi face rău, în vreme ce Karin pare să se fi ivit din pământ, neîmpovărată de părinți, frați sau surori, familie, trecut. S-a eliberat de toate astea.

— Sunt speranța olimpică a Malaysiei, mi-a zis ea când stăteam una lângă cealaltă, murdărindu-ne mâinile cu lut la roți învecinate.

De data asta, lucra fără să fie legată la ochi, și tăcerea ei de mai devreme fusese înlocuită cu o sporovăială ce nu mai contenea.

— De fiecare dată când câștigam ceva, apărea o poză cu mine în ziar. Fata de aur, asta sunt eu.

Tatăl ei păstra tăieturile din ziare într-un album în care ea nu se uita niciodată. În schimb, albumul ei personal avea imagini cu avioane, și ea le trasa conturul cu degetele, știind că într-o zi o să zboare departe de tatăl care o trezea când mijeau zorile, chiar și în vacanță, și o ducea pe plajă, unde trebuia să alerge desculță pe nisip, cât de repede și cât de departe putea. A montat inele și bare de oțel ca să facă ea exerciții. În fiecare dimineață trebuia să mănânce două ouă fierte și pește sărat, în vreme ce fratele ei încerca să nu ridice privirea din micul lui bol cu orez. Tatăl ei o privea cum își înghite vitaminele, o cântărea, după care îi măsura și însemna înălțimea pe perete.

— Sunt ceva între cobaiul lui taică-miu și un porc pe care îl îngrașă pentru tăiere, a spus ea. Îmi doresc mult de tot să nu câștig, dar mi-e prea frică de ticălosul ăsta ca să pierd.

Felul în care vorbea despre el m-a surprins. Am încercat să-mi amintesc dacă-mi fusese vreodată frică de tata. Aproape că îl vedeam lângă Karin, de parcă era aievea și chiar stătea acolo și o asculta, cu fruntea încruntată de îngrijorare pentru limbajul ei reprobabil. Aceeași atitudine pe care a avut-o cu mine și Tia în ultimul lui an sau doi de viață, când era sigur că nu mai avea mult de trăit și se întreba dacă ar putea cumva să ne facă să creștem de două ori mai repede.

Karin nu-și dorește să alerge sau să concureze, vrea să studieze ingineria aeronautică și să piloteze avioane. Însă biletul ei spre libertate are un preț: are bursă pentru performanță sportivă. I s-au oferit un loc, bani, mentorat, meditații, până și alocație de hrană – atâta vreme cât continuă să se antreneze pentru medalii la atletism și câștigă vreo câteva pentru universitate.

— Cu cât mai tare încerc să scap de alergat, cu atât mă fac ei să alerg mai mult. Dacă nu alerg, n-am șanse să studiez, zise ea cu o expresie ce era undeva între grimasă și rânjet.

A mărit viteza roții, atât de tare, că acum nimic nu mai avea contur, iar vasul cu gura larg căscată pe care îl avea între mâini și-a pierdut forma în timp ce se învârtea nebunește. A oprit roata și a lovit cu pumnul lutul care se prăbușea.

În studio Karin e o prezență neobișnuită, neverosimilă. În rarele ocazii când și alți studenți coboară acolo, încearcă să nu se holbeze la ea când își face apariția, intrând cu pași mari, cu mușchii încordați sub colanții neon pe care îi poartă cu cizme înalte până la gambe. Când e pe jumătate intrată, începe să se dezbrace, scuturând din umeri, dând jos haina de catifea verde închis, cumpărată la mâna a doua de la Oxfam, după cum am aflat. Are părul tuns foarte scurt, mai puțin bretonul care-i cade pe o parte a feței mici și pătrate. Unghiile îi sunt date cu ojă mov o săptămână, bleumarin următoarea, și înainte de fiecare sesiune de olărit trece printr-un adevărat ritual: își scoate inelele de pe fiecare deget, își privește mâinile și apoi își roade unghiile, ca să nu-i intre în lut și să-l taie. I-am dat o unghieră după ce am cunoscut-o, dar niciodată nu am văzut să o folosească.

Se pare că suntem la aceeași facultate, și dacă mergem împreună cu bicicleta în oraș, coborâm panta cu o viteză nebună, îmbătate de sentimentul pericolului, luându-ne mâinile de pe ghidon. Purtate de aer. N-am avut niciodată curajul să fac asta când eram singură. Într-o seară, la oră de vârf, pompa de bicicletă legată de portbagajul meu a căzut. Mergeam cu viteză în față și mă îndepărtasem prea tare ca să îmi dau seama ce s-a întâmplat, dar Karin și-a oprit bicicleta în mijlocul șoselei aglomerate și a ridicat o mână către mașinile din trafic. Toate s-au oprit în scrâșnet de frâne, ea a luat-o la fugă spre pompa mea, a ridicat-o, și-a fluturat mâna în semn de mulțumire către mașinile care așteptau, apoi a coborât pe bicicletă până la mine.

— Dacă o să faci cascadoria asta în locul de unde vin eu, i-am spus, o să fiu nevoită să-ți răzuiesc rămășițele cu linguriță de pe drum.

Duminică, 28 octombrie

Locul de unde vin eu. Am crezut că știu de unde vin, că știu ce înțeles are acasă. Acasă însemna tata, cerându-ne să facem liniște ca să poată asculta scorurile la crichet. Erau sunetele obișnuite ale unei zile de duminică, vocea afectată a crainicului, trompetele disonante ale unei formații de nuntă, mama la mașina de scris în dormitorul ei, țăcănitul tastelor aducând cu o ploaie de pietricele, așa de repede i se mișcau degetele pe ele. O vreme în care Tia și cu mine încă eram apropiate, când orice loc era acasă dacă noi două eram împreună, cu vocile liniștitoare ale părinților noștri ce se certau dintr-o dragoste demult înfiripată.

Stând aici, peste oceane, la masa de unde nu pot pătrunde cu privirea întunericul de dincolo de discul de lumină al lămpii mele, văd o față reflectată în geamul ferestrei, privindu-mă, și e ca și cum aș fi în cameră, însă chipul meu e afară, cerând să fie lăsat înăuntru. Nu cunosc fața asta. Trebuie să înțeleg cum să mă reasamblez.

Au trecut paisprezece luni și optsprezece zile de la incinerarea tatălui meu. Imediat după aceea, ne-am trezit lângă mare, la Gateway[5], și spun „ne-am trezit“ pentru că nu-mi amintesc cum am ajuns acolo sau de ce ne-am dus, doar că era seara târziu și erau multe colțuri întunecate, o rudă în vârstă care ne ținea o prelegere despre nevoia de a fi vigilenți și a avea grijă la hoții de buzunare. Bătea vântul. Valuri înalte se izbeau de ziduri și îndrăgostiții se băgau unul în celălalt când stropii vreunui talaz se abăteau asupra lor asemeni unei rafale de ploaie. Câțiva bărbați au aruncat după noi cu coji de arahide, în

vreme ce chipuri de drogați se iviră preț de-o clipă în lumina focurilor aprinse sub folii de aluminiu, după care dispărură din nou în întuneric. La est, peste apa neagră, se afla insula Elephanta[6], unde tata spusese că vom merge cu feribotul după ce avea să fie operat pe cord – când o să iasă din spital, pregătit de un meci de crichet, după cum decretaseră chirurgii lui. Tata avea trei pasiuni: geologia, crichetul și istoria antică. Renunțase de mult să mai joace crichet, dar a ascultat frenezia stridentă a comentariilor de la radio chiar până în ziua de dinainte de operație. În fruntea listei lui cu lucruri de făcut după operație trona un meci Test Cricket[7] la Wankhede[8] și o vizită la Elephanta, pentru că nu se putea hotărî ce era mai frumos, o lovitură *square drive* dată de Gavaskar[9] sau templele hinduse din secolul al XVI-lea, tăiate în bazalt. Inima lui era o contopire a celor două lumi, și dacă ar fi reușit să ajungă în acele peșteri, eram sigură că ar fi făcut remarci despre zei de piatră în poziție de *slip* și *mid-off*[10].

La câteva ore după ce a murit tata, mi-am văzut fața reflectată în oglinda crăpată de deasupra unei chiuvete de spital, și câteva dintre crăpăturile oglinzii deveniseră parte din reflexia mea, însă în afară de asta nu păream schimbată. Mi-am atins obrajii ca să mă conving că fața aceea neschimbată era chiar a mea – dacă trupul, inima și mintea ar fi fost una, capul meu ar fi fost craterul unui vulcan și din el s-ar fi revărsat sânge clocotind. Nu aș fi avut ochi să-mi văd reflexia.

În timp ce noi contemplam forma neclară de pe marea întunecată, apărută cu puțin timp în urmă, sora mea mi-a luat mâna într-a ei. Aburul unei atingeri și, gata, a dispărut cât ai clipi, șovăitoare. Apropierea noastră dispăruse cu mult timp în urmă și fiecare zi era un război tăcut pentru tot felul de trivialități. Mâna ei în mâna mea în seara aceea și neputința mea de a o ține strâns mi-au spus ce nimic altceva nu ar fi putut să o facă.

Marți, 30 octombrie

Compartimentul meu pentru corespondență dădea pe dinafară astăzi, plin cu aerograme albastre – trei au sosit deodată, inclusiv una extrem de importantă de la Fauzia, în care îmi spunea că a văzut primul bărbat dezbrăcat din viața ei.

„Trebuia neapărat să fie un cadavru pe o masă de disecție? Unul gras și păros, ajuns verde-negricios, nu o să zic unde. Cu asta te pricopsești dacă studiezi medicina“, scrie ea. „Ești deșteaptă că ai rămas la poezie și alte chestii. Tu te distrezi și ești și plătită pentru asta. Eu? M-am apucat de fumat că nu mai suport duhoarea.“

Două dintre scrisori sunt de la mama. Asta e ceva neobișnuit – Amma nu se pricepe la scrisori. Mi-o imaginez promițându-și că o să-mi scrie *chiar în ziua aceea*, apoi amintindu-și de asta noaptea târziu, ultimul lucru care-i vine în minte când ochii ei sunt prea obosiți ca să-i mai poată ține deschiși. Mi-o imaginez scriindu-mi dis-de-dimineață, hotărâtă, cu părul răvășit, cu spatele sprijinit de tăblia patului, uitând să-și bea ceașca de cafea neagră cu textură groasă în timp ce-și caută cuvintele. „Acum ești în Anglia și studiezi literatura engleză, trebuie să gândesc foarte bine fiecare propoziție!“ scrie ea. Apoi scotocește în jur după lipici pentru cele trei clapete ale plicului și pune prețioasa scrisoare în geantă ca să o trimită de la serviciu. Descoperă în geantă scrisoarea de săptămâna trecută, pe care a uitat să o expedieze. Spre deosebire de aerogramele lucioase

și rezistente pe care le primești aici, cele de acasă par uzate și umede când ajung, și trebuie să am grijă să nu rup partea cu scrisul când le deschid.

Scrisorile de la Amma îmi spun că Tia a început să rămână după ore la școală pentru lecții de chitară, că acel arbore chikoo de care era prins cu frânghii leagănul nostru din copilărie a trebuit tăiat din cauza unei ciuperci. Shirin Khambatta, care locuiește alături, a avut niște dureri îngrozitoare de stomac și e internată în spital. „Cine știe ce e în neregulă cu ea“, scrie Amma, „și locul se simte și mai pustiu fără ea de partea cealaltă a grădinii“.

Din cei cinci care locuiam în casă au mai rămas trei: Amma, Tia, câinele. Mă întreb ce înțelege Câine din toată situația asta – abandonat iar și iar. Mi-o imaginez pe mama că-și întărește inima să facă față golului, absențelor, că o îmbracă într-o armură care să o protejeze. Încearcă să-mi scrie epistole amuzante, cu mici bârfe despre oamenii pe care i-a întâlnit pe când își aduna material pentru știri, însă încercările ei de a lăsa impresia de voioșie nu reușesc tot timpul. În ultima ei scrisoare, mi-a scris că nu și-a dat seama că inventa tot mai multe întrebări și răspunsuri despre absență, moarte, boală pentru rubrica de weekend a ziarului, cea în care oferă sfaturi și a cărei gestionare e una dintre sarcinile ei. Redactorul o chemase la el în birou.

„Poveștile de dragoste funcționează mai bine“, scrie ea că ar fi spus redactorul. „Dragostea înseamnă speranță și distracție. Moartea e plictisitoare. Toți au parte de ea, de dragoste doar câțiva norocoși. N-am dreptate? Vreo treizeci de centimetri mai puțin pentru atacurile de cord, treizeci mai mult pentru ofurile inimii și peste douăsprezece luni trecem în revistă tirajul.“

Mama s-a întors la biroul ei și și-a rugat colegii mai tineri să-i vorbească despre poveștile lor de dragoste, să-i ofere probleme conjugale la care să se reflecteze. Studia complexitățile romanelor Mills & Boon[11] la fel de atent cum îl citeam eu pe Milton pentru seminarele de la facultate.

Când mama s-a întors la serviciu după ce a murit tata, eu încă eram acasă. Trecuseră doar trei săptămâni. O colegă care mergea cu ea cu autobuzul, confundându-i stoicismul cu calmul, i-a spus:

— A fost un șoc, dar acum sigur ești mai bine, nu-i așa?

Cum să definești acest „ești mai bine“ atunci când ai pierdut pe cineva pe care l-ai iubit de la vârsta de zece ani, cu care ai făcut școala și facultatea, cu care te-ai căsătorit și cu care ți-ai clădit o viață? Să fie mai bine însemna să uite, și să uite însemna să-l piardă în fiecare zi, iar asta a adus cu sine o luptă complicată și istovitoare între nevoia de a-și aminti și nevoia de a uita. Încercase să-mi explice, însă după câteva minute, când ni s-au întâlnit privirile, s-a oprit brusc. S-a întors grăbită la mașina de scris.

Acum, când vin scrisori de acasă cu vești care nu mă mai includ, mă simt de parcă aș fi într-un tren în mișcare și ele sunt în alt tren care călătorește lângă al meu, așa că le zăresc pe Tia și Amma și, preț de-o clipă, în ciuda zgomotului, nimic nu se mișcă, ne privim de la ferestrele noastre diferite. Și apoi iureșul trece și sunt din nou singură, îndepărtându-mă tot mai tare de ele.

Nu am pe nimeni la universitate cu care să pot vorbi despre lucrurile astea, nici măcar cu noua mea prietenă Karin. De unde aș începe? Sunt o creatură marină strămutată pe uscat. Ar trebui să încep prin a explica ce este apa. Tutorele meu m-a invitat acasă la ea

săptămâna trecută, la un somon la grătar și salată, și m-am jucat cu copiii ei și cu pisicile lor, și când m-a întrebat, i-am spus că sunt foarte bine, mulțumesc. Dacă aș spune mai multe, ar fi la fel de inutil ca a spune povestea unui vis.

Duminică, 4 noiembrie

Zilele mele au început să urmeze un ritm anume, independent de cel al trimestrului, al seminarelor și prietenilor – calendarul meu e condiționat de cel al lutului. Fie că sunt trează, fie că dorm, mă gândesc la forme și culori și tot citesc despre materiale pentru făcut smalț și lut pentru ulcele în loc să parcurg cărțile pentru cursuri. Am dat peste denumiri care aduc cu sunetul unor clopoței. Cuarț, feldspat, calcar, dolomit. Cobalt, crom, titan, petalit.

Unele dintre denumirile astea îmi sunt cunoscute, le-am mai auzit. Sunt ca niște sunete ce persistă din vremuri mai fericite. Știu despre munții Dolomiți și i-am rămas datoare cu o vizită unei prietene din copilărie; *Piccole Dolomiti* – Micii Dolomiți – undeva între Trentino și Verona, despre care ne-a povestit tata, dorindu-și să ne împărtășească fascinația lui pentru univers. În unele seri, tata continua să citească cu voce tare din cărți de geologie, fără să știe că eu și Tia nu-i mai dădeam atenție după primele cinci minute. Vocea lui însă se insinua în noi și discursurile ciudat de liniștitoare despre tectonica plăcilor, multe dintre ele de neînțeles pentru noi, au rămas în mine și-n Tia și ne-au modelat, la fel cum calcarul prinde neobservat formă în apa de mare călduță și liniștită, din sedimente de scoici și din alge care rămân fosilizate în el. Adormeam ascultând cum plăcile se despart, se unesc, alunecă una pe lângă alta, făcând să se înalțe munți, să se învolbure oceane, continente să prindă formă sau să se desprindă. Tata a trăit doar cincizeci și șapte de ani, dar timpul din mintea lui cuprindea miliarde de ani. În atlasul lui personal, Pangeea, Gondwana și Laurentia[12] erau continente la fel de reale ca Asia și Africa, iar un amonit fosilizat, cu spiralele închizând în ele milioane de ani, nu era deloc foarte vechi. O fosilă pe care a găsit-o în Himalaya avea forma unei scoici cu valuri de apă pe partea bombată; într-alta puteai întrezări un soi de creatură marină. Îl fascina ideea că în urmă cu doar șaizeci de milioane de ani munții Himalaya fuseseră sub apă, populați de creaturi marine. Alături de el, era ușor să-ți imaginezi cu încetinitorul ciocnirea dintre plăcile tectonice din zona africană și cea europeană, în zgomotul asurzitor al valurilor gigantice ce se izbeau cu putere când se înălțau munții, cu pești și caracatițe zbătându-se pe versanții lor, urmând să se pietrifice lent.

Mă gândesc acum că, dacă vietățile marine au rămas pe uscat ca fosile, atunci și tata doar a trecut într-un alt element, unde o să-l regăsesc sub o altă formă. Din carne caldă, vie, a fost transformat în cenușa pe care am împrăștiat-o în apa unui râu – și am crezut că aceea era înlăturarea supremă a oricărei urme a sinelui său fizic. Dar acum că învăț despre smalțuri, mă întreb cum i s-ar fi părut, amuzant sau îngrozitor, dacă i-aș fi spus că uneori îmi doresc să-i pot transforma cenușa în smalț. Știuse oare că rocile și fosilele lui, chiar și propriile oase, ar putea fi folosite pentru a colora argila? De-aș putea ajunge în elementul în care e el acum, să-i dau să bea ceai din cana smălțuită cu cobalt pe care tocmai am

făcut-o. Mă trezesc că port discuții cu el în singurătatea atelierului, punându-i întrebări despre materialele mele, cerându-i sfaturi despre punctele de topire și fluctuații. Nu primesc răspunsuri. Nu e nimeni altcineva la subsol, celelalte roți sunt oprite. Tot ce aud sunt pași înăbușiți în biserica de deasupra și zgomotul sacadat al termostatului unui cuptor electric.

Marți, 6 noiembrie

Astăzi am fost singură în atelier. În zilele lucrătoare, mai ales lunea și marțea, nu coboară aproape nimeni aici. Vin eu însă, chiar dacă doar pentru puțin timp, vin să ating și să simt mirosul pământului umed și moale, de care am nevoie așa cum alții au nevoie de hrană și apă. Lutul se simte la fel pretutindeni, și peștera asta cu unelte și cuptoare e o fărâmă din copilăria mea, transpusă într-un loc îndepărtat.

Nu am văzut multe alte ateliere. Tot ce știu despre olărit este șopronul lui Elango de lângă arborele moringa[13] și roata lui de lemn. În noua și friguroasa mea țară, mirosul lutului e un fel de a călători dintr-un timp improbabil în altul, dintr-un spațiu improbabil în altul, până la casa lui joasă, albastru turcoaz, așezată într-o curte cu pământ bătătorit, drumurile cu ricșa motorizată până la școală, timp în care el inventa povești lungi și bizare despre clădirile, stâncile și râul pe lângă care treceam.

Îmi amintesc că, încă de când eram mică, Elango obișnuia să vină la noi acasă, iar motoricșa lui era un fel de autobuz școlar pentru șase dintre noi, cei care locuiam în cartier. Una dintre poveștile pe care îi plăcea să le spună celorlalți era despre ziua în care s-a hotărât să mă învețe să fac vase din lut, când a dat peste mine în curtea pătrată din fața casei mele, modelând o rață din pământul din răzor. Povestea, înflorind toată pățania, cum a știut el *chiar* în clipa aceea că trebuie să mă ia sub aripa lui, că altfel aveam să-mi pierd talentul și o să ajung și eu o tocilară, toată ziua cu nasul în cărți. Zâmbea larg în oglinda retrovizoare și îi spunea Fauziei:

— Învățatul din cărți e pentru fete ca tine! Eu unul nu vreau să mai văd o carte cât oi trăi. Crezi că nu știu să citesc? Dă-mi voie să-ți spun că am fost la facultate și la școală. Știu că Humayun a urcat pe tron după Babur[14] și după el a venit Akbar. Pot să și recit poezii englezești. „Twinkle twinkle little star, doesn’t matter what you are.“[15] Știu și tabla înmulțirii. Cinci ori nouă – aud? Cât face? Știi? Stai să văd, o fi șaizeci și trei?

După care urma corul nostru:

— Patruzeci și cinci, ’Lango-*anna*[16], nu știi nimic! Iar ai răspuns greșit!

Motoricșa avea un șir de clopoței întinși dintr-o parte în alta a parbrizului, care clincăneau vesel în timpul mersului, și când îi dădeam răspunsul corect, Elango își trecea degetele prin clopoței să-i facă să sune mai tare. Gemea teatral la propria-i ignoranță, își dădea o palmă peste frunte cu o tristețe comică, trecea la alt subiect din care iar pica de prost, să ne facă să o luăm razna de fericire. Portarul spunea că motoricșa noastră era cea mai zgomotoasă dintre toate cele care aduceau la școală puștimea răsfățată.

Tata îl cunoscuse pe Elango pe vremea când acesta era copil și-și ajuta bunicul, care

vindea vase de lut din ușă în ușă. Se trăgea dintr-o generație de olari, mânjiți din cap până-n picioare de pământ și asudați, până când tatăl său a renunțat la neîndurătorul meșteșug al familiei și l-a schimbat cu educația și o slujbă de birou, iar la momentul potrivit le-a făcut cunoștință fiilor lui cu ventilatoarele de masă, iluminatul electric, cărțile. Erau și zile în care tata se uita cum Elango se îndepărta încet în motoricșa lui după ce ne lăsa acasă, și clătina din cap neîncrezător.

— Băiatul ăsta… a mers la școală, a făcut și facultatea. Dar a știut tot timpul că vrea să fie meșter olar ca bunicul său.

— Așa cum și eu știu că vreau să fiu cântăreață, *Appa*[17], sărea imediat Tia. Școala asta-i o pierdere de vreme pentru oameni ca el și ca mine.

Elango fusese în alte părți ale Indiei ca să-și expună urnele enorme de teracotă pentru care era cunoscut și chiar ținuse câteva ateliere de olărit pentru elevii de la colegiul local de artă. Un olar coreean pe care îl întâlnise la o expoziție din Delhi îi trimitea în fiecare an o carte poștală și, odată, i-a trimis un set de unelte și pensule, frumos ambalat. Elango i-a expediat în schimb un plic dolofan, cu multe ștampile, al cărui conținut a refuzat să-l dezvăluie. Legăturile lui cu lumea din afara cartierului sărăcăcios îi dădeau o aură de vedetă de cinema, însă în loc să se folosească de popularitate, se încăpățâna să lucreze singur, oricât de puțini bani îi aducea asta. Nu a renunțat nici la motoricșă, nici la taraba din piață și nu-i plăcea nimic mai mult decât să scormonească după lut într-un iaz, băgat până la genunchi în noroi.

— E un geniu nebun, a spus tata.

— Și eu sunt. O să vezi!

Tia nu ducea lipsă de încredere în sine, chiar și atunci când era de-o șchioapă.

În primele zile după ce m-a luat sub aripa lui ocrotitoare, Elango a adus mici bulgări de lut și mi-a arătat cum să fac tot felul de lucruri într-un colț al verandei din spate, unde a așezat o scândură de lemn și un lighean cu apă. Lui tata îi plăcea teribil să se uite cum mă învață. Cu ei doi uitându-se întruna la mine și tot corectându-mă, nu bag mâna-n foc că am făcut vreodată ceva care să merite osteneala, dar când am mai crescut, am început să merg la Elango acasă ca să învăț. Mi-a arătat cum să pregătesc lutul înainte să fac ceva din el, cum să-l apăs, să-l bat și să-l amestec – să frământ cu răbdare până când ieșea tot aerul din el. Mi-a arătat cum funcționează roata lui. Era pusă pe podea și era făcută din lemn și lut modelat într-un disc greu ce stătea în echilibru pe o piatră cu caneluri. Cu un băț învârtea discul repede-repede și, odată ce începea să se rotească, era ca un titirez: se înălța și se tot învârtea, habar n-aveam cum. Mă lăsam pe vine și încercam să fac lucruri mici pe roata aceea mare. Până reușeam eu să fac un castron șubred, Elango înșira lângă el un set întreg de ulcele mari.

Mă uit prin atelierul de la subsol și mi-aș dori să-l vadă și el. I-ar satisface obsesia enervantă pentru planificare, ordine și curățenie în spațiul de lucru, o obsesie care îl făcea să spele sau să aranjeze din nou fiecare unealtă pe care am folosit-o și am pus-o deoparte. În atelierul acesta, totul își are locul, cârligul sau raftul lui. Găsești aici orice ai avea nevoie. Ai unelte netede și eficiente de lemn și metal. Roți electrice care bâzâie încet, curent care nu se oprește niciodată. Un cuptor mare pe gaz, așezat în camera exterioară, ca un altar de care e interzis să ne apropiem. Găleți cu smalț, minerale și oxizi din care ne

putem servi dacă vrem să ne facem propriile smalțuri. Ăsta e Occidentul, un atelier la o universitate opulentă din Vest, totul e gratis, sau aproape, totul ți-e pus la îndemână. Ieri, un polițist mi-a zâmbit și mi-a spus: „E o dimineață frumoasă, nu-i așa?“ Nu arăta de parcă ar fi vrut să-mi dea cu bastonul în cap ca să aibă cu ce să-și umple timpul. Eu încă eram precaută. La fel ca Elango, nu pot coborî garda. În locul de unde vin eu, am știut întotdeauna că zilele obișnuite ne pot exploda în față fără nici un avertisment, lăsându-ne înfrânți, distruși, adunând cioburile împrăștiate ale vieții noastre, fără să ne fie limpede cum să o luăm din nou de la capăt.

Am un soi de jurnal din copilărie, fiindcă mama făcea crestături pe peretele verandei din spate la fiecare zi de naștere, ca să ne măsoare înălțimea, a Tiei și a mea, iar peretele ăsta era zona noastră bine delimitată pentru mâzgăliturile, unde aveam voie să desenăm, să dăm cu vopsea. Peretele nu era niciodată revopsit când se renova restul casei, și pe crestătura pentru cea de-a zecea mea aniversare este o însemnare făcută de mama cu creionul: „S – a început cu E“, iar pe a douăsprezecea: „S – roata olarului“. Probabil a știut că acel an va fi mereu important pentru mine. S-a dovedit că a fost unul important și pentru Karin. Două avioane s-au prăbușit în Malaezia în anul acela, mi-a zis ea, și prietena ei cea mai bună era într-unul din ele. O bântuia imaginea trupului prietenei căzând din cer în mare. Cam pe atunci a început să se teamă de înălțimi, dar și să fie irezistibil atrasă de ele, înfiorată de senzația de rău pe care o avea în timp ce pășea pe marginea povârnișurilor ce se sfârșeau jos, în mare, luptându-se cu gândul că ar putea păși în uitare și în același timp bucurându-se de el.

A petrecut multe ceasuri pe malul oceanului, aproape de casa ei, în anul în care s-au prăbușit avioanele, cercetând ochiurile de apă dintre pietre, gândindu-se că poate o să găsească plutind bucăți din avioanele distruse.

Acela a fost anul în care părinții mei au cumpărat primul nostru gramofon cu boxe stereo și un set de viniluri, ceea ce a transformat-o peste noapte pe Tia într-o vedetă rock aspirantă. A știut pe loc cum să cânte la o chitară imaginară și la microfoanele de mână improvizate din pâlnii vechi de tablă. A jelit zile întregi când, la scurt timp după – de parcă evenimentele ar fi fost legate –, Elvis Presley a fost găsit albastru, rece, țeapăn, cu fața în jos în fața closetului din baia lui. În acel an, cincizeci de mii de oameni au murit într-un uragan nu departe de noi, iar cei care au supraviețuit au spus că văzuseră flăcări pe valurile oceanului. A nins în tropicalul Miami, singura dată în istorie, iar un imigrant tunisian a fost ghilotinat în Franța pentru că-și ucisese iubita. La fel cum puii de găină continuă să meargă după ce li s-a tăiat capul, tot așa ochii tunisianului mort au privit în jur preț de o jumătate lungă de minut, spre curioșii strânși la fața locului, și au clipit încet, la mult timp după ce capul îi fusese separat de trup. Nimeni nu a mai fost ghilotinat după asta în Franța, iar fiul călăului, care sperase să urmeze profesia tatălui său, a fost nevoit să-și găsească altă slujbă, așa cum au făcut caligrafii și lampagii.

Era anul 1977. A fost sărbătoare în acel an în țara noastră, când a fost înlăturată de la putere Indira Gandhi, lucru pe care eram prea tânără să-l înțeleg. În timp ce părinții noștri vorbeau despre încetarea brutalităților din Starea de urgență, ceea ce ne interesa pe mine și pe sora mea era succesorul doamnei G., un bătrânel lipsit de simțul umorului, care obișnuia să își bea propria urină ca tonic. Eu și Tia am compus un cântecel despre

succesorul ăsta, și suna cam așa:

Stimate domnule Desai, nu doriți puțin ceiuț?
O, nu, micuțelor, dar mi-ar plăcea un pahar de pipiluț.

Însă mai mult decât primul meu vas de lut, sau orice altceva se întâmpla în lume, ceea ce a schimbat configurația pământ−soare−cer în acel an al miracolelor de neimaginat și al ororilor care-ți înghețau sângele în vine a fost cățelușul pe care Elango l-a găsit într-o pădure. Era negru cu maro, cu urechi care încă nu se hotărâseră dacă să se lase-n jos sau să stea ciulite, și avea o coadă încovrigată ca o virgulă.

---

1. Păzitor de vite în pampasul argentinian.

2. În original „Tall and thin and young and lovely“ – posibilă trimitere la melodia „*The Girl from Ipanema*“.

3. „Mamă“ (în tamil, în orig.).

4. În original: *Farhana Abdulali Endowment for Girls' Education*.

5. Poarta Indiei, cunoscută și sub numele de Taj Mahalul din Mumbai, a fost construită pentru a comemora vizita regelui George V și a reginei Maria la Mumbai, în 1911.

6. Insulă din Golful Mumbai unde se află un complex de peșteri săpat în bazalt, în care se găsesc sculpturi ce îl înfățișează pe zeul hindus Shiva.

7. Meci de crichet jucat între două echipe naționale; statutul Test este acordat de Consiliul Internațional de Crichet (ICC).

8. Wankhede Stadium din Mumbai.

9. Sunil Gavaskar – fost jucător de crichet, în perioada 1970-1980.

10. Termeni folosiți în crichet: *mid-off* se referă la una dintre cele trei poziții de amplasare în interior (*mid-off*, *mid-on*, *mid-wicket*), iar *slip* se referă la (jucător în) poziția de prindere.

11. Mills & Boon este o editură britanică fondată în 1908, cu un portofoliu compus exclusiv din romane de dragoste.

12. Despre Pangeea se spune că a fost un supercontinent care cuprindea aproape tot uscatul de pe Terra, format în urmă cu aproximativ trei sute de milioane de ani, în urma coliziunii dintre supercontinentele Gondwana și Laurasia.

13. *Moringa Oleifera* – arbore care crește în munții Himalaya, cunoscut și sub denumirea de copacul lui Dumnezeu, copacul imortalității sau copacul vieții.

14. Zahir-ud-din Muhammad Babur (1483–1530) a fost întemeietorul Imperiului Mogul, succedat la putere de fiul său, Humayun. Akbar, fiul lui Humayun, a fost cel de-al treilea împărat Mughal.

15. Cântec de leagăn englezesc, adaptat în mai multe variante. Traduceri utilizate cu frecvență mai mare: „Strălucești steluța mea, dar ce ești nu pot afla“, „Strălucești steluța mea, oare cum sclipești așa?“.

16. Formă de adresare folosită în India, având semnificația „frate mai mare“.

17. Formă de adresare folosită în India, având semnificația „tată“.

DOI

1

Zorii zilei. Geamurile sunt coborâte, și un cățel atârnă pe jumătate afară dintr-o mașină, cu urechile fluturând și nasul sus în aer, înghițind lumea cu fiecare respirație. Femeia e atentă la drum, mâinile pe volan. Bărbatul se uită peste umăr, murmurând cuvinte care fac cățelul să o ia razna de dragul lui, într-atât încât își adună toată puterea ca să se urce pe scaunul din față. Se așază în poala bărbatului, ațintindu-și privirea solemnă pe drum. Are blana neagră cu maro, sprâncenele castanii.

Spațiul se dilată. Orizontul se retrage. În lumina care crește lent, aventurieri evadează din oraș în camioane, jeepuri, mașini mici. Un cer gri-albăstrui, miros de motorină, stâlpi dezgoliți în ceață. În spate rămân grupuri de ciclişti ce pedalează de zor, bărbați așezați pe vine după tufișuri, splendoarea zdrențuită și purpurie a dimineții, văcuțe privind în depărtare, pierdute în visare. Femeia apasă pe accelerație, lăsând toate astea în urmă, împingându-le în trecut. Ei își vorbesc, mâinile lor se întind uneori peste scaun, spre celălalt, iar după un timp, liniștit de cadența drumului și de vocile lor, cățelul se duce din nou în spate.

Bolovani uriași naufragiați pe câmp. Colibe pe care nu le poți deosebi de noroi. Cercuri de cer captive în bălțoace, copaci, copaci, copaci. Căruțe trase de boi, pline cu nuci de cocos, școlărițe îmbrăcate în alb și albastru, cu părul prins în coadă. Soarele privește insistent în mașină, fără să clipească. Orbiți de lumină, conduc toată ziua, traversând râuri peste care se întind poduri ce stau să se năruiască, orașe care nu îi ispitesc în nici un fel. Numerele de pe kilometraj ajung să fie din două cifre, apoi din trei. La asfințit sunt încă pe drum.

Acum conduce bărbatul, și cățelul începe să-l împingă cu lăbuța și să scâncească. Deasupra e un acoperiș verde ca de catedrală, și lumina care a mai rămas e cernută de frunze. Chiar dacă nu mai e mult până la orașul spre care se îndreaptă în viteză, nu așa se simte pe drumul care șerpuiește printre eucalipți carbonizați. Trunchiurile sunt negre de funingine, deschise la culoare de la mijloc în sus, frunzele de jad strălucesc. Câinele îl împinge din nou cu lăbuța pe bărbat, mai insistent de data asta. Bărbatul trage pe dreapta, își lasă capul pe spate, închide pentru o clipă ochii injectați de la atâta uitat în soare. Femeia sare din mașină cu câinele în lesă.

— Să nu te duci departe, îi spune bărbatul.

Vede în zare luminile slabe ale unui cătun. Urmărește cu privirea femeia, care îndeamnă câinele să se grăbească, dar mogâldeața, aflată acum în căutarea unui miros, se smucește și trage de lesă, intrând mai adânc în pădure. Vocea femeii se estompează și ciripitul păsărilor umple golul. Înserarea așterne umbre pe pământ, în timp ce femeia o ia înapoi spre șosea, dar zărește printre copaci doi bărbați aplecați prin geamul mașinii lor, pe partea șoferului. Sigur cer indicații pentru drum, își spune ea, și totuși își simte inima ca o bilă de fier ce izbește cu putere în coaste. Vede portiera deschisă pe partea pasagerului. Fusese de multe ori aici, în coșmarurile ei. Începe să alerge fără să se miște, nereușind să se apropie vreun pic de mașină. Strigă, dar din gura ei nu iese nici un sunet. Portiera mașinii se închide cu un bubuit. Câinele trage femeia în direcția opusă, ea smucește lesa mai tare, apoi o lasă din mână și aleargă spre mașină, fără să-i mai pese de nimic. Până să ajungă la mașină, cei doi bărbați îl trag pe soțul ei afară. Îi vede trupul atârnând moale. Vede sânge – femeia nu poate spune de unde e –, se aude țipând, simte o palmă aspră acoperindu-i gura, apăsând-o, e luată pe sus, împinsă violent în mașină. Încearcă să deschidă portiera, dar e blocată. Mașina o ia zdruncinându-se înainte. Bate cu pumnii în geamuri, se repede la fața bărbatului de lângă ea, zgâriind-o cu unghiile, el o plesnește tare de câteva ori și îi spune târfei să-și închidă naibii gura că altfel o să vadă ea. Cum să scape, cum să scape? Bărbatul slăbănog care a pălmuit-o spune excitat că nu i-a mai tras-o vreunei femei de zile întregi, poate chiar săptămâni, că-i gata să-și vâre mădularul în orice cățea sau capră de pe marginea drumului, atât e de excitat. Se tot văicărește, cu persistența unui țânțar. Cu o mână trage părul femeii, cu cealaltă o pipăie între picioare. Apare în față o trecere de cale ferată și bărbatul care conduce accelerează ca să treacă înainte ca bariera să fie coborâtă pentru vreun tren.

Șoseaua e numai cratere, ținute la un loc de panglici de smoală crăpată, făcând mașina să se zgâlțâie din toate încheieturile până când femeii i se întoarce stomacul pe dos și are senzația că i se frâng oasele. Vede cum bariera începe să coboare, vede un tractor și o dubă la oarecare distanță în față, încetinind. Dacă mașina o să se oprească la trecere, o să strige după ajutor, o să scape. Slăbănogul povestește că a văzut o scenă de viol chiar zilele trecute. Un viol în grup, cinci bărbați și fata, și, Dumnezeule, aia n-a mai putut să se țină pe picioare când s-a terminat toată treaba, i-au tras-o toți pe rând, unul pe la spate, unul în gură și… șoferul frânează brusc, sare din mașină, merge cu pași mari în spate, o apucă pe femeie și o azvârle pe marginea drumului. Ea se prăbușește greoi pe pământ. Se lovește cu capul de ceva dur. O portieră se închide cu zgomot și mașina dispare în întunericul tot mai adânc, luând-o spre trecerea de cale ferată.

Și câinele? O fi fugit spre sat? Sau poate s-o fi pitit într-un tufiș, așteptând să se liniștească totul, apoi s-a întors la bărbat să-l împingă cu lăbuța și să-l înghiontească cu năsucul lui umed. Poate. A lins fața și mâinile bărbatului și ceasul plin de sânge căzut lângă el, s-a întors la fruntea despicată, la ochii cărnoși, moi. Poate că atunci când bărbatul nu a reacționat la nici una dintre încercările lui de a-l trezi, câinele i s-a cuibărit în îndoitura genunchiului, așa cum obișnuia să facă în fiecare seară în pat. S-a scărpinat după urechi, și-a rontăit coada încercând să prindă un purice pitit acolo. După ce a terminat cu toate astea, și-a vârât botul în labe și a oftat mulțumit că bărbatul era atât de aproape. Petele castanii de pe fruntea lui arătau ca doi ochi atenți care păreau să spună că el nu

doarme niciodată.

Astfel de lucruri se întâmplă peste tot în lume, în fiecare oră, poate în fiecare minut, în unele locuri mai mult decât în altele. Variațiile sunt infinite, iar detaliile faptelor contează doar pentru oamenii ale căror vieți le ating.

2

Eram doar o fetișcană pe vremea aceea. Știam foarte puține despre incidentul de pe șosea. Aflasem doar strictul necesar dintr-un reportaj din ziar care se încheia cu numele Devika Nanaiya, scris cu caractere cursive minuscule. Pentru alți oameni ea era o jurnalistă; pentru mine și pentru sora mea era mama noastră, al cărei nume apărut în ziar era o chestie atât de obișnuită, încât de multe ori nici nu ne mai oboseam să îi citim articolele. Criminalitatea făcea parte din rubrica ei de fapte diverse, iar morgile, spitalele și secțiile de poliție erau ceva obișnuit pentru ea. Scria despre violuri, sinucideri, înjunghieri și furturi, relatând totul cu detașare, expunând ceea ce se știa, fără ipoteze. Eu și Tia preferam misterele din cărți în locul celor din reportajele ei. Însă acesta era diferit. Apărea și un cățel în istorisire.

Femeia nu era grav rănită, spunea raportul mamei mele, însă medicii nu erau siguri că pot salva bărbatul. Infractorii nu fuseseră prinși și probabil n-o să fie prinși niciodată; cel mai probabil mașina furată avea acum numere de înmatriculare false și o culoare diferită. Mama a înșirat statistici despre crime violente, a menționat cățelul dispărut, a citat părți din declarația ofițerului de poliție în care acesta repetase truismele pe care poliția le ținea la îndemână pentru astfel de ocazii. Un scurt editorial se chinuia să explice că poliția era la bunul plac al politicienilor și mafiilor acestora și prezicea că astfel de crime o să ajungă un lucru atât de obișnuit, încât nimeni nu o să se mai obosească să le raporteze.

Tata a lăsat ziarul din mână și a ridicat din umeri.

— Satul de lângă trecerea la nivel cu calea ferată… a zis el. Locul ăla e o pepinieră de infractori mărunți. Bârlogul viciului. Ai făcut bine să menționezi că Narsimha a fost capul. Arme, alcool de contrabandă, oameni – cu ce nu a făcut ăsta negoț?

Tia asocia ideea de viciu cu un film pe care îl văzuserăm recent – *Sholay* – replici scurte și dansat desculț pe sticlă spartă până îți sângerau picioarele.

— Vreau și eu să fiu capul, a proclamat ea.

— Tu o să fii doar o căpățână, am spus eu. Și o să te lipească pe o țintă de darts ca să se antreneze.

Aveam numai unsprezece ani, însă eram deja cinică atunci când era vorba despre ce li se dă voie fetelor să facă. În plus, nu mă interesau deloc „bârlogurile viciilor“. Erau peste tot, cum ieșeai din casă cum dădeai de vreunul. Ceea ce voiam eu să știu era asta: Unde era cățelul pierdut?

3

Un cal era cuprins de flăcări. Rătăcea pe sub ocean scoțând foc pe nări și când își

scutura coama, flăcările colorau valurile în roşu aprins; a ţâşnit din apă, înalt ca un copac, şi focul a trosnit. Calul se înălţa până deasupra casei cu acoperiş jos în care locuia Elango. Flăcările erau acum la copite, ditamai cilindrii, lungi şi solizi, şi când au ajuns la bot, şi-a făcut griji că armăsarul se va dezintegra din pricina căldurii mistuitoare. Îşi amintise oare să lase un canal de evacuare? Neliniştea îşi croi drum în somnu-i agitat şi, dintr-odată, ochii lui erau larg deschişi.

Stătu nemişcat, cu capul sprijinit într-un cot, năucit de visul avut, fără să aibă nevoie de vreun ceas care să-i spună că era de-abia trei dimineaţa – ceasul hoţilor mărunţi şi al oamenilor prăpăstioşi din fire. Închise iar ochii să-şi vadă mai bine calul în flăcări şi să înţeleagă ce ar putea să însemne. Când o să se crape de ziuă, găinile o să înceapă să cotcodăcească şi să cloncăne, iar cumnata lui o să-şi reia monologurile cu ele, vorbindu-le cât era ziua de lungă, uguindu-le să vină să ciugulească grăunţe ca să facă mai multe ouă. Mai era puţin până atunci, un timp care era al lui, şi voia să rămână suspendat în propriul vis, agăţându-se de firele-i tot mai estompate.

S-a apucat de lucru la cal chiar în dimineaţa aceea. În maiou şi pantaloni scurţi, a mărşăluit prin Kummarapet până la întinderea cu tufişuri aflată la mică distanţă de casa lor, la iazul de unde îşi lua lut pentru oalele şi idolii lui. Când şi terenul acesta pustiu avea să fie cedat unui proprietar, iazul şi pământul din jurul lui aveau să dispară şi, odată cu asta, lutul lui – ştia că acesta va fi viitorul. Bunicul lui lucrase cu pământul de aici şi la fel şi străbunicul lui, după cum vag îşi amintea. Pe vremea când era copil, bunicul îi spusese de ce locul se numea Kummarapet: datorită strămoşilor lor, olarii – *kummara* – al căror sat fusese odinioară. „Dacă mă despici, o să vezi că în venele mele curge lut“, obişnuia să-i spună bunicul. De la pământ la pământ – pentru el, asta era o moştenire.

Însă atelierul lor prosper dispăruse de multă vreme şi acum nu mai era decât Elango la iaz, deşi cea mai mare parte a lutului de care avea trebuinţă era adusă cu camionul de la un furnizor. Costa bani buni, şi nu putea să dea iama în lut pentru calul lui de teamă să nu observe fratele său mai mare.

Elango se gândea adesea că – aşa cum le plăcea oamenilor să spună – dacă Dumnezeu era un meşter olar, atunci pe el şi pe fratele lui i-a plămădit pe roţi diferite, din ţărână diferită. „Nici o problemă, nici o problemă“ era vorba preferată a lui Vasu. Nu degeaba vindea el ponturi la biroul magistratului, mereu găsind tertipuri prin care oamenii să se sustragă de la inspecţiile proprietăţii, să mintă în formulare de cerere, să falsifice documente şi să evite statul la coadă. Dacă exista o regulă, ştia să găsească o cale să o ocolească. Ochii îi străluceau, îşi scărpina cu stiloul scalpul dat cu ulei şi spunea: „Relaxaţi-vă, domnule. Dumneavoastră aveţi o problemă, eu am soluţia.“

În vreme ce Vasu era o adevărată maşină de calcul, Elango cu greu făcea efortul să adune doi cu trei, iar lămpile de pământ pe care le plămădea, zeii şi zeiţele, lucrurile banale precum ulcioare de apă, vase pentru lapte bătut, ghivece de flori şi pahare de ceai pe care le vindea la grămadă angrosiştilor – toate astea nu l-ar fi dus prea departe. Principala sursă de venit i-a fost Sudhakar, un vechi coleg de facultate, care acum proiecta interiorul unui lanţ de hoteluri. A comandat urne de teracotă de la Elango pentru grădinile şi holurile hotelurilor. El a fost cel care i-a făcut rost de un loc la expoziţia naţională din Delhi şi a promovat cu entuziasm vasele lui Elango la expoziţiile hoteliere. Când stăteau şi

fumau împreună la un pahar de rom și apă, Sudhakar obișnuia să spună că își dorea ca lumea să știe că marii artiști de aici trăiau în sărăcie și reușeau, totuși, să facă lucruri extraordinare. „Undeva în noroi trebuie să fie și un lotus care crește“, spuneau ei la unison. Era ceva ce obișnuia să repete unul dintre profesorii lor de la facultate, domnul Murthy, în timp ce privea exasperat clasa plină de băieți, făcându-i haimanale și mișei, și chiar și când zâmbeau larg la amintirile lor comune, Elango era uneori luat prin surprindere de afecţiunea spontană a prietenului său. Sentimentul ceva mai potolit că Sudhakar era fratele pe care nu l-a avut niciodată în Vasu îl făcea să se simtă puțin vinovat.

Urnele lui Elango erau îndeajuns de grandioase și atemporale, însă calul de teracotă venea dintr-un trecut mai îndepărtat, secular, din adâncurile lumii sale interioare, unde amintirile și poveștile așteptau asemeni unui zăcământ bogat de lut. În visul său, calul se înălțase singur, ca o fântână de pământ. Purta un șirag de mărgele și urechile lui erau ca două frunze de mango de-o parte și de alta a capului magnific. Pe frunte avea un desen pe care încă nu-l putea distinge clar. Pe spinare avea o șa cu ciucuri, care ajungea până la coada ce flutura ca un steag. Coama se unduia în jos pe gât, ochii erau ațintiți înainte, privind eternitatea. Elango știa că nu va fi mulțumit de propriul cal dacă nu va fi asemeni făpturii din vis.

S-a aplecat peste albia iazului, ținând în mâini cazmaua și ranga, și a început să sape. Nămolul avea depuneri verzui pe alocuri. Mai aproape de casă era un iaz mai mic pe care gunoaiele pluteau ca o țesătură mozaicată ce se mișca încet. Acela însă unde săpa acum, asemeni străbunilor lui, era iazul olarilor, un depozit de pământ din care zeii fuseseră dintotdeauna plămădiți, iar superstiția ridicase în jurul lui un zid pe care toate cărămizile din lume nu ar fi putut să-l înalțe. Iazul era curat și atrăgea păsări și insecte. Când pe cer pluteau câțiva nori, și o adiere blândă mlădia papura de pe malurile sale, părea că iazul ar fi fost acolo de la începuturile lumii și că aceleași egrete albe își croiseră drum pe acolo chiar și atunci.

Astăzi nu era nici urmă de nor pe cerul albastru și vast. E octombrie, dar ai crede că e vară. Era o muncă grea, în zăpușeală, iar maioul îi era leoarcă de sudoare, însă simțea energie și speranță curgându-i prin vene. Visul lui însemnase ceva. Calul era și semn, și mesager, spunându-i că Zohra avea să fie a lui, dar că va trebui să trudească, dacă vrea ca acest lucru să se întâmple.

4

Oare câtă vreme trăise el cu Zohra în gând? Nu mai putea fi sigur, fiindcă avea sentimentul că fusese așa dintotdeauna. Probabil că ea și bunicul ei se mutaseră în cartier la sfârșitul iernii trecute, în urmă cu aproape un an. La început Elango nu o observase, deși sigur o văzuse pe lângă Moti Block, locuințele acelea de închiriat, cenușii și cu tencuiala scorojită, de deasupra magazinelor în care locuiau ea și bunicul ei. Tot acel an îi dădea acum un sentiment de timp pierdut: fusese nebun să nu păstreze privirile fugare ca hrană pentru suflet.

În minte avea întipărită ziua în care a început zbuciumul lui interior. Era la piața

stradală ce se ținea în fiecare săptămână, și ea s-a oprit la taraba lui. Mâinile li s-au atins când amândoi și le-au întins după aceeași lampă.

— E foarte drăguță, a spus ea.

— Când e aprinsă, umbra ei are formă de floare, i-a zis el.

— Serios? De trandafir sau de hibiscus? îl întrebă ea cu inocență.

În timp ce se gândea dacă nu cumva își bate joc de el, ea a luat un alt vas de lut și i-a scos capacul. A ridicat privirea spre el, întrebătoare. Avea ochi căprui, cu conturul făcut cu creion kajal.

— Este pentru lapte bătut, a spus el. Cel mai bun lapte bătut – nu o să lase apă.

— Cel mai bun lapte bătut, pentru că este cel mai bun vas, cu cel mai bun capac?

S-a uitat la el cu un zâmbet răutăcios, apoi și-a coborât repede privirea.

După aceea, ea a spus ceva și despre păpuși, nu-și mai amintea ce anume. Zâmbetul malițios fusese fatal. Știa că își dorea să asculte vocea aceea, să-i privească zâmbetul ore în șir, zile, ani, viața întreagă.

Zohra a venit iarăși în săptămâna care a urmat – de ce? Ce era el pentru ea? Se întorsese nu ca să cumpere un ulcior, ci pentru că simțise și ea că se înfiripă ceva, că tresare în ea ceva – asta voia el să creadă și, încet-încet, a ajuns să fie o certitudine în mintea lui. Încercă să înțeleagă cum în ziua aceea totul ajunsese să fie despre Zohra, ca și cum o scenă ar fi fost golită, cortina ridicată, pentru ca ea să fie în centru.

Era îmbrăcată într-un galben portocaliu ce amintea de apusul de soare, cu o *dupatta*[18] roz, diafană, trecută peste umeri. La gât purta un mic pandantiv albastru.

— Lampa care face umbră în formă de floare când…

— Da, da, aici e, zise Elango.

Voia să i-o dea. Voia să-i dea tot ce avea pe masă. Zohra putea să aibă orice, nu trebuia decât să ceară.

Ea întinse mâna peste tarabă după lampă și *dupatta* îi alunecă până la pliul coatelor. Elango întrezări umbre adânci între formele rotunde, în răstimpul clipei de care avea ea nevoie ca să-și îndrepte hainele, lucru pe care Zohra îl făcu fără întârziere, aruncându-i o privire rapidă, parcă scuzându-se. El observă mica pată de sudoare care întuneca țesătura galbenă la subsuoară, încheieturile subțiri, gropița din bărbie, semnul de pe brațul drept, cel mai probabil de la o arsură. În timp ce ea se îndepărta, îi văzu șoldurile mișcându-se ciudat din cauza șchiopătatului. Ceva din șchiopătarea aceea l-a terminat. S-a simțit prins într-o spirală de tânjire și dorință trupească din care știa că nu se va elibera.

O clientă care aștepta, o femeie cu câte un cercel mic de aur în fiecare nară, a spus:

— Are cineva de gând să-mi spună prețul sau trebuie să am iar optsprezece ani?

Abia a auzit-o, chiar dacă i-a răspuns cu o ușurință exersată.

— Face patru rupii, *Amma*[19], dar pentru matale, pentru că-i cea mai bună seară a anului, îl dau doar cu două.

În ziua aceea nu putea face nimic altceva decât să arunce priviri furișe către Zohra, în timp ce ea își croia drum printre alte tarabe, aliniate de-o parte și de alta a străzii, cu negustorii ambulanți strigând până ce răgușeau că au haine, jucării, zmeie și mâncare de calitate superioară. Mai erau încă doi cu obiecte de lut, și oamenii se tocmeau atât de tare, încât nu-și putea părăsi taraba nici măcar o clipă ca să se strecoare după ea. Și dacă ar

merge după ea, oare s-ar mai întoarce vreodată? S-a târât înapoi la afacerea din care își câștiga traiul. Din seara următoare, însă, a început să viziteze magazinele din Moti Block ca să tragă un fum în cazul în care o vedea acolo, cumpărând orez, mei, zahăr, ulei. Să stea lângă ea preț de câteva minute, prefăcându-se că nu o observă, în timp ce fiecare atom de energie mentală din el încerca să o facă să rămână acolo unde era – încă puțin, încă cinci minute. Trei minute. Nu-și putea face curaj să o salute, dând ușor din cap, sau să găsească ceva de spus. Când și-a zărit reflexia în geamurile strălucitoare ale mașinilor, nu i-a plăcut chipul care se uita înapoi la el. De ce i-ar plăcea ei?

Zohra nu a făcut nici măcar un gest care să-i fi dat speranță. A început să creadă că o înțelesese greșit. Sau că, la fel ca el, pusese cap la cap lucrurile din viața lor, le întorsese cu atenție pe toate părțile, văzuse obstacolele de netrecut, apoi își înăbușise sentimentele pentru el. Reușise ea acolo unde nu reușise el.

De luni de zile, nu făcuse decât să viseze la Zohra și, la urma urmei, nici nu avea ce altceva să facă, știind că nu era nici o speranță. Ea era nepoata unui cunoscut caligraf, el era olar într-un loc care nu mai era nici sat, și nici nu ținea cu totul de oraș, doar un loc care fusese lăsat în urmă pe măsură ce orașul creștea în jurul lui.

— Nu sunt nici una, nici alta, a gemut el către Sudhakar, singurul prieten căruia i se destăinuia. Nu-s un artist sofisticat, care poate cumpăra lumea, nici un olar analfabet, de la țară, care nu ar îndrăzni să viseze la lucruri imposibile și prostești.

— Doar unul căpos, a replicat Sudhakar. Ai putea fi bogat, dacă ai face ce-și doresc oamenii. Fă și tu niște chestii strălucitoare, ceva ce nu s-a mai făcut. De toate culorile, pentru toate gusturile. Ia mai diversifică un pic.

Elango clătină încet din cap.

— Teracota e pentru mine, doar știi asta. E sinceră.

— Da, da, am mai auzit povestea asta răsuflată, a spus Sudhakar.

După câteva pahare, Elango își dădea drumul la gură, turuind întruna, și cădea în sentimentalism, dar chiar și când era treaz, se gândea la asta ca la un fel de adevăr valabil atât pentru vasele de lut, cât și pentru oameni.

— Vorbesc serios, zise el. Oricum o spargi, tot la fel e.

N-a îndrăznit să-i spună lui Sudhakar că se și bucura de asta, din moment ce teracota era ieftină, și până și cea mai săracă gospodărie își putea permite oalele și ulcioarele lui. Însă asta însemna că mâinile îi erau deseori murdare nu de lut, ci de grăsime: în timpul liber repara pompe, mașini de cusut, sobe; transporta oameni în ricșa lui motorizată. Întâlnirea din Delhi cu olarul coreean care îl invitase pe la el era deja poveste veche, iar uneltele și periile de bambus pe care acesta i le trimisese erau obiecte de aducere-aminte, pe care Elango nu le folosea de teamă să nu le strice. Un teanc de cărți decolorate era tot ce mai rămăsese din educația lui, în vreme ce Zohra studia chiar și acum araba cu bunicul ei. Singura alinare era că și ea era strâmtorată, aproape la fel ca el – caligrafia se demoda precum vasele de pământ lucrate manual.

Își aduse aminte de dimineața în care o văzuse pe Zohra afară, pe veranda îngustă care se întindea pe toată lungimea părții din față a locuinței ei. El stătea în motoricșă, așteptând un client, când ea își făcu apariția, chiar deasupra lui. În ultimele luni în care o întâlnise și o studiase la magazinul alimentar, o văzuse cumpărând semințe pentru păsări, iar în

dimineața aceea Zohra întindea mâna spre un vas suspendat deasupra parapetului ca să-l umple cu *bajra*[20]. Lumina blândă a zorilor o atinse, venind parcă de nicăieri, și îi lumină părul. Ea închise ochii și își ridică chipul spre cerul dimineții. Chiar în clipa aceea, din senin, Elango simți o pală de vânt tremurător atingându-i fața, o bătaie de aripi pe umeri și zări cu coada ochiului o formă verde smarald trecând pe lângă el ca fulgerul. Când pasărea se opri din zbor pe balustrada ei, Elango văzu că era viu colorată și aproape la fel de mare ca o cioară. Pasărea rămase nemișcată o clipă, după care sări pe brațul ei întins. Zohra ținu ochii închiși, nu se clinti, iar palma ei plină cu grăunțe rămase nemișcată. El privea înmărmurit de jos. Pasărea se opri câteva secunde să ciugulească, apoi își luă zborul. Zohra deschise ochii și continuă să umple vasul suspendat cu *bajra*, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieșit din comun.

Dar se întâmplase. Și atât de repede încât, gândindu-se la asta, Elango se întrebă dacă nu cumva fusese un vis. Nu a mai văzut niciodată pasărea. A văzut zburând pe verandă păsări mina, vrăbii cu pene cenușii, corbi și păsări bulbul, însă niciodată pasărea aceea, ale cărei culori ajunseră și mai orbitoare în mintea lui pe măsură ce treceau zilele. Venise de nicăieri și îl atinsese cu aripile înainte să se așeze pe brațul Zohrei. Luase praf de pe el și i-l dusese ei. În zilele care au urmat, faptul că zărise păsărea misterioasă a ajuns să i se pară un semn într-o limbă pe care nu o putea înțelege.

Își dorea ca acest semn să-i aducă singurul mesaj după care tânjea, unul care să-i spună că prăpastia de netrecut dintre el și Zohra o să dispară într-o bună zi, că pământul o să se vindece de la sine, și el o să poată merge pe cealaltă parte, unde îl aștepta ea. Tot ceea ce îi despărțea îl oprea pe Elango să povestească cuiva despre Zohra, mai puțin lui Sudhakar. Uneori își repeta noaptea cuvintele ca și cum i-ar da vestea lui Vasu: „Este o fată anume care îmi place – este…“ Și apoi disperarea o să-i înghită cuvintele. Nu putea să rostească cuvântul, să spună ce era Zohra: musulmană. Spațiul dintre cei doi era o capelă mortuară de carne umană arsă și însângerată, o crevasă uriașă în pământ, ca o gură căscată ce aștepta să-l înghită.

Nu-și putea imagina o viață fără Zohra. Era de nesuportat. Nu îndrăznea însă nici să-și imagineze o viață cu ea. Era de neconceput. Îi vorbi despre temerile sale lui Sudhakar.

— Renunță la gândul ăsta, i-a zis Sudhakar. La noi în țară, numai vedetele de film și jucătorii de crichet se căsătoresc cu cine-și doresc.

— Nesimțitule, am crezut că mi-ești prieten…

— Păi, chiar sunt. De-asta îți și spun: lasă-te păgubaș.

— Ia stai un pic… era cineva chiar la mine în localitate… Aslam, de vârsta lui taicămiu. Amintește-ți, ți-am zis că a fugit cu o hindusă de pe străduța învecinată.

— Da, țin minte, și oare apoi ce s-a întâmplat?

Elango nu mai zise nimic. Ceea ce urmase era scris de când lumea: tatăl lui Aslam și frații fetei au jurat că o să-i omoare pe cei doi în clipa în care se vor întoarce. Nimeni nu i-a mai văzut de atunci.

Chiar și așa, ce rău poate fi în a visa? Noaptea rămase treaz, așa cum făcuse cu o noapte înainte, și în cea de dinainte, ascultând larma sforăiturilor fratelui lui, suficient de puternice încât să răsune din casă până în curte, la locul în care Elango dormea sub cerul liber. În unele zile era suficient de îndrăzneț să-și imagineze că o are pe Zohra lângă el,

dormind, și asta îl făcea să se gândească cu îngrijorare că poate și el scoate sunete ce aduceau cu grohăitul unui porc, în vreme ce ea, dormind liniștită, ar fi o zeiță senină și pașnică. Privind în umbrele întunecate, o simți lângă el, cu capul pe pieptul lui, respirând în ritmul lent, liniștit al inimii lui. Cu blândețe, tandru, își trecu degetele prin părul ei lung, făcându-i somnul și mai adânc. Când s-a trezit, s-a întors spre el. Și s-a întors din nou la el.

5

Chiar dacă-și simțea inima ca o bucată de lut greu și rece, se așeza în fiecare zi la roata de olărit – avea de lucru. Când inima nu se trezea la viață, nu o făcea nici mâna lui pe roată. Se simțea distras și slăbit. Suporta cu stoicism tiradele cumnate-sii despre trândăvie sau se ridica și pleca în mijlocul cuvântării ca să bea un pahar din orice o fi fost chestia aia care se vindea mai jos, la colțul străzii, și căreia îi ziceau rom.

Când gândurile la dorințe interzise aproape că îl făcură să o ia razna, încercă să se gândească la calul de teracotă din vis. Își aduse aminte de bătrânul și zbârcitul domn Murthy, din primul lui an de facultate, când pâcla de fum de motorină din acele zile se preschimba în aerul străvechi al miturilor și epopeilor cu iz de apă sărată, și lemn, și iarbă proaspăt tăiată. Murthy, cocârjat de povara învățării, agita zadarnic degetul arătător către băieții din clasă, plini de pofte, și le povestea cum patimile zeului Shiva începuseră să mistuie universul. Ca să-l liniștească și să salveze pământul, zeii au luat focul ce-l chinuia și l-au pus în gura unei iepe, apoi au dus iapa în ocean. Acolo, în adâncul apei, iapa încă mai arde molcom, spusese Murthy, se răsucește și se mișcă odată cu valurile, se întoarce pe o parte și se lasă în voia lor, plutind spre calotele glaciare ce înghit încet oceanul, așteptând ziua judecății de apoi, când avea să fie eliberată odată cu potopul final.

Cu cât se gândea mai mult Elango la visul său, cu atât era mai tulburat. Pofta trupească, apocalipsa, distrugerea, toate astea nu aveau nimic de-a face cu dragostea lui pentru Zohra. Bătrânul Murthy le povestise despre Ahile, Paris, Elena, Hector, un cal troian din care năvăliseră soldați în toiul nopții. Poate că acela era un mit mai puțin înfricoșător despre propriul impas. Un olar prins în propria epopee, o femeie la mijloc, doi îndrăgostiți năpăstuiți, uniunea lor zădărnicită de seminții aflate în război. Dar pe cine ar putea el ascunde în pântecele gol al calului său de lut ca să-l însoțească în bătălia ce avea să vină? Nu avea nici o oaste. Niciodată nu se simțise atât de singur.

Văzuse caii de ceremonie făcuți de bunicul său cu mulți ani în urmă, purtați în jurul satului într-o procesiune ce avea loc în fiecare an. Brusc, înțelese că i-ar putea face Zohrei un cal la fel ca aceia, și totuși diferit de ei. Nici subterfugiu viclean, nici semn prevestitor fără astâmpăr, scufundat în apă, nici santinelă. Ar fi calul lor de nuntă, un armăsar pe care bărbatul să-și așeze mireasa și să o poarte departe, într-un apus de soare roșiatic-auriu. Calul creștea tot mai mare de fiecare dată când și-l imagina. Ar merge vestea. Oamenii aveau să vină din alte locuri să vadă lucrarea olarului măiestru pe care nimeni nu se gândise să-l bage în seamă până atunci, iar cu ei aveau să vină și Zohra, și bunicul ei.

Era adesea cufundat în gânduri și zâmbea, se încrunta, gesticula, mormăia pentru sine chiar. Fu nevoie de o avalanșă de înjurături din partea fratelui său ca să-l aducă înapoi în

prezent.

6

În după-amiaza aceea Elango se întoarse de la iaz și se așeză să fumeze și să deseneze, sprijinindu-se de trunchiul arborelui moringa din mijlocul curții lor. În câteva anotimpuri, sute de omizi și-au făcut apariția și s-au pripășit pe copac săptămâni la rând, invadându-le camerele, intrându-le în haine, lăsând dâre ce dădeau mâncărimi puternice. În cele din urmă, omizile au năpădit tot trunchiul, astfel încât copacul părea că e acoperit de un covor mițos, viu; când au văzut grozăvia asta, cei doi frați aprinseră un foc sub trunchi și se uitară cum fumul și flăcările ajunseră la omizile care se desprindeau de pe copac și cădeau în foc în grămăjoare ce se zvârcoleau încet. Aerul mirosea a carne arsă. Odată ce omizile au dispărut, florile se transformară în fructe verzi, lunguiețe, ca niște păstăi, care le-au fost hrană zile la rând. În unii ani au fost atât de multe fructe, încât se văzură nevoiți să vândă surplusul.

Ritualul acesta anual era unul dintre puținele lucruri care îi țineau laolaltă pe Vasu și Elango. Celălalt era admirația nerostită, invidioasă a lui Vasu pentru munca fratelui său. Cu toate că Vasu părea că-l ia în râs și era zeflemitor când venea vorba de câștigurile lui Elango, el era cel care se ocupa de vânzări, de intermediari, de aprovizionarea cu lut. Când Sudhakar a expus lucrările lui Elango la o expoziție într-un hotel, Vasu, îmbrăcat în hainele lui cele mai bune, s-a plimbat de la o piesă la alta, ridicându-le în slăvi frumusețea de parcă ar fi fost un vizitator care tocmai descoperise un geniu.

— De-aș avea bani, aș cumpăra urna asta pe loc, îi plăcea lui Vasu să ofteze, studiind piesa ca un cunoscător, plesnind din limbă, clătinând din cap cu o mâhnire teatrală, nădăjduind ca prestația lui să-i încurajeze pe alții să-și vâre mâna-n portofel.

Amintirea fratelui său la expoziții îl făcu pe Elango să zâmbească. Luă un creion. Se așeză cu picioarele încrucișate sub copac și schiță cu mișcări rapide un cal, desenându-l ca să nu-l uite. Înainte să înceapă să-l clădească, avea să-l schițeze de mai multe ori, și pe secțiuni, astfel încât să-l aibă limpede în minte înainte ca mâinile să atingă lutul. Cel mai greu de vizualizat erau ochii și urechile, însă nici cu maxilarul și lungimea nărilor nu-i era mai ușor.

Coada o schiță fără să trebuiască să stea prea mult pe gânduri. Făcu cinci diagrame, rupând două pagini în care calul său se transformase într-o creatură ciudată, ceva între câine și porc.

Asta până când a ieșit Revathi și-a spus:

— Ai de gând să aduci odată lemne sau o să stai acolo toată ziua?

Nevestei fratelui său îi făcea plăcere să-i tot dea porunci cu vocea ei puternică, stridentă, de parcă ar fi fost adjuncta lui Vasu, iar el avea grijă să nu se supună niciodată pe loc. Stătea proțăpită în fața lui, cu mâinile în șold, blocând lumina.

— Lasă-le încolo de lemne, am un plan mai bun pentru azi, zise el cu o încetineală studiată. Oare să-ți spun?

Ea apucă o mătură și începu s-o vânture de zor, cu o energie violentă, aruncând priviri încruntate și mormăind în timp ce ridica nori de praf în direcția lui. Ignorând-o, își schiță

mai departe caii preț de încă cinci minute și abia apoi se ridică în picioare. Își luă toporul din colțul unde-l ținea, îi simți greutatea familiară și auzi în urechi răbufnirea propriei respirații, acel „huh, hunh“ icnit, pe care-l scotea de fiecare dată când îl ridica să despice vreun buștean. Se gândi cum ar fi să-l coboare pe grumazul unei anume femei răutăcioase.

7

Era o oră de mers până la zona sălbatică ce se întindea, pe vremea bunicului său, de la hotarul Kummarapetului. De-a lungul anilor, pădurea se tot retrăsese, tăiată fiind pentru clădiri și drumuri și, chiar și după ce ajungea atât de departe, Elango trebuia să se ferească de paznicii silvici, întorcându-se uneori cu mâinile goale.

Copacii se trăgeau tot mai aproape unul de altul pe măsură ce lumina pălea. Hărmălaia guturală a maimuțelor s-a stins în timp ce ciripitul păsărilor a umplut aerul. Greierii au cântat în cor cât ți-ar lua să respiri de douăsprezece ori; s-au oprit la fel de inexplicabil cum începuseră. Apoi s-a lăsat tăcerea, nu se auzea decât chemarea repetată a unei păsări solitare. Elango nu putea să cuprindă toate astea. Preț de câteva minute lungi a uitat pentru ce venise și a rămas pe loc, întrebându-se de ce începuse țârâitul greierilor, ce l-a făcut să se oprească, de ce se tânguia cu atâta jale pasărea îndurerată – să fie oare pentru o altă pasăre?

În timp ce-și lega ultima grămăjoară de lemne, a auzit un altfel de sunet, ceva între un scâncet și mieunatul unei pisici, apoi a văzut mișcare lângă tufișuri, la câțiva metri distanță. I-a înghețat sângele în vine.

Sunetul s-a auzit iarăși, mai aproape de data asta.

Paznicul făcându-și rondul? Să fie oare un *dacoit*[21]? Vreo zeitate a pădurii supărată că-i era tăiat codrul? Umbrele copacilor în înserare i-au anulat orice urmă de rațiune. S-a uitat în jur, a făcut câțiva pași în spate, apoi într-o parte, scrutând întunericul. Văzu ceva mișcare și strânse toporul mai tare.

Era un câine.

Un cățelandru care acum rămase pe loc, nemișcat. Când Elango făcu un pas spre el, cățelul începu să dea din coada-i încovrigată.

— Amărâtule, şopti Elango.

Se plesni peste frunte mai mult de ușurare decât de supărare și râse în hohote.

Labele cățelului erau maro de noroi și era stropit până la burtă. Unde nu era acoperită de noroi, blana-i era de culoare neagră, dar avea pete castanii deasupra ochilor rotunzi ca niște năsturei și dădeau impresia că sunt niște sprâncene. Nu era un câine sălbatic. Elango îi văzu zgarda în jurul gâtului și o lesă plină de noroi atârnând după el. Părăsit, cel mai probabil, de oamenii din oraș. Bogătașii abandonau adesea puii nedoriți în locuri împădurite, departe de casele lor. Bietele ființe rătăceau năucite pe lângă colibele și tarabele de lângă trecerea de cale ferată, câteodată li se aruncau resturi, dar de cele mai multe ori erau loviți cu piciorul și alungați dintr-o parte în alta, până ce erau călcați de vreun tren. Cățelușul ăsta nu era un pui nou-născut, deși nici bătrân nu era, avea poate câteva luni.

L-a ridicat. Sub noroi, lăbuțele și pieptul îi erau castanii, la fel ca sprâncenele. L-a

întors cu burta în sus și a văzut pe pieptul lui un semn spălăcit în formă de fulger. Sau ca un Z. Se uită între lăbuțele din spate. Era mascul.

Asta făcea anumite lucruri mult mai ușoare.

Se gândi să-l lase în pădure. Acum însă cățelandrul îl atingea cu lăbuțele și îl lingea.

Cum să-l las aici? O să moară în mai puțin de-o zi.

Și ce dacă? Asta-i soarta unui câine.

Ăsta nu-i un câine, e un cățeluș.

Ai de gând să-l ții acasă? Un ditamai sahib-*ul cu un câine de companie, asta ești tu? Ia-l din pădurea asta și lasă-l lângă o casă de bogătași. Poate că o să trăiască sau poate o să moară.*

A cotrobăit după unul dintre sacii de pânză pe care îi ținea în spatele motoricșei și, după ce a scuturat toate crenguțele și bălegarul din el, a vârât câinele înăuntru. În timp ce se chinuia să prindă grămăjoara care se zvârcolea de una dintre tijele ricșei, cățelul își iți capul prin deschizătura sacului și-l mușcă cu dințișorii lui ascuțiți ca niște ace.

— Ia vezi, potaie! făcu Elango înfuriat. Sau te arunc înapoi în pădure.

Câinele se făcu mic și Elango se simți oarecum nevoit să adopte un ton aspru, și, în același timp, împăciuitor.

— Să nu mai faci asta. Tu să stai acolo, s-a înțeles?

Legă lesa de tija dintre cele două scaune.

În timp ce conducea, arunca din când în când o privire spre cățelul din spate, chiar și în timp ce căuta un loc potrivit unde să-l lase. Prima porțiune de drum era cam prea izolată, apoi a urmat trecerea de cale ferată cu baraca cu ceai; a văzut acolo doi dulăi… o să-l sfâșie pe cățelandru ăsta. Merse mai departe, mai aproape de oraș. Bungalow-uri suburbane cu ziduri înalte, dar nu vedea nici un paznic cu care să lase cățelul. Putea oare să-l abandoneze afară în întuneric, în fața unei porți încuiate? Ar pleca hai-hui cât ai zice pește, și-ar da vreo mașină peste el. Trebuia să găsească rapid un loc dacă ținea să ajungă acasă, dar urma zona unde erau bolovani peste bolovani, poate că pe-acolo pândeau șacali. Apoi podul peste râu, nici aici nu era bine, și tot așa până ce se trezi cotind în jos spre Moti Block și, pe când trecea de el, o căută cu privirea pe Zohra, așa cum făcea întotdeauna. Poate că era ea – așteptând pe veranda care se întindea pe toată lungimea casei ei. Văzu o strălucire de albastru și roz în lumina unui bec ce atârna pe verandă și se opri o clipă, prefăcându-se că se asigură că e în regulă câinele. Ridică din nou privirea. Și iat-o, întorcându-se cu spatele, părând nepăsătoare. Când Zohra a intrat în casă, Elango și-a continuat drumul, simțindu-se acum în culmea fericirii.

— Ăsta-i un semn norocos, sunt sigur de asta, i-a zis el cățelului din sac. Întâi tu, apoi ea… Ai văzut-o și tu, așa-i?

Capul cățelușului se ițea ca un pompon la gura sacului, limba îi atârna într-o parte și ochii îi erau sticloși de frică. Elango se întoarse cu spatele la el. Semnele erau toate cum nu se poate mai bune, da' ce mama mă-sii o să facă el cu afurisitul ăsta de cățel?

Se făcuse târziu pe când ajunse el acasă; îi era îngrozitor de cald și era supărat că-și irosise toată seara pe un câine vagabond când mai erau o sută de lucruri de făcut, un cal de plămădit. Legă câinele într-un colț, stivui lemnele și-și termină treburile, se spălă în grabă

și se așeză să mănânce.

Erau multe lucruri care nu-i plăceau la cumnata lui, dar mâncarea pe care o gătea era irezistibilă – spre deosebire de ea. Trebuia doar să amestece niște chestii într-o tigaie și ieșea o adevărată delicatesă, deși fratele lui mereu găsea ceva ce nu-i convenea acolo unde alții salivau de zor, comentând tot timpul ba că e prea multă sare, ba prea puțină. Vasu era Vasu, nici mai mult nici mai puțin. Picurarea lentă a bilei lui îmbiba curtea în fiecare zi, la căderea nopții. După ce-și turui veșnicele nemulțumiri, merse să stingă toate luminile, bombănind că se consumă aiurea curentul. Elango aprinse iar una ca să-l enerveze. S-a îndepărtat și s-a așezat cu picioarele încrucișate pe podeaua verandei, aplecat peste ziarul pe care prietenul său Giri îl aducea în fiecare zi de la birou. Încercând să pară cât mai dezinvolt, zise:

— Lasă câinele ăla acolo. Trebuie să-l țin aici în seara asta.

Vasu se uită la cățelul legat și ridică din umeri.

— Mâine am o zi plină, nu ca alții. Dacă scoate un sunet, a încurcat-o, ai înțeles?

Micile scheunături ale câinelui se pierdură curând în zgomotul cartierului. Uvertura sforăiturilor nocturne ale lui Vasu. Radiourile, zdrăngănitul oalelor și tigăilor de la vecini, suspinele pătrunzătoare ale tinerei văduve de alături, care se certa violent cu sora ei în fiecare noapte.

Renunță la citit și se întinse pe verandă, încercând să ecraneze țipetele, făcându-și vânt cu ziarul. Înăuntru era un ventilator de masă, dar tot acolo era și fratele lui, cu sforăiturile lui cu tot. Țânțarii roiau în jurul lui, dar nu îl pișcau – era unul dintre puținii norocoși de pe pământ al căror sânge nu era pe placul țânțarilor. Încet-încet, țânțarii au renunțat, căldura s-a mai domolit puțin, iar sunetele s-au stins, deși suspinele s-au mai auzit o vreme. Oftă și se bucură din plin de liniștea nopții. Nu pentru mult timp.

Cățelul începu cu scâncete moi, apoi scheună mai tare și schelălăielile au tot crescut până au părut să răzbată prin toate. Scânci și scheună fără încetare până ce Vasu ieși valvârtej pe ușă, smuci de lesa cu care era legat, îl ridică și îl azvârli într-un colț îndepărtat al curții. Se auzi o bufnitură ușoară, un scheunat, apoi tăcere. Câteva clipe mai târziu, câinele își începu din nou urletele ascuțite, și mai jalnice acum.

Elango își întinse picioarele dureroase și se ridică să-l găsească. Luă câinele, care se ghemuise lângă copacul moringa, și îl legă de unul dintre stâlpii care susțineau acoperișul de paie al verandei lor. Se întinse lângă el. Din clipă în clipă, Vasu o să-și facă apariția dacă asta o să mai continue. De ce nu o fi lăsat afurisitul ăsta blănos afară pe stradă? Nu era ca și cum ar avea obiceiul să ia seama la animale. Străzile nu duceau lipsă de câini și cățeluși, și el nu se deranjase cu nici unul dintre ei. Ce coardă atinsese cățelul ăsta? Să se fi înmuiat el oare? O femeie. Un cal. Acum cățelul.

„Chinna, Chinna“, îi cântă el câinelui, ale cărui schelălăituri pline de suferință deveniră tot mai slabe și mai triste pe măsură ce noaptea trecea. Continuă să îl mângâie pe spinare și ceva tresăltă în el, ceva despre care habar nu avea că era acolo. Se trezi murmurând pe jumătate adormit: „Chinna, asta-i casa ta acum. O să am grijă de tine.“ Câinele scânci și își vârî botul în mâna lui Elango.

Ce faci, prostovanule, cum o să-l ții cu tine?

Dar cum să-l alung în stradă acum? Nu o să reziste nici zece minute singur pe străzi.

Mâna lui continuă să mângâie câinele, chiar dacă certurile din sinea lui continuau tot mai confuz, şi el era tot mai toropit de somn. În ciuda scheunăturilor potolite, epuizarea îi amorţi membrele, mâinile i se opriră pe spatele căţeluşului, şi el se cufundă într-o mare de somn fără fund şi fără vise. În toiul nopţii, sări ca ars la gândul că nu-i dăduse câinelui nici mâncare, nici apă. Se plesni peste frunte, se mustră aspru într-o şoaptă sălbatică: „Ce ai crezut, nătângule, că-i o păpuşă? Că o să trăiască cu aer?“

Se furişă în bucătărie. Nu era nici lapte, nici *dal*[22], nu reuşea să distingă nimic de mâncare în semiîntuneric. Se mâncase tot, mai puţin o *roti*[23] arsă şi uscată pe care nimeni nu o vrusese. Întotdeauna mâncau orez, de ce din toate zilele taman pe asta o alesese Revathi să facă *roti*? Se întoarse la căţel şi se întinse lângă el. Rupse o bucată de *roti* şi o întinse căţelului care îşi apropie năsucul curios, o luă în gură şi se apucă să o ronţăie, apoi o scuipă între labe, întreagă.

— E prea tare pentru tine, eşti încă un puiuţ, ar trebui să ai lapte lângă *roti*, dar nu găsesc, şopti Elango. Aşteaptă un pic.

Băgă o bucată de *roti* în gură şi, sub privirile nerăbdătoare ale căţelului, o mestecă până se înmuie toată, o scuipă în palmă şi i-o întinse. Câinele îi linse palma cu o atenţie frenetică. Elango mai mestecă o bucată şi apoi alta, hrănind câinele până când se termină pâinea.

8

Numele i-a rămas Chinna. Elango nu trebuia să se gândească la asta, limba lui articula cuvântul ori de câte ori vedea căţelandrul slăbănog, nerăbdător, cu ochi strălucitori, şi îl striga cu o tandreţe pe care nu ştia că o are. Când îl scotea din curte, prindea de zgarda căţelului o frânghie mai lungă decât lesa ca să-l poată lega bine de tot. Era necesar. Când se dusese în tura lui de strâns de lemne, la o săptămână după ce găsise câinele, l-a pierdut timp de câteva ore. Chinna era lângă el şi în secunda următoare dispăruse. Elango a scotocit toată pădurea, dând uitării lemnul şi toporul, strigându-i numele, deşi căţelandrul încă nici nu ştia că era numele lui. L-a găsit adulmecând un petic de pământ chiar lângă şosea, dând cu lăbuţa şi scâncind de parcă ar fi săpat după un os. Elango îl certă cu blândeţe şi îl luă în braţe.

— Aşa aproape de drum. Şi dacă vine o maşină şi te loveşte? Aici te-au abandonat nenorociţii ăia?

Se lăsă în genunchi şi examină groapa pe care începuse să o sape Chinna.

— Ce ai ascuns tu aici? O provizie de oase de aur…? şopti el, cercetând pământul.

Privirea îi căzu pe ceva strălucitor, îl ridică şi-l întoarse. Un ceas de mână. Cineva îl scăpase. Căţelul îl adulmecă, apoi îl linse de câteva ori.

— Cine a scăpat asta, Chinna? Cineva pe care-l ştiai?

Elango mângâie absent câinele, frecând ceasul ca să dea jos murdăria. Niciodată nu mai ţinuse în mână ceva atât de scump. Avea curea de piele şi numerele străluceau verde fosforescent în întuneric, arătând şase şi patruzeci de minute. Ceasul lui ieftin se oprise cu multă vreme în urmă, şi Elango uitase cum era să aibă unul. Era ciudat să i se arate cât e

ceasul în mijlocul unei păduri – dacă stătea bine să se gândească, aici nu avusese niciodată nevoie să știe asta. Se lua după soare, și după greieri, și după ciripitul păsărilor. O să poarte vreodată ceasul ăsta strălucitor? Vasu l-ar întreba de unde l-a luat. Ar presupune că Elango câștiga mai mult decât spunea și dosea banii. I-ar lua ceasul de parcă ar fi al lui de drept.

Și-l puse pe mână.

— Cățel deștept, Chinna, zise el, trecându-și degetele peste capul moale al câinelui, privindu-și cu admirație încheietura mâinii. Ai găsit un talisman. Și m-ai găsit pe mine. Și dacă mă scoți din pepeni, nu-i vina ta, așa-i, drăcușorule?

Câinele înclină capul, uitându-se cu ochi strălucitori la bărbat. În timp ce Elango răsuci ceasul și îl examină, câinele se așeză la picioarele lui și începu să-i roadă tivul pantalonilor.

Elango văzu că pe spate ceasul avea gravate într-un cerc niște cuvinte scrise mărunt în engleză. Putea deslușI cuvintele: *De la JM pentru ZM, cu dragoste, mai 1976*.

Care erau șansele ca inițialele de pe spatele ceasului să includă litera Z? Nu se putea un semn mai clar că destinul lucra să i-o aducă pe Zohra, cerul trimitea o puzderie de semne. Pentru o clipă, fu tulburat la gândul că ceasul fusese pierdut de cineva căruia i-a fost dăruit ca dovadă a iubirii – nu voia însă să-și pună prea multe întrebări despre al cui putea fi sau cum ajunsese în pădure. Era acolo, așteptând împreună cu cățelul Chinna, și asta era ceea ce oamenii numesc destin.

Cel mai bine era să accepte și să fie recunoscător. În lume se întâmplă lucruri misterioase, nu le putem ști pe toate. Bunicul lui fusese încredințat că așa e mersul lucrurilor și îi transmisese și lui convingerea asta, ca moștenire naturală.

— Uită-te la tine acum, i-a spus Elango lui Chinna, nu putem explica ce te-a adus la mine, ce te-a ținut în viață, singur-singurel în pădure, până când te-am găsit. Dar ești aici și dacă o să pleci din nou, știu că o să fiu terminat. Înțelepții știau că e mai bine să nu cerceteze fiecare lucrușor, i-a mai spus Elango cățelului. Nimeni nu putea explica cum, într-un an, când o eclipsă de soare a întunecat după-amiaza, fiica mută a zidarului a vorbit pentru prima oară, întrebând de ce se făcuse noapte devreme. La început, zidarul a crezut că doar i se pare că aude niște sunete – apoi și-a dat seama că se auzea, într-adevăr, ceva. Fata a continuat să vorbească cinci minute întregi, fără să știe că era un lucru ieșit din comun, care avea să stârnească vâlvă. Poate că în mintea ei sunetele guturale pe care le scosese toată viața fuseseră cuvinte. Fata nu putea să facă diferența și turui mai departe, fără să fie conștientă de miracol. După eclipsă, s-a închis din nou în ea și nu a mai scos nici un cuvânt o săptămână întreagă – apoi, tocmai când oamenii ajunseră la concluzia că scurtul interval în care fusese coerentă nu era decât o ciudățenie, ea declama: „Uite, băiatul ăla o să fie lovit de autobuz.“ Și chiar a doua zi a fost lovit pe șosea, așa cum prevăzuse ea. Acum era de neoprit. A făcut atât de multe predicții alarmante și adesea exacte, încât zidarul a spus disperat că le fusese mai bine când era mută. Care era explicația pentru toate astea? Când rupi în bucăți o floare ca să-i afli secretele, floarea e distrusă.

Asta era concluzia pe care a tras-o Elango când a ascuns ceasul și din când în când i-o repeta cățelului. Chinna îi adusese noroc. Viața lui se schimbase. Își simțea inima mai

mare, mai vie, de parcă în el ar fi țâșnit un izvor limpede și ar fi udat un deșert însetat de apă. Totul înflorise, crescuseră fire noi de iarbă. Deșertul se transformase în grădină.

9

În timp ce Elango muncea, Chinna stătea aproape de el, întins pe pământul dur, uitându-se în jur și clămpănind uneori după muște. Cățelul picotea din când în când, în pocnetul monoton al roții de lemn, însă își înălța iute capul la cea mai mică mișcare sau la sunetele ușoare pe care doar el le putea percepe. Ciulea urechile asimetrice, una în sus și alta bleagă, ochii lui cercetau împrejurimile în timp ce nasul încerca să descopere ce era în apropiere.

Așa a observat prima oară găinile pe care le ținea soția lui Vasu. Erau șapte găini și trei cocoși. Cocoșii cântau în fiecare dimineață cu glas spart, luându-se unul după altul. În câteva anotimpuri, găinile au făcut atât de multe ouă, încât Revathi a strâns așa de mulți bani că a umplut trei dintre pușculițele de lut făcute de Elango, pe care le-a ascuns apoi în bucătărie. De două ori pe zi, puii erau lăsați să iasă din cotețul șubred de sârmă ca să scormonească pământul, să se plimbe țanțoși și să se hrănească cu grăunțele împrăștiate pe jos. Chinna se temea de cocoș fiindcă era cam la fel de înalt ca el și îl lovea cu pliscu-i ascuțit, dar în fiecare zi cântărea din priviri găina roșcată care părea lentă și grasă. O fugărise de câteva ori și de fiecare dată îi scăpase din labele stângace, bătând de zor din aripi.

Astăzi văzu găina roșcată la câțiva metri distanță, ciugulind și scormonind, îndreptându-se direct spre el. Chinna simți gustul victoriei. Își coborî capul ciufulit, se ghemui la pământ și aștepta prada la fel de nemișcat ca un leopard de munte. Găina păși ea agale în direcția lui, absorbită de căutarea hranei, când dintr-odată se auzi o bătaie de aripi, un cârâit sălbatic și, spre uimirea lui, Chinna ținea găina între labe. Se uită în jur de parcă s-ar fi întrebat dacă pasărea visurilor lui era cu adevărat a lui. Găina cotcodăcea puternic, luptându-se să scape cu viață. Revathi ieşi val-vârtej din bucătărie, văzu găina captivă, apucă o botă de lângă uşă şi se năpusti spre Chinna, care încasă lovitura pe noadă şi urlă de durere. Visul luase sfârşit.

Roata lui Elango se învârti anapoda, vasul de lut umed de pe ea se clătină, apoi căzu. Elango sări ca ars, apucă bățul din mâna femeii, îl ridică să dea în ea, roșu la față de furie. Lovi puternic cu bățul în perete și-l rupse.

— Data viitoare când te mai atingi de cățelul ăla… făcu el printre dinți.

Nu mai zise nimic.

Revathi nu se trase înapoi. Stătea în picioare, cu pieptul tresăltând, cu ochii ieșiți din orbite de furie, nările umflate. Sprâncenele îi desenau pe față o linie furioasă.

— Data viitoare când mă amenințI, zise ea, o să rup fiecare oscior din javra asta.

Revathi îi susținu privirea o vreme, apoi se răsuci pe călcâie cu o încetineală deliberată, lăsându-l acolo, cu bățul rupt în mână.

În seara aceea, când Vasu se întoarse acasă de la serviciu, intră în bucătărie să-și ia

cana cu ceai, însă ieși după câteva minute și îi spuse:

— Ai o săptămână la dispoziție. Ori câinele rămâne aici, ori tu.

— E și casa mea, nu-mi comanzi tu să plec din ea, zise Elango cu o voce fără inflexiuni. O să locuiesc aici, la fel și câinele meu și, dacă într-o bună zi o să am o femeie, o să locuiască și ea aici.

Amândoi au ridicat tonul. Vechi reproșuri ieșiră iar la lumină, zburând în toate părțile. De dincolo de zidul jos care despărțea casa lor de cea de alături, o auziră pe Akka luându-i în râs.

— Era îndeajuns de rău cu trei câini, acum iacătă-l și pe-al patrulea. Toți lătră, se pișă, se răhățesc… Ia te uită ce de muște!

Elango mereu se făcea că nu aude vocea de dincolo de zid, dar când a auzit că pomenește de câine, nu mai rezistă.

— Ține-ți fleanca, baborniță nenorocită. Întoarce-te la vrăjile și licorile tale.

— Dacă potaia aceea trece de partea asta a zidului, o să fie o licoare și pentru el. Olarul ăla care se crede așa deștept ar trebui să știe asta, a zbierat ea. Am avut de-a face cu mai mult de câteva potăi la viața mea, ia seama la ce spun. Își ridică piciorul la fiecare perete… Niște proști. Ia să vedem cât de mult o să supraviețuiască ăsta.

Akka, așa cum o știa lumea în cartier, era prietenă cu preoții de la templul din apropiere, în fiecare seară ardea tămâie și suna din clopoțelul ei de aramă, rugându-se lui Dumnezeu. Cerea o sumă frumușică să alunge spiritele, să prezică viitorul, să vindece herpesul sau să-l facă să apară. Puterile ei i-au permis să dea sentințe în politica de cartier, să interzică mariaje sau să le rezolve, să aprobe sau să anuleze tranzacții în curs de desfășurare cu o profeție sau două, pline de blesteme. Conversația cu vecina asta încetase cu ani în urmă, lucru care nu a pus capăt însă amenințărilor, observațiilor și invectivelor ei constante. Rădăcinile vechii înstrăinări erau încurcate, mereu crescând, mereu evoluând, și ea lansa acuzații peste zid despre terenuri furate sau făcea aluzie la o răzbunare. Le putea face viața un calvar celor pe care nu-i plăcea. Câinele era un pretext convenabil.

În timp ce își pregătea lutul, Elango se gândi bine la toată treaba și hotărî că cel mai bun mod de a-și proteja câinele și propria sănătate mintală era să pună frâu sarcasmului. Îl ținea pe Chinna legat în apropiere când lucra, sau dacă trebuia să plece de acasă pentru scurt timp, sau când găinile erau afară din coteț ca să mănânce, sau când Revathi era într-una dintre pasele ei proaste. Câinele a ajuns să fie legat cea mai mare parte a zilei, agitându-se, scheunând, scormonind pământul cu labele. Lui Elango i se strângea inima să vadă că un animăluț plin de energie inocentă stă legat cât era ziua de lungă. Știa că situația nu putea continua așa mult timp. Acum că vacanța școlară era pe terminate, avea să fie plecat toată dimineața cu ricșa lui motorizată, să facă drumuri până la școală și înapoi. Nu putea lăsa cățelul în curte. Puțin timp rămas singur, o bucată de carne otrăvită aruncată peste zid…

Gândul ăsta i-a venit în toiul nopții, la trei, ca întotdeauna, și i-a alungat somnul într-o clipită, făcându-l să bâjbâie în jur după câine. Era chiar lângă el, scheunând în somn, și vulnerabilitatea lui făcu să-i înghețe sângele în vine lui Elango. Dincolo de cercul brațelor sale încolăcite în jurul cățelului erau Akka, Vasu și Revathi, vânzoleala orașului, pădurea cu șacalii ei. În clipa aceea s-a gândit că, mai mult decât Zohra sau calul, câinele a trezit

ceva în el, ceva ce era atât de puternic încât se sperie. Uneori sentimentele erau atât de puternice că-l durea în piept, iar apoi frica de a pierde puiuțul ăsta de pripas îl făcu să țină câinele mai aproape, să-i vorbească despre tot felul de nimicuri, consultându-l ce și cum să facă cu oalele și lutul lui și cu femeia de care era îndrăgostit. Nu știuse că zăgăzuise în el atâtea cuvinte.

Chinna tresări în somn, și labele i se mișcară într-o goană frenetică, zadarnică. Elango îl mângâie pe spate ca să-l liniștească și-și îngropă fața în blana lui moale și dulceag mirositoare.

— Nu o să ți se mai întâmple nimic rău. O să am eu grijă de tine, o să te protejez. O să fac orice e nevoie.

În dimineața următoare, acceleră motoricșa pentru prima zi a trimestrului școlar, îl ridică pe Chinna și îl așeză în poală. Era devreme, doar ora șapte, aerul dimineții, încă răcoros, ciripitul păsărilor, întrerupt de clopotele din templul preferat al lui Akka. Cei trei bivoli din josul drumului erau lăsați să iasă din țarcul lor plin de bălegar. Au luat-o agale spre curtea pătrată spre care se îndrepta Elango, munți negri umblători, blocând, blocând toată lățimea străduței înguste. El vira, cu o mână ținându-l pe Chinna lipit de burtă, și o luă în jos pe cele trei benzi care despărțeau sordidul Kummarapet de casele cu grădini. Două dintre fetele pe care le ducea la școală locuiau în zona aceea.

Pe tatăl fetelor îl tot văzuse pe acolo ani de zile, de pe vremea când era copil și vindea vase de lut din ușă în ușă. Mama era o femeie scundă, cu părul tuns scurt, pantalonii ei maro obișnuiți și cămașa albă făcând-o să arate ca o polițistă în miniatură, însă era genul de femeie grijulie, asta știa el din experiență. În plus, de câțiva ani încoace, îi făcea pe plac fiicei mai mari, hrănindu-i pasiunea de a plămădi lucruri din lut. De la rațe și iepuri nefinisați, ea trecuse la vase simple clădite pe roata lui. Se putea spune că asta făcuse din Elango profesorul ei. Era timpul, se gândi el, să ceară familiei ăsteia o favoare, chiar îi datorau una.

10

Și uite așa a ajuns la noi Chinna, cățelul lui Elango, de acolo de unde locuia stăpânul lui, la câteva străzi mai jos.

Casa noastră era una dintre cele opt grupate în jurul unei curți pătrate pe care tata o păstra în amintire ca pe o grădină mare. Grădina și bungalow-ul din mijlocul ei aparțineseră bunicului meu. Tata avea amintiri din vremea când locuise acolo până când casa fusese dărâmată pentru ca noi locuințe să fie construite de către un proprietar de pământ căruia toată lumea îl zicea Taatha. În telugu[24] asta înseamnă „bunic“. Sigur o fi avut și un nume adevărat. Niciodată nu i l-am știut.

În mintea noastră, Taatha fusese întotdeauna bătrân și viclean; căuta slăbiciunile, apoi trecea la atac și făcea avere. Tata ne-a povestit cum propriul tată, niciodată chibzuit cu banii lui, îi căzuse pradă lui Taatha înainte să ne naștem noi. Taatha a ținut evidența fiecărei crize financiare prin care a trecut bunicul și i-a împrumutat bani în schimbul terenului său și al bungalow-ului construit acolo. Împrumuturi amicale, între vecini, așa

presupusese bunicul meu, recunoscător. Împrumuturi pe care bunicul nu avea cum să le plătească în anii care îi mai rămăseseră de trăit, Taatha știa asta.

Cu actul de expropriere în geantă, a dărâmat vechea casa, promițându-i bunicului una dintre casele noi pe care avea să le construiască acolo. Le-a amplasat în jurul unei curți prăfuite, patru case privind în jos către altele patru. Au fost făcute după același plan: pe două nivele, patru sau cinci camere și două verande late, cu podele din dale. Fântâni în grădini mici, folosite în comun. Casa noastră era singura pe un nivel, de culoarea nisipului și cu o verandă răcoroasă în față, cu piatră gri. Trei trepte de piatră duceau la casă, apoi la ușa din față.

În dimineața aceea de octombrie, când am deschis ușa, gata de școală în tunica mea verde, am dat peste Elango, care ținea în brațe un cățeluș negru cu maro. L-a pus jos, și imediat cățelul a început să tragă de lesă. În clipa următoare era în brațele mele. M-a lins peste tot în timp ce coada lui marca timpul ca un metronom. Dinților lui ascuțiți mi s-au înfipt în mână când l-am strâns prea tare. Probabil că am țipat – Tia și mama au venit afară într-un suflet să vadă ce se întâmplă.

— Amma, a zis Elango pe un ton mieros, ăsta e Chinna al meu. Oamenii se poartă urât cu el când nu sunt eu acolo. Nevasta lui frate-miu nu suportă să-l vadă. Îl ții la voi cât sunt plecat de acasă? Doar câteva ore.

— Cum să țin un câine aici? Toată ziua sunt la birou. În nici un caz.

Amma vorbi pe un ton grav, se uită apoi la ceas. Mi-am ținut respirația. Știam cât de periculos era să o faci să întârzie, să o prinzi în capcana întrebărilor tărăgănate despre cum să ai grijă de un câine câtă vreme ea trebuia să ajungă la muncă.

— Nu cere nimic cățelușul ăsta, spuse Elango. Puteți să-l lăsați în curte. Aici o să fie în siguranță, asta-i tot.

— Te rog, te rog, e Lakshmi aici când nu ești tu, spune da, te rog, imploră Tia.

Amma se uită la ea, încruntându-se, așa cum ne țintuia de obicei locului cu privirea, orice o fi fost.

— Trebuie să mă gândesc. Nu ne putem grăbi cu chestia asta.

— Să te gândești la ce, Amma? am strigat eu. E doar pentru câteva *ore*!

Am ridicat cățelușul și, chiar când m-a lins pe față, Tia mi l-a smuls.

— E rândul meu, a zis ea, făcând piruete cu cățelul în brațe.

— Ai grijă, Tia, sări rapid Elango, luând de jos una dintre creațiile mele de lut care se usca la soare pe marginea verandei. Nu i-au trebuit două ore Sarei să învețe cum să modeleze vasul ăsta?

Privirea mamei mele s-a plimbat de la el la noi, evaluând situația, și schimbul de priviri dintre ei, când Elango a așezat vasul meu înapoi pe verandă, închidea în el o hartă a relației noastre marcată cu toate indicatoarele ei: vizitele lui la noi acasă pe vremea când era copil, cât de mult îi plăcea lui tata de el, orele pe care le petrecuse învățându-mă, anii în care ne tot dusese la școală.

Tia țopăia acum într-un picior, țipând:

— Sara, nu-i *corect*! L-ai ținut în brațe cât numeri până la douăzeci și eu numai până la nouă!

— Dacă nu găsesc un loc pentru câine, o să trebuiască să renunț să conduc motoricșa până ce cățelul o să mai crească puțin… Nu pot să-l las singur acasă cât timp e atât de mic. Doar câteva luni, Amma. Odată ce crește, poate să-și poarte singur de grijă.

Puteam simți victoria. Știam povestea cu cămila și cortul și ne cunoșteam bine mama. Era o trufă de ciocolată în formă umană, crusta ei ascundea un miez moale, ce se topea ușor.

Tia i-a dat un pupic pe căpșor lui Chinna.

— De azi înainte o să locuiești aici! Ești al meu!

La care Elango zise:

— Doar pentru câteva ore, cât sunt plecat cu motoricșa, și numai dacă mămica ta ne dă voie. Știu că cer mult.

Luă cățelul de la Tia și îl puse la picioarele mamei mele, așteptând. Privirea lui era așa intensă încât aveai impresia că se holbează. Dar nu se holba – așa se uita el la lucrurile care contau, când fiecare atom al atenției și inteligenței lui se concentra pe ceva, că era vas, că era persoană. Însă bătălia era ca și câștigată. Codița cățelandrului se învârtea în cercuri în timp ce el își afunda năsucul în tivul pantalonilor lui Amma, și ea s-a înmuiat toată în fața celor trei perechi de ochi ațintiți asupra ei.

— Oprește-te, spuse ea în direcția picioarelor, aplecându-se după cățeluș și ridicându-l. Mă gâdili.

Când noi am plecat, era încă la ușă ținând câinele în brațe, cu o expresie pe față care spunea că era fericită, dar nu avea de gând să recunoască.

Elango ne-a înghesuit în ricșa motorizată și a virat la colț. Și-a lăsat încărcătura la două școli diferite. Fauzia, Tia și cu mine ne-am dat jos la Safar, cocoțată pe o colină chiar în fața orașului împrejmuit de ziduri. De îndată ce treceai râul care împărțea orașul în două, vedeai cupolele albe ale școlii noastre. Ne lua cam o jumătate de oră să ajungem acolo, și după ce noi trei săream din motoricșă, ceilalți trei mai mergeau puțin până la St. Teresa. Era un drum lung și, fiindcă Fauzia și cu mine eram foarte mici când Elango a început să ne ducă la școală, a hotărât să-și exerseze povestitul ca să ne treacă mai ușor timpul, cufundându-se într-un adevărat cufăr de comori, plin cu povești care nu se terminau niciodată. În cei șapte ani de scotocit în el, cufărul nu se golise.

A fost odată, cu mult timp în urmă, așa începeau poveștile lui. A fost odată, cu mult timp în urmă, o surdomută care a început să vorbească în timpul unei eclipse. Odată, cu mult timp în urmă, vâlvătăile furiei lui Shiva au trebuit să fie închise într-un cal, care chiar și acum pășește pe fundul oceanului, scoțând flăcări pe nări. Corăbiile navigau pe râul ăsta pe care-l traversăm și aduceau urși cu blana mătăsoasă și tigri cu ochi ca opalul. Geografia și istoria se metamorfozau în fiecare zi în timpul călătoriilor noastre cu Elango. Punea îndrăgostiți rătăciți în clădirile pe lângă care treceam, vârcolaci în spatele bolovanilor. Umplea lumea cu orfani care deveneau stele de cinema în Bombay și fete care țâșneau

spre Lună în rachete făcute în Sivakasi.

Astăzi, povestea lui avea să fie despre un olar și un cățel.

11

Una dintre poveștile lui Elango era despre Laila și bunica mea.

Cu mult timp în urmă, pe vremea când era băiețandru, munca lui de zi cu zi era să rătăcească pe străzi cu un moșneag, vânzând oale din uşă în uşă. Nu era nici o ricșă motorizată, aveau doar o măgăriță. Poate că bărbatul cărunt, care bătea drumurile cu măgărița lor, era o rudă, însă Elango nu era sigur cine o fi fost sau unde a dispărut în cele din urmă. Era unul dintre cei patru sau cinci bărbați din vechiul atelier al bunicului său. Se cocoşase de la atâția ani de muncă și mâinile i se contorsionaseră de la artrită, aşa că nu mai putea face oale. În schimb, i se încredințase sarcina de a încărca ulcioarele de apă și ghivecele de flori pe animalul de povară și de a-l duce dintr-un loc în altul.

Măgărița era mică și drăguță, iar Elango îi spunea Laila. Era echipată cu frânghii și un sac de pânză groasă pentru transport și stătea nemișcată în timp ce grămada de vase grele de lut de pe spatele ei creștea, până când era pe jumătate ascunsă sub încărcătură. Lovind-o cu palma să o facă să înainteze, o purtau pe străzi pe care zăpuşeala le pustiise și nu vedeai nici țipenie de om. Treaba lui Elango era să cheme oamenii și să-i îmboldească să cumpere. Avea un strigăt strident și cântat pe care îl tot repeta în timp ce mergeau. „*Kundalamma kundalu, naanyamaina kundalu, manchi neeti kundalu!*“ Oale de lut de vânzare, oalee rezisteeente! Oale de vânzare, oale pentru apă!

Într-o astfel de zi de vară, când nimeni nu părea să fie interesat de oalele lor, și încărcătura măgăriței nu fusese uşurată nici măcar cu un vas, erau pe punctul să se întoarcă, însă tocmai atunci o femeie dintr-unul dintre bungalow-uri a deschis poarta și i-a poftit înăuntru.

— Era bunica ta. S-a întâmplat înainte ca tatăl tău să se fi însurat măcar, ne-a povestit Elango Tiei și mie.

— Ți-e sete? I-o fi sete măgarului? l-a întrebat bunica pe Elango. Ce ai apucat să mănânci de azi dimineață?

Elango rămase mut, luat prin surprindere de întrebările ei.

Bunica a repetat cuvintele ceva mai tare și mai domol, zâmbindu-i încurajator copilului ce rămăsese fără grai și se uita la ea ca hipnotizat, fascinat – deși ea n-avea de unde să știe asta – de umbra unei mustăcioare de pe fața de culoarea untului.

Auzind asta, ne-am prăbuşit una peste alta pe bancheta din spate, chicotind de zor. Elango a zâmbit strengărește în oglindă și a continuat povestea.

Bărbatul cel cocoşat l-a împins pe băiat la o parte și a intrat.

— Amma, am stat afară toată ziua, din zori până acum, fără o clipă de odihnă.

Ca să-și sublinieze suferința, bărbatul a lăsat să-i scape un geamăt uşor în timp ce se lăsă să alunece pe podeaua verandei și se aşeză pe vine.

Ea le-a spus să aștepte și a pus un servitor să aștearnă frunze de bananier pe care acesta le-a servit orez alb aburind, două feluri de legume și sambar[25]. Doar o dată mai mâncase atât de mult, zise Elango, și asta fusese la o nuntă. După ce au terminat și au fost

gata de plecare, bunica mea a scos o pungulița cu bani și a plătit pentru fiecare oală, dublu față de prețul cerut de ei. Apoi le-a zis:

— Lăsați măgărița aici, e bătrână și obosită. E timpul ca noi toți să-i cerem iertare.

A pescuit mai mulți bani din poșeta ei fără fund, i-a făcut semn cu mâna servitorului să se ocupe de animal și a intrat înapoi în casă.

În tot timpul ăsta, Laila stătuse la poartă, cu capul plecat. Muștele îi bâzâiau în jurul coapselor și ea dădea cu coada ca să le alunge, dar asta era singura mișcare pe care o făcea. Servitorul care le adusese mâncarea a chemat un ajutor și împreună au împins-o spre grădina din spate, cu ulcioare, oale și tot calabalâcul. Bunica mea nu se deranjase să se uite la vasele lor.

Odată ce au băgat-o în grădină, cei doi au închis poarta. Elango a spus că era atât de derutat de tot ce se întâmplase, încât a continuat să se uite la poartă, aşteptând ca măgărița să se întoarcă, și a stat așa până ce bătrânul cel adus de spate l-a apucat de braţ, târându-l de acolo, strângând pumnul plin de bani.

— Sunt bătrân și obosit, a mormăit el. Aș fi vrut să mă fi cumpărat și pe mine și să mă fi ținut în grădina ei! Niciodată în toată viața mea nu mi-am dorit atât de mult să fiu măgar.

A continuat să râdă pe înfundate și să-și sugă dinții tot drumul până acasă, dosind o parte din bani într-un buzunar ascuns de la brâu. Înainte să ajungă în Kummarapet, l-a amenințat pe Elango cu Moartea Neagră, dacă sufla vreo vorbă despre câți bani plătise femeia.

Aveam acasă o poză cu bunica și, după ce am auzit povestea lui Elango, Tia și cu mine am pus lupa tatei pe buza de sus, întinsă într-un zâmbet, ca să-i găsim mustața. Nici urmă de ea în vechea fotografie ce fusese retușată cu pete roz pal pe obraji, albastre și aurii pe sari. Tata a spus că, da, își amintea de părul aspru de pe fața mamei lui și a confirmat prezența unui măgar în grădina lor, amintindu-și de ochii bine conturați și de sunetele domoale cu care le ronțăise gazonul, tunzându-l la linie vreme de câțiva ani buni.

— De n-ar fi fost gesturile de generozitate excesivă ale bunicii mele și felul bunicului de a fi cu capul în nori când era vorba de bani, a adăugat tata, probabil că încă am fi avut bungalow-ul nostru vechi și mare. Tonul lui era mai degrabă faptic decât nostalgic și s-a întors la cartea lui, fără să se mai gândească la ce se discutase.

12

Cățelul cu care se procopsiseră acum, îi spuse Devika lui Raghav, să fie oare cel pe care cuplul îl pierduse în pădure în atacul despre care scrisese ea cu câteva săptămâni în urmă? Nu-și amintea el oare – când mașina fusese furată, bărbatul lăsat să moară, femeia bătută crunt – că era și un câine pierdut? Cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât părea mai probabil să fie așa.

Soțul ei era pe jumătate adormit când i-a vorbit ea în întuneric. A mormăit ceva despre coincidențe, s-a întors cu spatele la ea și dus a fost în lumea viselor, lăsând-o singură cu grijile ei. Ideile tulburătoare aveau un fel al lor de a o chinui în pragul somnului. Asta venea la pachet cu munca la redacția unui ziar, până seara târziu: știrile se

transformau în păduchi care se târau fără oprire pe scalpul ei. Mersese cu un fotograf să vadă locul unde fusese furată mașina. O plimbare lungă în zgomotosul și lentul Ambassador, mașina lor de serviciu, uitându-se la drumul care se așternea în față după ce au ieșit din oraș, când încerca să nu se lase distrasă de aerul năvalnic, de frumusețea neobișnuită a pâlcurilor de copaci. Luă notițe. S-au oprit la baraca cu ceai din apropiere ca să pună întrebări, au vorbit cu picherul care era de serviciu la calea ferată. I s-a spus că femeia își găsise soțul pe marginea drumului, mai mult mort decât viu. Cei doi rămaseseră abandonați până când, în zori, a oprit să îi ia un autobuz pe jumătate gol, care mergea spre oraș. Atât de mult sânge, pasagerii din autobuz strigaseră îngroziți – și apoi femeia a izbucnit în hohote de plâns. Bărbatul a deschis ochii în spital după trei zile în care s-a luptat pentru viața lui și primul lucru pe care l-a spus a fost „Tashi“, strigându-și câinele.

Un câine obișnuit, așa le spusese femeia străinilor în următoarele câteva zile. Maro cu negru, cu pete deschise la culoare deasupra ochilor. Avea o zgardă roșie cu clopoței și o lesă. Avea vreo șase luni. Să fie oare o coincidență, se gândi Devika, că Elango găsise un cățeluș cam de aceeași vârstă și care se potrivea descrierii, taman în perioada în care femeia pierduse unul? E posibil să fi cumpărat o zgardă identică pentru câinele său? Sigur era același câine. Ar trebui dat înapoi stăpânilor.

Stătea întinsă, uitându-se la ventilatorul de pe tavan, scriindu-și o scrisoare. Se confrunta cu tot soiul de probleme pentru rubrica de sfaturi săptămânale a ziarului ei: „Întrebați-o pe doamna Vanamala Reddy“. Oferea soluții la dileme pe un ton care găsea un echilibru delicat între lipsa sentimentalismelor, solicitudine de matroană și umor. În săptămânile în care scrisorile primite erau prea puține, concepea și întrebările, și răspunsurile.

Doar că acum nu avea răspunsuri la propriile întrebări. Scrisoarea ei era tot mai lungă și, asemenea unui ghem încâlcit de lână, problema devenea tot mai complicată cu cât mai mult încerca să-i dea de capăt.

Sara și Tia erau înnebunite după câine. Veneau acasă de la școală și dădeau fuga la el. În schimb, Chinna trăgea un dans nebun, rostogolindu-se pe pământ, săpând gropi și fugind să aducă mingea roșie pe care i-o cumpăraseră din banii de buzunar. Blana lui era mai moale și mai strălucitoare acum, corpul mai plinuț, nu-i mai numărai coastele cu vârful degetelor. Elango aștepta să-l ducă acasă, pe fața lui citindu-se un soi de adorație uluită.

Devenise un ritual zilnic, i-a spus Devika ventilatorului de pe tavan. Nu era corect față de un animal să-l arunci dintr-un loc în altul. Cuplul acela va trebui să-și ia alt câine.

Pe la miezul nopții căzu într-un somn tulbure și se trezi devreme, într-o dispoziție proastă, cu părul ca niște țepi de porc spinos. Așa se și simțea. Stătu pe veranda din spate, lângă bucătărie, sorbind din ceașcă o cafea atât de neagră încât știa că o să i se facă rău, dar continuă să o bea.

Din locul unde era, se vedea casa învecinată, dincolo de o grădină care avea o fântână în mijloc. Împărțeau grădina cu doamna Khambatta, o chiriașă nouă care, practic, încă era o străină pentru ei, și Devika o văzu pe femeie stând pe un scaun pe veranda ei, bând dintr-o cană. Avea un ziar deschis în poală, cu un stilou așezat deasupra, probabil pentru

cuvintele încrucișate pe care colegul irascibil al lui Devika, domnul Seshadri cel cu dinți galbeni, le născocea în fiecare săptămână. „Hound26 –, melodie interpretată de Elvis Presley (3)“ era unul dintre indiciile pe care le stabilise pentru săptămâna aceea, deoarece considera că e talentul lui special să coreleze cuvintele încrucișate cu evenimentele de actualitate.

Doamna Khambatta a simțit privirea lui Devika, a pus stiloul jos și a strigat:

— Ia uite cine e matinală! Bună dimineața! Hai să bei o cafea!

Devika i-a aruncat un zâmbet rapid, și-a ridicat ceașca să-i arate că a băut deja, după care s-a strecurat înapoi în bucătărie. Era sfârșitul singurătății ei din zori.

A urmat agitația zilnică a fetelor ce se jucau din nou cu Chinna și, imediat ce Elango a plecat, Devika a văzut câinele adulmecând lângă o tufă de crini Canna din curtea lor.

L-a chemat cu voce joasă:

— Tashi, Tashi.

Câinele a ridicat capul și s-a uitat spre Devika de parcă ar fi auzit un cuvânt dintr-un vis. Ochii lui căprui străluceau, începu să dea din coadă, își ciuli urechile înainte și înapoi. Ea înjură aprig, așeză ceașca de cafea pe blatul din bucătărie cu o bufnitură care ar fi trebuit să o spargă, se răsuci pe călcâie și închise ușa.

Mai târziu, la serviciu, uitându-se peste umăr la artistul *paste-up* din camera de design, i se făcu rău de îngrijorare. Bărbatul punea o fotografie într-una dintre căsuțele pentru anunțuri de pe ultima pagină a ziarului. Se întoarse să se uite, simțind-o în spatele lui.

— Vezi asta? Prima oară când pun un anunț pentru un câine. Pierdut pe șosea.

În acea zi a rămas mai mult în stație, prea abătută să urce când a venit autobuzul ei. A luat-o la pas, a ajuns la pod, s-a oprit să se uite în jos, la firișorul de apă de dinaintea musonului. Șanțul strălucitor dintre malurile cenușii și sterpe mirosea fetid, dar cerul părea mai mare aici, râul despica orașul și călătorea spre orizont, spre locuri în care ea mergea uneori pentru reportaje rurale. Mai ales în astfel de zile, își dorea să ajungă în părți ale platoului unde pământul uscat se întindea cât vedeai cu ochii, unde bolovani de mărimea unui delușor se cocoțau unul peste altul. Voia să fie acolo, într-un cort, trăind cu aer, emaciată de la arșița soarelui, o supraviețuitoare trecută prin multe, călită, asemenea copacilor piperniciți. Își aduse aminte de bătrânul ciobănesc german al lui Raghav de pe vremea când erau copii și cum Raghav ieșise val-vârtej din clasă și se închisese în toaleta școlii după ce i-a murit câinele. Nu ar rezista să îl piardă pe Chinna acum. De când Raghav făcuse infarct, în urmă cu cinci ani, ea își petrecea nopțile pe jumătate trează și, dacă soțul ei adormit nu se mișca o vreme, se apropia ușurel de el și își așeza capul pe pieptul lui ca să se asigure că aude viață înăuntru. Bătăile ritmice ale inimii lui îi linișteau veghea febrilă și o lăsau să doarmă cu intermitențe.

Murmurând pentru sine, o luă din nou la pas. La naiba cu lumea, la naiba cu bestiile care l-au snopit în bătaie pe bărbat și au atacat-o cu sălbăticie pe femeie, la dracu’ cu viperele bănuitoare și idiotizate, la dracu’ cu moralitatea, cu noblețea sufletească. Fetele ei iubeau cățelul. Raghav avea nevoie de el. Asta era tot ce conta.

În seara aceea, ceva mai târziu, Elango zâmbea în timp ce mângâia noua zgardă a lui

Chinna.

— Amma? Când?

— Cea cu clopoței era uzată și murdară, spuse Devika. Treceam pe lângă un magazin.

După o pauză sfidătoare, a adăugat:

— Am ars vechea zgardă și lesa. Gata, au dispărut, vechea lui viață s-a încheiat.

---

18. Șal tradițional din India, cu care femeile își acoperă capul și umerii.
19. Folosit cu sensul „măicuță“, „mamă“ în majoritatea limbilor vorbite în India.
20. Mei cultivat în India.
21. Membru al unei bande de hoți din Asia de Sud.

22. *Dal* (*dahl*) este un preparat indian din leguminoase uscate și decorticate (linte, fasole, năut).
23. Pâine plată, asemănătoare cu lipia, specifică bucătăriei indiene.
24. Limbă vorbită în sud-estul Indiei.
25. Tocană de legume, populară în sudul Indiei și în Sri Lanka.
26. Câine de vânătoare (engl.).

Stimată doamnă Vanamala Reddy,

Întotdeauna m-au nedumerit oamenii care scriu pentru rubrica de sfaturi. M-am întrebat cum pot să aibă încredere într-un străin, știind că iubirile lor interzise, bolile îngrozitoare și dilemele le vor fi publicate, și toată lumea le va vedea. Dar iată că am ajuns să scriu și eu. Vă citesc rubrica de ani de zile și, chiar dacă nu știu cine sunteți, am ajuns să simt că ne leagă un soi de prietenie.

Eu și soțul meu am fost atacați pe autostradă. El s-ar putea să nu-și recapete niciodată vederea la ochiul drept. Eu am doar niște cusături la cap și mă doare un umăr – toată lumea spune că am fost norocoasă. Vor să spună că am scăpat ușor. Dar spuneți-mi, doamnă Reddy, cui îi pot mărturisi și eu că sunt grav rănită? Imediat ce închid ochii să adorm, îi văd. Mâinile lor pe tot corpul meu. Lucrurile pe care le-au spus încă îmi dau fiori și îmi simt pielea de parcă o colonie de viermi s-ar târî și s-ar zvârcoli pe mine.

Și ne-am pierdut câinele. Nu știu unde este, dacă e viu sau mort. Dacă are de mâncare sau oameni care să îi poarte de grijă. Am publicat un anunț, am implorat poliția să-l găsească, dar până acum nu avem nici o veste.

Soțul meu încă e sedat mare parte din timp, și mi s-a spus să-l țin calm când e treaz. Nu am cu cine să vorbesc. Îmi puteți sugera ce să fac? (Vă rog să nu publicați scrisoarea mea.)

TREI

1

Se schimbau anotimpurile, și în aer se simțea mirosul de lemn ars. Elango stătea în motoricșa lui, chiar în fața locuințelor din Moti Block, bucurându-se de răcoare, prea mulțumit ca să se miște, gândindu-se la cum reușea timpul să i se scurgă printre degete ca apa. Câinele intrase în viața lui în urmă cu un an. La fel apăruse și visul cu un cal în flăcări, și îl făcuse să se îndrepte spre iaz, să sape după lut pentru el. Asta era tot ce reușise să facă, deși calul trăia în imaginația lui, unde creștea tot mai falnic pe zi ce trecea. Se simțea de parcă aștepta un semn care să-i spună că sosise clipa; calul începuse să dea cu copita în pământ, cu ochii acoperiți, așteptând să fie dezvelit și dus afară în aplauze.

Semnul acela s-a ivit în următoarele clipe. Prin vălurile semisomnului a auzit vocea Zohrei:

— Liber? Mă duci la poștă?

Pentru o fracțiune de secundă nu a deschis ochii, crezând că vocea ei venea dintr-un vis de-al lui. Apoi a sărit ca ars.

Era prima oară când vorbea cu el de la episodul din piața stradală, și Elango își imaginase multe scenarii pentru o astfel de întâlnire. Acesta nu fusese unul dintre ele. Ar fi trebuit să fie îmbrăcat cu stil, în cămașa lui bună, cu un aer degajat, părul pieptănat, ceasul la încheietura mâinii. În schimb, el adormise. Oare dormise cu gura căscată? O fi sforăit?

S-a precipitat afară din motoricșă, aruncându-i un zâmbet rapid şi jenat. Spera că nu lăsase bancheta din spate îmbibată de transpirație și i-a luat câteva secunde să o șteargă cu o cârpă de praf înainte ca Zohra să urce înăuntru. Motoricșa fu inundată de parfumul ei – un amestec de săpun și talc, pudrat și dulce. Ea s-a aplecat în față, cu chef de vorbă, în timp ce el manevra maneta ca să pornească motoricșa.

— În alte zile merg pe jos. Nu am vrut să te trezesc, dar trebuie să iau pensia bunicului, și astăzi am cam întârziat.

De la distanța asta, vocea ei era moale și caldă. La fel ca romul, se gândi el, trimițând în tot corpul lui valuri de căldură și mulțumire.

— Nu dormeam de-adevăratelea, zise Elango, cu un aer rușinat.

Nu schimbaseră o vorbă luni întregi și totuși vorbea cu el acum de parcă ar fi fost prieteni. Porni motoricșa, începu să-și croiască drum pe strada aglomerată până la drumul principal, apoi acceleră. Era la nici jumătate de metru de el. O vedea în oglinda

retrovizoare, ochii îngustați în briza care-i dădea la o parte șuvițele de păr ce îi cădeau pe frunte. O sprânceană era brăzdată de o cicatrice, iar claviculele ieșeau dintr-un gât la fel de subțire ca fructele arborelui moringa. În adâncitura unde i se întâlneau claviculele, era un pandantiv albastru pe un lanț fin, auriu. Ea își întoarse privirea când ochii li se întâlniră în oglindă.

Niciodată nu fusese drumul mai vesel. A mers atât de repede pe podul peste râu, încât eșarfa de la gâtul lui flutura în urmă ca un steag. O auzi râzând:

— Mi-e frică! Mai încet, nu mă grăbesc *chiar așa* de tare.

Când femeile sunt îndrăgostite, își zise el în sinea lui, îi strigă bărbatului să nu se grăbească, să se oprească. Era și strigăt de ajutor, și cerere de captivitate – așa era tot timpul în filme.

Se uită peste umăr și un gând trecu între ei – același gând – de asta era sigur. Lucrurile astea nu puteau fi înțelese greșit. De ce, dintre toate ricșele motorizate din lume, o găsise tocmai pe a lui? El nu stătea să aștepte clienți, termina tura cu școala și apoi se apuca de plămădit vase de lut până trebuia să se întoarcă și să ia fetele. Ea ieșise și căuta un mijloc de transport taman când el moțăia pe stradă. Cățel. Femeie. Cal. Aceleași stele și planete făcuseră să fie așa. O înghiontiseră în direcția lui datorită ardorii cu care el își dorise ca planetele să se alinieze din nou, ca universul să facă loc dorinței lui. Ce trebuia să facă el acum era să aibă răbdare, să aștepte momentul potrivit, să-i spună ce sentimente nutrește, cu o rugăciune pe buze către zeii de lut.

Pentru început, va insista să o ducă oriunde avea nevoie – la biblioteca unde lucra, la poștă, la capătul pământului. Ea a spus că trebuie doar să meargă la oficiul poștal în unele zile și la dispensarul din Kuttipally să ia picături pentru ochi și medicamente pentru bunicul ei. S-au înțeles ca Elango să o aștepte puțin mai sus pe drum ori de câte ori trebuia să meargă undeva, și nu după mult timp ea se lăsa să alunece în motoricșă cu atâta naturalețe de parcă ar fi fost a ei. El nu îi lua bani, și ea nu se oferea să plătească. Nu se făcuseră declarații sau promisiuni, dar deja unele lucruri nici nu mai trebuiau rostite între ei.

2

Chinna nu-și pierduse constituția adolescentină, dar se transforma încet-încet într-un dulău cu umeri și labe masive, puțin mai înalt în fiecare lună. Elango i-a calculat vârsta – cu câteva luni sub un an și jumătate, asta dacă avusese în jur de șase luni când a fost găsit. Coada i se transformase într-un stindard ce se legăna, iar urechile lui asimetrice se lăsaseră în jos și acum arătau ca două triunghiuri ce îi încadrau capul. Era știut și iubit în cartier, și oamenii aveau propriile nume speciale pentru el. Prietenul lui Elango, Giri, susținea că țestoasa lui, Hema Malini, se mișca mai repede și întotdeauna în direcția lui Chinna, dacă îl simțea în apropiere.

Cățelului îi plăcea să însoțească oamenii prin apropiere sau să-i viziteze acasă. Elango se resemnase cu faptul că Chinna avea obiceiul să meargă din uşă în uşă şi să zăbovească puțin la fiecare, până când ieşea careva cu ceva de mâncare. Câinele nu cerşea niciodată,

stătea în prag ca și cum ar contempla lumea întreagă, senin în certitudinea că era irezistibil. Nu mai era nevoie să-și petreacă dimineţile la Devika, însă mergea acolo din obișnuință – ca să nu mai vorbim de bolurile cu carne și orez. Acum casa lor era doar una dintre cele câteva pe care catadicsea să le viziteze în timpul incursiunilor lui zilnice și era privilegiul lor că el accepta să se tolănească sub ventilatoarele lor. După ce-și făcea siesta, dădea târcoale fără să lase nici un colț neadulmecat în timp ce trecea pe lângă fete și pe lângă tatăl lor, lăsându-se mângâiat de ei și arătând de parcă le-ar fi făcut o favoare.

Seara, Chinna îl aştepta la Moti Block pe caligraful orb care locuia acolo, bunicul Zohrei. Moșneagul întindea o mână, rostind un politicos „*Salam-aleikum, Miya*“ de îndată ce ajungea pe ultima treaptă din odăile sale de deasupra magazinelor. Câinele își vâra botul în mâna lui. Bărbatul lovea cu bățul, pipăind împrejur, și pleca cu câinele în plimbarea lui obișnuită. Mai târziu, caligraful își lua la revedere pe un ton formal, dându-i un *roti* îmbibat în *ghee*[27], pe care Zohra îl lăsa într-un anumit loc pentru o încheiere adecvată a ritualului lor zilnic.

Următoarea oprire a lui Chinna era pe alei, unde lenevea o vreme, adulmeca după femele în călduri și îi mârâia pe rivali. Apoi era din nou timpul să se odihnească, așa că pleca în direcția iazului. Elango petrecea foarte mult timp acolo în ultima vreme. Calul lui subacvatic îi apăruse din nou în vis în toiul nopții, rătăcind sub apa iazului, cu flăcări ieșindu-i pe nări. Era timpul ca bidiviul să se ridice și să-și scuture coama și spinarea de apă.

3

Într-o zi, în timp ce mă privea cum fac un vas de lut, Elango spuse că am ajuns la etapa în care trebuie să învăț noi tehnici la iaz. M-a pus să jur că o să păstrez secretul.

— Nici sora ta, nici mama, nici tatăl tău, nici Lakshmi. Nici Fauzia ta. Nimeni nu trebuie să știe.

I-am urmat instrucțiunile, mergând dincolo de casele joase și de colibele de humă și paie din Kummarapet. Elango îmi spusese să nu mă opresc la primul iaz, unde porcii pășteau pe pământul înțesat de excremente înainte ca hrana să li se dizolve în ploaie. După aceea urma o întindere nesfârșită de arbuști. Iarbă care îți dă mâncărimi, țânțari. M-am târât printre spini, întrebându-mă dacă nu cumva mă rătăcisem și dacă n-ar trebui să mă întorc. Apoi, însă, trecând pe lângă un pâlc de tamarini, am văzut că se termină arbuștii și tufișurile – și acolo era cel de-al doilea iaz, iazul lui, oglindind cerul, cu un copac fără frunze lângă el, exact așa cum îi spusese Elango.

Calul trebuia plămădit departe de ochii lui Vasu și Revathi, de asta trebuia să-l clădească lângă iaz. Elango nu a mai dat alte explicații. Mi s-a părut ciudat, fiindcă aici nu avea nici o magazie de lucru. Dacă ploua înainte să fie ars, calul avea să fie distrus de apă și, ca să-l țină în siguranță câtă vreme lucra la el, Elango încropise un șopron cu acoperiș într-o apă, cu foi de tablă ruginită, puse pe niște stâlpi de bambus. Chiar lângă șopron era copacul lovit cândva de fulger. Nu mai rămăsese din el decât un trunchi carbonizat, al cărui vârf negru și zimțat zgâria cerul, însă mâna aceea sinistră de lemn făcea ca zona din jurul iazului să pară complet pustie. O egretă traversa cu băgare de seamă iazul, de parcă

ar fi călcat pe sticlă, nu pe apă, și cam asta era tot. M-am uitat în jur și mi-am dat seama cu uimire cât de departe eram de oameni, de magazine, de casă.

Elango părea mult mai înalt decât mine lângă copacul desfrunzit. Și-a vârât mâna în el pe partea pe care se urcase o plantă cățărătoare.

— Uite, am ceva aici, zise el, cu părul vâlvoi, zâmbind larg.

Ochii lui erau două cioburi strălucitoare de piatra lunii. M-a străbătut un fior, simțeam pericolul, de parcă aș fi fost transportată într-una dintre cărțile pe care le citisem. Fetelor din cărțile acelea li se întâmplau lucruri care nu i se întâmplau niciodată unei fete ca mine, care trebuia să meargă la școală în fiecare zi și, la sfârșitul trimestrului, înșira pe de rost formule de chimie, trasa schema pentru *Hibiscus rosa sinensis*[28] și turuia pe nerăsuflate „Odă-narciselor-de-William-Wordsworth“. Nimic din toate astea nu mă învățase să înțeleg senzațiile care mă năpădeau aici, lângă apa strălucitoare.

A scos un ceas. Era făcut din oțel și avea o curea lată. Și l-a pus la încheietură și a întins mâna spre mine să-mi arate. Era o încheietură puternică, pătrățoasă, iar mâna lui părea suficient de mare încât să țină trei de-ale mele.

— L-am găsit în pădurea unde am dat peste Chinna, a zis el. Era aruncat pe jos, și Chinna m-a dus la el. Este darul lui pentru mine. Îl port când lucrez aici.

Am dat din cap, fără să înțeleg un cuvânt din ce-mi spunea. Purta un maiou și se dezbrăcase la șort. Brațul gol pe care îl întindea spre mine era lung și musculos, se vedeau mușchii la fiecare gest pe care îl făcea. Arătase tot așa încă de pe vremea când eram copiliță, așa că nu înțelegeam de ce, dintr-odată, eram jenată și timidă.

Sentimentul a dispărut odată ce mi-a dat sarcini pe care trebuia să le termin în următoarele două ore. Fiecare minut din timpul meu era sufocat de tehnici de învățare, procese de înțelegere, iar în timpul celor câteva lecții pe care le-am avut la iaz, am ajuns să știu multe lucruri despre Elango și calul lui. În fiecare an, bunicul lui și ceilalți olari din satul lor plămădiseră un cal uriaș din lut, modelându-i pe toți aici, lângă iaz, aproape de lutul din care aveau să fie făcuți și departe de case. Asta fusese pe vremea când Kummarapet era încă un sat în mare parte populat de familii de olari după castă, care-și urmau încă vocația ancestrală. Veniseră ca un clan din Tamil Nadu cu atât de mult timp în urmă încât nimeni nu-și mai amintea de ce sau când. Zona orașului nostru ce se numea acum Kummarapet fusese la început un sat pe care îl stabiliseră în Andhra Pradesh. Unul dintre puținele lucruri pe care le-au păstrat din trecut a fost tradiția de a face un cal de lut în fiecare an – chiar dacă acum obiceiul dispăruse, asemenea meșterilor olari. Templul organiza pe vremuri un festival anual în care un astfel de cal era un element indispensabil. Zeii lor îl voiau ca semn al adorării colective, era predestinat din motive pe care nu le știau, îl acceptau ca fapt de viață. Era nevoie de câteva zile ca să-l facă, apoi era decorat și sfințit, plimbat prin cartier cu muzică și atmosferă de sărbătoare. Era un cal divin, dedicat fiilor lui Shiva, protectorul satului. Îi ocrotea de boli, de bandiți, de rău. Rămășițele acelor cai de demult puteau fi găsite chiar și astăzi în complexul unuia dintre templele vechi, măcinate de vânt și ploaie. Olarii care îi făcuseră muriseră sau plecaseră, iar cei care au venit apoi nu știau să-i plămădească.

A treia oară când m-am dus la iaz, l-am găsit pe Elango rulând un bulgăre de lut și modelându-l într-o spirală lungă și dolofană.

— Ia niște lut din grămada aia, spuse el. Hai, la treabă! Fă un șerpișor la fel ca ăsta.

L-a modelat într-un cerc, făcând un inel. Au urmat încă trei inele, pe care urma să le poziționeze în cele patru colțuri ale unui dreptunghi pe care-l desenase pe pământ ca model. Acestea urmau să fie începutul calului: picioarele. Picioarele aveau să crească în înălțime pe măsură ce noi suluri de lut erau adăugate la cel original, și apoi o să modeleze corpul, capul și tot restul. Când calul era terminat, începea munca la decorarea lui.

— Asta o să fie treaba ta, mi-a zis el.

Pământul umbrit de șopron era neted și dur de atâția ani de folosință. M-am lăsat pe vine ca să fac colăcei de lut pe jos, crezând că va fi ușor, dar a trebuit să o iau de la capăt, iar și iar, întrucât încercările mele se crăpau la margini sau se fărâmițau. După un timp mi s-a părut inutil și plictisitor. Voiam să mă bălăcesc în iaz, să arunc pietre în el ca să văd de câte ori saltă pe apă înainte să se scufunde. Elango părea să ghicească ce era în mintea mea și se uită încruntat la mine.

— Continuă. Orice altceva poate aștepta. Stropește pe jos cu puțină apă acolo unde lucrezi.

A lăsat deoparte sulul la care muncise și a intrat în iaz. Începu să sape la mal, în nămol până la genunchi. Îngrămădea pe mal pământul pe care îl săpa și, odată ce a strâns suficient, își puse ligheanul de metal deoparte și păși în lutul umed. Se mișca încet, circular, adăugând din când în când paie și pleavă de orez dintr-o grămadă de lângă nămol. Mi-a făcut semn. Pe neașteptate, m-a cuprins din nou ciudățenia primei zile – dintr-odată eram sfioasă și nerăbdătoare, dar îmi doream și să fug înapoi acasă, departe de toată confuzia asta. În schimb, am pășit timidă în lutul pe care-l lucra. Labele picioarele mi s-au afundat în el, apoi gleznele. Dacă s-ar fi întâmplat să alunec și să cad, aș fi fost nevoită să mă țin de el, nu puteam face nimic altceva.

— Rămâi pe loc. Ai grijă, a spus el. Poți da peste cioburi de sticlă sau cuie.

Crezusem că lutul o să se simtă aiurea, în schimb era mătăsos și rece. Mi se prelingea de pe picioare, îmi ieșea printre degete. Am început să-mi găsesc echilibrul, să mă mișc cu mai multă siguranță. Pășeam încet, pipăind atent cu piciorul, așa cum îmi arătase el, când deodată am dat peste ceva. M-am aplecat să văd ce e.

Era un disc de lut ars, ciobit într-o parte, și când i l-am întins lui Elango, l-a băgat în găleata cu apă și l-a șters de șort. Piesa avea un fel de buclă prin care puteai trece o sfoară. O amuletă poate. Pe ea era gravată stângaci o siluetă călare pe un animal. Nu ne dădeam seama dacă era bărbat sau femeie, nici dacă era un cal sau un tigru. Locul unde se ciobise era chiar partea unde erau picioarele.

Elango mi-a spus că înainte de asta mai găsise și alte fragmente lângă iaz. Avea o bucată de cap de zeiță, cioburi de oale, o copită de cal, câteva păpuși mici, de felul celor pe care încă le făcea pentru Diwali – le ținea pe toate ascunse în scorbura copacului. Pentru el rămăsese un miracol faptul că lutul ars nu ajungea din nou pământ – putea fi spart sau erodat de vreme, însă avea o forță vitală ce nu putea fi stinsă.

— Oalele pe care le facem noi, tu și cu mine, zise el, ar putea rezista în jur de trei sute de ani de acum înainte. Chiar și o mie.

De fiecare dată când găsea ceva, se întreba dacă nu cumva bunicul său sau vreun strămoș din timpuri imemoriale o fi făcut obiectul acela.

— Știai că unele popoare își scufundă în râu idolii, deopotrivă zei și zeițe, după festivaluri? m-a întrebat el.

A dat din cap nedumerit. Taman de la Calcutta, reprezentări uriașe de lut ale lui Durga, Ganesha, Kartikeya[29] erau transportate spre sud, unde oamenii le venerau de parcă erau posedați de divinitate și, după câteva zile de frenezie, scufundau statuile în râu.

— Am văzut asta cu ochii mei. Unii varsă lacrimi când se despart de idoli. Și cu toate astea îi scufundă în râu – face parte din ritualurile lor.

— Atunci ce sens mai are să-ți bați capul să le faci? am spus eu. E o tâmpenie.

— Nu-i nici o tâmpenie… de ce crezi asta? Nu putem înțelege mereu totul, a răspuns el. Și cu toate astea, îmi pare rău pentru olari.

Stătea acolo și privea, întrebându-se cum olarii aceia din ținuturi îndepărtate, bărbați ca el, suportau asta an de an: arta lor să supraviețuiască doar cinci zile. Nu ardeau statuetele într-un cuptor, iar olarii care le făceau știau că lutul lor se va întoarce în pământ. Ca și cum ai muri în fiecare an.

Stăteam lângă iaz, pasându-ne amuleta de lut de la unul la altul, sporovăind, când am auzit un foșnet și o respirație. Am ridicat amândoi privirea și am văzut că era Zohra.

Mi-am dat seama că era surprinsă să mă găsească acolo. Nu știam că și ea venea la iaz; crezusem că era doar între mine și Elango. El s-a ridicat repede în picioare, și-a șters mâinile de șort.

— Ea este eleva? întrebă Zohra… . Ciudat. O școlăriță care învață… aici… pentru ce?

S-a uitat în jur, la iaz, la șopron, movila de lut, iar ochii ei s-au întors la picioarele mele pline de noroi până la genunchi.

— Trebuie să te speli înainte să mergi acasă, a spus ea.

Deși se întorsese cu spatele la mine și vorbea cu Elango, nu mă puteam opri să nu o privesc: ten bronzat, uimitor de neted, în vreme ce al meu începuse să se umple de pete, rujul coraliu, cu care probabil s-a dat chiar înainte să vină, parfumul floral care sosise odată cu ea, privirea batjocoritoare a ochilor ei negri care se uitau din nou la mine. Nu ți-o puteai imagina cu mâinile sau picioarele murdare de noroi. Voiam să-i spun că, pentru Elango și pentru mine, lutul nu era murdărie. Nu aveam nevoie să-mi spună ea să mă spăl pe picioare.

Elango s-a dat la o parte, dar s-a mișcat prea repede, și amuleta i-a căzut din mâini. Ea a făcut un pas în spate.

— Ai scăpat ceva, zise ea. Acolo… la picioarele tale.

A luat-o de pe jos, a văzut că era o amuletă și avea ea chiar sfoara potrivită dacă el ar fi vrut să o poarte. Și, a adăugat ea, mai trebuia să meargă la poșta centrală a doua zi și se întreba dacă o poate duce cu motoricșa lui.

— La două? a întrebat el.

— O să fiu la locul obișnuit.

Nu părea să o deranjeze că, fără să vreau, le auzisem planul. S-a întors fără să se mai uite la mine și a luat-o înapoi spre casă, încet, clătinat, pe poteca de pământ, accidentată. Elango nu a mai scos nici un cuvânt. Părea să fi uitat cu totul de prelegerea pe care mi-o ținuse despre zeii și zeițele din Calcutta și despre lucrurile transmise de olari din generație în generație. În schimb, a luat-o spre iaz, năucit parcă, și-a luat cazmaua, uitându-se din

când în când spre potecă, de parcă încă ar mai putea-o vedea pe Zohra acolo.

Ceva se schimbase. Acel lucru invizibil care plutea în jurul bărbaților și femeilor. Nu puteam explica asta, însă aerul avea aceeași încărcătură electrizantă ca atunci când cuplul care se mutase în casa de vizavi își lua un rămas-bun prelungit în ușa casei, în fiecare dimineață. După ce bărbatul pleca, soția lui, Gauri, își petrecea toată dimineața exersând melodii romantice din filme: mai întâi auzeam originalul de pe un disc de fonograf, apoi vocea ei nesigură, cântând un fragment din melodie. Noaptea târziu, după ce soțul ei ajungea acasă și se făcea liniște în celelalte case din jurul curții, se auzea vocea ei, la fel de nazală și de falsă ca dimineața: „*Tum dur nazar aye, badi dur nazar aye*…“[30]

Stăteam trează, mută de uimire, confuză. Să fie asta povestea de iubire? La televizorul nostru recent achiziționat, o actriță plinuță, într-un sari mulat, se apropia de patul conjugal pe ritmul unui cântec languros. Ținea în mână un pahar uriaș cu lapte și, când i l-a întins eroului mustăcios, tremurând toată și zâmbind afectat, ceva important s-a întâmplat între ei, și, chiar dacă nu avea nume, știam că era ceea ce simțisem între Elango și Zohra. La școală, Fauzia și cu mine văzusem un băiat care aștepta o fată dintr-o altă clasă. Ar trebui – trebuie – să se uite la noi. Ce s-ar întâmpla dacă ar face-o? Cine l-ar lua, Fauzia sau eu? După câteva discuții, am convenit să-l împărțim, jumi-juma. Nu ne-am gândit bine la toate detaliile aranjamentului. Nu ne puteam decide între el și fiul lui Begum Tasneem, singurul tânăr care mai era la orizont și, prin urmare, impregnat de dezirabilitate. A lăsat o dâră de scrum de țigară pe pianul la care ne-am adunat mai târziu să exersăm „*There shall be showers of blessings*“[31] pentru concertul școlii. Orice fată din clasă era mai interesată de ploaia de scrum, convinsă în secret că fiul directorului lăsa mesaje subtile pe clapele pianului.

Mi-a trecut prin minte că îl văzusem recent pe Elango citind absorbit dintr-o carte în timp ce eu mă chinuiam să-mi fac spiralele de lut. Nu am reușit să înțeleg titlul pentru că era în telugu, dar pe copertă erau un bărbat și o femeie, stând aproape unul de altul.

Eram sigură că, în toate orele care au trecut de când Zohra a plecat de la iaz până în după-amiaza următoare, Elango nu s-a gândit la nimic altceva decât la faptul că ea străbătuse toată distanța până la iaz – în ciuda șchiopătatului ei – ca să-l caute. A fost cel mai romantic lucru pe care-l văzusem aievea. Trebuia să-i spun Fauziei imediat ce o vedeam.

4

În ziua celei de-a treia ediții a competiției internaționale de o zi India-Pakistan, în noiembrie, tata și-a luat liber de la serviciu ca să asculte liniștit transmisiunea meciului de crichet. Frenezia asta ne urmărea în frânturi oriunde mergeam – un radio era pornit la ghereta de lângă porțile școlii, de unde cumpăram dulciuri și înghețată la prânz, și unul dintre grădinari îl ținea pe al lui pornit lângă el, acolo unde lucra. Din când în când, ceva ce auzea la radio îl făcea să exclame:

— Iarăși! Iar au făcut-o!

— Nu-ți cere scuze dinainte, spuse portarul, doar pentru că pierzi.

— De ce nu te duci mătăluță să locuiești în Pakistan dacă-ți place atât de mult de ei?

Grădinarul s-a lăsat pe vine și și-a aprins un *beedi*[32], zâmbind leneș.

Un steag verde de satin atârna moale deasupra porții principale a școlii. Însemnele de pe el arătau o lampă așezată în golul unei semiluni. Pe panoul de lângă el, era scris numele Safar în engleză și în urdu, sub imaginea unei lămpi cu ulei, de felul sutelor de lămpi pe care le făcea Elango la fiecare Diwali[33]. Motto-ul școlii înconjura lampa ca o cunună făcută din linii prelungi în urdu. Begum Tasneem amenajase săli de clasă în camerele de oaspeți și în grajdurile de la conacul familiei ei. Pe lângă un *maulvi*[34] care să le ofere o educație religioasă fetelor musulmane, a mai adăugat un profesor de sport și, pe peluze, piste de alergare, coșuri de baschet, leagăne și un loc de joacă Jungle Gym. Câteva dintre prietenele mele veneau purtând burka, și la școală o dădeau jos, lăsând să se vadă aceleași tunici scurte pe care le purtam toți ceilalți. Înainte să plece, se acopereau din nou. Nu toată lumea din oraș ar putea naviga cu atâta ușurința de la un element la altul. Burka, steagul, limba urdu făceau ca școala noastră să fie etichetată drept islamică, iar grădinarul nu era singurul care se îndoia de loialitatea portarului nostru.

Când am intrat în clasă, după pauza de ceai, am văzut că un poster cu Imran Khan fusese lipit cu bandă adezivă peste graficul pentru ora de științele sănătății la care lucrase cu migală Fauzia. Era ca un fulger în echipament alb de crichet, sclipind pe verdele ierbii, surprins tocmai în momentul în care era pe cale să lanseze o minge spre batsman. Noi, cele cinci care intraserăm în clasă, ne uitam la el cu o adorație mută. A șasea fată, Manika, a dezlipit posterul și l-a aruncat pe podea.

— Acolo-i locul lui Imran Khan al vostru, spuse ea.

— O, mai lasă-mă, Manika, făcu Indu, nu trebuie să susținem Pakistanul, el e adânc în inimile noastre.

— Ce legătură are fizicul cu sportul? întrebă Fauzia, și a fost imediat redusă la tăcere cu huiduieli.

Cineva a oftat:

— *Hai*[35]… Când o să joace ei aici, ca să-l pot acoperi cu trandafiri?

S-a iscat o ceartă despre aspectul fizic și abilitățile sportive, și chestiunea s-a încheiat cu obișnuitul amestec de zâmbete superioare și îmbufnări ce-au ținut până la începutul serii, când am ieșit sub arborele jamun, exersând replicile pentru piesa de teatru a școlii. Anul acesta era o versiune scurtă a *Neguțătorului din Veneția* și nu prea înțelegeam cum era cu cămătarii evrei, legea renascentistă, aristocrații italieni, nu mai întâlniserăm nimic din toate astea. Imediat ce fata care îl interpreta pe Antonio începea: „Spun drept, nu știu de ce-s așa de trist“[36], îi și acopeream vocea cu gemete puternice. Erau multe distrageri. Fauzia o tot întrerupea, imitându-l pe Babban Khan, a cărui piesă *Adrak ke Panje*[37] o putea turui pe de rost în limba urdu locală, lăsând pe toată lumea cu ochii în lacrimi de atâta râs. În afară de ea, mai erau sunetele de la diverse radiouri, care deveneau mai frenetice și mai ascuțite cu fiecare oră ce trecea. În scurt timp am primit vestea că India cedase meciul Pakistanului fără să finalizeze *over*-urile. Căpitanul, Bedi, îi acuzase pe pakistanezi că nu jucau corect. Sarfraz Nawaz arunca „mingi scurte“ și arbitrii nu făceau nimic în privința asta.

Într-o oră a venit vestea că un bărbat înjunghiase un alt bărbat și că o ceainărie din apropiere fusese incendiată. Într-o moschee fusese aruncată carne de porc. Zvonurile s-au

răspândit ca fumul dintr-o clădire în flăcări. În colțul nordic al locului nostru de joacă era un pâlc de copaci înalți și bătrâni de care atârnau lilieci frugivori asemeni unor zdrențe mucegăite. Zdrențele astea s-au desprins din copaci și au început să se lanseze în picaj prin camerele de la etaj. Ne-am adăpostit sub mese, în spatele scaunelor. Niciodată nu începeau să se miște înainte de amurg și, în panica tot mai intensă, zborul lor bizar a venit ca un semn prevestitor.

Ce a urmat e o amintire ce și-a pierdut rapid conturul în mintea mea. Mi s-a spus – oare cine mi-a spus? – că trebuia să găsim o cale de a ajunge repede acasă, fiindcă o școală musulmană era o țintă sigură. Am fost zorită și împinsă într-o mașină de una dintre fetele cu burka din clasa noastră. Era dintr-o familie bogată de *nawabi*[38], și mașina ei o aștepta toată ziua în fața porții, cu geamurile acoperite cu perdele întunecate. Fauzia a fost înghesuită și ea alături de mine și de alți câțiva. Mașina a pornit în trombă, a făcut un lung traseu ocolitor. Pe mine m-a lăsat acasă ultima.

A deschis ușa tata.

— Acasă așa devreme? Ce s-a întâmplat?

I-am povestit totul dintr-o suflare. Nu era atent la ce spuneam. Privea dincolo de mine, dincolo de ușă, în curtea pătrată.

— Tia unde e?

Cuvintele lui căzură în spațiul dintre noi ca una dintre bombele cu fitil lung care arde încet și la care poți vedea o flăcăruie ce înaintează pâlpâind, ezitând, spre explozibili.

O uitasem pe Tia. Sigur era la școală, așteptându-mă pe mine și ricșa motorizată a lui Elango.

— Ai uitat-o pe sora ta? întrebă tata. Te-ai grăbit așa de tare să fugi, că ai uitat-o pe sora ta? Și pe prietenii tăi de la St. Teresa?

Nu aveam mașină. Tata putea să încerce să găsească un autobuz sau o motoricșă, dar nu avea cum să ajungă la școala noastră suficient de repede. A sunat-o pe mama la serviciu și i-a spus ce se întâmplase. Auzeam anxietatea ei stridentă, evadând din receptor:

— De ce nu le-a luat Elango? De ce a întârziat tocmai astăzi? *Cum a putut Sara să uite?*

În seara aceea am stat la masă încercând să fiu atentă la părerile mamei despre egoism. Tia asculta, mâncându-și cina cu expresia unei pisici foarte mulțumită de sine. Nu omisese nici un detaliu despre cât de cuprinsă de panică fusese ea, așteptându-mă la școală, așteptând ca școala să fie cuprinsă de flăcări în orice clipă. Ne povestise despre împuținarea treptată a fetelor cu fiecare părinte care venea să-și ia copilul. Cum se oferiseră toți să o ducă acasă și, cu toate astea, ea rămăsese, hotărâtă să-și aștepte sora cea iubitoare. Dacă aș fi putut să-mi astup urechile sau să-i îndes o cârpă în gură, aș fi făcut-o.

Am mers în camera mea, am încuiat ușa, și prin ea s-au strecurat acordurile formației Beatles de la gramofonul nostru. O auzeam pe Tia țipând „YALLOW submarine“ când răsuna refrenul și de fiecare dată simțeam că se răsucește ceva în mine. Am încercat să mă gândesc la altceva, la calul pe care îl făceam cu Elango, calul-submarin. Acela era singurul fel de submarin pe care îl știam sau de care aveam nevoie, lumea mea privată în care plămădeam vase de lut și care era singurul lucru pe care nu trebuia să-l împart niciodată cu Tia – sau cu oricine altcineva. Am stins luminile și mi-am pus o pernă pe burtă ca să nu

mai am crampe de foame.

Am simţit că seara a marcat o schimbare – un sfârşit şi un început. O ostilitate nearticulată începuse să-şi croiască drum în fluxul conversaţiei şi intimităţii dintre mine şi Tia, ca o gheaţă care se formează încet. Puteau izbucni certuri amare şi furioase, dar de cele mai multe ori păstram distanţa ca să prevenim spontaneitatea, chiar şi a unei discuţii aprinse. Am ştiut instinctiv că în acea zi copilăria mea fusese zăvorâtă în trecut şi lăsată la porţile cu zăbrele ale şcolii Tiei.

5

Ca orice alt indian, în ziua meciului din Pakistan, Elango uitase de lumea de dincolo de terenul de crichet. Între ascultatul comentariului şi făcutul oalelor, timpul trecuse pe lângă el, aşa că a ajuns târziu la şcoală ca să afle că ambele fete plecaseră, nimeni nu ştia unde. Abia după două ore – livid la faţă de groază şi de atâta condus – a reuşit să afle cum izbutiseră ele să ajungă acasă.

După ce ascultase în tăcere şuvoiul de cuvinte usturătoare pe care i le aruncase în seara aceea mama fetelor, s-a retras pe o mică platformă de sub un arbore banian, pe o stradă ascunsă pe jumătate în întuneric, lângă Moti Block. Auzea un cântec copilăresc, fredonat în vocea înaltă a fiicei pietrarului, şi o văzu cocoţată în apropiere, jucându-se singură, fiindcă nimeni nu se juca niciodată cu ea. Ar trebui să fie amabil, să se joace cu copila, însă cântecul îngânat fals, gâfâit, îi dădea un soi de nelinişte. Ar fi vrut să-şi pornească motoricşa şi să meargă acasă, dar mâinile şi picioarele lui refuzau să se mişte. Uneori i se întâmpla ca prin vene, acolo unde ar trebui să curgă sângele, să se reverse o cerneală neagră şi groasă şi o oboseală grea îl cuprindea. Când simţea că începe să curgă cerneala, făcea tot ce îi stătea în putinţă să o zăgăzuiască, cufundându-se în muncă, însă erau şi momente când se strecura fără veste.

Când începu să simtă că se îneacă în negru, apăru Zohra. Înainte să-i poată cuprinde pe deplin prezenţa, ea trecu pe lângă el, spunându-i ceva.

— Vino! Pe partea cealaltă a drumului.

Şi-a părăsit locul de sub copac şi a urmat-o, păstrând o distanţă discretă, până când s-au îndepărtat de magazine şi de tarabele de ceai. Când o luară pe după colţul străzii şi intrară pe o alee pustie, ea traversă spre el. I s-a pus un nod în gât simţindu-i mirosul familiar de talc şi săpun. Era foarte aproape de el, atât de aproape, încât avea impresia că aerul nu era ca să-l respiri, ci era ceva ce putea atinge şi simţi, un fir bine întins între ei.

— A trebuit să merg pe jos de la bibliotecă până acasă, nu era nici un autobuz. Drumurile erau pustii, zise ea. Spuneau că sunt probleme. Am crezut că s-a sfârşit. Că nu o să te mai văd niciodată.

Îşi strecură mâna într-a lui, apăsându-i braţul pe trup.

El o ţinu strâns de mână, împletindu-şi degetele cu ale ei. Mâna lui, bătătorită, puternică şi cu oase mari, părea enormă în jurul mâinii ei mici, cu încheieturi subţiri. Mâinile lui rupseseră în două ramuri grele, ridicaseră bolovani, frânseseră gâtul puilor de găină. Trebuie să aibă grijă să nu-l frângă pe al ei.

Zohra nu i-a dat drumul până ce nu au ajuns la capătul aleii şi au văzut umbrele altor

oameni care traversau. S-a tras de lângă el și a grăbit pasul, în timp ce el a încetinit, așa că, atunci când au ieșit la drumul principal, ea era cu câțiva metri mai în față, singură, ținând ferm în mâini cureaua genții și cu *dupatta* așezată bine pe umeri.

În seara aceea, chiar dacă Vasu și Revathi și-au îndreptat spre el obișnuitul șuvoi de cuvinte, chiar dacă Akka și-a băgat și ea nasul de peste zid și apoi a făcut-o pe sora ei văduvă să plângă, așa cum făcea în fiecare noapte, Elango nu auzi mai nimic din toate astea. Toate cele cinci simțuri ale sale erau departe, le lăsase pe aleea aceea. Încă o vedea și o simțea pe Zohra, îi simțea mâna într-a lui, îi auzea insistența blândă a vocii, simțea gustul clipei în care ea reușise să-și lipească buzele de ale lui. Se chinuia să înțeleagă ce se întâmplase, știind doar că pentru el era ceva mai însemnat decât calul, decât Chinna și decât orice altceva din viața lui.

În dimineața următoare, se trezi simțindu-se ca un balon de săpun în toate culorile curcubeului, plutind pe o mare viu colorată. Oră după oră, a scos la suprafață lut și l-a frământat, cu inima atât de ușoară, încât lutul părea lipsit de greutate. Înapoi la roată, ghivecele și paharele de ceai își luau zborul din mâinile lui până pe scândura de lemn, de parcă se plămădeau singure. A stivuit cele șase urne uriașe pe care le comandase Sudhakar pentru hotelul Deccan Gold și a condus toată distanță ca să le livreze, parcurgând fără efort kilometrii, în ritmul cântecelor despre suferință din dragoste, pe care se trezi că le fredonează. Când Sudhakar a coborât în grădină, l-a găsit pe Elango visând cu ochii deschiși și, în loc să examineze urnele, un zâmbet i-a înflorit pe chip.

— Uită-te la fața ta! Ai dat cumva peste peștera lui Aladin? Ia povestește-mi totul. Hai! O țigară?

Chiar dacă își dorea, nu i-a povestit nimic despre toate astea lui Sudhakar cât timp au împărțit țigara. A pus deoparte pachetul pe care i l-a dăruit prietenul lui și a schimbat subiectul. Nu o să spună nimic până când Zohra nu o să-i dea permisiunea. Noi doi, împreună, o să hotărâm în privința asta, își spuse el, bucurându-se de noul sine: era jumătate dintr-o pereche. În sinea lui, era încântat de întrebarea lui Sudhakar. Îi confirma senzația că se transformase. Voia să fie așa. Se minuna de ușurința cu care se întâmplase. Nu fusese nevoie să se rostească nici un cuvânt – mâna ei s-a strecurat într-a lui și asta a fost tot – și era sigur că mintea lui se va întoarce la clipa aceea tot restul vieții. Era un nou fel de a fi care i-a părut pe loc familiar și totuși electrizant. Uluitor cât de repede își asumase dreptul de proprietate asupra lui, cât de inutile-i fuseseră temerile sau repetițiile pentru felul exact în care îi va vorbi despre sentimentele ce-l încercau.

— De ce nu ai spus nimic mai devreme? l-a întrebat ea la scurt timp după aceea. Am tot așteptat.

— Mi-a fost teamă, i-a spus el după o pauză atât de lungă, încât ea renunțase cu siguranță să mai aștepte un răspuns. Ce vezi tu la mine? Încă nu-mi dau seama. Este singura dată când m-am gândit că am făcut o greșeală să nu caut un loc de muncă după facultate… o slujbă de birou. Aș fi putut fi ca Sudhakar, să am o viață mai ușoară. Toată lumea-mi spune că nu-s întreg la cap că fac oale, conduc o ricșă cu motor, banii pe care-i câștig sunt de tot râsul… tata a avut visuri mari pentru mine. Ce fel de nebunie-i asta, ar spune el… Dar mereu am fost obsedat să creez lucruri. Și acum te-ai procopsit cu un prost măsliniu, care se bălăcește în noroi cât e ziua de lungă.

— Ce vezi tu la o fată slăbănoagă, care mai și șchioapătă? Dar, *Mashallah*[39], vezi ceva, zise ea.

Vorbeau în motoricșa parcată departe de casă; când văzu că nimeni nu se uita, Zohra întinse mâna și îi atinse brațul. Pandantivul albastru din gropița gâtului ei strălucea ca un ochi de pisică. Tânjea să-l atingă, dar nu îndrăznea. Era încă lumină și oamenii puteau să vadă în motoricșă. Era insuportabil. A mișcat maneta ca să o ia înapoi spre casă.

Se obișnuia treptat cu expresiile ei ciudate, cu idiomurile stranii ale religiei ei. *Tauba tauba* era o exclamație de indignare, reală sau pretinsă. *Mashallah*, ar fi exclamația ei de surprindere sau recunoștință. *Inshallah* i se rostogolea adesea de pe buze, exprimându-i speranța. Speranța și uimirea îl animau și pe el. Era o uimire continuă să fie al cuiva, să se formuleze pretenții asupra lui – nu mai trăise niciodată așa ceva. Nu avea o soră mai mică, mama lui murise când era copil. Înaintea să-l aibă pe Chinna, nimeni nu avusese nevoie de dragostea lui, de mângâierile sau atenția sa. Zohra era mult mai nesăbuită decât el și scornea motive ca să le explice bunicului ei și unei mătuși băgărețe, care locuia în apropiere, de ce mergea așa de des cu ricșa. În unele zile, pe Elango îl lua prin surprindere câtă nevoie avea ea de el – felul în care mâinile și buzele ei îl găseau în întuneric, lângă copacul fulgerat – și că era dispusă să facă un ocol până la iaz ca nimeni să nu știe unde merge.

Dacă Chinna sărea în ricșă când o ducea pe Zohra undeva, ea vorbea cu cățelul tot drumul, ca și cum animalul i-ar înțelege fiecare cuvânt. Elango adora sporovăitul ei necontenit.

— Vezi, acesta este tribunalul unde *Abbajan*[40]-ul meu își smulgea părul din cap încercând să ne recupereze casa. Dacă a reușit? Bineînțeles că nu – n-am mai fi locuit în cocina aia de Moti Block. Aș avea un palat, și acolo ar fi un pat moale pentru tine. Aceea? Aceea este o moschee. Nu, nu o să te lase să intri… moscheile și templele nu sunt pentru căței neascultători.

Și tot așa până ajungeau la poștă, iar ea se dădea anevoie jos și intra șchiopătând în clădire, cu libretul în mână și Chinna lângă ea. Câinele o aștepta lângă cutia poștală din fața ușii principale până se întorcea.

Zohra a fost cea care a insistat să viziteze zona de expoziție din cealaltă parte a orașului. Se ținea un târg enorm acolo, în fiecare iarnă.

— Spune-i fratelui tău câteva minciuni sau pur și simplu dispari și nu dai nici o explicație, îl sfătui ea, iar el o ascultă.

Au accelerat spre zona de expoziție de parcă ar fi fost aeropurtați. Au mers de la un stand la altul, copleșiți de noutatea de a ieși împreună după lăsarea întunericului, într-un loc puternic luminat, plin de oameni care nu-i cunoșteau. În difuzoare se auzeau cele mai recente hituri, se simțea un soi de forfotă fericită, relaxată, care îi făcea inima să cânte, și simțea că nimic nu era peste puterile lui, că totul îi era la îndemână. Zohra a tras în baloane. A câștigat o găină de plastic care făcea un ou de plastic dacă o apăsai pe părțile laterale. El i-a cumpărat o clamă de păr. Au găsit un loc întunecat în spatele unuia dintre corturi.

Era un loc unde trebuia să plătești în plus: Daredevil Motorbikers din Marjana. Nu voia să intre, însă Zohra a scos banii înainte ca el să poată obiecta. Când intrai, era ca și

cum te uitai într-un puț adânc de lemn. Motocicliștii se învârteau în spirală pe podea, din ce în ce mai repede, până când au ajuns să meargă pe pereți cu o viteză amețitoare. Sfidau gravitația, și era tulburător, dar Zohra striga că vrea și ea să se urce pe pereți, că vrea să coboare în zbor în puțul acela de lemn. Când unul dintre motocicliști și-a smuls casca, lăsând să i se vadă părul lung și negru, și și-a azvârlit jacheta, scoțând la iveală o rochie cu paiete ce se mula pe formele unui trup de femeie, Zohra l-a apucat strâns pe Elango de braț și i-a zbierat în ureche:

— *Așa* vreau să fiu eu… Ea este cine sunt eu în lumea mea lăuntrică, eul meu!

Mai târziu, au băut suc de trestie de zahăr și au mâncat cu scobitori salată de fructe, la o tarabă unde se făcea o demonstrație pentru un nou tip de răzătoare care tăia fructele în modele florale. Răzătoarea asta o să o aibă când vor avea propria bucătărie, bucătăria lor, i-a spus ea.

Elango se simți de parcă, preț de o clipă îndelungată, inima a încetat să-i mai bată. Sigur, voia să-și petreacă viața alături de ea – dar să audă asta în cuvinte? Atât de natural, de parcă ar fi ceva inevitabil. Nu era. Mătușa ei începuse să facă insinuări sarcastice pe seama nevoii bruște de a merge peste tot cu motoricșa. Vasu și Revathi făceau glume ironice despre musulmane drăguțe. Era încă lipsit de importanță, dar din experiența lui, nu dura mult să se facă din țânțar armăsar. Va trebui să fugă împreună. Unde însă? Și dacă ar pleca din Kummarapet, cum ar face din nou vase din lut? Unde ar trăi un câine mare ca Chinna?

Ea nu l-a întrerupt defel din înșirarea grijilor. Când Elango a terminat, Zohra i-a spus că ea nu gândea așa și că totul se va rezolva de la sine, la fel cum grămezile lui de noroi, lipsite de formă, se preschimbau în vase frumoase. Realitățile vieții ei de acum erau acestea: avea un loc de muncă într-o bibliotecă, la care nu va renunța, avea un bunic orb de îngrijit. Îi avea pe Elango și Chinna. Niciodată nu plănuise să se îndrăgostească de un hindus, dar așa voise Allah. Nu era ceva nemaiîntâlnit, ceva ce nu se mai întâmplase niciodată și, dacă bărbații și femeile de dinaintea lor găsiseră o cale, la fel o să găsească și ea.

---

27. Unt clarifiat, folosit în bucătăria indiană.

28. Trandafir japonez.

29. Divinități în religia hindusă: zeița Durga – mama protectoare a universului, Ganesha – zeul cu cap de elefant, zeul înțelepciunii și al norocului, Kartikeya – zeul războiului.

30. Privești departe, foarte departe (în dogri, în orig.).

31. Imn creștin scris de Daniel W. Whittle, pe muzică de James McGranahan.

32. Tip de țigară indiană.

33. Festival indian cunoscut și ca Festivalul Luminilor; are loc în luna noiembrie și celebrează triumful binelui asupra răului.

34. Cărturar religios musulman.

35. Are (în hindi, în orig.).

36. *Negustătorul din Veneția*, în William Sakespeare, *Opere*, vol. II, trad. de Gala Galaction, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955, p. 135.

37. *One man show* intrat în Guinness Book of World Records în 1984 drept cel mai longeviv

de acest fel, difuzat din 1965 până în 2001.

38. Conducător indian de religie musulmană.
39. Cu voia lui Allah (în arabă, în orig.).
40. Cuvânt folosit de musulmani cu sensul de „tată“, „tătic“.

Stimată doamna Reddy,

M-am întors la secția de poliție, așa cum m-ați sfătuit, și mi-au spus, oarecum, că era numai vina mea. La ce mă așteptam, au zis ei, dacă oprești pe un drum singuratic, în întuneric, și rătăcești prin pădure, cu toate că soțul tău ți-a zis să nu mergi prea departe. Mi-am dat seama că nu vor face nimic să-mi găsească câinele – doar ridică din umeri și îmi spun să-mi iau altul. Infracțiunile devin suferințe personale pe măsură ce timpul le filtrează semnificația publică, dar sigur nu pot rămâne nepedepsite, nu-i așa? Felul în care înțeleg eu dreptatea este străvechi. Cred în pedeapsa în viața de apoi. Oricine are legătură cu suferința mea va suferi.

Soțul meu mi-a spus că trebuie să acceptăm faptul că l-am pierdut pe Tashi. Dar eu nu pot. În fiecare zi marchez un traseu pe harta orașului și apoi iau autobuzul spre diferite zone, o iau la picior și caut. Zilele trecute am văzut un cățelandru care arăta exact ca Tashi. L-am strigat pe nume, dar era prea departe. Am hotărât să mă plimb pe toate străzile acestui oraș până o să-l găsesc. Poate că nu are nici un rost, dar mă ajută să nu-mi pierd mințile.

PATRU

1

Uram să merg vara pe jos la Kummarapet. Ne-am trezit năuciți de zăpușeală, și să ieșim din casa noastră răcoroasă era ca o probă de foc. O vedeam pe Tia tolănită pe podea, stând la umbră și citind o carte, sub un ventilator ce zbârnâia de zor. Curtea lui Elango strălucea în soare și, chiar dacă adăpostul lui avea acoperiș, nu era decât o foaie de tablă care se încingea atât de tare, încât Revathi usca ardei iuți pe ea. L-am fixat cu privirea pe tata, sperând să-mi spună că o să fac insolație dacă ies, dar el nu-și ridică privirea de la o lampă de masă pe care o demontase și pe care încerca să o repare.

Dincolo de curtea din spate o vedeam pe doamna Khambatta într-o rochie fără mâneci, udând plantele. Pe masa de pe veranda ei era un pahar înalt, nu știu cu ce, dar mai mult ca sigur ceva rece. Mi-a făcut cu mâna, s-a așezat la masă și a băut până la fund. În jurul meu țopăiau păsări cu pliscul căscat, bălăcindu-se într-un vas puțin adânc pe care îl țineam plin cu apă. În fața bucătăriei era o verandă cu o chiuvetă, și bucătăreasa noastră, Lakshmi, ieșea din când în când să-și stropească fața și gâtul cu apă. Mi-a aruncat o privire exasperată.

— Tot aici ești? a spus ea. Nu trebuie să pleci?

Erau puțini oameni prin preajmă, chiar și la Moti Block, iar Chinna stătea la umbră lângă trepte, cu limba scoasă. Blana lui neagră strălucea, petele de pe față și corp erau de un castaniu auriu. Când m-a văzut, a dat din coadă doar o dată sau de două ori, ca și cum nu era rezonabil să te aștepți la mai mult de la el pe zăpușeala aceea, și s-a ridicat cu oarecșce reținere când l-am chemat. Acasă la Elango, în loc de salut, Revathi ne-a aruncat o privire furioasă și mi-a spus că dascălul meu s-a făcut nevăzut.

— Fă șase căni, așa a lăsat instrucțiuni.

Akka a strigat de alături:

— Mai întâi, marele artist încalcă toate regulile castei și lasă o fată să folosească roata. Și acum domnu' e prea ocupat să o învețe. Lasă noroiul și apa, copilă, vino mai bine să vezi ce am eu aici.

— Văleu, Doamne, cum mai stau unii cu urechea lipită de perete… nici o clipă de liniște! îi strigă Revathi. O fi treaba lor ce se întâmplă în casa asta?

În secunda în care Revathi a plecat din curte, m-am urcat pe scăunelul meu și am șoptit peste zid:

— Sunt aici. Repede.

Akka a întins mâna și mi-a dat o prăjitură *laddu*[41]. Era galben-aurie și avea crustă de stafide și caju. Mi-a zâmbit complice:

— Asta o să-i dea energie micuței olărițe, vreme de câteva ore bune. Să nu scapi nici o firimitură, că aduce ghinion – cineva le-a adus de la Tirupati.

Oamenii îi aduceau tot timpul daruri lui Akka pentru că se temeau de puterile ei. Lakshmi chiar se ascundea în bucătărie când Akka venea strigând. Mie nu-mi era frică. Îmi părea chiar frumoasă. Că era vară, că era iarnă, purta sari de mătase și în nas, un cerceluș cu diamant. Nu trecea nici o sâmbătă în care să nu se plimbe prin cartierul nostru, cu fața albă de la pudra de talc, cu părul negru strâns într-un coc ce lucea de ulei. Purta un mic coș de trestie plin cu boabe de orez peste care erau presărate petale de flori și monede. O pată stacojie de pudră *kumkum*[42] era întinsă peste orez, arătând ca sângele uscat. Metoda ei era un amestec de amenințări subtile și lingușeli. Obținea rezultate făcând preziceri rozalii despre viitor, însă sugera că acestea se vor îndeplini doar dacă mai multe monede se vor alătura celor de pe orezul din coș. Nimeni nu știa adevărul despre ea. Oamenii spuneau că era așa sucită pentru că fusese părăsită de soț și nu avea copii; că era nemiloasă cu văduvă de soră-sa, care locuia cu ea. Mama zicea că femeile care își câștigau traiul și nu se supuneau nimănui erau universal antipatizate și temute.

Akka mereu mă tratase de parcă aș fi fost specială, fără vreun motiv pe care să-l știu și eu. Când eram mică, și prietenii își băteau joc de picioarele mele subțirele sau de nasul cârn, ea își punea coșul deoparte, se așeza lângă mine pe treptele care duceau la casa noastră și îmi ștergea lacrimile. Chiar și astăzi, m-am gândit eu, ea înțelegea ce suferință este să stai singur și să faci vase de lut. Mi-era clar că lui Elango nu-i păsa deloc.

Am mâncat ce *laddu* dulce îmi dăduse, având grijă să nu scap nici o firmitură pe jos. Apoi, după ce-am băut multă apă, m-am făcut comodă, cu un bulgăre de lut în mână și o față îmbufnată. Nu era distractiv deloc, era o sarcină de lucru, o obligație. Dascălul meu fugar încropise o cruce din două bețe subțiri de mătură ca reper pentru diametrul și înălțimea cănilor și a spus că le va măsura când se va întoarce. Asta mi s-a părut cea mai scandaloasă samavolnicie.

M-am așezat pe scaunul din fața noii mele roți, un obiect care cerea dăruire dat fiind că necesitase bani și efort. Nu spusesem că-mi trebuie o roată, însă văzând că nu mă descurcam singură la roata grea, la nivelul podelei, pe care o folosea el, Elango proiectase pentru mine una dublă, ingenioasă, acționată cu piciorul. O făcuse împreună cu tata – au măsurat, tăiat, bătut cu ciocanul, au plecat să caute rulmenți și un ax. La noi acasă, scena obișnuită de sfârșit de săptămână era tata cu vreo mașinărie desfăcută în bucăți în jurul lui. Repara ventilatoare și ștecăre, ne montase un proiector folosind o lanternă și o foaie de hârtie cu un orificiu în ea. Se încrunta și își mijea ochii prin ochelarii cu ramă neagră, iar o țigară îi atârna dintr-un colț al gurii. Învăluit în fum de țigară, lustruia cu ulei de in mânerul de lemn al unei arme pe care o moștenise de la tatăl său. O tot demonta, curăța țeava și gura țevii, împingând înăuntru un tub de metal învelit într-o cârpă înmuiată într-o soluție pe care o născocise el. Nu a fost niciodată folosită ca armă de foc. Poate că de multă vreme pistolul uitase că era o armă, și nu un obiect de adorație. Fusese însă dat deoparte pentru o nouă pasiune: construirea roții mele de olărit.

Ceea ce au făcut el și Elango pentru mine avea un mic disc deasupra, unul mai mare dedesubt, unite printr-un ax de metal. Nu înțelegeam cum funcționează, nu-i înțelegeam mecanica, dar a trebuit să stau de multe ori pe un scăunel de lemn în timp ce ei reglau înălțimea până ce a fost numai bună pentru mine. Acum erau două roți de olărit în curtea lui Elango: roata lui mare, la nivelul podelei, pentru că îi plăcea să stea pe vine și să plămădească vase de lut, și una mică pe care o acționam eu cu piciorul și o puteam muta singură. Tot timpul făcusem lucruri cu ajutorul lui. Singură, eram pierdută. Bulgărele de lut se tot bălăbănea, își pierdea forma, se desprindeau bucăți din el, arăta mai mic și mai trist decât atunci când începusem.

În ultimul timp, Elango era deseori plecat când veneam să învăț la sfârșit de săptămână. Nu știam de ce. Se pare că își termina munca acasă dis-de-dimineață și apoi se făcea nevăzut. Nu îmi mai ceruse să merg la iaz după seara când Zohra ne găsise acolo. Oare îl avertizase ea să nu mă mai învețe în locul acela izolat? *Sigur așa a făcut!* Am smuls lutul moale de pe discul roții și l-am trântit în găleata pentru resturi, așezată lângă mine. Apa din găleată mi-a stropit fața, împroșcând-o cu picături de noroi. De ce stau eu aici când aș putea ajuta la plămădirea calului, cu Elango aproape, vorbindu-mi despre atelierul bunicului său? O revoltă confuză se învolbura în mine. Nu-mi puteam înțelege propria mânie – spusese de la început că n-o să mă țină de mână, că trebuie să învăț singură, să dedic timp. Ordinea și calmul din magazia lui de acasă erau așa cum fuseseră întotdeauna. Uneltele lui erau spălate și aranjate pe rânduri drepte, lutul, depozitat în ciubere care erau de pe vremea bunicului său. Nimic nu se schimbase.

Sau poate mă schimbasem eu.

O oră mai târziu, leoarcă de sudoare, ajunsesem la ultimul bulgăre de lut. M-am uitat la urnele lui Elango, puse la uscat lângă magazie, șiruri de vase de lut identice și căni mici de ceai care așteptau să fie arse în cuptor, fiecare primind scânteia vieții de la creatorul său, fiecare diferită, perfectă. Chinna se uita la mine cu ochi întrebători, tulburat parcă de neîndemânarea mea. M-am gândit că poate lutul meu nu-și dorea să fie cană – să fie pus în foc și transformat. Poate că în mâinile mele se preschimba într-o băltoacă de nămol pentru că prefera să se întoarcă în pământ. Poate că fiecare substanță știa ce își dorea să fie, iar lutul meu avea îndoieli dacă să devină o ceașcă sau nu, chiar în timp ce eu aveam mari îndoieli dacă să fiu olar sau nu.

O pală de aer fierbinte scutură o puzderie de frunze mici și uscate din arborele moringa fix pe lutul meu umed și o cioară își făcu apariția în curte, cu pliscul căscat de sete. Odată cu cioara a venit și un fluture, albastru cu negru, cu aripi uriașe, atât de aproape, încât simțeam cum mișcă aerul lângă fața mea. Coborî scurt și pluti, bătu din aripi cu o viteză ce făcea ca aripile lui să dispară în timp ce atârna suspendat deasupra vasului meu cu apă, apoi pluti deasupra feței mele, a lutului meu. Am închis ochii și am simțit cum mi se așază pe obraji. Piciorușele lui se mișcau pe fața mea la fel de ușoare ca o șoaptă. A ajuns la pleoape, apoi la frunte. Trebuie să fi fost cândva o omidă de pe arborele moringa, m-am gândit eu. Își găsise un adăpost sigur și îi crescuseră aripi înainte ca focul de sub copac să-i mistuie restul neamului.

Când am deschis ochii, fluturele dispăruse. Bulgărele de lut arăta exact la fel ca în urmă cu un minut. O să încerc, dar nu conta dacă făceam o cană sau nu. Lutul avea să fie

ce își dorea să fie. Mi-am umezit mâinile. Am pornit roata cu piciorul, învârtind-o din ce în ce mai repede. De data asta, în câteva minute, o cană prinse formă sub vârful degetelor mele. Nu era fără cusur ca a lui Elango, dar era, fără îndoială, o cană.

Nu mă puteam opri din zâmbit în drum spre casă. O omidă scăpase de incendiu și se transformase în fluture, iar lutul meu devenise prima mea cană făcută pe o roată nouă. Orice era posibil. Un mango micuț atârna de un pom de pe marginea drumului. Am întins mâna și l-am rupt. Sucul acrișor mi-a inundat gura. Mica hoție m-a făcut și mai fericită, iar când am trecut pe lângă casa de pe colț, în care locuia o parte a familiei lui Taatha, fredonam un cântec. Matroana care locuia acolo, o văduvă cu părul sur, își petrecea cea mai mare parte a zilei brodând din paiete mici tablouri cu zei și zeițe. Era întotdeauna bucuroasă să-și lase deoparte acul și ața și să discute cu trecătorii. Astăzi am văzut-o pe Akka cocoțată pe trepte, la picioarele ei, lângă pietrele de ascuțit de lângă bucătărie. Le auzeam de la distanță vocile, ridicându-se și coborând.

— E adevărat ce ți-am zis săptămâna trecută, spunea Akka. Se întâmplă ceva, și eu nu greșesc niciodată când vine vorba de astfel de lucruri.

— Ce ai văzut?

— Am văzut destul. Felul în care se îmbracă fata în ultimul timp… ai zice că merge la film, nu alta. Ponamma a spus că trei zile la rând a văzut-o venind acasă târziu… de unde, mă rog frumos?

— Și ce-ai de gând să faci?

— Așteaptă și-ai să vezi. Vine vremea. O să știu ce să fac… O să fie un semn.

Ochelarii bătrânei matroane sclipiră în lumină. Nu am reușit să aud ce a spus apoi, dar am zăbovit să trag cu urechea de unde nu mă puteau vedea. Și-a aplecat din nou capul peste broderie și am auzit-o spunând:

— Gândește-te cât de liniștită ar fi viața, dacă ai avea casa lor. Bătrânele au o memorie bună. Ar fi trebuit să fie a ta…

— De parcă n-aș ști… câteva luni și o să taie gâtul caprelor din vecini și o să le bea sângele. Olarul vine acasă târziu. Fata vine acasă târziu. Nu știm noi cât fac doi cu doi? Ia vorbește cu Taatha. Sădește-i o sămânță în minte.

— Ce-nseamnă puterile mele sau ale lui Taatha pe lângă ale tale? Ai o legătură directă cu supranaturalul! Da’ lasă-mă să văd ce pot face.

— Și o să fac și eu ceea ce trebuie să fac, a zis Akka.

Nu știam ce pune la cale, dar suna cu totul diferit de acea Akka ce-mi dăduse dulciuri cu două ore în urmă. Vocea ei avea ceva tăios, de parcă și-ar fi înmuiat limba în venin înainte să plece de acasă cu coșul cu pomană. Ce legătură avea sacrificarea caprelor cu Elango? Imaginea pe care ea o evocase, cu el tăind gâturi și bând sânge, m-a făcut să tremur în după-amiaza fierbinte. M-am furișat de acolo înainte să mă vadă. Fusese întotdeauna blândă cu mine, prezicând că voi călători în lung și-n lat, că o să devin o mare artistă, o să mă căsătoresc cu un bărbat chipeș, care o să mă facă fericită. Dar, în cele câteva minute din după-amiaza aceea, a fost ca și cum se lepădase de bunătate ca de o piele moartă, s-ar fi descolăcit și-ar fi sâsâit.

2

Câteva zile mai târziu, Elango îl văzu pe Taatha plimbându-se prin Kummarapet, bombănind din când în când, părând să-şi ia notiţe în gând. Unde venea Taatha, venea şi schimbarea. Soseau grămezi de nisip sau cărămizi, era excavat pământ şi se înălţau case noi. Acum se oprise să se uite la copacul moringa. A fost o pauză atât de lungă, încât Elango s-a oprit din lucru. Toată lumea ştia că şi casa, şi curtea mare fuseseră ani la rândul un ghimpe înfipt în coasta moşneagului. Deja deţinea o mare parte din zonă, şi dacă toate ar fi ale lui, ar avea o porţiune neîntreruptă de teren, numai bună de construit din nou acolo. Dar fraţii refuzau să vândă – erau uniţi şi în privinţa asta –, şi neînduplecarea lor stătea între Taatha şi grandioasele lui visuri imobiliare. După o ultimă privire răutăcioasă, aruncată în jur cu o deliberare lentă, bătrânul a plecat.

— Fără păr, fără dinţi, fără boaşe, dar moşneagu’ îşi are lăcomia lui, i-a spus Elango lui Chinna, odată ce se aşezase din nou cu paleta lui de lemn.

Verifica o grămăjoară de ulcioare pe jumătate uscate, ţinându-le în poală, între picioare, şi lovindu-le uşurel cu paleta peste suprafeţele dure ca să le rotunjească bazele. Ulcioarele lui netede, perfect sferice, erau la mare căutare vara pentru păstrarea şi răcirea apei. Chiar în ultima săptămână, livrase o jumătate de duzină pentru gospodăria lui Taatha, şi acum îşi dorea să fi refuzat.

În aceeaşi zi, Taatha a făcut o vizită la Moti Block şi a colectat chiria de la toţi. În vreme ce consternarea se răspândea de la un şir de camere la altul, Taatha s-a oprit la apartamentul caligrafului orb şi s-a uitat în cele două camere înghesuite pe care i le închiriase. Pe pereţi, texte scrise în urdu şi înrămate, o geantă de mână uzată, atârnată într-un cârlig pe uşă, o peniţă şi o călimară pe un birou, un calendar de acum şapte ani. Patul avea o cuvertură cu flori pe care stătea întins caligraful, treaz după ce tocmai trăsese un pui de somn, părul lui alb arătând mai moale decât nişte rotocoale de fum. Somnul îi fusese prea adânc, şi încă era ameţit de un vis urât, dar auzi un scârţâit aproape de el şi se ridică în capul oaselor, simţind o prezenţă străină.

— E cineva acolo? strigă caligraful, înclinând capul să audă mai bine.

Auzi paşi retrăgându-se şi se aşeză iarăşi pe pat, cuprins de un sentiment de groază. Se rugă ca visul lui urât să nu devină profeţie.

3

În iulie, într-o zi când ne-am întors acasă de la şcoală, am găsit-o pe Lakshmi la uşă. Vorbea cu Elango în telugu, atât de aprins încât nici eu, nici Tia nu îi puteam urmări, deşi şapte păsări myna stăteau înşirate pe parapetul de lângă casa noastră, ascultând de parcă ar fi putut-o înţelege. Se mişcau lateral de-a lungul parapetului să aibă o vedere mai bună. Se certau între ele.

Elango s-a întors spre noi şi a spus:

— Mâncaţi repede ceva. Iarăşi trebuie să vă duc.

Am recunoscut tonul: concis, abrupt, fără loc de discuţii – cel pe care îl aveau

oamenii când lucrurile mergeau prost.

Era al doilea infarct al lui tata. Primul l-a avut într-o vreme pe care nu mi-o puteam aminti decât în forme și stropi de culoare. Un doctor corpolent. Ochelari rotunzi, care s-au dezmembrat când i-a șters prea tare.

Avusesem grijă de Tia prima oară când se întâmplase. Avea patru ani și încă i se spunea Tapti. Eu aveam șapte și încă îmi ziceau Sarayu. O altă viață. Stăteam într-o cadă mare de plastic folosită la spălat rufe și ne stropeam una pe cealaltă cu apă. Ne culcam târziu și ne spuneam povești în șoaptă. Nu înțelegeam că tatăl nostru trăgea să moară. În afară de faptul că trebuia să stăm în liniște, duceam o viață fără reguli, așa că puteam să pisăm zahăr într-o bucată de unt și să o mâncăm ca pe o budincă. Dar când am ajuns la gimnaziu, simțeam tot timpul povara bolii tatălui meu; sentimentul fragilității lui s-a cuibărit atât de adânc în mine, încât îmi părea aproape un mort viu, ținut în viață de douăzeci de pastile colorate, luate în fiecare zi. O cutie de pastile, în care-și ținea bobițele de isosorbid dinitrat, îi zdrăngănea mereu în buzunar alături de monede și chei. La fel ca mama, îi monitorizam fiecare durere și fiecare oftat. Dacă întârzia, mama începea să se plimbe de colo-colo. Dacă s-o fi răsturnat undeva asemeni unui copac pe timp de furtună? Inima tatei nu era doar un organ muscular din corpul său. Era al cincilea zid al casei noastre. Oriunde ne aflam, bătăile inimii lui tot mai slăbite erau cele care țineau măsura timpului.

În timp ce ne îndreptam cu viteză spre spital în uniformele de școală mototolite, groaza își începu târâșul lent prin venele mele, ca un melc ce înaintează, lăsându-și dârele de mucus în mine. Poate că nu ne spuneau totul, poate că era mult mai rău decât lăsa Elango să se înțeleagă. Ne-a dus aproape tot drumul înapoi spre școală, apoi a virat la stânga către o zonă a orașului pe care nu o cunoșteam. Spitalul arăta ca un muzeu, cu stâlpi, și arcade, și ferestre înalte. Trei sau patru ambulanțe erau parcate afară, lângă un șir de cocioabe. Am simțit mirosul de *dosas*[43] puse la prăjit. Mi s-a umplut gura de salivă. Am mărșăluit înăuntru, dincolo de semnul roșu cu alb pe care scria Urgență și am dat de mama care stătea singură pe coridor – îl aștepta pe cardiolog, a spus ea. Scaunele erau de metal. Am numărat ferestrele din coridorul lung care ducea la Terapie Intensivă. Doisprezece, tot mai mici pe măsură ce erau tot mai îndepărtate. La capătul coridorului se afla ușa mare prin care doctorul avea să iasă în orice clipă.

Ferestrele erau înalte ca într-o biserică și într-un loc unde lipsea sticla era pusă o hârtie cu o reclamă la ceai, tăiată dintr-un ziar, și în care apărea o femeie în bikini. Asistentele treceau pe lângă noi, preocupate și impersonale. Nici una nu s-a uitat la noi. M-am gândit că poate nu știau cum să ne spună că tata murise.

Vreme de o săptămână sau mai mult, cât a stat mama în spital, Lakshmi a petrecu nopțile în camera mea, și unul dintre vechile paturi de campanie ale lui tata a fost instalat pentru Elango în sufragerie. Asta însemna că Chinna era în permanență cu noi. În prima dimineață, când m-am trezit cu năsucul lui umed împingându-se în fața mea, brațele mele s-au întins de la sine și l-au tras în pat. Am adormit împreună, el mirosind mai dulce decât prăjitura proaspăt coaptă, și pentru o vreme am uitat că tata era în spital. Când părinții mei s-au întors acasă, mama l-a implorat pe Elango să mai stea câteva nopți – ceva putea să

meargă prost din nou, și ea voia ca el să fie în preajmă. A venit în fiecare noapte, aducând cu el un miros straniu de ulei de mașină și lut. Dimineața, pleca cu mult înainte să mă trezesc eu. Când se întorcea, de-abia mai era timp să ne ducă la școală.

Într-o seară, am găsit – lângă patul lui de campanie – un prosop subțire, un pahar mare de metal pentru apă și o carte pe care îl mai văzusem odată citind-o, cu un cuplu de îndrăgostiți pe copertă. Acum avea marginile zdrențuite, și când am ridicat-o, s-a deschis la o pagină unde litera Z era scrisă cu pix albastru peste tot: mare, mică, încadrată de flori. Făcuse schițe pe paginile goale de la spatele cărții, aparent toate înfățișând aceeași femeie: întinsă pe o parte, sau sprijinită de un copac, sau văzută din spate, lângă o fereastră arcuită. Am închis cartea și am pus-o la locul ei, îmbujorată de o emoție necunoscută, tainică, pe care nu o înțelegeam. Am fugit în baie, am închis ușa și mi-am privit fața în oglindă. Era frumoasă? Bineînțeles că nu. Scrisese oare cineva litera S într-o carte pentru mine pe undeva? Nici o șansă, deși băiatul după care și eu, și Fauzia tânjeam se uitase la mine săptămâna trecută și zâmbise. Mi-am ridicat tricoul și mi-am inspectat pieptul. „Plat ca podeaua“, mi-a sunat vocea lui Akka în urechi. „Dă-mi douăzeci de rupii și într-o lună, cel mult două, îți promit muguri de lotus.“ Mama păruse îngrozită și îi închisese ușa în nas. Mi-aș fi dorit să am cele douăzeci de rupii.

Contrar închipuirilor mele întunecate, tata și-a revenit încet, încet. Odată ce medicul a spus că poate ieși pe verandă, mama a insistat să-l plătească pe Elango pentru nopțile pe care le petrecuse la noi. El n-a fost de acord, dar Amma i-a băgat cu forța un plic în mână. L-a întrebat dacă Chinna poate să mai rămână cu noi câteva zile. Primul lucru pe care-l făcea tata dimineața era să-l cheme la el și spunea că îi face bine inimii deoarece câinelui îi plăcea să i se odihnească pe piept, ca să fie mângâiat pe spate. Păreau liniștiți, împăcați așa cum dormeau împreună, a spus ea. Chinna era cel mai bun leac pentru inimă, și soțul ei ar fi îndurerat dacă i-ar lua cățelul.

4

În prima seară în care Elango a plecat acasă fără cățel, și-a dat seama că el era cel îndurerat. Deși Chinna era acum un adevărat locuitor al orașului, cunoscut de toată lumea, și rătăcea cât era ziua de lungă pe unde avea chef, seara se întorcea întotdeauna acasă. Simțea că trebuie să-și aibă câinele aproape, să-l poată atinge – Elango nu-și putea aminti acum vreun alt fel de a fi. În fiecare seară, Chinna venea cu el la copacul trăsnit. Elango aprindea petromaxul, își regla ceasul și îl punea la încheietura mâinii. Când se lăsa întunericul, bufnița începea să țipe, iar el lucra, vorbind din când în când cu câinele. Chinna nu răspundea, însă era ceva anume în prezența lui care crea un soi de muzică pe care numai ei doi o puteau auzi. Fără el, Elango se simțea obosit, sătul de toate. Făurirea calului părea zadarnică.

Cu toate acestea, timp de săptămâni întregi, încercase cu disperare să-și facă timp pentru asta printre celelalte lucrări ale lui. Se întrebă dacă era o prostie să continue – nu-și depășise oare relevanța? Și după tot efortul, nu era oare posibil ca o femeie să fie nedumerită de ciudățenia de a i se prezenta un cal uriaș de teracotă? Îl făcea pentru Zohra sau pentru el însuși? Greu de spus. Calul devenise pentru el mai mult un oracol decât o

sculptură de lut, și orice s-ar întâmpla cu el avea să însemne ceva. Dacă s-ar crăpa în timpul arderii, ar fi un semn prevestitor de distrugere. Dacă nu ar reuși să-l facă, ar însemna eșec, deși nu îndrăznea să rostească eșecul de care se temea cel mai mult acum – pierderea Zohrei.

Seara estompa conturul copacilor, făcându-l să se simtă de parcă ar dispărea și el. Când nu-și mai putu zări degetele în întunericul ce punea încet stăpânire pe toate, avu sentimentul straniu că ar fi lipsit de trup și înțelese că, dacă nu se ridică, dacă nu bate cu picioarele în pământ și nu-și aprinde felinarul, avea să rămână blocat acolo ore întregi. Ceea ce l-a salvat, așa cum o făcea adesea, a fost bufnița. A țipat și a zburat să vâneze. Înapoi la muncă. Unde se oprise cu lucrul? Picioarele. Făcea lut pentru picioare.

Bunicul lui întotdeauna sfințise lutul înainte să înceapă să lucreze la un cal. Elango își aducea aminte de lămpi sacre, flori, tobe, nuci de cocos, emoție. El nu făcuse nimic din toate astea, gândindu-se că bidiviul său nu era făcut precum un zeu, ci precum o ofrandă pentru propria lui zeiță. Calul nu mai era un secret pentru ea, însă el îi făcuse doar cea mai succintă prezentare a proiectului său. În ziua în care va aprinde prima grămăjoară de surcele pentru foc, îi va explica Zohrei, îi va spune cât de profund se împletea plămădirea calului cu dragostea lui pentru ea. O va aduce atunci când o să mai rămână doar jarul, și ea o să vadă calul terminat, înălțându-se din cenușă. O să se întâmple noaptea, când nu e nimeni în apropiere, doar cerul negru deasupra, calul strălucind dedesubt, neprotejat de vreun zeu, doar de Steaua Câinelui[44] din ceruri.

Cine altcineva o să-l vadă? Într-o după-amiază, într-un acces de logoree la o țigară, îi scăpase porumbelul și-i spusese despre proiectul său lui Sudhakar și-l văzu cum se ridică în picioare de entuziasm. Elango era cunoscut pentru urnele sale înalte, enorme. La expoziția din Delhi, făcuse o demonstrație despre cum se plămădesc urne suficient de mari ca să se depoziteze cereale, să încapă în ele un copil. Era o cascadorie pe care fotografii o iubeau: un copil de trei ani, cu capul ițindu-se din urna lui Elango. Calul acesta era prima lui sculptură mare, iar Sudhakar era plin de întrebări: Cât de înalt, cât de greu? Era transportabil? Dacă lumea avea un director de strategie și marketing, acela era Sudhakar. Când se uita la o plantă, nu era ca să-i studieze florile sau frunzele – el calcula dacă planta ar putea încăpea în arcada de lângă birou. Urnă sau cal, Sudhakar știa imediat unde s-ar potrivi, cine le-ar aprecia cel mai mult.

Elango savura entuziasmul prietenului său, dar era și sceptic. Calul era un lucru profund intim, inseparabil în mintea lui de Zohra. Era primul lucru pe care îl făcuse vreodată care să nu servească nici unui scop utilitar, până acum singurul motiv pentru existența calului fiind nevoia de a da formă unei creaturi pe care o văzuse în vis. Începea să se întrebe cât de nechibzuit, chiar dacă romantic, era să facă lucrul acesta masiv, care îi lua atât de mult timp, dar care nu o să îi aducă nici un bănuț. Era un lux pe care și-l putea permite? Însă pe măsură ce era tot mai sigur că va termina calul, devenea conștient de o nouă foame ce se trezise în el, tot mai stăruitoare, ca acest cal de lut să-i aducă recunoașterea ce i se cuvenea, după cum simțea el, mai încrezător acum.

În seara aceea s-a cufundat în reverie, gândindu-se că munca lui va ajunge în mâini necunoscute la o sută de ani după el, și noaptea rămase întins în camera pe care și-o făcuse, visând la locurile unde l-ar putea duce bidiviul. Departe de chilia asta înăbușitoare

pe care și-o construise, cu câteva cuie pe pereți pentru haine și un covoraș pe care să doarmă. Departe de noile remarci sarcastice ale lui Vasu și Revathi despre fetele musulmane.

Departe, cu Zohra și Chinna.

Se întoarse pe o parte, tulburat şi îndurerat. Noaptea, mai tot timpul dormea sub copacul moringa, în compania lui Chinna și a stelelor. Fără cățel, curtea părea goală și lipsită de viață. Până și găinile parcă își căutau asupritorul.

---

41. Desert tradițional indian, de formă sferică, preparat din făină de năut, unt, semințe, fructe uscate.

42. Pudră folosită pentru trasarea unor semne distinctive pe corp, cu conotație socială și religioasă. Femeile hinduse căsătorite o aplică pe frunte (cunoscutul punct roșu), ca simbol al căsătoriei.

43. Clătite subțiri, crocante, caracteristice sudului Indiei, preparate din făină de orez și umplute cu legume, pui sau alte ingrediente.

44. Sirius (cea mai strălucitoare stea din constelația Canis Majoris sau Câinele Mare).

Stimată doamnă Reddy,

Îmi cereți să încerc să mă concentrez pe alte lucruri. Suntem amândoi arhitecți, eu și soțul meu. El s-a întors la muncă, dar eu mi-am dat demisia. Mă simt de parcă un glonț mi-a trecut prin creier în seara în care am fost atacată și mi-a sfărâmat logica și concentrarea. În schimb, mă joc – în camera mea de oaspeți am construit macheta unui oraș la scară. Mi-a luat câteva zile să o fac… Am adăugat mormintele, râul, bolovanii noștri atât de cunoscuți. Aici nu sunt atacată, soțul meu nu se chinuie cu vederea, câinele meu nu se rătăcește, eu nu sunt distrusă. Pot să trăiesc.

Ieri am mers pe jos toată distanța până la Penda Hill. Am coborât pe fiecare străduță de pe partea dreaptă cum mergi pe Bharati Road și mâine voi merge pe partea stângă. Am numărat cincisprezece câini vagabonzi. Trei erau maro, doi erau negri, unul alb.

Tashi nu seamănă cu nici unul dintre ei.

Vă simt ca pe o prietenă. Mi-aș dori să vă pot întâlni personal. Vă rog să-mi spuneți dacă e posibil.

CINCI

1

Caligraful cel orb stătea lângă Elango, aproape de copacul trăsnit, și își trecu degetele peste picioarele calului. Olarul terminase de făcut picioarele și corpul. Acum era hotărât să-l termine înainte să vină ploile și să mănânce șopronul pe care-l încropise. În curând va trebui să înceapă partea de decorare și îl adusese acolo pe bunicul Zohrei cu un scop anume.

Elango știa că ideile lui s-ar putea dovedi imposibil de realizat, însă nu exista o cale mai ușoară. Va trebui să se apropie încet-încet de finalizare făcând o serie de greșeli. Alții ar putea spune că e timp pierdut – deloc surprinzător, dat fiind faptul că majoritatea oamenilor nu fac niciodată nimic. Ce să știe ei despre zilele și lunile epuizante și lipsite de roade de care era nevoie până ce mâinile, inima și creierul tău să fie una? Elango era aproape de punctul acela, mai ales după o idee care îl pusese pe jar.

Degetele orbului se opriră pe detaliile corpului calului, se mișcară în jurul denivelărilor, mângâiară suprafețele netede și se opriră din nou. Ținea capul înclinat într-o parte, de parcă ar fi ascultat și ar fi căutat să afle mai multe informații. De ce doar picioare și trunchi? Unde era capul calului, voia el să știe, nu ar trebui să fie și o coadă? Ce unealtă ar putea folosi pe lut în loc de pană? Obișnuia să-și taie singur penele când făcea caligrafie profesională pentru cărți, ziare, zicale sacre, invitații la nuntă. Oamenii îl sunau de pretutindeni, liniile lui izvorau direct din Persia, spuneau ei. Nu voia să se facă de rușine cu linii brute pe lut. Așadar, care ar fi instrumentul?

Elango puse în mâinile noduroase ale bărbatului două unelte de gravat, aruncându-le o ultimă privire, ezitând să le dea drumul. Metalul era strălucitor și ascuțit, mânerele erau de lemn de sequoia lustruit și aveau o priză cum nu avusese nici o altă unealtă pe care Elango o ținuse în mână. Erau din setul pe care i-l trimisese olarul coreean, și nu le folosise niciodată de teamă să nu le uzeze. Acum venise vremea lor. Mai pusese deoparte câteva dintre bolurile care așteptau să fie băgate în cuptor, ca bătrânul să exerseze pe ele, lutul lor fiind suficient de umed să primească amprenta unui cuțit sau a unei unelte de gravat. Îi arătă caligrafului cum să țină bolurile din interior când gravează desene pe ele, cum să dea cu pensula și să îndepărteze lutul care se desprindea. Caligraful se uita plin de curiozitate la toate, mijindu-și ochii de parcă ar fi putut stoarce vederea din ei și se așeză pe o piatră de lângă iaz, scoțând câte un *Inshallah* tot la câteva minute. A zâmbit în barba

albă.

— Calul bătrân… buiestru[45]… trebuie să-mi tot aduci apă de băut, rece și curată. Asta-i tot ce cer.

Era cunoscut drept caligraful cel orb, însă nu era complet lipsit de vedere. Îi era greu să spună ce vedea în zilele în care putea să vadă. Imaginile treceau plutind, distorsionate și neclare. Formele și umbrele prindeau contur, adesea prea târziu ca să mai evite ciocnirile, și aflase de-a lungul anilor că străzile lui erau pline de femei și bărbați irascibili. Uneori, roiuri mari de chestii pe care le crezuse muște goneau pe lângă el, și dădea repede cu mâna doar ca să descopere că încă erau acolo. Purta ochelari, dar nu vedea suficient de bine ca să-și dea seama că una dintre lentile avea o crăpătură fină, și Zohra nu-i spusese nimic despre asta, fiind de părere că bătrânul avea nevoie să fie înveselit, nu să i se dea veşti rele. Ori de câte ori putea, îl punea să meargă alături de ea la biblioteca publică, unde moștenise slujba tatălui ei și aranja cărțile pe rafturi. Era o clădire acoperită cu var și tencuială, care se desprindea pe porțiuni mari și cădea pe neașteptate pe cărți, dar lui îi plăcea să stea acolo, ascultând agitația păsărilor și foșnetul paginilor.

Zohra îi spusese lui Elango despre bunicul ei într-o zi în care se furișaseră să se uite la mormintele medievale din cealaltă parte a orașului. Nu era ca și cum ar fi fost interesați în mod special de regii demult plecați, dar nevoia de a găsi un loc în care să fie împreună și singuri era acum urgentă, și posibilitățile puține. După lăsarea întunericului, întâlnirile lor de lângă copacul trăsnit erau febrile și precipitate, mereu cu teama că ar putea veni cineva care îi cunoaște. Voia să fie cu Zohra așa cum văzuse în filme, în aer liber, mult verde și flori de jur împrejur.

Ea ridicase o sprânceană și-l întrebase:

— O să trebuiască să cânt și să dansez în jurul copacilor?

— Eu unul n-o să te opresc, i-a răspuns el.

Mormintele se înșirau într-o porțiune de parc năpădită de buruieni, dincolo de râu. Elango le văzuse de multe ori, însă doar de la depărtare. Mausoleul cel mai mare era separat, iar în întunericul lui mucegăit erau înșirate forme de sicrie de piatră, murdare de găinat de porumbei, unul dintre ele atât de mic încât era convins că era mormântul unui bebeluș. În jurul lor era o sălbăticie unduitoare, cu copaci și tufișuri, și văzu că aproape fiecare tufiș era ocupat: bărbați și femei îmbrățișați în intimitatea dată de frunze, unii dintre ei suficient de îndrăzneți să se sărute. Dintr-odată se simți de parcă s-ar face mic și s-ar retrage într-o carapace. Ezită, se simți stingherit la ideea de furișare, la pasiunea care trebuia astfel complotată și pusă în scenă printre schelete din morminte decolorate. I se păru o bufonerie. Simți o durere în piept, care îl făcu să se îndepărteze de tufișuri – și totuși, de îndată ce putu, luă mâna Zohrei într-a sa, își trecu brațul pe după talia ei.

— Nu, o să ne vadă careva.

Îi împinse brațul.

— Și atunci ce facem? întrebă el. De ce am venit aici?

— Ca să vedem mormintele. Să vorbim liniștiți.

Să vorbească? Să se uite la ruine? Oare au luat-o razna femeile? Se abținu să spună toate astea cu voce tare. La început fuseseră încântătoare certurile lor de îndrăgostiți,

urmate ritualic de păreri de rău și iertare. Nu mai era cazul. Ea părea să privească lumea dintr-un unghi pe care el îl considera adesea de neînțeles și, spre enervarea lui, reușea să-și contureze logica în timp ce el se încurca în propriile argumente la câteva secunde după ce se angaja în ele. Nu-și găsea cuvintele, știa doar să-și folosească mâinile, zicea el. Nu putea ea înțelege că unii oameni se exprimau prin ce făceau, nu prin ce spuneau? Ea îi răspunse aspru că se descurca el destul de bine și cu gura, când nu i se cerea să scoată cuvinte pe ea.

Elango o luă înainte, simțindu-se învins. Se uită la clădirile pline de mucegai, impresionat doar de curbele perfecte ale cupolelor și de simetria arcadelor. Cum reușiseră oare să le facă? Era greu să-ți iasă asta, chiar și când faci vase de lut. Pe pereții mormintelor erau gravate cuvinte în persană, bucle, tușe lungi, puncte, scrisul ca un desen care curgea dintr-o parte în cealaltă a arcadelor și pe stâlpi în jos. Iritarea lui fu dată la o parte de un gând.

— Scrisul bunicului tău arată așa?

Din după-amiaza aceea la aceasta: caligraful o să graveze în lutul lui cuvinte în urdu. Avea să fie un cal cuvântător.

Prima atingere pe lut a instrumentului de gravat făcuse să-i tremure mâna caligrafului orb. Nu scrisese nimic de multă vreme – putea oare să o facă acum și încă pe suprafața asta? Unealta nu voia să lucreze cu el – când o împingea în vasul umed, vârful lovea bucăți fine de gresie sau aluneca pe curbura vasului. Își trecu degetele peste literele pe care le grava și își dădu imediat seama că erau grosolane, opera unui amator. Frecă suprafața vasului cu o cârpă și o luă de la capăt, pipăind cu vârful degetelor, tânjind după netezimea calmă și familiară a hârtiei și după precizia penei. Unealta pe care i-o dăduse olarul alunecă din nou și de data aceasta făcu o zgârietură lungă pe marginea vasului. Se lăsă pe vine, ridicându-și o margine a tradiționalului *lungi*[46] ca să-și șteargă sudoarea de pe frunte.

Elango își ridică privirea de la munca lui.

— E lut și metal. Nu hârtie și cerneală.

Întinse mâinile pline de noroi către celălalt bărbat și îi atinse brațul.

— Degetele astea trebuie să găsească un alt fel de a atinge și de a apăsa.

S-a ridicat în picioare, și-a șters mâinile pe o cârpă și a spus:

— Odihnește-te puțin… o să dureze ceva timp. Îți aduc apă și un pic de *jaggery*[47] pe care l-am pus deoparte. Îți spun ce mă îngrijorează – lutul trebuie să rămână umed multe zile ca să poți grava pe el. Cum să fac asta pe arșiță? O să trebuiască să acopăr totul cu o pânză umedă.

Caligraful molfăi bulgărașul de *jaggery*, bău apa, apoi zări ceva alb – își luă zborul și se ridică mai sus în aer, iar el îl urmări cu privirea. Să fie oare o pasăre sau o bucată de hârtie purtată de vânt? Se transformă în lumină și o ploaie de pete întunecate. Bătrânul zise brusc:

— Știu că ești om bun, și asta contează mai mult decât credința ta. Dar du-te cât mai departe cu ea, dacă vreți un viitor. Nu vă gândiți la mine.

Își puse paharul cu apă jos și începu să-și frece ochelarii cu un colț al kurtei.

— E o fată bună, spuse el. I-am fost tată și mamă de când era mică. Sunt fericit că-și clădește o viață a ei – la urma urmei, cât timp o să mai pot fi aici pentru ea?

— Ce…? Elango fu luat prin surprindere. Eu vreau niște gravuri pe un cal. Asta-i tot. A zis cineva ceva despre credință și restul lucrurilor?

Regretă cuvintele de îndată ce le rosti. Într-o zi, curând, va trebui să vorbească cu bătrânul despre Zohra. Dar iată că omul știa deja, prea devreme știa. Dacă știa el, o știau și alții. Erau multe lucruri practice la care să se gândească și odată ce toate astea începeau, nu mai era cale de întoarcere. Voia să-și păstreze, încă puțin măcar, sentimentul că dragostea lor era o bijuterie într-o cutie a cărei cheie o aveau doar ei doi. Dar acest moșneag orb, căruia ea se încăpățâna să-i fie devotată… A fost o greșeală că i-a arătat calul. Acum bărbatul o să înceapă să-i dea tot soiul de sfaturi, convins că are dreptul să o facă.

— Și mie mi-e frică de ce este nou, spuse Elango cu o voce mai blândă. Cui nu îi e? Cu puțin exercițiu, o să faci niște gravuri frumoase.

— Ce or să spună cei din neamul tău când o să vadă cuvinte scrise în urdu pe calul tău hindus? La asta te-ai gândit? Nu e ăsta un lucru sfânt pe care îl faci pentru templul tău? Preoților tăi nu o să le placă.

— Nu-i pentru nici un templu. Nu e nimic religios. Nimeni de acolo nu o să-l vadă.

Elango improviză rapid:

— Un hotel a dat comanda pentru grădina lor. Trebuie să-l fac să arate bine, asta-i tot.

Se întoarse cu spatele, și se lăsă tăcerea preț de o clipă, dar apoi auzi cum caligraful pufnește pe nas a neîncredere.

— Gravuri pentru un hotel! Ce mai idee! Hotelurile sunt locuri infecte, în care ticăloșii fac lucruri nelegiuite. În etapa asta a vieții mele, zise bătrânul dintr-o suflare, nu vreau să insult curgerea și frumusețea scrisului pe care l-am venerat dintotdeauna. Munca mea are un sens.

— Și munca mea nu are? Nu ți-au cioplit scrisul în piatră pe mormintele acelea? Crezi că lutul nu se ridică la înălțimea pietrei?

Rareori își pierdea Elango cumpătul. Dincolo de vârsta caligrafului, o vârstă ce impunea respect, bunicul Zohrei era ultimul om pe care și-ar permite să-l jignească. Cu toate astea, acum că-și vedea cu ochii minții calul de teracotă îmbrăcat într-un frumos scris arab, orice alt fel de ornamentație ar fi un compromis. Îl făcea să simtă că o să explodeze de furie: din cauza propriei lucrări jalnic executate, a pretenției încăpățânate pentru perfecțiune a caligrafului ăstuia, a rezervei de lut ce se împuțina văzând cu ochii. Nu mai rosti nici un cuvânt, dar era conștient de un soi de zumzăit ce se auzea în jurul său, de parcă nu ar fi fost om, ci un fir de înaltă tensiune.

Caligraful, simțindu-i supărarea, se ridică, văitându-se de zor, scuturându-și praful de pe *lungi*, și spuse că pleacă la rugăciune. Elango înfipse cazmaua în nămolul iazului și, scos din fire, zise cu glas scăzut:

— Da, da, tu continuă să te rogi. Ce altceva mai e de făcut în viață?

2

Pe strada principală de lângă Moti Block, Akka aștepta la băcănia lui Sharma-ji să-și ia donația de cinci rupii, pe care le primea în fiecare săptămână, și îl văzu pe caligraful cel orb coborând pe stradă, pipăind drumul cu bastonul. Venea dinspre iaz. Cu o privire impasibilă, urmări înaintarea bătrânului, convinsă că putea să se uite fără să fie văzută.

— Ai nevoie de ajutor? întrebă ea cu o voce ca un uguit, când el ajunse mai aproape. Unde ai fost? Arăți atât de înfierbântat!

— Ah… doar într-acolo… n-am nimic.

— Pe acolo? În pustiu? Unde anume?

— O, am avut chef de plimbare. N-am mai fost în partea aia de tare mult timp.

— La iaz? Ai mers până acolo?

— O, nu, nu la iaz, se bâlbâi bătrânul, căutând în van o minciună rapidă.

Se îndepărtă târându-și picioarele, bocănind cu bățul, înainte ca ea să poată pune o altă întrebare.

— Dar nu-i nimic altceva în direcția aia… strigă după el, apoi se întoarse către Sharma-ji, dându-și ochii peste cap. Pe cine crede că păcălește, cârtița aia senilă?

Sharma-ji râse în timp ce scotea cinci rupii pentru coșul ei.

— S-a dus să-l vadă pe viitorul ginere la lucru, da sau nu? Pregătește-te pentru niște mâncători de carne de vită în vecini, Akka, și pentru rugăciuni de cinci ori pe zi. *Mullahii* sunt în drum spre cartierul tău.

3

Îngenunchind, și ridicându-se, și îngenunchind din nou la rugăciunile sale din acea zi, caligraful se trezi că gândul i se abătea de la Dumnezeu. Încă simțea instrumentul atingând suprafața vasului, literele care începeau să apară. Pe măsură ce vederea i se diminuase, munca lui se degradase, apoi s-a oprit cu totul – la ce folosea un caligraf orb? Degetele lui uitaseră cum era să-și țină condeiul de bambus sau să audă cum scârțâie pe hârtie – nimeni altcineva nu-l putea auzi, în afară de el –, să vadă tușele apărând una câte una, creând pagini de frumusețe și învățătură. Să graveze literele acelea pe vasele de lut pe jumătate uscate, i se păruse miraculos că nu trebuia să vadă ce scria – degetele puteau să-i arate asta, să vadă în locul ochilor. Fusese entuziasmat și, în același timp, speriat. Se temea de eșec… Senzația părea aproape nouă astăzi, chiar dacă fusese obișnuit cu ea la începutul muncilor dificile.

În după-amiaza următoare, își puse o *kurta* curată, schimbă *lungi*-ul cu o pereche de *pajamas*[48] strâmți, își puse tichia pe cap, luă bastonul și ieși pe ușă, o luă în jos pe treptele înnegrite și afară din Moti Block, coborând în stradă înainte să-l oprească noianul de gânduri. Raju de la ceainărie l-a strigat să-l întrebe unde merge atât de grăbit, trebuia cumva să prindă vreun tren, Zohra știa că pleacă? În loc de răspuns, caligraful doar ridică bastonul. Când își coborî din nou mâna, simți ceva umed și moale.

— *Miya*? făcu el și zâmbi în barbă în timp ce mângâia capul mițos al lui Chinna.

Atinse ușor urechile catifelate și îl scărpină pe gât. Apoi zise:

— Pornim la drum?

Partea asta a străzii, unde el și Chinna erau o privelişte familiară, era ușor de străbătut. Oamenii se dădeau la o parte din calea lui, și el știa pe de rost fiecare stâlp, fiecare grămadă de gunoi, fiecare margine proeminentă și fiecare colț ascuțit. Se ținea pe margine, însă nu prea aproape, știind din experiență că scurgerile deschise erau coșmaruri vâscoase în care te poți împiedica cu ușurință. La capătul străzii trebuia să schimbe direcția și să o ia spre sud. Când a simțit o pală de aer fierbinte de la un autobuz care mergea cu viteză, înțelese că ajunsese la intersecție.

Drumul principal ducea spre școala impozantă și în cele din urmă spre orașul vechi, unde aleile erau un labirint de magazine de țesături, cereale, feronerie, *biryani*[49]. Perle vândute la cântar, după greutate, ca orezul sau *dal*-ul. Nu mai fusese acolo de ani de zile și nu trebuia să-și facă griji pentru asta, destinația lui era cu mult mai aproape, și picioarele lui își vor aminti și vor găsi drumul. Nu erau prea multe cotituri, și era pe malul râului.

— Nu-i foarte departe, îi spuse el lui Chinna cu un tremur de nesiguranță în glas. Trebuie doar să stai cu mine.

Așa cum unele inimi își întețesc bătăile la gândul că vor ajunge la casa celui drag, tot așa respirația lui devenea mai rapidă pe măsură ce se apropia de clădirea spre care se îndrepta, un conac transformat în arhivă pentru cărți și periodice în urdu. Îi cunoștea comorile de pe rafturi și din depozitul de la subsol. Câtă vreme muncise, își petrecuse timpul acolo, copiind documente, imitând scrierea frumoasă de pe vreun pergament vechi. Pe vremuri fuseseră acolo o masă și un scaun anume pentru el, căruia i-au spus „tronul lui Usman Bhai“, cu o lampă puternică, un pupitru de lectură pentru cărți grele și spațiu ca să-și aranjeze hârtia, și călimara, și penele pe care și le făcea singur. Procesul era lent și laborios. Trebuia să-și lase deoparte obișnuita nerăbdare, știind că bambusul trebuia tăiat și aranjat ca să obțină, treptat, marginea ascuțită și înclinată de care avea nevoie. Odată ce era mulțumit de condeiele sale, întindea un strop de cerneală pe unghia degetului mare de la mâna stângă. Înainte de prima linie din ziua aceea, murmura numele lui Dumnezeu, și apoi liniile izvorau sigure, lungi și perfect echilibrate. În zilele în care nu avea nici o lucrare caligrafică de făcut, citea – încă își amintea versuri din poeziile lui Ghalib și Rumi. Picioarele lui mergeau acum în ritmul lor. Dar chiar în timp ce buzele lui murmurau cuvintele magice, se ciocni de cineva – un bărbat care îl întrebă răcnind furios dacă are nasturi în loc de ochi.

Auzi un mârâit înăbușit, amenințător, venind dinspre Chinna și simți corpul cald al cățelului mai aproape de el. Vocea bărbatului care striga la el s-a auzit mai tare înainte să se estompeze, iar caligraful a rămas nemișcat câteva clipe, apoi a găsit bastonul pe care îl scăpase. Îl mângâie pe Chinna și zise:

— *Miya*, astăzi n-o să primești o singură *roti*, ci două, plus un *kabab*.

O luă din nou la pas. Nu trebuie să-și lase mintea să rătăcească. Unde se afla? Mersese drept în față după cotitura aceea, iar acum nu mai erau altele înainte de râu. Nasul o să-i spună când ajunge la râu: apa mirosea urât în perioada asta, un amestec de miasme fetide de canalizare, și măruntaie, și chimicale, ce-ți întorceau stomacul pe dos. Îi povestea adesea Zohrei că în copilărie râul era curat, apa îndeajuns de dulce să o poți bea și să faci

baie în ea. Cum se aplecau copacii peste malurile copilăriei lui și… Gândurile iarăși îi rătăceau – simți din nou o izbitură.

Persoană aceasta era mai blândă.

— Dacă nu vedeți bine, măcar legați-vă câinele și țineți-vă de el.

Umbra bărbatului era mătăhăloasă și înaltă și se întinse spre el, călăuzindu-l într-o parte. În cele din urmă, după alte câteva ciocniri și mai multe evitări în ultima clipă, caligraful ajunse la arhivă. Se opri la uşă şi atinse câinele pe gât.

— *Miya*, tu stai cuminte aici și așteaptă-mă. Nu o să te lase să intri.

Aşteptă până când simți cățelul așezându-se lângă ușă și apoi rugă pe cineva să-l conducă la ghișeu și spuse:

— *Adaab*[50], am o cerere umilă. Aș dori să citesc paginile din *Baburnama*[51] pe care o aveți aici.

Cu o răbufnire de mândrie veche, adăugă:

— Sunt Usman Alam, caligraful care a scris acele pagini. Asta a fost acum patruzeci de ani.

Tânărul de la birou îi spuse:

— *Dadaji*[52], nu puteți să vedeți drumul până la pupitru, cum veți citi *Baburnama*? În plus, avem pagini copiate de mână pe care nimeni nu are voie să le vadă fără permisiune. Faceți cerere astăzi, reveniți după ea mâine.

Caligraful se sprijini obosit de tejghea. Ce nebunie îl făcuse să se omoare aproape, străbătând distanţa asta? Cum avea să-şi găsească drumul înapoi?

Chiar și atunci când vederea începuse să-i slăbească, el continuase să lucreze, o ispravă care îi reușea cumpănind în minte două idei opuse: acceptând, în teorie, că poate să ajungă orb și neputincios și, în același timp, spunându-și că așa ceva n-avea să se întâmple. Viața toată, se gândi el, înseamnă să știi că s-ar putea întâmpla ce e mai rău și totuși să continui ca și cum nu ți se va întâmpla niciodată. Își imaginase el vreodată că o să-și îngroape nevasta, fiul, nora – ultimii doi la câteva zile unul de celălalt, uciși de fanatici într-o revoltă în care micuța Zohra fusese ologită pe viață? Cum atârnase în brațele lui piciorul fără vlagă și subțire al copilei, laba piciorului legănându-se ca un pendul când alerga cu ea pe străduța din spate. Dacă l-ar fi însoțit aici Zohra – era însă prea ocupată. Acum era tot timpul prea ocupată.

Brusc, caligrafului i se puse un nod în gât, nu putu să înghită. Ar trebui să iasă și să stea la ușă, lângă Chinna. Îi era sete, avea cârcei la picioare, căsca, deși nu-i era somn. Asta i se mai întâmplase anul trecut înainte să-și piardă cunoștința. Trebuia să se întoarcă acasă cumva. Se pregătea să-și găsească pe bâjbâite drumul spre ieșire când auzi o voce venind dinspre birouri, o voce care îi părea cunoscută. Îl chema pe nume, pe un ton de încântare și surpriză. Vocea se apropie și apoi îi oferi apă, ceai, un scaun. Îi spuse că fusese învățăcelul lui cu mult timp în urmă și învățase caligrafia de la el, nu și-l amintea el oare pe Sadiq – pe acel Sadiq pe care-l certase că era un chiulangiu, un trântoraș? Nu și-l aducea aminte? Nu contează. Bărbatul îl conduse pe caligraf la pupitrul care fusese pe vremuri al moșneagului, spunând cu mândrie că acum era al lui, dar era fericit să i-l cedeze până găsea dascălul lui cărțile de care avea nevoie.

— Ce ați vrut să citiți? Spuneți-mi, voi aduce eu cărțile.

— Nu mai pot citi, fiule, îi zise Usman Alam. Dar s-a întâmplat ceva… m-a făcut să-mi fie din nou foame de cuvinte. Am vrut să miros și să ating cărțile. Am vrut să le țin în brațe.

Simți că propria hiperbolă îl copleșește și lăsă bărbia în piept, încurcat. Bătu ușor cu mâna pe scaunul de lângă el.

— E cu putință oare, tânărul meu prieten, să ai la dispoziție o clipă sau două ca să stai puțin cu mine și să-mi citești? Ochii mei vor vedea cuvintele din amintire.

4

Elango și-a terminat calul la sfârșitul acelei veri. Trecuse mai bine de un an și jumătate de când începuse să se gândească la el. De două ori în ultimele două săptămâni, fratele său venise la copacul trăsnit, plin de întrebări de care reuși să scape spunând că făcea calul ca să-l vândă. Își convinse fratele că Sudhakar îi promisese un preț foarte mare pentru el și că, dacă acest prim cal îi va mulțumi pe proprietarii Deccan Gold, aceștia vor comanda mai mulți pentru celelalte hoteluri ale lor. Simți că respiră normal doar când Vasu a dat din cap, înghițind povestea, chiar dacă, la plecare, porcul de frate-său a încercat să-l lovească cu piciorul pe Chinna.

Chiar și după ce calul fu terminat, Elango trebui să aștepte cele câteva zile rămase din luna Ramadanului – caligraful nu putea lucra în căldură când ținea postul fără apă. În întunericul de dinaintea zorilor, auzea vocea ascuțită, stridentă a unui bărbat care mergea pe străduțe trezindu-i pe musulmani să-și ia masa de dimineață înainte de răsăritul soarelui. Se gândi la Zohra, fără mâncare, fără apă, se gândi la multele lucruri străine ale vieții ei. Știa foarte puține despre postul și sărbătoarea de după post, deși trăia alături de musulmanii din cartier. Viețile lor erau complet izolate de a lui. Se gândi la fetița Fauzia, pe care o ducea la școală. Oare ea postea? Le făceau asta și copiilor lor?

— Copiii noștri o să trebuiască să postească? a întrebat-o el pe Zohra.

Postise pe vremea când era copil, îi spuse ea, și încă mai postea. Înghițea la apă ca o cămilă înainte ca sirena de la moschee să sune la ora patru, prevenindu-i să nu mai mănânce și să nu mai bea. Îi dădea dureri de cap și o amețea.

Elango numără sirenele. Cu fiecare zi în care sirenele tăceau era mai aproape de momentul în care calul avea să fie terminat. În cele din urmă, după ce se termină și *Eid*-ul[53], caligraful orb se apucă de lucru. Olarul împrumutase două scăunele de lemn de la ceainărie, pentru el și pentru moșneag, ca să ajungă la crupă și la greabăn. Caligraful nu putea lucra intervale lungi de timp, brațele îi oboseau și degetele începeau să-și piardă controlul. Era o adevărată luptă să păstreze lutul umed pe arșiță, și Elango era nevoit să tot aducă găleți cu apă de la iaz ca să stropească peste tot calul, apoi îl acoperea cu o țesătură umedă, cu ziare îmbibate cu apă și cu prelata pe care o găsise și o păstrase. În fiecare zi dezvelea doar partea la care urma să lucreze caligraful. Renunțase la ideea gravurilor elaborate și nici nu mai întreba ce însemnau cuvintele în urdu. Caligraful i-a spus că sunt stihuri ale unui poet celebru, și asta era de-ajuns.

Scrisul arăta delicat, dar și viguros, urcând pe lateralele calului de jos, de pe chișițe,

pe care caligraful le inscripționase stând întins pe pământ. Mergea în sus până la pântec, acoperea spinarea și șalele, cobora pe frunte cu o înfloritură până pe bot. Caligraful trasă o linie, pipăi adâncitura cu vârful degetului, trecu apoi la următoarea, fără să știe că Elango îl privea de la distanță în tăcere, încă nedumerit de ce caligraful se întorsese la el radiind de încredere, la doar o zi sau două după ce plecase.

— Din ce fântână te-ai dus și ai băut apă vie, moșnege? îl întrebă el pe caligraf.

Acesta chicoti răgușit și spuse:

— Din fântâna amintirilor, Elango, cea pe care tu încă n-ai pășit atât de adânc în viață ca să o ai.

— Și ce text te-ai hotărât să gravezi? îl întrebă Elango pe un ton prudent.

Avuseseră discuții despre asta. Usman Alam luase în râs părerea olarului că numele Zohrei ar putea fi gravat pe tot calul și îi ținuse o predică despre splendorile literaturii.

— E o poezie? se aventură Elango din nou, însă nu primi nici un răspuns.

— O să afli la un moment dat, răspunse caligraful. M-am gândit la Ghalib[54]… dar apoi mi-a venit o idee mai bună. O să vezi. Nu mă deranja acum.

Era ca și cum bătrânul caligraf ar fi trecut toată siguranța văzului în mâinile care se mișcau fără să șovăie pe suprafața calului, trasând și gravând linii ce urmăreau curbele și scobiturile acestuia. Articulațiile rotunde ale degetelor lui luceau, iar pielea uscată și măslinie a bătrânului aducea cu scoarța unui copac străvechi. Elango își întoarse mâinile și le studie de parcă nu le-ar fi văzut niciodată. Își privi palmele aspre și unghiile galbene pline de lut. „Când te gândești că aceste lucruri bondoace, legate de încheieturile mâinilor, transformă kilograme de lut în vase uriașe și modelează gâturile lungi și înguste ale ulcioarelor“, spusese Zohra, punând mâna lui pe gâtul ei. „Câtă blândețe, cât control“, adăugase ea, privindu-l provocator printre gene, tachinându-l cum mai făcea uneori. Îi luase și cealaltă mână într-a sa și-i mângâiase liniile din palmă – prea multe linii, ca labirintul unui creier imprimat în palmă, așa îi zisese ea. „Arăta că are o minte complicată. Una periculoasă“, mormăise el.

La sfârșitul unei săptămâni de muncă neîntreruptă, Usman Alam i-a spus că a terminat. S-a dat jos de pe scaun, a pus pe pământ uneltele și era pe punctul să se așeze cu un oftat, când Elango i-a zis să meargă acasă, să se odihnească și să o trimită pe Zohra cu niște mâncare și apă pentru el. Așa era cu tinerii, bombăni caligraful în sinea lui pe drumul de întoarcere, nu mai au vreme de tine în clipa în care munca se termină. Se folosesc de tine și apoi nu mai au cinci minute pentru amabilități și recunoștință. Pe vremea lui… dar când a încercat să o rețină pe Zohra ca să-i spună cum fusese pe vremea lui, și ea a luat-o din loc, zicându-i peste umăr:

— Mă întorc repede. Ți-am lăsat mâncare și ceai pe masă.

Era semiîntuneric când a ajuns la iaz pe drumul ocolitor pe care o luase. Elango îi auzi exclamațiile înăbușite când ea și-a scrântit glezna sau a călcat greșit. Poate că Zohra îi auzea inima bătând, era ropotul surd al unei tobe. Renunțase la gândul de a-i arăta calul Zohrei, o va face abia după ce era terminat – dacă se spărgea într-o mie de bucăți din cauza căldurii? Nu știai niciodată ce se poate întâmpla când focul atinge pământul.

În plus, avea un plan.

Când a ajuns Zohra, Elango îi ceru să pună jos mâncarea pe care o adusese. Stătea

aproape de ea și-și trecu un deget pe șira spinării ei. Ea tremura.

— Mai aproape, zise el, însă ea nu vru fiindcă el mirosea a pământ și sudoare. Îi spuse iritat, fiindcă mai trecuseră prin chestia asta înainte, să se obișnuiască. Urma să se căsătorească cu un olar, tot timpul așa o să miroasă.

Se duse la copac și scoase niște chibrituri din scorbură, pompă aer în petromax și-l aprinse. Ea își feri ochii de strălucirea puternică.

— Ai luat-o razna? Lumina asta poate fi văzută de departe, îi zise ea.

— Sunt obișnuiți. Lucrez aici seară de seară.

O trase într-o parte și îi spuse să închidă ochii. Se îndepărtă, trase prelata și ziarele de pe cal și îi ceru Zohrei să se uite. Îi urmări privirea. Spre surprinderea lui, văzând calul prin ochii ei, ochii cuiva care nu zărise visele lui sau realitatea animalului, realiză că nu arăta ca un catâr, sau un măgar, sau ca o simplă movilă de pământ, ci crescuse și ajunsese mărețul cal din visul său de demult, de felul celor pe care-și amintea că îi făcuse bunicul lui în toți acei ani de demult. Îi văzu gura întredeschizându-se, auzi cum trage scurt aer în piept și apoi mâinile ei atinseră calul peste tot și ea îi dădu ocol, ținând petromaxul mai aproape, murmurând cuvintele gravate de bunicul ei.

Ascultă cu luare-aminte,
Nici Vedele
Și nici Coranul
Nu te vor învăța asta:
Pune-i zăbala în gură,
Șaua pe spate,
Pune piciorul în scăriță,
Și gonește pe mintea-ți năvalnică
Până sus, în ceruri.[55]

Aplicase o engobă neagră înainte să graveze caligraful cuvintele. Inscripțiile erau în nuanța kaki originală a lutului, restul era în negrul engobei. Kakiul avea să se schimbe în roșu teracotă când va fi ars în cuptor, corpul va rămâne negru, i-a spus el. Dar mai întâi avea nevoie ca ea să facă ceva.

I-a întins unealta de cioplit și i-a spus:

— Am lăsat loc acolo, vezi? O să țin acum lampa, și tu o să gravezi numele noastre pe cal – al tău, al meu și al lui Chinna. În limba ta.

Ea a așteptat o clipă să nu-i tremure mâinile și a gravat pe cal toate trei numele. La sfârșit, își privi munca, după care aruncă unealta pe jos, enervată. Literele arătau stângace și înghesuite pe lângă liniile elegante ale bunicului ei. Era însă un soi de intimitate în urâțenia lor care-l făcu pe Elango să vină în spatele ei, să-și sprijine bărbia pe umărul ei și să-i spună că scrisul nu era la fel de frumos ca ea, însă era la fel de prețios.

Ea își dădu ochii peste cap și zise:

— Și acum toată dulcegăria asta. Mai vorbim noi după câteva luni de căsnicie, o să strigi la mine ca toți ceilalți.

— Cum de n-am mai văzut-o pe micuță la olar zilele astea? Nu mai învață de la el?

Mama nu avea niciodată prea mult timp pentru Akka și rareori o întâlnea, fiind de obicei la serviciu când venea ea. Punea câțiva bănuți în coșul ei și pleca de lângă uşă.

— Cred că e ocupat, zise ea. O să înceapă iarăși când n-o să mai fie atât de cald.

Se răsuci pe călcâie și intră în casă.

Stând pe veranda noastră, Akka m-a zărit în apropiere, chiar când plecam spre Fauzia, și mi-a cerut să mă opresc. A coborât cu grijă treptele, sprijinind coșul de șold. Purta un sari de un galben viu ca soarele, care îi făcea pielea să strălucească. Semnul *bindi* de pe fruntea ei mă privea ca un al treilea ochi. Mi-am adus aminte de ziua în care o auzisem punând la cale ruinarea lui Elango și am simțit un fior de neliniște. Și-a șters sudoarea de pe față cu un colț al sariului și mi-a întins o *laddu* dulce.

— Ia gustă asta, spuse ea. Știu că-ți place.

Șovăind, am luat o mușcătură, știind că îmi ies coșuri de la dulciuri, dar nici nu am îndrăznit să o refuz. Stătea acolo și mă studia. Apoi, de parcă s-ar fi hotărât cu privire la ceva, mi-a spus:

— De ce nu mai vii pe partea noastră zilele astea? Mi-a plăcut să vorbesc cu tine peste zid.

Am mormăit, cu gura plină de dulceața *laddu*-ului.

— O să vin iarăşi peste câteva zile. El e ocupat.

— Ocupat? Mai ocupat decât de obicei? De ce?

— Face altceva. Ceva mare. Are prea multă treabă.

— Oh… bietul băiat… n-are nici un ajutor. Tare rău îmi pare pentru el. Când era mic, stătea cu mine toată ziulica. Maică-sa n-avea niciodată timp să aibă grijă de el… Pentru mine e ca un fiu pe care nu l-am avut niciodată. Tare mi-aș dori să nu trudească atât de mult pe arșița asta. Dacă nu lucrează acasă, atunci unde?

— La iaz.

— Tu ai fost la iaz?

Era o întrebare aparent inofensivă, pe care a strecurat-o în timp ce își ajusta pliurile sariului cu o mână, jucându-se cu orezul și bănuții din coș. Înainte să-mi dau seama, am ridicat din umeri și am spus:

— O, da, normal. Hoinăresc peste tot.

După care, prea târziu ca s-o mai dreg:

— …nu am mers chiar până la iaz, dar am vrut să văd, așa că am mers încolo puțin. Cu cățelul.

— Minți, micuțo, îmi dau seama de asta.

Vocea ei m-a făcut să mă opresc din molfăit și să mă îndepărtez. A scos un sunet ușor, ca un un plescăit, și a spus:

— Ahaa… haide-hai. Am binecuvântat-o și am ținut-o sănătoasă pe Sara mea toată viața. Dacă e să te protejez, trebuie să știu unde ești.

— Am fost acolo doar o dată sau de două ori…

Praful din curtea pătrată părea să se ridice și să mă sufoce. Îmi doream să mă strige careva și să întrerupă discuția asta, însă casele aveau perdelele trase, ca să se apere de soarele dogoritor, și încă nu sosiseră vânzătorii de pește și legume care veneau de obicei la sfârșitul săptămânii. Dispăruse până și soțul lui Gauri, care până atunci fusese afară să-și spele mașina.

Probabil a văzut frica din ochii mei, pentru că a schițat un zâmbet binevoitor și mi-a atins ușor obrazul.

— Tu ești copilul meu preferat, nu-i așa? Și tu nu m-ai minți și nu mi-ai răni sentimentele. Acum ia spune-mi, ai mai văzut pe altcineva la iaz? În afară de Elango?

M-am gândit la Zohra întinzând mâna după amuletă, m-am gândit la schimbul de priviri dintre ei, la femeia creionată pe care o văzusem în cartea lui, la litera Z pe care o scrisese peste tot, cu tot soiul de înfloriturі. M-am gândit că Elango petrecuse cu mine foarte puțin timp după ce intrase ea în viața lui.

— O singură persoană, o doamnă…

— Ce mormăi acolo, copilă? Ai zis ceva?

— Doar cățelul, am spus eu cu voce tare, privind-o pe Akka cu ochi nevinovați. Elango-*anna* a vrut să mă învețe ceva, așa că m-a chemat acolo.

Dintr-odată, a părut să-și piardă interesul pentru mine și și-a săltat coșul pe talie.

— Uită-te la mine, cum stau aici și sporovăiesc când am o sută de lucruri de făcut. Hai, fuga-fuguța unde te-ai pornit.

O luă în jos pe străduță, spre casa în care locuia ruda lui Taatha. După câțiva pași se întoarse din nou către mine.

— Ce-i lucrul ăsta mare pe care-l face? Aș putea oricând să trec pe acolo și să-l văd, așa-i?

— Încă nu-i făcut. Nu l-am văzut.

— Dar ce e? Un zeu sau o zeiță pentru templu?

Elango îmi spusese să nu suflu o vorbă despre cal. Oricât de sfredelitori erau ochii lui Akka, n-o să spun nici un cuvânt. Mă bâlbâiam, cred, când am vorbit.

— Nu știu. Eu doar am pregătit o parte din lut.

De data asta s-a răsucit pe călcâie și a luat-o mai hotărâtă spre casa alăturată și, de îndată ce a plecat, am luat-o la fugă spre casa Fauziei și am ținut-o tot într-o goană până am ajuns acolo. Am strigat-o de la poartă, gâfâind de zor. Niciodată nu sunam la sonerie când mergeam una la alta, preferând mereu să strigăm și să așteptăm afară. *De ce* îi lua o veșnicie să *deschidă ușa?* Cu toate că nu zisesem nimic despre Zohra, dacă mă gândeam la ce discutaserăm, nu mă mai puteam hotărî dacă am dezvăluit prea mult sau absolut nimic. Aveam nevoie să-mi spună Fauzia că nu făcusem nimic rău. Că toată lumea știa că Elango lucrează la iaz, că era ocupat, că dacă am spus că face ceva mare, nu conta. Ne-am retras în intrândul de lângă o casă mai jos pe drum și ne-am așezat pe treptele care duceau la o poartă mică, închisă cu zăvor, de unde nu puteam fi auzite. Fauzia fu de acord că nu spusesem vreun lucru pe care Akka să nu-l fi putut afla singură. Iazul nu-i aparținea lui Elango, puteau merge și alți oameni acolo – chiar și dacă nu aveau vreun motiv anume. Și

ce mare brânză dacă Akka știa că el face ceva mare? Elango făcea tot soiul de lucruri.

Odată ce am întors problema pe toate părțile, și fiecare detaliu a fost minuțios cercetat, am început să răsfoim paginile ultimului număr din *Sportsworld*. Pe banda neagră de pe copertă scria „RIP. Indian Cricket“[56], după care urmau paragrafele de angoasă ale lui Pataudi[57]. Întorceai câteva pagini și dădeai peste o istorisire despre cel mai recent erou al nostru, John McEnroe. Cufundarea în lectură a fost imediată și intensă, iar întrebările legate de sentimentul de vinovăție, dar și de faptul că puteam fi învinovățită, s-au șters din mințile noastre.

---

45. Referire la proverbul: „Calul bătrân nu se mai învață în buiestru.“

46. Veșmânt tradițional indian purtat de bărbați în jurul taliei, ca o fustă. Este făcut din țesătură colorată (de obicei, mătase sau bumbac), cu diferite imprimeuri.

47. Zahăr nerafinat, făcut din sevă de palmier sau trestie de zahăr.

48. Tip de pantalon specific Asiei de Sud și de Sud-Est.

49. Preparat asiatic din orez, carne, condimente și plante aromatice.

50. Mod politicos de a saluta, neutru din punct de vedere religios.

51. *Babur-Namah*, *Scrisorile lui Babur* sau *Cartea lui Babur* este o scriere fundamentală pentru cultura Orientului; manuscrisul prezintă memoriile lui Zahir ud-Din Mohammad Babur (1483–1530), întemeietorul Imperiului Mughal.

52. Bunicule (în hindi, în orig.).

53. *Eid-ul-Fitr*, sărbătoare musulmană anuală care marchează sfârșitul Ramadanului.

54. Mirza Asadullah Baig Khan (1797–1869), poet indian care și-a scris poemele în urdu și persană, sub pseudonimele Ghalib și Asad.

55. Kabir (1398–1448), renumit poet mistic, aparținând mișcării bhakti.

56. „Crichetul indian. Odihnească-se-n pace.“

57. Nawab Mohammad Mansoor Ali Khan Pataudi (1941–2011), fost jucător indian de crichet, căpitan al echipei Indiei.

Stimată doamnă Vanamala Reddy,

Nu, timpul nu vindecă. Dați-mi voie să vă spun că unele răni nu se vindecă niciodată. Ați avut vreo astfel de rană? Își înfige colții în tine și te roade dinăuntru precum termitele ascunse adânc în piciorul unui scaun care se prăbușește când te așezi pe el, deși dădea impresia că e întreg și nou. Termitele au ajuns la craniul meu, doamnă Reddy, mă trezesc în unele nopți, și perna mi-e aspră de la praful de os. Dar n-au ajuns la creier, și nu o să le las să o facă. Sunt de cremene pe dinăuntru. Dacă mă despicați în două și loviți o parte de cealaltă, o să iasă scântei. O să simțiți mirosul de piatră arsă.

Astăzi am căutat în Basuri Nagar, Model Colony: au toată sluțenia arhitecturii moderne și nici un confort, nici o facilitate. Am observat că străzile sunt pline de câini maro. Vin la mine de parcă am fi vechi prieteni, știu că nu o să le fac nici un rău. Nu o să renunț niciodată să-l caut pe Tashi al meu. Puteți fi sigură de asta.

ŞASE

1

După ce calul s-a uscat de tot, Elango a scotocit în rezerva lui, strânsă cu atâta răbdare, de lemn, perii şi peleţi de gunoi de grajd cumpăraţi de la bivolar. A aranjat mai întâi peleţii de jur împrejurul calului. A continuat metodic: bălegar comprimat, apoi lemnele pe care le adusese din pădure, iar peste toate astea nişte oale arse vechi. Şi-a stivuit celelalte oale, ulcioare şi pahare nearse sub pântecele calului. Aminteşte-ţi să îngrămădeşti peleţi acolo, chiar sub pântece, îşi spuse el. După ce termini, aminteşte-ţi să mături tot ce ar putea lua foc. Oricât de multe oale a ars, erau lucruri pe care mereu avea grijă să nu uite să le facă.

Mai mult bălegar compostat, alte lemne, alte oale mai vechi arse până ajunse la partea de sus a gâtului calului; apoi a îngrămădit paie pe piramida pe care o clădise. După ce a terminat, nu mai puteai distinge calul, care era acum ascuns vederii sub ceea ce părea a fi o căpiţă de fân. S-a oprit să ia o pauză, a tras rapid din ţigară şi a luat o înghiţitură de apă. A ronţăit o bucată de *jaggery* şi i-a aruncat lui Chinna una dintre prăjiturelele *idli*[58] pe care le adusese cu el. Amestecase găleţi cu lut moale ca să spumeze paiele. Asta era partea cea mai plictisitoare, de care nu-i făcea nici o plăcere să se ocupe, deşi trebuia să o facă la fiecare ardere, aşa că se apucă de ea, fredonând o melodie monotonă, care de zile întregi îi rămăsese în cap. Era un cântec despre cum toţi vin pe lume plângând şi doar câţiva o părăsesc zâmbind. Aceştia din urmă erau învingătorii destinului. În timp ce tot repeta versurile, precum o incantaţie, trântea pe paie la nimereală pasta de lut umed, aplecându-se şi îndreptându-se de spate fără se oprească, de parcă s-ar fi transformat într-o maşinărie ce nu cunoştea oboseala.

Se apropia de sfârşit când a auzit bufniţa ţipând, de parcă l-ar fi întrebat cum merge treaba. Îşi dădu seama că întunericul se lăsa repede şi fu recunoscător pentru tovărăşia bufniţei şi la gândul că munca era aproape gata. O să mănânce o masă copioasă astăzi. Nu acasă. O să-şi cumpere o farfurie cu carne de capră de la Raju, bucăţi suculente pe care probabil le-a gătit cu ulei de motor şi pastă de chilli. Uleiul plutea pe zeama roşu-aprins, cu bucăţi de frunze de curry[59] în ea. Pe lângă asta o să fie un castron mare de orez moale, cu bob rotund. Gândul îi lăsă gura apă în timp ce lucra.

— Meritǎm un ospăţ, aşa-i, Chinna? i-a spus el câinelui, care se repezea să prindă

muște în apropiere. Burțile noastre nu se pot umple numai cu gâze și apă din iaz.

A întins pasta de lut moale deasupra, lăsând deschiderea obișnuită și, în clipa aceea, și-a adus aminte de visul lui. Visul cu calul cel mare, în flăcări, din care se trezise cuprins de spaimă că nu lăsase o deschizătură pentru căldură și gaze. Ziua aceea îl adusese la ziua asta și totuși i se părea ca e dintr-o altă viață, la fel ca toți anii care trecuseră înainte să apară Chinna și Zohra.

După ce acoperi calul în întregime și termină de făcut curat, aprinse o torță și dădu ocol grămezii, atingând-o de-a lungul bazei. Apărură limbi mici de foc. Odată ce mai multe focuri au început să ardă pe margine, Elango își aruncă și torța în flăcări. Rotocoale de fum se ridicau din movilă, din ce în ce mai groase. Renunțase la carnea de capră, în schimb așternu un *lungi* pe pământ și se întinse cu Chinna lângă iaz. Trupul îi strălucea de căldură și sudoare, și Elango căzu în somnul celor istoviți ce te făcea să iei piatra drept pernă, un somn liniștit, fără agitație și fără vise.

L-au trezit flăcările – sunetul lor, strălucirea lor. Movila ardea. Stătu, ținându-l pe Chinna în siguranță, departe de foc, uitându-se la flăcările portocalii din noaptea neagră. Câinele îi tremura în brațe, și Elango îi murmură tot felul de aiureli liniștitoare, dar când o bucată de lemn a căzut și s-au prăbușit părți din movilă, Chinna a început să gâfâie. Elango îl scutură de blana de la gât și îi zise să nu fie un papă-lapte fricos.

Până dimineața, focul se stinsese, dar mormanul înnegrit de paie și lut încă fumega. Hotărî că trebuie să se răcorească, așa că se dezbrăcă și intră în apă, oftând în timp ce apa lua cu ea fierbințeala nopții. Chinna a sărit și el, cu urechile fluturându-i în spate, și înotă spre el, dând harnic din labe, cu limba afară din botul larg căscat. Elango îi aruncă o piatră și câinele lătră în timp ce înota după ea.

— Uite, Chinna, strigă Elango, arătând spre cerul împovărat de nori. Am terminat arderea chiar la timp. Se apropie musonul.

În scurt timp, o parte din pasta de lut întărit se desprinse de pe grămada de ardere și lăsă să se vadă capul calului. Cenușa a început să se răcească. Spre seară, când Elango se întoarse la iaz, începu ploaia și, când apa luă cu ea paiele și cenușa, calul se înfățișă privirii, negru cu roșu, fumegând. Olarul rămase multă vreme în picioare, mut de uimirea de a-și vedea creația în forma sa finală. Oare chiar îl făcuse? Îi stătea în putință unei ființe umane să-l plămădească? Înălțându-se din cenuşă, cu ochii aţintiţi drept în faţă, de parcă ar putea vedea lucruri dincolo de ce e pământesc, calul pe care-l făurise îi părea o ființă divină. Elango și-a plecat capul în fața lui de parcă ar fi fost un zeu, îi trimise o rugăciune șoptită de recunoştinţă pentru că ajunsese întreg pe Pământ. Plecă abia după ce întunericul îl învăluise ca un giulgiu.

A plouat necontenit toată seara și toată noaptea. Elango stătea în adăpostul lui rudimentar de acasă, ascultând răpăitul ploii pe acoperișul de tablă. Nici un alt sunet. Împresurați de apă și vânt, Chinna și el ar fi putut fi singurele ființe vii de pe pământ. Dacă ar fi fost și Zohra acolo, nu și-ar fi dorit nimic mai mult și ar fi vrut să plouă la nesfârșit.

Încă nu văzuse nimeni calul. Deocamdată era doar al lui. Se gândi îngrijorat că s-ar putea nărui sub ploaia torențială, apoi alungă gândul – era o lucrare robustă, bine arsă și ar ține piept vânturilor puternice, chiar și grindinei. Începu să se întrebe ce o să facă cu el.

Fusese o prostie să nu se gândească și că va trebui să-l țină undeva, ferit de lăcomia fratelui său. Hotărâse chiar de la început că acest cal nu va fi de vânzare, iar acum, cu stihurile de pe el și cu numele lor gravate, era cel mai puternic simbol pe care el și Zohra îl vor avea vreodată, un simbol al unirii lor. Voia să fugă afară în ploaie, să o ia printre tufișuri până la iaz doar ca să se uite la el încă o dată, să se minuneze de propria creație. Zâmbi în întuneric. Își simțea capul de parcă un roi întreg de albine s-ar fi pripășit în el, zburând înnebunite. Ești olar, își zise el, învață ce e răbdarea. Știa că nu va avea niciodată răbdare, deși olăritul o cerea de la sine – lutul avea nevoie de timp. Ar fi trebuit să devină o rutină pentru el până acum, precipitarea lui ar fi trebuit să se domolească, însă mereu trecea prin agonia așteptării în ultimele ceasuri, ca să vadă cum îi schimbase focul vasele de lut. Și după ardere, de ce avea senzația că bidiviul lui de teracotă ar fi plecat în trap de la marginea iazului?

Ca să se liniștească, puse o mână pe Chinna să-i simtă respirația profundă, regulată. Se forță să închidă ochii și, încet-încet, sunetul ploii îi liniști creierul înfierbântat și Elango reuși să adoarmă.

2

Caligraful cel orb fu primul care ajunse la iaz în ziua următoare. A venit cu Zohra imediat ce ploaia se mai potolise, cu hainele ude leoarcă, cu tichia lipită de cap și cu apă picurându-i din barbă. Își trecu degetele peste șănțulețele de pe cal și strigă plin de încântare că toate acele cuvinte în urdu erau atât de frumoase, se revărsaseră pe cal direct din Persia. Pe furiș, fiindcă niciodată nu știa cât de bine vedea bunicul ei, Zohra îi strânse mâna lui Elango.

Poate că bătrânul caligraf nu se putuse abține să nu vorbească despre munca pe care o făcuse după toți acei ani neroditori în care nu putuse să scrie nimic, sau poate că veștile găseau o cale de a se răspândi. În ziua aceea, ceva mai târziu, începură să vină oamenii din Moti Block. Olarul îi privi cum se uitau la lucrarea lui și își întoarse ochii spre calul său, nevenindu-i să creadă că era acolo – ieșit din visele lui în lumea largă.

În apropiere, fiica odinioară mută a pietrarului se uita cu gura căscată și, spre surprinderea lui, Elango nu simți nimic din nesiguranța pe care de obicei o avea în preajma ei. În dimineața aceea, arăta ca oricare alt copil, mic și înmărmurit de uimire, cu ochii scânteind de întrebări. Își aminti că, în copilărie, se urca pe caii pe care îi făcea bunicul lui, de îndată ce se întăreau după ardere, și pe neașteptate luă fata și o balansă pe spatele calului. Ea se ținu strâns de gâtul de lut și se legănă de parcă, în mintea ei, ar fi pornit în galop.

Începu din nou să plouă torențial și oamenii se împrăștiară care-ncotro. În următoarele două zile, de fiecare dată când norii se risipeau, o mulțime tot mai numeroasă înainta anevoios prin nămol și printre tufișuri până la iaz. Se dusese vestea că Elango făcuse un cal pentru templu – ca acei cai vechi pe care se pricepuse să-i facă bunicul său. Cei tineri nu văzuseră niciodată unul; bătrânii își aduseră aminte de sfintele procesiuni, când cai de lut împodobiți erau împinși pe roți prin cartier, și toată lumea aștepta să arunce o privire.

La ceainărie, Raju întrezări o oportunitate și îl trimise degrabă pe fratele său cu o cratiță neagră ca tăciunele și un morman de căni de lut. În a patra zi, își făcu apariția un bărbat cu jucării, mingi, baloane și dulciuri de vânzare. Sosi și prietenul lui Elango, Giri, cu broasca țestoasă în mână, și îi zâmbi larg, spunându-i:

— Tu poți să vinzi bilete aici.

A pus țestoasa jos.

— Am adus-o și pe Hema Malini să vadă. Acum așteaptă, o să îi ia toată ziua și toată seara ca să ajungă la cal.

Elango studie mulțimile, perplex. În mod normal, nimeni nu se aventura atât de departe, până la iazul lui, un loc al contemplării și muncii, și totuși iată-i, o procesiune de gură-cască ce îi tratau sanctuarul ca pe un târg de distracții. Ajungeau la marginea pământului împădurit, unde iazul strălucea în poiană, și se opreau brusc. De vreo doi metri și jumătate, calul era mai înalt decât oricare dintre ei. Avea o podoabă pe cap și la gât, un șirag de mărgele de lut în relief, nările înfiorate. Era armonios construit și puternic și, chiar dacă nu arăta ca un cal adevărat, era ceva primitiv și viguros în nările evazate, în urechile ciulite și-n picioarele ca niște coloane lungi.

În cea de-a cincea zi, și-a făcut apariția Vasu cu un străin. Îi puteai auzi vocea înainte să-l vezi.

— E pentru un hotel. Sunt pregătiți să plătească mai mult de cinci mii pe el. O să fie amplasat pe un postament chiar în fața hotelului. Da, normal că poate face elefanți mari, ba chiar și cămile. Fratele meu, un artist național, asta e. A mers să-și expună lucrările în Delhi. Oamenii vin la expozițiile lui. Crezi că face doar căni și ulcioare? Ei bine, te înșeli.

Tot în ziua aceea, ceva mai târziu, a apărut și Sudhakar, întrebând cum să ajungă la iaz și pășind cu grijă prin tufăriș.

— Nouă mii, atât e dispus să plătească un hotel mare, spuse Vasu.

Sudhakar schimbă o privire cu Elango și se îndreptă spre el.

— Și de ce ar trebui să fie într-un hotel? zise cineva din spate. Ăsta e un cal sacru. Nu poate fi trimis la vreun hotel!

Un murmur de voci s-a ridicat cu tot soiul de sugestii: „Haideți să strângem bani pentru un festival chiar aici. Toată lumea poate dona. Să-l împodobim cu flori, să facem o procesiune ca pe vremuri.“

Elango îi ascultă o vreme, extrem de bine dispus. Nimic nu-l mai putea tulbura acum, că treaba era terminată. Se simțea de parcă ar fi escaladat un munte înalt și ar fi ajuns în vârf, stăpân peste tot ce cuprindea cu privirea. El știa, știa și Zohra, ce reprezenta calul, și asta era tot ce conta, așa ajunsese să gândească. Dacă ei vor să-l ducă la templu, o să accepte. Calul său avea să dăinuie alături de caii făcuți de bunicul lui. Într-un fel, se gândi el, templul era casa ancestrală a bidiviului său.

În seara aceea, Elango se așează sub copacul moringa, fumând și trecându-și degetele prin blana lui Chinna. Totul părea verde și proaspăt spălat. Ploaia fusese neobișnuit de puternică pentru zona lor aridă, și el se bucura din plin de briza rece și umedă. Aversele aduseseră cu ele și mizerie: noroi negru, care se revărsa pe alocuri din canalele de scurgere, drumuri cu gropi pline de mocirlă. Însă nămolul nu a deranjat niciodată un olar.

Închise ochii și oftă. Se simțea de parcă i se luase o mare greutate de pe suflet. Ceea

ce crease semăna mult cu ceea ce își imaginase, lucru care rareori se întâmpla. Se întrebă ce ar fi crezut tatăl său, când muncise atât de mult să-și crească fiii din plămădirea lutului și apoi trecuse direct pe tărâmul paradiziac al ventilatorului de pe tavan, al stiloului, al cernelii. Oare câți ani ar fi avut tatăl lui astăzi? Își dădu seama că habar n-avea care era vârsta exactă a tatălui său – se născuse din părinți în vârstă, cărora le muriseră mulți copii, și când venise el pe lume, nu mai rămăsese nimic din bucuria ce însoțea nașterea unui alt copil, nici o însemnare nu fusese păstrată.

În noaptea aceea și Vasu era bine dispus. Pentru moment, ostilitatea lui obișnuită față de Elango se domolise și lăsase locul admirației. Calul trezise amintiri din vremea copilăriei, despre munca bunicului lor, zise el. Nu se gândise niciodată că Elango era în stare să creeze ceva atât de maiestuos.

— Tu continuă să faci chestiile astea mari – cai, elefanți. Lasă-ncolo ceștile de ceai și ulcioarele. Ai fost un prost toți anii ăștia să-ți iroseşti timpul făcându-le. Odată ce oamenii o să te știe ca artist, banii pe care îi putem câștiga o să curgă la nesfârșit.

A zâmbit larg, l-a făcut pe Elango ticălos secretos, au băut rom. Giri i-a auzit și a mers agale la ei, cu Hema Malini. În clipa în care a pus broasca țestoasă jos, Chinna s-a apropiat de ea și i-a dat târcoale, intrigat și neliniștit. A lovit-o cu laba. Țestoasa s-a transformat într-o carapace nemișcată, și Chinna se încruntă la ea, derutat, cu urechile ciulite și cu nasul fremătând. Turmentat, Vasu îi striga niște încurajări. Cuprinsă de spiritul festivităților, Revathi a sucit gâtul unuia dintre cocoșii ei mai bătrâni. Au zburat pene în toate părțile, și Revathi l-a azvârlit într-o tigaie, dimpreună cu ceapă, usturoi, chilli, păstăi de moringa, tamarind, orice a găsit, deși generozitatea avea limitele ei, așa că a pus ghearele cocoșului deoparte, să le gătească mai târziu pentru ea. O să ardă cele câteva pene minuscule de pe ele și o să le fiarbă. Îi plăcea la nebunie să le crănțăne, gheară cu gheară, apoi să dea pe gât zeama urât mirositoare.

Era aproape miezul nopții când au mâncat puiul și orezul gătite de ea, și nimeni nu a obiectat că stă câinele în apropiere, atent la fiecare bucățică ce cădea. Dincolo de zidul învecinat, Akka ședea singură. Sariul ei verde închis era strâns în jurul genunchilor și degetele ei legau distrat limete și ardei iuți ca să facă farmece, urechile ei obișnuite să asculte discuțiile zgomotoase și râsul de alături. „Cel puţin zece mii“, spuse Vasu. „Nu, mai mult“, zise Giri. Dacă Elango reușea să mai facă încă vreo câțiva cai atât de frumos modelați, cu toate chestiile alea pe care nimeni nu le putea citi, orice era posibil. „Orice-i posibil cu bani“, strigă ascuțit Revathi de mai departe. Ar putea să cumpere tot de la hoașca aia de alături și să facă mai mult loc pentru găini, chiar să aibă un bivol sau doi. Râsete puternice. Vocea lui Vasu spunând că trebuie să bea pentru asta. Ca să scape de vrăjitoarea aia cu gură spurcată. Era un vis, și visul acela avea nevoie de băutură ca să pară aievea.

Akka simți cum acidul negru, coroziv, îi urcă din stomac până în gât, în gură. Scuipă pe pământ și se șterse cu un colț al sariului. Se înșelau dacă aveau impresia că o pot speria tocmai pe ea, o femeie care învățase mai multe despre supraviețuire trăind acolo, lângă ei, decât își puteau imagina. O să facă niște vizite a doua zi. Mai întâi la bătrânul Taatha, apoi la templu, ca să le spună preoților despre un cal sacru, profanat cu cuvinte străine.

A fost odată, cu mult timp în urmă, așa ar fi spus Elango, dacă ne-ar fi povestit asta.

A fost odată, cu mult timp în urmă, un biet olar, care se îndrăgosti de o femeie. Locuiau în același cartier, și el o vedea în fiecare zi, dar nu putea să meargă la ea și să-i spună ce era în inima lui. Bărbatul și femeia aparțineau unor neamuri care se urau, și el știa că n-or să poată fi nicicând împreună. Apoi, într-o noapte, un cal plămădit din pământ a venit la el în vis, cu flăcări ieșindu-i din nări și cu jar în ochi, și i-a vorbit atât de limpede încât i-a putut auzi fiecare cuvânt. Dacă învăța să încalece calul care arde, să-l călărească pe pământ și sub apă, femeia va fi a lui. S-a trezit cu convingerea că acest cal trebuia să se nască și că era treaba lui să-l aducă pe lume.

Am văzut calul lui Elango în a șasea zi după ardere, când cerul s-a înseninat. Ploaia făcuse praful să se așeze pe străzi, spălase fiecare frunză, curățase murdăria veche de un an de pe garduri, porți, trepte. În dimineața răcoroasă și luminoasă, grupul în care eram și eu a plecat din fundătura noastră – doamna Khambatta, mama, Tia, Gauri, tata și alți câțiva, mergând aproape unul de celălalt, de parcă eram o armată care se aventurează cu curaj pe pământuri străine. A trebuit să coborâm trei alei, să trecem de Kummarapet, să mergem mai departe pe drum în jos, apoi să traversăm lunga porțiune de tufăriș ca să ajungem la iaz. Erau câțiva oameni din mahalale care mergeau în aceeași direcție, cu sariurile și *lungi*-urile ridicate și legate ca să nu se murdărească de noroi. Dintre noi, doar eu mai fusesem la iaz, dar nu puteam să mărturisesc atât de multe și mă prefăceam mai degrabă surprinsă la vederea fiecărei priveliști familiare.

Când ne-am apropiat, am văzut calul înnegrit de fum, picioarele masive ca trunchiurile copacilor. Nu mă așteptasem să fie atât de mare. M-am uitat după Elango, având un sentiment de proprietate. Era profesorul meu. Venisem aici când calul nu era decât lut din iaz. Am ajutat la pregătirea lutului – nici măcar Zohra nu putea pretinde asta. Ardeam de nerăbdare să spun cuiva, dar nu puteam. Mama ar fi îngrozită că am fost atât de departe fără permisiune. Tata, care avea tendința să fie mai îngăduitor, era la o oarecare distanță, vorbind cu Elango.

În jurul calului era strânsă o mică mulțime, și în timp ce stăteam acolo și priveam, și-au făcut apariția doi preoți îmbrăcați în *lungi* de culoare albă. Unul slăbuț, cu o privire fixă, încărcată de repulsie, și unul chel, cu obraji căzuți, al cărui spate gol era presărat cu alunițe negre. Akka a apărut chiar în urma lor, arătând destul de diferit de cum era ea de obicei, fără coșul ei obișnuit pentru pomană. A dat scurt din cap către mama, a trecut pe lângă mine fără să arunce o privire. Am resimțit desconsiderarea ei precum un ac înfipt în mijlocul frunții. Mi-au venit în minte întrebările pe care mi le pusese în urmă cu câteva zile. Fără îndoială că acum știa că am mințit-o și cu siguranță avea să născocească vreo vrăjitorie macabră împotriva mea.

Ajunse lângă preoții care stăteau în fața calului și își spuneau unul altuia că plămădirea lui era renașterea unei tradiții pierdute și discutau care ar fi cel mai bun mod de a-l duce la templu. Akka începu să se plimbe agale în jurul lui, ca și cum ar fi înconjurat un idol sacru, zăbovind din când în când să-l studieze mai atent. Se opri în fața pieptului și a flancurilor calului.

— Ce o fi scrisul ăsta? îl întrebă ea pe preotul slăbănog, după o îndelungă evaluare.

Preoții își spuseră ceva în șoaptă. Era adevărat, ei priviseră semnele acelea ca pe niște linii, dar părea într-adevăr a fi un scris. Cineva din mulțime le sări în ajutor:

— Am auzit că a fost gravat de bătrânul Usman. Chiar dacă-i orb. E un miracol.

— Urdu, așadar, zise preotul chel.

— Limba poeților! strigă cineva din spate.

— Limba *mullahilor*, spuse preotul slăbănog.

Cum era posibil ca un cal al templului, un cal sfânt, să fi fost vandalizat în felul ăsta? Akka puse întrebarea o dată, apoi de două ori, apoi o transformă într-o incantație. Dintr-odată se prăbuși la pământ în mijlocul poieniței, fără să-i pese de noroiul care îi înmuia sariul, și începu să se lovească în cap cu mâinile și să se tragă de păr până ajunse o claie ciufulită. Cercul roșu de *kumkum* din mijlocul frunții își pierduse forma și acum arăta ca o rană, întins de degetele ei. Akka stătea pe pământ cu coapsele depărtate sub sari și, când își ridică privirea, ochii ei nu vedeau nimic, mai puțin în acea secundă când se opriră asupra mea, după care Akka își luă privirea de la chipul meu. Gura i se deschise ca o uriașă cavernă neagră care zbiera:

— Omorâți olarul! Distrugeți calul! Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să știe, Dumnezeu o să știe!

Preț de câteva clipe, totul rămase nemișcat, în afară de broasca țestoasă care înainta agale – apoi Akka strigă din nou cuvintele acelea, de data asta mai tare. Doar de atât a fost nevoie ca oamenii să se transforme într-o gloată, să strige, să se împingă, să scandeze, să se bulucească, să cadă unii peste alții.

Am simțit cum o mână mă prinde de braț. Mama. Eram trasă departe de acolo, dar nu puteam înainta prea mult prin mulțimea care ne împresura, ne sufoca. Akka era posedată de un spirit divin, spuse cineva din apropiere. Un spirit furios. Acum se ridicase în picioare, învârtindu-se, împleticindu-se și tremurând de parcă ar fi avut o criză. Se făcuse loc în jurul ei, chiar în timp ce mulțimea se strângea și se îndrepta spre iaz. Mama încerca să-și croiască grăbită drum în direcția opusă. Mă ținea atât de strâns de braț, încât am strigat după tata, dar nu l-am putut vedea nicăieri, nici pe el, nici pe Tia.

— Distrugeți-l, e întruchiparea răului, scanda Akka, legănându-se lângă cal.

— Distrugeți-l! repeta mulțimea.

— Smintiților, l-am auzit pe Giri, spunând undeva lângă noi. Nu vreți să știți ce scrie pe el? E o poezie de-a lui Kabir.

— Las’ că-ți dau eu Kabir, nenorocitu’ naibii! a răcnit o voce.

Am văzut un picior care se întindea să-l lovească pe Giri, forța loviturii ridicându-l de la pământ. Un alt picior în burtă, o dată, de două ori și încă o dată.

Am fost târâtă de acolo de mama. În învălmășeala aceea de oameni l-am văzut pe Elango în noroi, dând din mâini și din picioare, chinuindu-se să se ridice. Un pantof s-a abătut peste una din mâinile lui.

Mâinile lui. Trăia cu teama că o să le rănească. Un pantof îi strivea o mână. M-am eliberat din strânsoarea mamei și am alergat spre el. Chinna ajunsese acolo înaintea mea. Un proiectil negru cu maro, cu blana de la gât zbârlindu-se precum niște țepi. I-am văzut colții înfigându-se în gambele bărbatului care încerca să-i rupă mâinile lui Elango. Un băț

se abătu asupra lui Chinna. Schelălăituri de durere. Apoi am fost apucată din nou de braț, și mama mă trăgea de acolo. Acum o avea și pe Tia cu ea. Am reușit să ajungem la o margine de unde l-am zărit pe Taatha încovoiat și scofâlcit, înconjurat de bărbați care îl ascundeau pe jumătate vederii. Aveau în mâini bare lungi de fier, de tipul celor folosite în construcții, și câteva clipe mai târziu, el le șopti ceva, iar ei începură să înainteze spre cal. Mama ne-a strâns tare, ținând brațele peste noi ca un scut. Alți oameni se dădură la o parte, în timp ce bărbații înalți și corpolenți mergeau înainte. Își ridicară barele și se năpustiră asupra calului. Era puternic și dur, a căzut doar o bucată, însă acela a fost semnul care i-a făcut pe toți să năvălească înainte, într-o mulțime uriașă. Taatha stătea și se uita, și umbra unui zâmbet îi întinse ridurile atunci când alții din mulțime, care până atunci se mulțumiseră să scandeze, începură să caute în jur pietre și alte posibile arme. Cineva a văzut ranga lui Elango și cazmaua lui și s-a năpustit asupra lor. Au apărut mai mulți bărbați, mulțimea se făcu și mai mare, se azvârliră toți să lovească în cal într-un acces de furie exacerbată. Coada a căzut. Un picior s-a rupt în jumătate și calul s-a lăsat într-o parte.

— Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să știe, Dumnezeu o să știe! strigă Akka cu vocea ei nouă, terifiantă.

Ceva mai departe, un bărbat a descoperit ascunzătoarea lui Elango în copacul fulgerat. Primul lucru pe care-l găsi fu o bucată dintr-o statuie de lut, apoi niște cioburi de oală. Le aruncă cât colo. Scotoci mai adânc și de sub o bucată de pânză ieși la iveală ceasul.

— Ia uitați-vă, uitați-vă la asta! Nenorocitu’ ăla de olar mai e și hoț, zbieră el.

— …un ceas! Ce altceva o mai fi furat?

— Căutați în magazia aia!

— Scotociți-le casa!

— Omorâți olarul!

— Dărâmați-l, ăștia toți sunt răi până-n măduva oaselor!

— Distrugeți-l! Distrugeți-l!

— Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să știe, Dumnezeu o să știe!

Tremoloul strident al lui Taatha întrerupse zbieretele demente.

— Nu putem lăsa niște hoți să locuiască aici. Ăsta-i un cartier pentru oameni cumsecade.

În toiul nebuniei, l-am văzut pe Giri trecând împleticindu-se, ținându-și cu o mână rănită maxilarul plin de sânge. Nu îl vedeam nicăieri pe Elango și am început să plâng în hohote, încercând să-mi smulg mâna din strânsoarea ca de menghină a mamei. Printre oamenii în mișcare, am văzut cum cineva ridică țestoasa lui Giri și o aruncă înspre cal. A lovit teracota întărită și a căzut la pământ. Nu-ți puteai da seama dacă era o piatră sau o ființă vie. Cineva o îmbrânci pe mama într-o parte, ea mă apucă și mai strâns, strigându-l pe tata cu o voce pe care nu i-o mai auzisem înainte și nici de atunci, și se auzi un vuiet imens, voci nedeslușite, care mi-au răsunat în urechi zile întregi.

Am ajuns acasă după aceea, câte unul și câte doi. Tata avea un ochi învinețit, și hainele îi erau sfâșiate. Rochia Tiei nu avea o mânecă. Nu știau cum se întâmplase. Am doar o amintire neclară cu noi alergând, căzând, alergând din nou. O foame și o sete cumplite odată ce am ajuns acasă. Îmi amintesc că m-am prăbușit pe pat, m-am spălat, m-

am schimbat, am mâncat. M-am trezit într-o lumină nepământească, ce aducea cu strălucirea oceanului. Soarele care apunea își arunca lumina pe fața mea prin perdelele albastre și, când le-am tras în lături, am văzut că fructele arborelui de guava de lângă fereastra mea, pe care le țineam sub observație de săptămâni întregi, erau ciugulite de zor de o pereche de păsări maro.

4

În seara aceea, cartierul nostru a rămas tăcut și întunecat, mai puțin pâlpâirea luminilor de la ecranele televizoarelor, deși de la distanță se auzea un zumzet slab de voci ridicate și zgomot de lucruri care se spărgeau. Dacă nu mergeai pe străzi, ci săreai pur și simplu peste ziduri și copaci, doar un singur rând de case despărțea curtea noastră de Moti Block, unde părea că se întâmplă ceva. Mama a început să încuie ușile și să blocheze ferestrele, de parcă asta ar putea ține la distanță o gloată. Elango zăcea în camera Tiei. Capul, mâna dreaptă și piciorul stâng îi erau bandajate. „Nu-i nimic fracturat“, mi-a zis el, schițând un zâmbet, când m-am dus în cameră și am rămas în picioare lângă patul lui. Tata era așezat alături, cu un ochi atât de umflat că nu-l putea deschide și un braț bandajat. Zohra se plimba încolo și-ncoace, luând cărți de pe raftul Tiei, deschizându-le, apoi închizându-le cu zgomot și punându-le la loc. Nu-mi aminteam să fi venit vreun doctor, nici nu știam cum ajunsese toată lumea acasă.

— Nu o să-i dăm niciodată pe mâna hienelor ălora, am auzit-o pe mama zicându-i lui tata, care spusese că acoliții lui Taatha sigur o să-și facă apariția dintr-o clipă în alta, căutându-și prada.

Peste puțin timp, am auzit din nou vocea mamei mele din camera alăturată.

— Cum o să-i spunem lui Elango?

— Fă-o tu, eu nu pot, a răspuns tata. E ceva ce trebuie făcut.

Cu mâna nevătămată, Elango mângâia gâtul lui Chinna. Se ferea să-i atingă blana închegată de sânge de pe creștet, brun-roșcat de la iodină, iar cățelul rămase întins, cu capul odihnindu-se între labe. Dacă mâna lui Elango se mișca mai încet sau se oprea din mângâiat, Chinna își ridica repede botul, întrebător. Mama apăru în cadrul ușii şi rămase acolo câteva minute, privindu-i. Ventilatorul scârțâia în timp ce mișca aerul umed. Din camera alăturată se auzea muzica strecurându-se prin ușa deschisă. Note lungi, bogate. Sigur tata o fi oprit ventilatorul și probabil stătea întins pe spate pe podeaua de piatră, cu ochii închiși. Avea capacitatea să se piardă în muzica lui, indiferent ce s-ar fi întâmplat – durerea lui ischemică, problemele cu muncă, absolut orice criză.

Zohra ridică privirea, o văzu pe mama și se opri din mersu-i agitat. Elango încercă să se miște.

— Chinna… începu mama.

Chinna înclină capul într-o parte, de parcă i-ar fi ascultat fiecare cuvânt.

— Dacă latră cățelul când o să vină oamenii să te caute… nu o să funcționeze. Toată lumea știe despre el. Nu trebuie să facem nici un zgomot.

Elango își întoarse fața de la ea.

— Este pentru siguranța ta. Doar o să-l duc în vecini. O să fie îngrijit, a spus mama,

iar el a dat din cap.

Stând într-o poziție incomodă, Elango ciufuli blana de pe gâtul lui Chinna și îl mângâie.

Am mers cu mama când a dus câinele prin spate, peste peluză, și a ciocănit ușor în fereastra doamnei Khambatta. Ochii maro-roșcat ai lui Chinna păreau confuzi. Rana de pe cap începuse din nou să sângereze. Se proptise pe labe și se trăgea înapoi. Dar împreună eram mai puternice decât un câine rănit, și mama îi șopti cuvinte de alint și îl împinse, încet-încet, în casa doamnei Khambatta.

În camera Tiei, Zohra stătea jos lângă fereastră, adusă de spate, plângând surd în curbura brațelor îndoite. Doar tresărirea umerilor ei îmi arăta că plânge. Tia se duse lângă ea și rămase acolo în picioare, însă Elango nu-i dădu nici o atenție, nemișcat și înverșunat, parcă se închisese în el, departe de toți și toate.

Seara târziu, mama ne-a împărțit mâncarea pe care Lakshmi o gătise înainte să plece. Când Elango nu a putut fi convins să ia o îmbucătură, tata s-a așezat lângă patul lui pe un scaun și a început să-i povestească despre cartea pe care o citea. Îmi amintesc cu exactitate cuvintele lui, pentru că ne spusese și nouă acele lucruri de atât de multe ori.

Cartea era despre roci ignee care provin din lavă. Cea mai mare parte a podișului Deccan, unde eram noi, era alcătuită din roci lichide care țâșniseră din pântecele pământului și se scurseră pe sute de mii de kilometri, întărindu-se în timp. O perioadă atât de lungă, încât nu o puteai cuprinde cu mintea. Ținutul acesta era o bucată din cel mai vechi continent de pe planeta Pământ, știa Elango asta? Pe vremuri i se spunea Gondwana și, înainte de deplasarea plăcilor tectonice, fusese parte din Africa, și Antarctica, și Australia. În urmă cu peste șaizeci de milioane de ani, aici au erupt vulcanii, unul după altul, la o scară epică, acoperind totul cu sedimente, straturi de lavă, bazalt, granit, totul plat asemenea tăbliei unei mese. Erupțiile s-ar putea să fi dus la dispariția dinozaurilor, să fi început o etapă cu totul nouă a vieții pe pământ. Dintr-o activitate geologică ca aceasta s-au ivit potasa, feldspatul și cuarțul, precum și argila din care erau făcute vasele lui Elango. Într-o bună zi – după ce o să se termine nebunia asta – aveau să călătorească în afara orașului, departe în zona rurală, ca să exploreze podișul uriaș pe care trăiau, unde ei nu însemnau nici măcar o clipă în ochiul timpului planetar.

Poate că nu asculta nici un cuvânt, dar poveștile cu roci, și fosile, și dinamica plăcilor tectonice funcționaseră cu Tia și cu mine, ne liniștiseră și ne făcuseră să ne cufundăm în somn, iar acum l-am văzut pe Elango începând să semene iar cu el însuși. Se rezemă de pernă și mâncă puțin, chinuindu-se să ia din farfurie cu mâna stângă. A ridicat paharul mare de metal, încercând să-și toarne apă în gură de la oareșce înălțime, în schimb și-a vărsat-o peste tot pe cămașă.

Și apoi tata i-a spus foarte blând că el și Zohra nu pot rămâne peste noapte acolo, că ar trebui să plece imediat pentru propria siguranță. Vine Sudhakar cu o mașină să-i ducă la hotelul lui. O să-i cazeze într-o cameră acolo pentru o zi sau două, și în timpul ăsta el o să facă pregătirile ca ei să părăsească orașul – temporar, până când se potolesc lucrurile.

— Dar unde o să mergem? întrebă Elango. Casa mea… munca mea… și la hotel n-o să ne lase cu Chinna…

Ploaia a continuat să cadă ca și cum s-ar fi rupt băierile cerului. Peste ropotul ploii

auzeam lucruri zdrobindu-se, un vacarm de voci venind dinspre Moti Block. Adierea umedă a purtat până la noi mirosul de ars.

— Cel mai bine e să-l luați pe Chinna mai încolo, a spus tata. Deocamdată lăsați-l cu noi.

— Cum adică să plecăm? zise Zohra. Bunicul meu – pe bunicul l-am lăsat în Moti Block. Ce o să se întâmple cu el? Știți că e nevăzător. Nu se poate descurca fără mine.

Suspinele ei mute se transformară în niște înghițituri lacome de aer, de parcă s-ar fi sufocat. Mama, căreia nu îi stătea în fire să îmbrățișeze, își trecu stângace brațul pe după umerii ei și zise:

— Hotelul este aici, în orașul ăsta, nu altundeva. Mai târziu o să mergem la tine acasă și o să-l aducem aici… și mâine la hotel. Dar nu mai sunteți în siguranță la noi.

— Nu o să țină mult, spuse și tata. O săptămână sau două. Oamenii uită.

Am ascultat vorbele care zburau de la unul la altul, cuprinsă de o panică tot mai puternică. M-am uitat la Zohra, care plângea, la Elango, care se ridică din pat și o luă șchiopătând spre ușă.

— Nu trebuie să pleci, m-am auzit spunându-i, ce o să mă fac fără să te știu mai jos pe stradă? O să te ținem în siguranță în casa noastră.

Am crezut că am rostit toate acele cuvinte și le-am repetat mai tare, fiindcă Elango părea că nu aude nimic, se chinuia să-și miște piciorul stâng, cel rănit, ca să-l potrivească în pantof. Nu pleca, am crezut că l-am implorat. Te rog nu pleca. M-am aplecat și i-am ținut pantoful ca să-și poată băga piciorul în el. M-a atins ușor pe cap după ce s-a încălțat cu amândoi pantofii și apoi a ieșit.

S-au auzit portierele mașinii. Glasuri șoptite când Zohra și Sudhakar s-au urcat. Preț de o clipă lungă, Elango rămase nemișcat. Șchiopătând, o luă înapoi spre uşa noastră de parcă ar fi uitat ceva, s-a oprit, s-a răsucit şi apoi s-a întors din nou. Ce i-a trecut prin minte atunci, n-aveam de unde să știu, poate se gândea că își abandonează câinele, așa cum făcuseră oamenii de pe autostradă. Ne povestise, în timpul călătoriilor noastre cu motoricșa, cum a dat peste cățeluș la amurg, crezând la început că schelălăitul lui era sunetul scos de vreun spirit al pădurii. Cât de des auziserăm noi aceeași poveste, ca și cum șovăiala lui, neîncrederea plină de bucurie în a-și fi găsit iubirea vieții în mijlocul unei păduri devenea tot mai puternică cu cât mai mult vorbea despre ea. Ajunsese să capete dimensiuni mitice în mintea noastră, la fel și promisiunea pe care i-o făcuse câinelui că nu se vor despărți niciodată.

Am stat în ploaie, lângă mașină. Apa șiroia pe mine, îmi intra în ochi. Mi-a ajuns pe buze – avea gust sărat.

— Cred că nu o să se mai întoarcă niciodată, spuse Tia.

— Sara, vino înăuntru, zise mama. Ești udă leoarcă.

Sudhakar tură motorul și îi spuse lui Elango că trebuie să pornească la drum. Zohra își scoase capul pe fereastră și zise ceva. Ultima portieră trântită. Cauciucurile învolburară băltoacele. Ștergătoarele scârțâiră. Apoi se lăsă liniștea.

Acasă la doamna Khambatta, Chinna își înălță capul, și urechile i se mișcară înainte și-napoi. Petele castanii de pe fruntea lui neagră tresăreau asemeni unor sprâncene. Se ridică și scheună. Se mișcă tiptil prin casă și zgârie pe rând cele două uși care dădeau afară, mârâind la ele să se deschidă. Se întoarse la pat și rămase lângă el, scâncind mai tare și ciulindu-și urechile, așa cum făcea ca să-l trezească pe olar.

Moleșită de somniferul pe care-l lua noapte de noapte și de uitatul la televizor, doamna Khambatta se trezi la viață și-l mângâie absentă pe Chinna, zicându-i:

— Gata, gata, liniștește-te, și când asta nu a oprit schelălăiturile câinelui, începu să-l mângâie și să îngaime o poezie pe care trebuise să o învețe pe de rost în copilărie. „Izbește-te, izbește-te, / De stânca-ți cenușie și rece, Mare!“, spuse ea. „De-aș putea acum rosti / Gândurile-mi călătoare“… „și corăbii maiestuoase“… oare ce urmează… „și lin plutesc corăbii maiestuoase“ și oh… ummm… „Atingerea unei mâini ce-a pierit / Și sunetul unei voci ce s-a stins“.[60]

Astăzi, mă minunez de convingerea acestor oameni că lumea lor se va vindeca în câteva săptămâni. Se ascundeau oare de oroarea celor întâmplate? Nu avea să fie o chestiune de săptămâni, nici de ani. Pe măsură ce orașul era reconstruit, chiar sătucul Kummarapet avea să dispară înapoi în pământ. Noi drumuri și clădiri aveau să-i înlocuiască iazurile, tufărișul, barăcile, blocurile de locuințe, copacul fulgerat și poienița olarului, iar în cele din urmă, până și numele satului va fi șters de pe hărți și se va contopi în uitarea tăcută a podișului Deccan pe care odinioară pulsase de viață.

Mica noastră comunitate avea să se destrame mult mai devreme. Când i-am promis Zohrei că vom avea grijă de bunicul ei orb, nu aveam de unde să știm că nu-l vom mai găsi la Moti Block, că nu va scăpa cu viață în acea noapte. Nu știam nici că în doi ani Gauri, care obișnuia să-i cânte melodii romantice soțului ei, îl va părăsi și se va muta în Canada cu domnul Wilson de la etaj, luându-și cei doi fii cu ea; în șase ani, doamna Khambatta avea să se îmbolnăvească, o boală debilitantă, pe care toată lumea i-a atribuit-o lui Akka; în șapte ani, Taatha avea să înlocuiască Moti Block cu blocuri-turn.

Peste cinci ani, tata avea să moară și noi urma să rămânem cu chimicalele lui fotografice, cu hainele, înregistrările, pietrele și fosilele lui și cu un pachet început de țigări pe care l-am găsit ascuns în spatele dulapului cu vechituri, mirosind încă a tutun și hârtie veche, care pentru mine era mirosul tatălui meu.

Peste cinci ani și două luni voi pleca de lângă mama, de lângă Tia și Chinna, și voi coborî dintr-un avion pe un alt continent.

Tata ar fi spus că schimbarea se naște din mișcarea Pământului ce se rotește, se plămădește, se învârte așa cum a făcut-o dintotdeauna.

---

58. Preparat indian din orez și linte, având o formă rotundă, servit în principal la micul dejun.

59. Frunzele arborelui curry sau *Murraya koenigii*.

60. „*Break, break, break*“ de Lord Alfred Tennyson.

ȘAPTE

Miercuri, 7 noiembrie

La facultate am o cameră simplă de student, dar care are un covor pe podea, perdele gri și moi la cele două ferestre. Într-o parte dă spre curtea pătrată, spre iarba și copacii ei, iar în cealaltă parte, spre zona de parcare. Când simt căldura caloriferului din camera mea, care face posibil să stau în tricou, când văd neorânduiala pilotei de pe pat, ușoară ca un fulg, posterul uriaș de pe perete, luat din Stratford-on-Avon, cu un Coriolanus serios, la bustul gol, mă întreb cum se simte Fauzia în căminul ei pentru studenți la medicină. Refuză să-mi spună de ce s-a întors acasă la o săptămână după ce s-a dus acolo – mama spune că stătea apatică și neobișnuit de tăcută, ba chiar a trebuit să fie hrănită cu forța. Acum s-a întors din nou la facultate și trimite scrisori înflăcărate, pline cu detalii macabre despre cadavre și organe și îmi povestește cu un plictis teatral despre nesfârșitele mese cu *rasam*[61] și orez, despre ploșnițele de pat cu care își împarte camera, dar și despre colega ei de cameră, o ființă în carne și oase. În ultima ei scrisoare, Fauzia a irosit o pagină întreagă scriindu-mi despre colega asta a ei și despre lucrurile pe care le-au făcut împreună, de parcă ar fi fost cele mai bune prietene. I-am răspuns în aceeași manieră, scriindu-i despre Karin și despre filmul la care ne-am dus noaptea târziu, despre berea pe care am băut-o după aceea într-un pub. Știu că Fauzia nu are acces la puburi sau la bere. Am expediat scrisoarea înainte să mă pot răzgândi, rușinându-mă de meschinăria mea imediat ce plicul a fost înghițit de cutia poștală.

(Mai târziu) Stăteam în camera mea, mâzgălind de zor în jurnal, în timp ce așteptam să apară, ca printr-un miracol, prima propoziție dintr-un eseu năucitor de strălucit, când ușa se trânti de perete și *intră Karin*, roșie-n obraji și cu părul umed. Își aruncă rucsacul pe podea, deschise cu o smucitură fereastra, lăsă să intre un val de aer rece, își scoase capul afară.

— Ridică-te! zise ea, uitându-se peste umăr la mine. Am chef să cânt, hai!

Am urmat-o, prea obișnuită cu ciudățeniile ei ca să mă mai mire ceva. Dincolo de fereastra mare de sticlă, o ceață lăptoasă înghițise culoarea copacilor și a clădirilor. Vedeam siluete trecând în grabă pe alei. Era prea târziu pentru păsări, prea devreme pentru casetofoanele studenților, și când a început Karin să cânte, vocea ei răgușită a umplut curtea. Am stat acolo, încadrate de fereastra mare, cu capul afară în aerul înghețat, cântând toate cântecele pe care le știam amândouă. Când am ajuns la melodia ei preferată, cea

despre vreme, cântând și bătând în pervaz ca să ținem ritmul, ni s-a alăturat cineva din partea cealaltă a curții pătrate. Nu după mult timp s-a auzit o altă voce și apoi alta. Și apoi persoana din camera din spatele fagului a început să aprindă și să stingă o lumină roșie exact pe ritmul cântecului.

— Asta-i Miranda, spuse Karin. Se antrenează cu mine. Probabil s-a întors de la curs.

Sunt în locul ăsta de mai bine de-o lună, cu toate că timpul se comprimă aici într-o intensitate care te face să simți că totul durează mult mai mult. Cei mai mulți oameni îmi sunt încă străini. Nu o știu pe Miranda-asta-care-se-antrenează-cu-Karin, dar văd că simpla pomenire a numelui ei o umple pe Karin de energie. O făcu să închidă cu putere geamul și să mă tragă afară din camera mea. În timp ce râdeam și protestam că trebuia să-mi iau jacheta și cheile, ea își luă tălpășița, repezindu-se în jos pe coridor, dispărând în câteva minute.

Nu am de unde să știu ce anume a făcut-o să devină fata asta care apare și dispare după bunul-plac. Nu vine pe aici zile la rând, nu dă nici o explicație când năvălește așa, poate doar pentru că odaia mea are vedere la curte, și ea trebuie să cânte înspre curte. Poate că rigoarea antrenamentului ei atletic o face mai sălbatică atunci când nu e la datorie. În fiecare zi, dis-de-dimineață, pe măsură ce zilele sunt tot mai întunecate și mai scurte, dacă stau la cealaltă fereastră a mea, o văd plecând la sală, pedalând pe bicicletă, pe o șosea ce lucește de ploaie. Glugă pe cap, capul vârât între umeri, jachetă impermeabilă, pantaloni albaștri de ploaie. Știu că o să meargă la sală și o să înceapă un antrenament lung. Însă latura aceasta a vieții ei, poate ca multe altele, îmi este necunoscută. Abia de curând am aflat că știe să cânte la muzicuță și că nu mai vine la olărit fiindcă s-a alăturat unui cor. Săptămâna trecută, a stat întinsă pe spate pe podeaua camerei mele, făcând vocalize, cu ochii închiși, câteva note repetate iar și iar. După Elango, ea este singurul olar pe care l-am mai cunoscut, dar dacă pentru el era singurul mod în care știa să trăiască, pentru ea este unul dintr-o sută de alte lucruri pe care le poate face. Orice-i posibil pentru Karin aici. Neastâmpărul și imprevizibilitatea ce o caracterizează i se par amuzante. Cochetează cu noi interese, se satură de ele odată ce le deslușește misterele. Pământul de sub picioarele ei se mișcă, plăcile tectonice se deplasează, și ea merge mai departe, fără să lase vreo urmă, nici măcar un singur ciob de oală dosit într-un copac găunos.

Luni, 12 noiembrie

Acum câteva zile, Karin mi-a spus că a întâlnit pe cineva la cor. Un astrofizician care era frumos, a spus ea, cânta ca un înger și făcea cercetări care vor schimba modul în care lumea privește stelele. Azi mi-a făcut cunoștință cu el. Îl cheamă Darius; pe toți parșii[62] îi cheamă ori Cyrus, ori Darius, i-a spus el, și când nu-i cheamă așa, atunci e ori Navroz, ori Feroze.

În timp ce Karin făcea prezentările, a explicat pe un ton poznaș că problema era că parșilor li se permite să se cupleze doar cu alți parși, așa că dacă cineva le trimitea vorbă rudelor lui de acasă, din Bombay, că i-a văzut împreună, ar fi ostracizat pentru tot restul

vieții. Soarele strălucea puternic și ineficient pe un cer albastru înghețat. Un băiat și o fată au trecut cu mâinile vârâte unul în buzunarul pantalonilor celuilalt, dar am văzut că Darius stătea la o distanță calculată de Karin, zâmbind îngăduitor. M-am gândit că Elango și Zohra au fost nevoiți să se ascundă, să aștepte și în cele din urmă să fugă ca să poată fi împreună. Se temuseră de moarte, nu de excluziunea socială.

Darius are o voce răgușită, savurează fiecare cuvânt când vorbește, iar felul lui lent, ezitant de a fi are o anume timiditate ce atrage. E cu cel puțin un cap mai înalt decât Karin, deși nu are nimic din musculatura ei, și este ceva ciudat în felul cum arată, de parcă trupul i-ar fi fost asamblat cu mai multe articulații decât era nevoie și ar putea, în orice clipă, să se împiedice în mâinile și picioarele lui lungi și să cadă, ca o marionetă încurcată în propriile sfori. Părul închis la culoare e mai lung decât al lui Karin – până la umeri –, iar cu degetele de la o mână bate darabana pe cealaltă mână, cântând la un pian ascuns vederii. Nu își ia niciodată ochii de la ea. O studiază cu atenția fascinată a unui ornitolog pasionat, care tocmai a zărit o specie rară. M-am întrebat când – sau dacă – mă va privi și pe mine cineva așa vreodată.

Familia lui are un apartament într-un bloc-turn din Cuffe Parade, cu vedere la mare, zice el, și în fiecare noapte se plimba prin Colaba până la Gateway, ca să se uite la luminile de pe apă și să bea un cocktail la Sea Lounge înainte să o ia spre casă ca să-l asculte pe Yo-Yo Ma interpretând Bach. Are difuzoare de lemn personalizate, înalte de vreun metru și jumătate, iar supapele amplificatorului lui sunt din Rusia. Este cel mai pur mod de a asculta muzică, pare-se, tehnologia asta medievală a tuburilor de sticlă cu supapă, care strălucesc roșu în întuneric. Când o să-și termine doctoratul aici, vrea să se întoarcă acasă și să nu facă altceva decât să asculte muzică în apartamentul lui, cu un pahar de vin, ieșind doar ca să hoinărească pe străzi, *flâneur*-ul din Kala Ghoda, câte luni o fi nevoie să-și reîncarce bateriile.

Nu i-am spus despre singura mea călătorie în orașul lui, Bombay, nici despre seara în care am trecut pe sub Gateway, încercând să înăbuș vânturile groazei care urlau în mine pentru că, dintr-odată, la tata nu mai puteam ajunge nici eu, nici nimeni altcineva. Dorul și tânjirea lui Darius după acel oraș de coșmar erau insuportabile, dar am reușit să-i dau un răspuns agreabil, neutru.

*Devin o ticăloas*ă, *devin o ticăloas*ă, *îmi port adevărata față în spatele unui zâmbet.*

Pe lângă noi au trecut bicicliști pedalând zgomotos; grupuri compacte de oameni traversau strada, îndreptându-se spre târgul de artizanat din grădina bisericii sub care era ascuns atelierul meu de olărit. M-am gândit la cele două ulcioare pântecoase pe care le făcusem și care se uscau sub picioarele noastre – rafturile trebuie să fie exact sub locul unde stăteam noi, și ulcioarele mă așteptau să mă întorc la ele și să le finisez. Am început să mă agit, nu mai aveam astâmpăr.

De când Karin l-a cunoscut pe Darius, o văd mult mai puțin. Avem scurte conversații purtate în treacăt, ca furnicile care se opresc pe traseele lor aglomerate ca să facă schimb de informații cu orice altă furnică pe care o întâlnesc. Acum însă a încetat să mai vină la atelier și rareori mai ia masa la facultate.

Sâmbătă, 17 noiembrie

Am vorbit prea devreme. Karin m-a invitat în camera ei să iau cina cu ei doi, dându-mi o dată și o oră. Suna suficient de formal să mă facă să merg cu bicicleta la magazin cu o zi înainte de data stabilită și să cumpăr o sticlă de vin roșu. Am ajuns ținând sticla strâns de gât, conștientă că am fost invitată astfel într-o cameră în care mă înființam oricând aveam chef. Când Karin a deschis ușa și s-a dat la o parte să mă lase să intru, am văzut că se îmbrăcase elegant: pantaloni de mătase, cămașă neagră, un șirag de mărgele strălucitoare. Camera ei studențească fusese transformată într-un spațiu exotic cu lumânări și parfum. Lampa Angelpoise era acoperită cu o pânză străvezie, ca să-i ascundă eficiența robustă. Karin se descotorosise de cărți și își așezase masa de studiu în mijlocul camerei. Era acoperită cu ceva albastru cu auriu. Darius stătea la masă, deja cherchelit. Și-a ridicat paharul în direcția mea, și am dat din cap, întrebându-mă iritată dacă o să fie prezent de fiecare dată când mă văd cu Karin.

Ne-a servit orez, deasupra cu un ou prăjit și sos de soia, pui cu lămâie, tăiat felii, supă. I-a întins un bol lui Darius și a spus ceremonios:

— Acest bol e făcut dintr-un porțelan pe care l-am modelat special pentru tine, pentru seara aceasta.

A fumat, a băut și s-a uitat la noi cum mâncăm, dar ea nu s-a atins de mâncare. La sfârșitul mesei, ea și Darius s-au tolănit pe pat, sărutându-se și pipăindu-se, părând să fi uitat cu totul de mine. Prudența odată anulată de vin și droguri, Darius a tot încercat să-și bage mâna sub cămașa ei până când, brusc, Karin s-a îndepărtat de el de parcă și-ar fi amintit ceva și a scos la iveală câteva flori albe de lângă chiuveta din chicinetă. Nu erau flori de la florărie – arătau despuiate și fără apărare, cu bulbii atârnând.

De rădăcini rămăseseră agățați mici bulgărași de pământ.

— Din moment ce tu n-ai nevoie de boluri, astea sunt pentru tine, a spus ea.

Se aruncă din nou pe pat, își băgă mâinile în părul lui Darius și îl sărută.

Florile arătau ca niște trupuri neînsuflețite lângă perna de podea pe care stăteam. Păreau să se descompună în căldura înăbușitoare din cameră cu fiecare minut care trecea. Nu puteam să înțeleg de ce mi le dăduse, unde le găsise, cum putea face florile să pară sinistre. Parfumul lor era grețos de dulce, și îmi vâjâia capul de la tot vinul pe care îl băuserăm. Când în sfârșit am fost în stare să plec, m-am întors în camera mea prin grădină în loc să o iau pe pasajele acoperite, simțind nevoia să respir aer rece și curat, să arunc florile în iarba neagră, cât de departe puteam.

De ieri, merg la olărit în fiecare oră liberă pe care nu o petrec la cursuri și în biblioteci. Sunt sigură că nu o să vină Karin aici. În atelier sunt iarăși cu tata, cu rocile și mineralele lui, cu Elango. Vocea lui îmi răsună în urechi în timp ce ridic de pe raftul meu o oală de lut, făcută cu o zi înainte, și ciocănesc ușor în ea, cu degrosorul în mână.

Vezi cum lutul e îndeajuns de ferm să-și păstreze forma, dar suficient de moale să te lase să lucrezi cu el? Ăsta e momentul în care îl poți transforma. Fă-l să-ți aparțină.

Așez oala pe roată, începe să se învârtă și, când îmi trec unealta peste lateralele ei, lutul se desprinde ca niște fulgi de brânză. Vasul e ca pielea – nici umed, nici uscat.

Acum ești ca oala asta de lut. Îndeajuns de matură să înțelegi, îndeajuns de tânără să

înveți – câți ani ai? Treisprezece? Într-o bună zi o să fii atât de matură încât o să crezi că le știi pe toate. Mâinile tale vor ști deja cum trebuie să se miște. Hai să vedem cât timp poți să rămâi îndeajuns de tânără ca să înveți.

Încerc să calculez câți ani avea Elango când mi-a fost dascăl. Cât de tânăr a rămas în cei cinci ani care au trecut de când l-am văzut ultima dată? Oare încă mai învață sau doar îi învață pe alții?

Și mă întreb dacă îl voi mai vedea vreodată.

Marți, 20 noiembrie

Cea mai recentă scrisoare primită de la mama vorbește ca întotdeauna despre cotidian – chestii de grădinărit, bârfe din cartier, povești de la redacția ziarului ei –, lucruri pe care le consideră sigure, nesusceptibile să-mi afecteze echilibrul în timp ce eu mă chinui (după cum crede ea) cu o bursă în străinătate, într-o limbă pe care credeam că o știu. Are pregătire de reporter și editor de știri, și obișnuita-i cușcă de oțel cu fapte și număr limitat de cuvinte o împiedică să rătăcească în smârcurile periculoase ale sentimentelor, regretelor, confidențelor. Oricare i-ar fi fost bătăliile cu singurătatea, sau cu durerea, sau cu Tia, zbaterile legate de testamentul pe care tata nu a apucat să-l facă și cu pensia lui poprită, despre toate astea mie nu-mi spune nimic. Îmi imaginez că oameni bine intenționați îi sugerează să se înscrie în cluburi de broderie, să găsească un contabil, să ia lecții de canto. Sunt convinsă că mama ignoră astfel de sfaturi, încăpățânându-se tot mai tare să fie singură ca să le evite compasiunea, ascultând vechile înregistrări ale lui tata, luând cina în fața televizorului cu Tia, mergând la serviciu.

Îmi scrie că la câteva zile după ce am plecat, Chinna s-a strecurat în patul ei pentru prima oară. Când l-a mângâiat, el s-a mutat în altă parte a patului ca să scape de atingerea ei, dar nu s-a dus prea departe. În noaptea aceea, ceva mai târziu, s-a întors și și-a vârât nasul sub bărbia maică-mii, a înghiontit-o ușor, apoi s-a cuibărit lângă ea și a dormit toată noaptea. Lucru care mi-a fost adus la cunoștință ca un triumf.

Personalitatea lui Chinna s-a schimbat după ce Elango a plecat din cartier. Nu chiar imediat. La început, Chinna rătăcea și mergea pe rând la locurile unde avea obiceiul să se oprească: la magazinul lui Sharma-*ji*, la iaz, acasă la Elango. Dar nasul îi spunea că fiecare loc era diferit, mirosurile se schimbaseră. De la mâncare, copaci moringa, pământ și apă la mirosul greu de ars și distrugere. Iazul era o învălmășeală de lucruri sparte și carbonizate, iar Taatha îi dăduse afară pe Vasu și Revathi, le-a luat cu forța casa arsă, a dărâmat-o, și ruinele le-a făcut una cu pământul. Fugiseră din cartier în cealaltă parte a orașului, reușind să ia cu ei doar câteva găini, hainele și ventilatorul de masă.

Vreme de câteva zile după ce Elango s-a făcut nevăzut, Chinna a rătăcit ca un câine turbat, fără să se întoarcă acasă nici ca să mănânce măcar, apoi făcându-și apariția plin de sânge de la încăierările cu alți câini, murdar tot de noroi și înfrânt, ca să se prăbușească într-un colț al curții noastre. L-am spălat cu apă caldă, l-am tamponat cu iod, l-am hrănit cu mâncare moale. Toate astea s-au repetat a doua zi, la fel și în următoarea. Era neobosit în căutarea lui și nu știam cât de departe a mers să-i dea de urmă. Nu avea cum să știe că

prietenul său hotărâse să nu se mai întoarcă. Elango a telefonat de la hotel ca să spună că Sudhakar îl trimite la Delhi şi îl sponsoriza să facă un curs de ceramică, astfel încât să poată găsi un loc de muncă la vreun atelier.

— O să vii să ne vezi înainte să pleci… măcar pentru Chinna…? l-a întrebat mama când a sunat.

— Nu pot să-l iau cu mine… de ce să-i dau speranţe? Nu o să vin.

A închis brusc.

Mi s-a părut o cruzime incredibilă din partea lui să plece fără să-şi ia rămas-bun, chiar m-am întrebat dacă a iubit vreodată câinele ăsta. De atunci, după ce aşteptasem la morga spitalului ca tata să deschidă ochii şi să-i pot spune tot ce aveam nevoie disperată să-i spun, am ajuns să cunosc prea bine agonia despărţirii fără şansa de a-ţi lua rămas-bun.

În cele din urmă, Chinna a încetat să-l mai caute pe Elango şi chiar a încetat să mai hoinărească spre Moti Block. Nu mai era câinele ce colinda tot oraşul, căruia toţi i se simţeau stăpân şi care mirosea atât de puternic a lumea de afară, încât trebuia să fie spălat cu apă şi săpun în fiecare zi. Peste noapte, botul lui păru presărat cu alb, mersul îi deveni puţin mai lent. Din ce în ce mai des îl găseam întins pe veranda noastră, stând acolo cât era ziua de lungă, uitându-se atent după Elango în caz că se întoarce, dar fără să mai plece să-l caute.

Doar noaptea părăsea veranda şi intra în casă. Dacă înainte păstrase întotdeauna distanţa, acum a început să se strecoare în patul lui tata. Dormeau unul lângă celălalt, respirându-şi unul altuia aerul, aşa cum presupun că făcuse cu Elango.

Acum că tata nu mai era, trebuia să se obişnuiască cu mama.

Poate că, fiind odrasla mamei, nici eu nu îi spun prea multe. Scrisorile pe care le trimit acasă sunt ca nişte relatări entuziasmate dintr-o lume nouă, un jurnal al posibilităţilor infinite, descrieri de locuri şi de oameni. Rapoarte amuzante despre ceramica mea stângace şi despre idiosincraziile îndrumătorilor mei. Monotonia mâncării din sala de mese. Nimic despre felul în care deunăzi am urmărit un bărbat pe străzi pentru că umerii şi spatele lui semănau atât de mult cu ai tatălui meu, încât nu m-am putut opri să nu merg în urma lui până când s-a întors să mă ţintuiască cu privirea, şi vraja s-a rupt. Nu îi spun Ammei nici că mă chinui cu studiile, nu scriu despre cât de şocată am fost să constatat că, deşi acasă eram în fruntea clasei, aici sunt mediocră. Când citeam Shakespeare sau Sylvia Plath acasă, textele erau pentru toată lumea la fel de inaccesibile sau exotice.

Aici sunt fătuca ciudată, străina, inadaptata – ceilalţi care fac cursul de literatură engleză sunt ori britanici, ori americani şi par să împărtăşească încă de la naştere un set de coduri care mie îmi vor fi mereu interzise. Venirea mea aici a fost o greşeală îngrozitoare, risipesc banii Trustului Abdulali, ar trebui să fac altceva. Să modelez oale, să născocesc un cal. Orice, numai să mă salveze de viziunea nepământească a lui Milton despre mama mă-sii de paradis pierdut. În unele privinţe, totul e uşor aici, este un loc în care faci ce vrei, oamenii sunt în mare parte amabili, însă mai e şi altceva – te invită, dar în acelaşi timp par să te dezinvite, să te respingă. Într-o zi îţi zâmbesc la cursuri, ca în următoarea să se uite prin tine, vocea şi corpul lor sunt ajustate în aşa fel încât să te facă să te simţi exclus. Nu e un paradis pierdut, ci unul care e şi purgatoriu.

Toate astea sunt un pachet de senzații amestecate, imposibil de definit, de nespus nimănui, mai ales într-o aerogramă trimisă acasă. Mai presus de orice, nu-i spun mamei despre filmul care rulează în mine în buclă. Arată, cadru cu cadru, o ceartă cu tata din zilele de dinainte să meargă la spital. Îmi ceruse să-l ajut să-și catalogheze fosilele, și eu nu aveam chef de un discurs despre geologie. I-am spus că toată chestia poate aștepta.

— Nu poate aștepta, pentru că trebuie să merg la Bombay, mi-a zis el. Adu jos cutiile! Nu o să țină mult, trebuie să le pun în ordine înainte să plec. Cheam-o și pe Tia.

— Am teme de făcut, într-o oră trebuie să mă văd cu prietenii pentru un film, nu pot sta acum să scotocesc printre *pietre*! Nu înțelegi? Pietrele nu pleacă nicăieri! Facem asta altă dată, după ce te întorci.

— Poate că nu o să mă întorc, spusese el, atât de încet, încât nici nu ar fi trebuit să aud.

Cuvintele și vocea lui mi-au revenit în minte aseară, în mijlocul unui concert, și am simțit lacrimi pe obraji, deși nu se întâmplase nimic care să mă facă să plâng. Uitasem să-mi iau șervețele și a trebuit să-mi tot șterg nasul și ochii cu mâneca sau pe dosul mâinilor. Femeia de lângă mine s-a lăsat într-o parte, cât de departe de mine putea. Capela strălucea, luminată de candelabre și de flăcările tremurătoare ale lumânărilor, iar în jurul meu erau rochii și costume de seară, oameni care păreau să se cunoască. Venisem singură, la invitația lui Karin. Un bilet special în primul rând la *Messiah* al lui Händel, la una dintre capelele facultății, și ea nu avea de gând să accepte un refuz. Îmi spusese că o să ne vedem acolo. Când am ajuns la ușa principală, nu am văzut-o nicăieri, așa că am intrat și mi-am luat locul în primire, așteptându-mă să se strecoare în locul liber de alături. Nu a venit.

Eram pe punctul să plec când s-a anunțat că un cor de tineri va cânta înainte de spectacolul principal. Au enumerat cântecele, au descris caracterul inovator al compoziției *Ave Maria* a lui Schubert, interpretată acum de un cor, deși fusese scrisă pentru voce solo, au tot vorbit despre variantele piesei, dar am auzit foarte puțin din ce se spunea, uitându-mă cum coriștii intră unul după altul, zărind-o pe Karin printre ei, de nerecunoscut într-o rochie de mătase albastru închis. Spusese că o să ne vedem acolo și se ținuse de cuvânt: se uita fix la mine în timp ce cânta. Darius era în rândul din spatele ei. Vocile lor răsunau în biserică, împletind la un loc bolțile, pereții, vitraliile. Au cântat de parcă ar fi respirat mereu la unison. Oare câte zile exersaseră, râseseră, vorbiseră, cântaseră împreună ca să ajungă în punctul ăsta? După repetiții, probabil că năvăleau pe străzile înghețate într-o hărmălaie de planuri strigate și secrete șoptite, ajungeau într-un pub și cântau melodii zgomotoase, non-Schubert, înainte să se întoarcă la facultate, pășind încet pe sub ferestrele luminate ale bibliotecii, unde poate m-au zărit aplecată deasupra cărților, încercând să înțeleg câte ceva din cuvintele tipărite… Luate individual, cuvintele aveau înțelesurile din dicționar, cu care eram familiarizată, și totuși, atunci când se înșirau într-o propoziție în cărțile mele noi de teorie critică, iar propozițiile în paragrafe, fragmentau rândul, refuzând să capete sens.

Joi, 22 noiembrie

Ieri m-am trezit cu gândul la termene limită și mi-am dat seama în atelier că mai

aveam o singură zi să predau eseul meu săptămânal despre Tragedie și n-apucasem să scriu nici măcar o propoziție. Am intrat în panică, eram ca în transă, dar tot n-am putut să plec de acolo și să merg la bibliotecă. Stăteam aplecată deasupra roții, făcând boluri, cilindrii, sticle, orice voiau degetele mele să plămădească, încercând să descâlcesc în capul meu *Menajeria de sticlă*[63] de *Electra*[64] și *Antigona*[65] până am simțit că mâinile mi se mișcau fără să mă gândesc sau să am un plan, lutul se înălța, se năruia și lua formă, din proprie voință. *Pic-pic-pic*, auzeam cum picură apa de la un robinet pe care nu îl închisesem. Un crainic de la radio anunța condiții de polei și drumuri periculoase, îndemnând pe toată lumea să rămână în casă. Știrile au început și au continuat cu detalii despre Margaret Thatcher și bomba de luna trecută de la hotelul ei din Brighton. Cu un tremur curajos în voce, ea spusese: „Viața trebuie să meargă mai departe“, iar cei de la radio au redat asta din când în când, de parcă ar fi încercat să ne convingă că scăpase ca prin urechile acului.

Și apoi am simțit că mai era cineva în atelier.

M-a cuprins un sentiment ciudat, aveam senzația că toată încăperea vibra, de parcă fiecare unealtă, mașinărie și oală ar avea scânteia vieții, că respirau, așteptau. Nu vedeam pe nimeni, dar eram conștientă că e cineva. N-am îndrăznit să mă întorc să verific, nu am făcut nici o mișcare, dar am început să mă simt inexplicabil de alertă, fiecare terminație nervoasă trezită la viață. Am devenit conștientă de scârțâitul ritmic pe care-l scotea roata la care lucram, îmi vedeam mâinile ridicându-se în tandem în interiorul și-n exteriorul vasului pe care-l făceam, până s-au întâlnit la buza lui; în tot timpul ăsta nu am îndrăznit să mă uit peste umăr sau nicăieri altundeva de teamă să nu pierd persoana invizibilă aflată în încăpere cu mine. Vocea joasă de la radio trecuse acum la niște nonsensuri misterioase, spuse în șoaptă: …sinopsisul la 1800 înălțime la 200 mile vest de Bailey 1027 se așteaptă la cincizeci de mile nord de Shetland. High Plymouth 1021 se disipează. Low Fitzroy 1011 își pierde identitatea…“

Prognoza meteo s-a încheiat, încet-încet vibrația din jurul meu s-a oprit, și subsolul a revenit la consistența dintotdeauna. Am oprit roata și mi-am sprijinit mâinile pe lutul rece și ferm. Am pornit-o din nou și, într-o clipită, trei vase perfecte au prins formă sub degetele mele. Îmi făcusem un instrument de măsurat încrucișând două bețe subțiri, așa cum mă învățase Elango, și mi-am dat seama că, fără nici un efort, făcusem fiecare vas cu același diametru și aceeași adâncime. În ultimii cinci ani, îmi ieșisem din mână, iar uşurinţă asta nouă m-a făcut să mă simt atât de veselă încât am dansat pe muzica de la radio în timp ce făceam curăţenie şi spălam, aşezându-mi noile vase pe raft, într-un șir ordonat.

Când am ieșit din subsol în seara ce se așternuse deasupra, ceva necunoscut mie se precipita din cer, părea ploaie, doar că nu era asta. O pulbere fină, albă, a acoperit șaua bicicletei mele. O simțeam rece pe față. Lângă mine era un bărbat care își dezlega bicicleta prinsă cu lanț și l-am întrebat:

— Asta e zăpadă?

— Lapoviţă, a răspuns el.

Și-a pus gluga jachetei și s-a îndepărtat, pedalând grăbit.

Am stat nemișcată în ceea ce știam acum că e lapoviță, simțind cum se așterne pe

mine, pe bicicleta mea, pe haine. Străzile erau goale și aproape cufundate în întuneric, oamenii mergeau grăbiți, cu ochii în pământ. Farurile mașinilor străluceau pe șosea. Un vânt tăios îmi pătrundea prin geacă. Nu se schimbase nimic și totuși, în mod inexplicabil, frigul înviora în loc să amorțească, întunericul promitea ore lungi de căldură și citit, iar drumul o lua în sus, dar picioarele și plămânii mei nu se plângeau.

Am pedalat la deal, gândindu-mă nu la eseul meu nescris, ci la o seară anume, la câteva săptămâni după ce Elango fusese alungat din casa lui. După ce a mai trecut câtva timp, am mers la iaz și am recuperat cât de mult am putut din calul sfărâmat, și în fiecare zi, după muncă, tata stătea cu bucăți de teracotă răsfirate pe masa din sufragerie, aranjându-le. De obicei ajutam și eu și potriveam amândoi cioburile de parcă făceam un puzzle. În ziua aceea, tata, strângând cu grijă tubul de Quickfix din care ieșeau rând pe rând bobițe de lipici, a spus:

— Tia mi-a zis că te trezești noaptea, plângând în somn.

— Nu, nu-i adevărat. Vorbește numai prostii.

— Chiar așa?

— Din orice trebuie să facă o dramă. Probabil am visat urât.

— Și cu olăritul? S-a oprit totul? Poate reușesc să fac o altă roată pe care să exersezi acasă – altfel o să uiți tot ce ai învățat.

— Nu vreau să mai fac vase de lut. Niciodată.

Am simțit lacrimi la colțurile ochilor, și a început să-mi curgă nasul.

S-a uitat atent la mine, apoi m-a rugat să-i dau o altă bucată din calul spart.

— Unde crezi că se potrivește? Ar putea fi o parte din urechea asta…?

În timp ce potriveam piesele ca să formeze capul calului, tata a început să-mi vorbească. La început despre una, alta. Drumurile lui sus în munți, prospectarea mineralelor. Un elefant care, cu corpul lui masiv, le-a lovit ușor cortul, răsturnându-l. Apoi a vorbit despre revoltele de care oamenii au fost nevoiți să fugă în timpul Partiției, despre omorurile de după niște meciuri obișnuite de crichet. Am simțit că mă fac mică la gândul că tata era pe cale să-mi amintească cum o uitasem pe Tia la școală și fugisem acasă. Mi-am dat seama însă că încerca să explice ce se întâmplase cu Elango și cu calul lui. A spus că asta era chestia cu religia: poate să ducă la un soi de nebunie. Fanaticii nu aveau nevoie de provocare, și Akka ar fi aflat despre lucrul pe care Elango îl făcea la iaz chiar și fără informațiile pe care i le dădusem eu, și dacă n-ar fi fost calul, ar fi găsit alte mijloace ca să-l distrugă pe Elango. Dacă ea nu i-ar fi declarat război lui și Zohrei, ar fi făcut-o altcineva. Musulmani și hinduși – nu era neapărat despre religie, ci mai degrabă despre o dușmănie ancestrală între două familii, ca în *Romeo și Julieta*.

Tata înmuia bețișoare de chibrit în lipici, reușind să-și dea seama cum se potriveau bucățile, și până la sfârșitul serii am izbutit să refacem aproape în întregime capul calului. L-am pus la vedere, înainte ca mama să se întoarcă de la redacția ziarului, și, când ea a intrat în cameră, i s-a tăiat respirația de uimire. Capului încă îi lipsea un ochi și jumătate din bot și ocupa cea mai mare parte a unui pervaz din sufragerie, tronând ca o santinelă rănită, dar hotărâtă. Mama a așezat lângă el o plantă curgătoare, ca să ascundă urechea ciuntită. Am început să mă simt mai relaxată, mai fericită, mai… eu. Timp de câteva ore, am uitat să mă învinovățesc. Nu mi-am mai plimbat mâncarea în farfurie, chiar am

mâncat-o. În noaptea aceea am dormit pentru prima oară adânc și odihnitor până dimineața, fără coșmaruri cu Akka și cu iazul, coșmaruri în care alerg după ea să o împiedic să meargă acolo, prăbușindu-mă peste Elango ca să-i salvez mâna, să împiedic să fie zdrobită. M-am trezit absolvită de păcate.

Am avut același sentiment când am plecat din atelier ieri. O nouă ușurătate și claritate. Ca și cum o ceață mi s-ar fi ridicat din creier, și-l puteam vedea pe naratorul din *Menajeria de sticlă* încurajându-mă, așteptând să-mi termin de așternut pe hârtie gândurile despre el și să predau eseul.

— „Piesa este memorie“, spune el de parcă ar vorbi direct cu mine. „Fiind o piesă a memoriei, este luminată difuz, este sentimentală, nu este realistă. În amintire totul pare să se întâmple pe fundal muzical. Asta explică muzica plutind în aer. Eu sunt povestitorul piesei, dar și un personaj al ei.“[66]

Marți, 27 noiembrie

Dr. Golde a avut o cădere nervoasă în timp ce ne supraveghea. Noi suntem cinci la număr – ea și-a fixat pe rând privirea pe fiecare dintre noi și a spus că este în egală măsură și totalmente neimpresionată de profunzimile pe care le-am debitat pe tema: Dezbateți „În beregata horcăindă-a morții / Eu să trezesc un hohot?“[67]. Eseurile noastre zăceau într-o grămadă dezordonată pe măsuța ei de cafea. Le-a împins cu pixul și a spus:

— Văd aici cinci „capodopere“ de calitatea a treia.

Are o sută de mii de ani (cel puțin așa ni se pare nouă) – e mai în vârstă decât orice persoană pe care am cunoscut-o vreodată. A plecat să fie infirmieră în timpul Războiului Civil Spaniol, iar iubitul ei a luptat de partea republicanilor și a fost ucis de o bombă. Pentru mine, asta e parte din istorie, nu din viața reală. Mă întreb dacă i-a cunoscut pe Neruda sau pe Lorca, însă nu vorbește despre nimic din toate astea în ciuda văpăii din ochii ei ce scânteiază de lucruri nespuse. Se zice că pe vremuri fusese de o mare frumusețe și, lăsând la o parte respirația ei astmatică, încă mai are o eleganță austeră – piele ca de porțelan alb, cu crăpături fine, părul de un castaniu improbabil, care i se revarsă până la talie. Astăzi, ceva ce a spus Annika, cum că e plictisită de „joaca aia prostească cu păpușile“ din *Menajeria de sticlă*, a stârnit ceva în dr. Golde; a dat un ghiont teancului nostru de eseuri și, respirând șuierător, anevoie, a zis:

— Toate astea… fiecare pagină de aici… o risipă de cerneală și hârtie. Ce puteți voi ști până ce nu ați trăit acel lucru? Ce știți voi despre moarte, viață sau râs? Voi. Nu puteți. Știi. Nimic. La vârsta voastră!

După fiecare cuvânt, trebuia să se oprească să-și tragă răsuflarea, și sunetul venea din adâncul ei ca un țipăt moale, ascuțit. După ce a terminat, a apucat-o tusea și nu se mai putea opri.

Am început să-mi fac griji că o să se prăbușească chiar acolo, dar Annika a răspuns (acoperindu-i tusea) că Tennessee Williams avea numai treizeci și trei de ani când *Menajeria de sticlă* a avut premiera, așa că, da, era bătrân, dar nu *antic*. Dr. Golde și-a revenit suficient cât să bâiguie un răspuns tăios, respirând cu dificultate, și a urmat o

discuție aprinsă, care a ținut tot restul orei.

Mă întorceam cu bicicleta la facultate și încercam să îmi imaginez că mă certam cu Begum Tasneem. M-am gândit la crinii din camera ei, la privirea ei rece, măsurându-ne din cap până-n picioare, la respectul din privirea noastră, și știam că, oricât de beligerantă ar fi părut Annika și oricât de intimidante erau labretul și gecile ei de piele, Begum Tasneem nu i-ar fi permis să mai scoată nici un cuvânt. Ar fi fost poftită pe ușă afară în mai puțin de un minut, pentru impertinență. Pentru prima dată în două luni, m-am trezit cântând în timp ce mergeam cu bicicleta, simțind cum mă umplu de albastrul pur al cerului dimineții. Zilele ce urmau erau infinite, doldora de posibilități nenumărate, nu trebuia să fiu virtuoasă, sau recunoscătoare, sau cumpătată, puteam să-mi iau colanți neon ca ai lui Karin și îi puteam spune doamnei Golde tot ce știam despre hohotul de râs stârnit în beregata morții.

Miercuri, 12 decembrie

A început vacanța de Crăciun, facultatea este mai mult goală și vântul pare să bată direct din gulaguri. În urmă cu câteva ore, Karin a adus frigul înăuntru – a intrat în camera mea purtând o jachetă, beretă pe cap și cizme în picioare, și a început să dea jos straturi de haine jilave chiar în timp ce punea de un ceai. Se plimba încoace și-ncolo cu ceaiul, vărsându-și-l pe haine ori de câte ori râdea prea tare. Sporovăia despre St. Ives, de unde tocmai se întorsese, despre magazinul de unde și-a cumpărat un breloc pe care scria Karen, pentru că în stoc nu aveau nici un Karin, despre marea care se izbea fără încetare de coastă, despre cum mâncase popcorn dulce pentru prima oară în viața ei.

După câteva minute de flecăreală, s-a oprit și a anunțat sus și tare că se despărțise de Darius – la doar o lună și un pic de când își începuseră relația, i-a și făcut vânt. A spus că încă nu se culcase cu el – trebuia să se întâmple în weekendul în care fusese plecată, dar în tren, în drum spre destinația lor, privindu-l cum stătea la o distanță prudentă de ea, în cazul în care în tren erau parși care ar putea trimite acasă rapoarte despre el, apoi cum netezește un șervețel peste genunchi ca să nu-și murdărească hainele de firimituri din sandvici, a început să simtă că toată atracția pentru el se transformă în mod inexplicabil în opusul ei. Cu cât Darius lăuda mai mult cerul întunecat de deasupra mlaștinii Bodmin și deplângea iluminatul electric modern, care eclipsa stelele, cu atât i se părea mai absurd tipul. Îi imită tonul, felul lui ezitant de a vorbi.

Îmi puteam oare imagina, spuse ea, chicotind convulsiv, oroarea unui weekend de dezmăț cu Darius cel virtuos? În cele două zile petrecute la mare, el a uitat complet de ceilalți parși și s-a tot agățat de ea, încercând să fie drăgăstos, sperând că își va da jos chiloții pentru el. Era ca bucata aia de bandă adezivă de care pur și simplu nu poți scăpa, mi-a zis ea. Se tot lipea de ea, o ținea de talie și își freca nasul de urechile ei până când Karin a simțit că o ia razna. Orice făcea, până și lucrurile pentru care înainte îi fusese drag, începuseră să o irite, apoi să o înfurie, până ce n-a mai suportat, avea să se sufoce dacă trebuia să respire același aer.

Am ascultat-o, gândindu-mă că asta îmi confirmă ideile despre esența cosmosului, că se încăpățânează să facă lucruri pe care nu le putem nici anticipa, nici preveni. Când

stelele sunt binedispuse, trimit semne – lapoviță albă se așterne din văzduhul întunecat, minerale gri și roz se preschimbă în smalț albastru-verzui de suprafață, cai subacvatici galopează în vise pe fundul mărilor tăcute, scoțând flăcări pe nări. Însă stelele mai totdeauna trimit semnale de oprire sau de avarie.

Karin a azvârlit pe patul meu un set de fotografii și a spus:

— Cu tine ar fi trebuit să merg. Erau atât de multe magazine de ceramică. Era și Leach Pottery[68]. Și mai era și un spectacol acolo, în aer liber. Am vrut să mă uit, dar nenorocitul de Darius nu m-a lăsat nici un minut în pace.

Rezervaseră o cameră dublă, a povestit Karin, și ea nu-și permitea să-și ia una separată, în care să stea doar ea. Condamnată să împartă patul, s-a întors cu spatele la el să doarmă, dar el tot îi ridica tricoul și-și împingea penisul umed în fundul ei. S-a trezit că țipă la el în chineză, limbă pe care nu o mai vorbise de când plecase din Malaezia. L-a împins cu amândouă mâinile. Nu ținuse cont de puterea pe care i-o dăduseră anii de antrenament cu greutăți și nici nu-și amintise cât de slab era el. Darius a căzut din pat gemând și blestemând, ținându-se de burtă, strigând că l-a omorât. S-au întors cu trenuri diferite.

În timp ce Karin turuia de zor, m-am uitat la fotografii. Nu erau poze de vacanță și nu era nici una cu ei doi împreună sau separat. O mare cenușie, ostilă, stânci zimțate, lumini și umbre, un mic cinematograf Art Deco rural, împodobit cu beculețe de Crăciun. Și un set de animale enorme, aranjate laolaltă ca o armată de teracotă. Un elefant, un aligator. Un câine. Câinele se uita în sus la un cal. Era ceva elegant și puternic în formele lor stilizate, în desenele de pe corpul lor. Într-unul din prim-planurile cu elefantul era silueta unui bărbat, deșirat și tuciuriu, care apărea în fotografie din pură întâmplare. Părul era tuns prea scurt ca să-mi pot da seama dacă mai era cârlionțat, dar fața aceea și privirea de o intensitate stranie… Le-aș fi recunoscut oriunde. Era Elango.

Karin s-a uitat peste umărul meu.

— O, da, făcu ea, m-am gândit că o să-ți placă astea. Aveau un scris frumos pe ele. Darius a zis că era în arabă.

M-am ridicat și m-am dus la rafturile din camera mea. Printre cărți era o bucată de ceramică. Era una dintre piesele recuperate de noi din calul sfărâmat al lui Elango. În afară de capul pe care eu și tata îl asamblaserăm bucată cu bucată, în curtea din spatele casei erau alte fragmente pe care le recuperaserăm. Două dintre picioare erau înfipte lângă arborele de guava, iar coada servea drept arcadă deasupra bazinului pentru păsări. Tia folosea una dintre copite pe post de opritor de ușă.

Am luat bucata de pe raft și un alt ciob pe care îl țineam tot timpul la mine, în buzunar sau în geantă, ca pe un talisman. Avea două semne din inscripțiile caligrafului.

— Așa arăta modelul de pe animale? Omul acela era indian? Unde e acum? Știi cum îl cheamă?

— De unde să știu dacă-i indian? Am un pliant pe undeva… asta dacă nu l-am pierdut.

A ridicat din umeri de parcă s-ar fi plictisit deja.

I-am zis să stea locului câteva minute – trebuia să-i spun de ce era important. I-am

povestit despre Elango, despre Zohra, despre cal și cum aproape că au fost linșați din cauza lui. I-am vorbit despre tata, care se stinsese într-un spital, fără ca noi să putem ajunge la el, singur într-un salon de terapie intensivă. I-am mai spus că mă învinovățisem pentru ce i se întâmplase lui Elango și cum mă convinsese tata că nu era vina mea.

Când am terminat, s-a ridicat de pe pat și s-a dus să mai facă ceai. Am auzit clinchetul ceștii și al linguriței, apoi vocea ei, neobișnuit de tristă.

— Dacă l-aș avea pe tatăl tău și nu pe-al meu, aș fi fericită să am câțiva ani, ani buni, cu el. Și ce dacă ar fi foarte puțini.

S-a întors spre mine cu un zâmbet larg și două căni cu ceai.

— Știu că o să fii șocată, dar am pierdut șirul dăților în care mi-am dorit ca tata să dea ortu' popii. Nenorocitu' naibii e nemuritor. O să rămână în peisaj până ce o să-i dau o medalie de aur să și-o pună în sicriu. Acum însă – cum să-l găsim noi pe făuritorul tău de cai? Chiar el era tipul din St. Ives? Cum putem fi sigure de asta?

Am luat o poză înrămată de pe dulap. Eu cu Tia în motoricșă. Elango uitându-se peste umăr la Chinna, care stătea înghesuit între noi. Tata făcuse poza de undeva de lângă oglinda din față a motoricșei, ca să ne prindă pe toți în cadru.

— Ăsta-i el, da, cred că e el, a spus Karin. Stai un pic, să caut pliantul. Trebuie neapărat să-l găsești pe Elango ăsta.

Joi, 13 decembrie

Asta se întâmplase ieri și, cu o diferență de fus orar de cinci ore și jumătate, era prea târziu să o mai sun pe mama. A trebuit să aștept până după miezul nopții. Tocmai se trezise – mi-o puteam imagina, cu părul tot ciufulit, alergând la telefon, panicându-se că suna atât de devreme. S-a liniștit când a auzit întrebările mele. Îmi scrisese deja despre plecarea lui Elango în Marea Britanie, mi-a zis mama pe un ton plin de indignare justificată. Da, a recunoscut ea, uitase (din nou) să o expedieze, dar serios, scrisoarea ei era pe drum, cu vești despre cum Sudhakar sunase deunăzi, după o eternitate, spunând că ziarul ei ar trebui să facă un editorial despre Elango, cică el avea succes, călătorea și îl aștepta un viitor strălucit. Cineva de la ambasada Franței îi văzuse animalele de teracotă la o expoziție din Delhi și asta a atras după sine o călătorie în Franța pentru un festival. După aceea, ținuse un atelier în Suedia, învățând olarii cursanți cum să facă genul lui de sculpturi, iar acum se afla în Marea Britanie.

— Sudhakar era atât de mândru, a râs mama, așa cum sunt eu când vorbesc despre tine. Dacă-l găsești, fă-i o poză. Și ceartă-l. De ce nu a ținut niciodată legătura?

Informațiile din pliantul lui Karin îl plasează în Londra începând de vineri – piesele sale vor fi expuse la o galerie și, timp de câteva săptămâni, urmează să le predea cursanților în cadrul unui atelier. Banii de bursă pentru primul meu trimestru se duc rapid, plus că economisesc să călătoresc la vară. Știu însă că trebuie să merg să-l văd. Partea bună e că am reușit să câștig o bursă de călătorie de la facultate și pot folosi banii ăștia pe loc.

Dimineața, ceva mai târziu, am coborât cu bicicleta de la facultate la bancă și am

verificat câți bani aveam în cont, apoi am mers la gară să-mi cumpăr bilet. Când mă întorceam de la gară, am trecut pe lângă un șir de vitrine, într-una dintre ele un manechin într-un hanorac albastru închis, cu glugă. Jacheta avea un exterior moale, multe buzunare, niște nasturi metalici obișnuiți și glugă căptușită cu lână. M-am oprit din pedalat și am sărit de pe bicicletă. Am strâns în mână portofelul burdușit cu banii tocmai scoși de la bancă. Îl simțeam ca un fel de asigurare călduță în buzunar. Știam că trebuie să fac cumva să mă țină banii. M-am gândit că nu ar trebui… dar uitatul n-a făcut rău nimănui. Mi-am legat bicicleta cu lanț de un stand și am traversat strada să ajung la magazin, am văzut prețul, am plecat de acolo instantaneu și am mers aproape până la capătul străzii. Nu mi-l permiteam. În câteva secunde m-am întors și înainte să mă gândesc prea mult, am intrat și am achitat hanoracul.

Luni, 17 decembrie

Era prea mare. Și totuși, albastrul îl prinde: când Elango a îmbrăcat hanoracul, se asorta cu nuanța pielii lui, un maroniu ca de lemn lustruit, și-i scotea în evidență noile smocuri de păr sur.

— N-am știut ce mărime să iau, am zis eu.

Cu haina gri cărbune pe care o purta când am dat de el în fața galeriei, s-ar fi potrivit într-unul dintre filmele macabre în care eroul este sortit să dea de bucluc. Dar hanoracul, cu brizbrizurile și alama lui, îl făcea cumva să pară mai mic. Mânecile erau prea lungi. Îi era prea mare la umeri și atârna. Întotdeauna m-am gândit la Elango ca la un tip înalt și vânjos, amintirile mele cu el erau cu un bărbat care mă lua în brațe și mă băga în motoricșă când eram mică, de parcă eram vreun pacheţel pe care îl ridica și-l așeza dintr-o parte în alta. Acum, când stau lângă el, capul meu ajunge la nivelul umerilor lui, și Elango e slab, corpul lui e ca o sârmă răsucită în tot felul de unghiuri ca să-i dea formă.

Întâlnirea noastră a fost oarecum stângace și stingheră la început. Neavând cum să-l contactez, nu putusem să-i spun că voi veni și nu reușeam să-mi dau seama dacă era enervat sau încântat să mă vadă. M-a recunoscut pe loc și și-a stins țigara de parcă aș fi fost încă o fetiță lângă care nu putea fuma. S-a desprins de peretele de care se sprijinea și a spus ceva, însă eram prea zăpăcită să înțeleg ce. Înainte să schimbăm două propoziții, îi și dădusem hanoracul, ca să umple spațiul în care cuvintele nu aveau nici o putere.

Fața lui nu a trădat nimic când l-a luat. S-a jucat cu el, ba trăgând un șnur, ba clapa de la vreun buzunar. Am început să cred că nu cumpărasem lucrul potrivit. Mă simțeam privită și iritată în mijlocul menajeriei lui de teracotă, un melanj de animale care se holbau cu ochii lor neputincioși. Picioarele lor sunt lungi, corpurile aspre și rudimentare, scrisul care-și croiește drum pe suprafețe arată ca un cod străvechi. Trecătorii grăbiți încetineau pasul, apoi mergeau mai aproape de animale, parcă atrași într-un câmp invizibil de forță. Un bărbat spuse că scrisul de pe ele era în ebraică, prietenul său era de altă părere și susținea cu o voce autoritară că era tibetană. Primul bărbat spuse că animalele aveau ceva din cultura mayașă antică, însă erau imitative. Nu, nu, aduc mai mult cu calul troian, zise prietenul lui.

Probabil că mă uitam încruntată la ei, pentru că Elango a spus:

— Deodată Sara își iese din pepeni, bate din picioare – nu așa obișnuia să spună sora ta? În cinci ani de zile asta tot nu s-a schimbat?

Și-a tras pe cap gluga hanoracului. Fața i s-a retras, ca într-o peșteră.

— Acasă numai o femeie și-ar acoperi capul așa.

Începu să râdă, cu ochii și obrajii încrețiți ca pe vremuri, și zise:

— Niciodată nu mi-aș fi cumpărat ceva atât de scump, și nici tu n-ar fi trebuit să o faci.

Oamenii care se învârteau pe lângă noi se duseseră ceva mai departe, spre câine și panteră. Probabil că a durat zile întregi să facă și să aranjeze șirul de dinți și spatele crestat ale aligatorului, am auzit pe cineva zicând. O altă voce a spus că animalul care se zicea că e un câine nu arăta ca un câine, iar pisica semăna mai degrabă cu un leopard. Mi-am tras și eu gluga jachetei pe cap și m-am întors cu spatele la sculpturi și cu fața la Elango, ca să constat că și el se întorsese spre mine exact în aceeași clipă. Ne-am privit din interiorul cochiliilor noastre călduțe. Ceva părea să se schimbe, să suspine, să-și găsească locul.

— Este suficient de mare să fie o pătură, zise el. O să îl port, o să dorm în el, o să trăiesc în el.

Am scos din rucsac un vas mic pe care îl făcusem eu.

— Exersez… Acasă nu am făcut nimic după ce ai plecat. Credeam că am uitat tot, dar acum încep să-mi amintesc.

L-am privit cum își trece degetele pe interiorul vasului, ca să vadă cât de uniform îl modelasem.

— Cine ar fi crezut? spuse el, ridicând o sprânceană. Micuța noastră Sara a ajuns un adevărat meșter olar. Nu, nu poți uita niciodată, ai început să înveți atât de devreme. Pentru tine e ca și respiratul… corpul tău știe ce are de făcut.

La galerie Elango făurește doi cai înalți de peste doi metri, împreună cu vreo cincisprezece învățăcei. Mai sunt acolo și doi arheologi care studiază procesul, pentru că nu mai văzuseră decât cioburi antice de vase de teracotă și vor să înțeleagă procesul de fabricare. Are un interpret care traduce în engleză ce spune el în telugu și hindi, și invers. M-a dus unde era atelierul și, înainte să începă, s-a dezbrăcat și a rămas în tricou și șort, așa cum mi-l aminteam. Timp de patru ore a fost un derviș care se mișca cu o repeziciune ametitoare, trecând de la un învățăcel la altul, dirijând pregătirea lutului înăuntru și supraveghind construirea unui cuptor special, pe gaz, afară. Unul din cai e făcut cu pastă de gresie în loc de teracota obișnuită a lui Elango, arsă la temperatură mică, și va fi piesa centrală a grădinii galeriei. Va trebui să fie ars la aproape o mie trei sute de grade Celsius. Ca să ajungă la temperatura asta, cuptorul de mărimea unei camere ar trebui să ardă două zile întregi, credea Elango, și cine știe dacă o să reziste calul la o încarcerare atât de lungă? I-a interzis interpretului să traducă în engleză și mi-a spus:

— Dacă nu o să meargă bine, sunt terminat. Dacă explodează? Dacă nu o să ajungă cuptorul la temperatura asta? N-o să fie de-ajuns un cal pe care să fug mâncând pământul.

Vineri, 21 decembrie

Multe de ținut minte și de așternut pe hârtie înainte să le uit. Tocmai m-am întors în camera mea. Am ajuns să stau cinci zile în Londra. Nopțile le petreceam la o prietenă, într-un sac de dormit, în camera ei dintr-un cămin studențesc din Russell Square și dis-de-dimineață mergeam la galerie, cu caietele într-un ghiozdan. Când Elango voia să vorbească, luam notițe. Când trebuia să lucreze, îmi suflecam mânecile, îmi puneam un șorț și-mi afundam mâinile în lut. Dacă voia să facă pauză, ne plimbam pe străzile aglomerate, spre un parc din apropiere, care nu era decât o piațetă cu copaci desfrunziți sub un cer care arăta ca limonada înghețată.

În cele două sau trei zile însorite pe care le-am prins, ne-am mâncat sandvișurile în parc, având nevoie de aer și de singurătate după orele lui aglomerate de predare. Voia să bea sticlă după sticlă de Ribena, credea ca îi ține de cald. L-am văzut folosind furculița și cuțitul așa cum fac americanii: tăia metodic toată mâncarea, apoi își înfigea furculița în fiecare bucată și și-o băga în gură, mormăind:

— De ce nu pot oamenii ăștia să-și folosească degetele? De mângâiat unul pe altul, tot cu furculița și cuțitu' o fac?

Am mâncat pizza ca să-și poată folosi degetele. I-am cumpărat fulgi de chilli, ca să-i presare pe deasupra. Era hămesit după o zi lungă de predat, și am zâmbit când l-am văzut înfulecând ca un copil. Mi-am dat seama că îl crezusem mult mai în vârstă decât mine, dar probabil că avea doar douăzeci și ceva de ani când învățam cu el. În clipa în care mi-a trecut gândul ăsta prin minte, m-am ridicat de pe scaun, m-am dus la toaleta femeilor, m-am spălat pe față cu apă rece, mi-am prins din nou părul la spate și mi-am aruncat o privire încruntată în oglindă înainte să mă întorc la el.

Ne-am jucat și rolul de turiști. Într-o după-amiază, am mers cu barca pe Tamisa până la Greenwich. Luminile de Crăciun licăreau în copacii de pe malul apei. Elango purta hanoracul cel nou, cu mânecile întoarse la încheieturi, gluga pe cap, și a stat în picioare la prora bărcii până când i s-a cerut ferm să ia loc. Am căutat colecții de ceramică în muzee și i-am descifrat notele explicative când nu s-a descurcat cu engleza. Ne-am plimbat pe malul râului; Elango atingea ornamentele contorsionate ale fiecărui stâlp de felinar de pe Embankment de parcă le spunea că a venit. Când nu preda și ieșea să hoinărească, avea ceva ce te făcea să te gândești la un copil de pripas, un băiat care poate venise de nicăieri și care nu încetase niciodată să creadă în semne și miracole. Înapoi în camera mea acum, cu posterul sumbru cu Coriolanus și teancurile de cărți necitite de la bibliotecă, visez cu ochii deschiși la fericirea pură și necomplicată din ultima săptămână, dorindu-mi să fi stat mai mult.

Când am luat lecții de la Elango în toți anii aceia de demult, nu m-am îndoit nici o clipă de iscusința lui. Făcea să pară totul ușor, de parcă plămădirea oalelor pe o roată de olar ar fi o funcție naturală a corpului uman. Privindu-l acum, maroniul lutului și al mâinilor lui păreau să se contopească – ca și cum s-ar fi pus pe sine în lutul de pe roată și ar lua orice formă îi poftea inima. Palmele lui, degetele mari, vârfurile degetelor păreau să mângâie, să sprijine, să țină lutul și să-l facă să se înalțe, știind exact ce își dorea bulgărele de pământ moale. Lucrând așa, era complet absorbit de ce făcea, abia dacă își dădea seama că sunt și eu acolo, chiar și când stăteam la doar câțiva pași de el. Elango poate fi – și este – singur oriunde s-ar afla, și mă întreb cum se descurcă Zohra cu asta. Mi-a arătat o poză

cu ea: arăta cam cum mi-o aminteam. Trasă la față, ochi imenși, cicatricea care despica o sprânceană, clavicule care ies în afară și un mic pandantiv la gât. Era o fotografie cu ei doi, făcută într-un tribunal, după nunta lor, cu Sudhakar martor, fotograf și unic invitat.

La galeria din Londra, trebuie să lucreze în permanență cu oameni – furnizori, mecanici, învățăcei, proprietarii galeriei. De îndată ce intram în cameră, zumzăitul roților, murmurul vocilor lor îmi spuneau în ce dispoziție era Elango. Stările lui dictau atmosfera și păreau să se schimbe mai mult decât țineam eu minte. În zilele pe care le-am petrecut acolo, am văzut că atunci când era vesel și fredona cântece, până și cel mai ursuz dintre elevi începea să zâmbească; un nor plutea însă deasupra locului când Elango bombănea nemulțumit și le găsea vină tuturor, spunându-le să meargă să-și găsească altceva de lucru, vorbind cu ei într-o limbă pe care nu o înțelegeau, dar al cărei sens era clar ca lumina zilei după tonul cu care rostea cuvintele. Cerneala neagră se revarsă în el. Elango bombăne. Știu de pe vremea când învățam cu el că remarcile lui caustice și maniera exigentă sunt doar cealaltă față a convingerii sale că are învățăcei talentați. Ei nu știu asta.

Departe de alți oameni, mi-a spus cât de grei fuseseră primii ani. Zilele petrecute la hotelul Deccan Gold, el cu Zohra, izolați într-o cameră supărător de luminoasă, bântuit de imaginea visului ce-i fusese distrus, trăind din mila lui Sudhakar. Ce lună de miere ideală, nici un cuplu n-ar fi putut cere mai mult! Nu a râs, amintirea era încă amară. Drumul la Delhi cu Zohra, care plângea amarnic după bunicul ei. Cursul de ceramică de un an. Sudhakar plătind pentru tot.

— De ce nu ai venit să ne vezi după ce ai plecat? am spus eu. Oameni cu răngi și bâte au dat buzna peste noi să te caute. Am crezut că o să ne omoare. Tata nu a mai apucat să te vadă, și i-ai fost tare drag.

— Mi-a fost teamă, a spus el după o lungă tăcere. Și apoi, ani la rând, ne-am tot mutat dintr-un loc în altul. Mulți nu voiau să ne închirieze o cameră odată ce aflau că ea-i musulmană, și ceilalți nu o făceau când aflau că eu sunt hindus, unii credeau că o să mâncăm carne de porc acasă, alții că o să ne gătim carne de vită… Nu am înțeles niciodată cât de rău poate fi până când nu a apărut Zohra în viața mea. Ne-am tot mutat. Am încercat să găsesc de lucru. Nu aveam bani pentru bilete de tren, cu greu ne ajungeau pentru chirie și mâncare.

— Dar nu ai fi vrut să-l vezi pe Chinna? Ai fi putut să ne scrii.

În clipa în care am amintit de Chinna, a fost ca și cum cineva ar fi coborât obloanele pe fața lui Elango. A tras de timp aprinzându-și o țigară și sorbind cu zgomot din Ribena. Ne plimbam în St. James's Park și s-a întors spre mine ca să arate către lebedele negre ce alunecau pe lac, mai jos de pod. A spus că trebuie să plecăm, dacă nu vrem să întârziem la cursul de după-masă.

— Când lucrurile merg prost, păi chiar merg prost, din rău în mai rău… a zis el, luând-o înapoi. Brusc ne-a abandonat și Sudhakar. N-a mai răspuns la scrisori, și la hotelul lui ni s-a spus doar că plecase… Nu știam ce avea de gând. Nu mai veneau bani de la el. Cursul pentru care plătise s-a terminat. Învățasem tot ce se putea despre cuptoare adevărate, smalțuri, ceramica Raku[69], gresie, porțelan. Am învățat să lucrez în ateliere. Dar n-aveam bani nici măcar pentru un șopron sau un loc să ard lutul în groapă.

— Și ce-ai făcut?

Elango a râs forțat.

— Dacă e ceva ce pot să fac, asta e să muncesc. Atelierele mari angajează mână de lucru. O să vezi când te angajezi într-unul. O să dai acolo peste nenorociți subnutriți și violenți, în stare să ucidă, cu privirea învăpăiată, care pregătesc lutul, curăță, descarcă din camioane de aprovizionare, urându-i pe învățăceii care vin și pleacă. Asta am făcut eu la un atelier mare din Delhi. Nimeni nu vorbea cu mine. Nu tu un *namaste* sau un zâmbet. Parcă eram invizibil.

El și Zohra abia aveau cu ce trăi, supraviețuind în mare parte din banii pe care îi câștiga ea lucrând la o librărie. Zi după zi, au tot avut aceeași discuție:

— Vreau să mă întorc… la Moti Block. La vechea mea slujbă de la bibliotecă.

— O să ne omoare. În plus, pentru cine să ne întoarcem?

— Pentru păsările mele. Prietenii mei. Odăile mele. Chinna.

— Chinna e fericit acolo unde e. Bunicul tău s-a dus. Odăile tale au fost închiriate. Mătușa și verii tăi te urăsc că te-ai căsătorit cu mine. Dacă o să încerce să mi te ia?

— Ești nebun. Suntem căsătoriți. Nu mai au ce face acum.

— Acolo ne cunoaște lumea. Taatha și Akka sunt încă acolo. Tu chiar crezi că o să ne aștepte cu brațele deschise?

Și o țineau tot așa, certându-se până la revărsatul zorilor, când erau prea obosiți ca să mai poată vorbi.

— Primii ani nu au fost tocmai ca în filme, mi-a spus Elango cu o grimasă ironică.

Lucrurile s-au schimbat pentru ei în urmă cu numai doi ani, a adăugat el, când Sudhakar a apărut din nou în peisaj. Fusese mult timp bolnav, crezuse că boala o să-i vină de hac, dar trăise să mai fumeze încă un Charminar și să mai bea un păhărel de rom. Acum că Sudhakar îl ajuta din nou, i s-a schimbat și lui Elango norocul. Miracolele chiar se întâmplă – a știut dintotdeauna asta. Era instructor la un studio din Delhi; începuse din nou să-și expună lucrările. Preda și făcea urnele lui gigantice și animalele pe care Zohra grava cuvinte în urdu când îi cerea să o facă. Erau mereu aceleași cuvinte:

Și gonește pe mintea-ți năvalnică
Până sus, în ceruri.

Anul trecut li s-a născut un copil. Au devenit părinți.

— O să am grijă să nu se facă olar, a spus Elango. Și o să mă asigur al naibii de bine că o să fie ateu.

Probabil se simțea stânjenit că-mi vorbește despre multe dintre toate astea. Despre cum o cunoscuse pe Zohra, cum se îndrăgostiseră, subterfugiile lor pentru fiecare *rendez-vous*. Ura lui pentru Akka, femeia care îi aruncase hrană lupilor. De parcă ar fi avut o viață întreagă de povestit în doar cinci zile – l-am ascultat fără să-l întrerup. Perioada aceea în care m-a cunoscut, pe când eram copil, țese între noi o pânză trainică, invizibilă, în țara aceasta străină, în care suntem înconjurați de străini. Știu că nu mi-ar fi vorbit niciodată astfel dacă l-aș fi vizitat în Delhi. Ne-am întâlnit aici ca doi oameni care de-abia se pot întrezări peste fluviul anilor, și când îmi vorbește despre trecutul lui, face din el o poveste

îndepărtată ca un mit și intimă ca o scrisoare de dragoste. Vorbește despre asta obiectiv și fără să-i fie rușine. Ar putea la fel de bine vorbi despre altcineva, despre o persoană pe care-o cunoaște bine, însă nu mai simte nevoia să o protejeze.

Îl ascultam povestind și în acele zile am ajuns să-mi dau seama mai bine când să las tăcerea să dureze, astfel încât Elango să simtă nevoia să o umple, și când să-l îmboldesc cu o întrebare. M-am hotărât să scriu despre el – trebuie să o fac, acum că am citit prezentarea searbădă pe care i-o făcuse galeria de artă. Nimeni nu-l cunoaște mai bine ca mine, nimeni nu-i știe mai bine munca. Oamenii de aici nu înțeleg nimic din străvechea tradiție a olăritului din teracotă căreia îi aparține, cum aceasta fusese în familia și în sângele lui de generații întregi și cât de special era el, ce lucru ieșit din comun că se reinventase din acele rădăcini. Acestea au fost lucrurile pe care i le-am spus, ca să-l conving de proiectul meu de a scrie despre el, și mi-a răspuns cu o ridicare nepăsătoare din umeri și un zâmbet batjocoritor. Apoi, peste noapte, a fost de acord, fără să-mi dea vreo explicație.

Chiar dacă Elango își amintea cele mai multe lucruri cu suficientă claritate, memoria îi juca feste din când în când. Uneori șovăia:

— Nu sunt sigur. Povestește-o cum vrei, dar povestește-o. Umple golurile. Lucrează cu câtă materie ai. Un olar știe cum să facă asta.

Uneori bătea câmpii, scoțându-mă din minți cu insistența lui încăpățânată de a vorbi despre orice altceva decât despre trecut, scornind în schimb poveștile lui ce începeau cu „A fost odată, cu mult timp în urmă“. Într-una dintre cele cinci zile nu a vrut să scoată nici un cuvânt, voia doar să muncească și mi-a cerut și mie să fac câteva vase simple de lut. Nu am comentat. Am stat la o roată de olărit așezată lângă a lui, simțind lutul înălțându-se și coborându-mi printre degete, așteptând. Știam că, mai devreme sau mai târziu, o să-l aud peste zumzetul roților, începând să vorbească. Când a simțit din nou nevoia să-și amintească povestind, am ascultat, am înregistrat și am așternut pe hârtie, chiar dacă a vorbit timp de o oră, părând să rostească unele cuvinte cu atâta băgare de seamă, încât aproape le vedeam călătorind pe un traseu întortocheat ce începea din inima și creierul lui, treceau prin corzile vocale, răsucindu-i-se pe limbă, ieșind să stea alături de celelalte, într-o înșiruire logică.

În seara asta, când mă așez în camera mea să-mi pun pe hârtie însemnările, încerc să pliez vechea versiune a lui Elango, pe care o păstrez adânc în mine, pe versiunea asta necunoscută, mercurială. Deși vreau să aflu tot ce pot despre el, nu sunt sigură că vreau să schimb prezența constantă, jucăușă și cu ochi strălucitori, din copilăria mea. Cunoașterea schimbă lucrurile pentru totdeauna, știe și el asta, dar nu pare să-i pese. Poate că nu mi-ar fi vorbit cu o sinceritate tulburătoare, dacă nu ar fi fost departe de tot ceea ce cunoștea, neputând să-și deșarte povara sufletului în fața nimănui – și apoi, din senin, iată că apare o față care îi împărtășea nu doar limba, ci și părți pline de însemnătate din trecutul lui.

Iar eu, adesea sărman și-ntristat, / lipsit de glia mumă, de rudenii departe aflat, / în lanțuri grele gândurile trebui să-mi prind.[70]

Oare de ce versurile astea din „Rătăcitorul“ au rămas încremenite în mintea mea atâta vreme după ce mi-am croit cu anevoie drum prin ele pentru cursuri? Să fie oare pentru că

și eu mă simt o exilată în lumea asta englezească a cuvintelor englezești?

Mi-aș dori să mă pot întoarce în Londra și să fiu acolo când calul lui Elango va fi ars în cuptor. Acum că ne-am întâlnit din nou, el promite că o să ținem legătura. Dar dacă vreau să-l văd, va trebui să merg la Delhi; jură că nu o să se întoarcă niciodată în Kummarapet sau în locul care a fost cândva orașul nostru.

Cred că a hotărât să nu se mai întoarcă pentru că cerneala neagră îi inundă venele la gândul că o să-l vadă din nou pe Chinna. A refuzat să se uite la o poză cu câinele când am scos-o să i-o arăt. Am lăsat-o însă pe o masă și când m-am întors, nu mai era acolo.

Joi, 17 ianuarie

De trei săptămâni n-am mai avut timp să scriu, dar seara asta a fost atât de ciudată, încât trebuie să aștern totul pe hârtie. Mă întorceam târziu de la un curs și mă îndreptam spre camera mea prin coridoarele nesfârșite ale facultății mele. Sunt măruntaiele unei cochilii spiralate, cercuri concentrice – hipnotice, care încep cu sfârșitul și se termină cu începutul. Chiar de la intrare se vede o infinitate de uși de sticlă care se tot micșorează în josul mochetei de culoarea scorțișoarei. Ușile batante se închid și se deschid cu putere, sunt funcționale și știu exact cum stau lucrurile, știu că trebuie să țină focul înăuntru, să-l controleze, să blocheze zgomotul – așa că abia după ce am împins una dintre uși și am deschis-o, am auzit un sunet pe care nu-l puteam identifica. Apoi am văzut o siluetă întinsă pe podea. Karin. Era întinsă cât era de lungă, cu fața pe covor. Dădea cu pumnul în podea, strigând întruna:

— Miranda! Miranda! Hai, ieși! N-am vrut să spun asta, nu am vrut.

Suspinele ei sunau de parcă se sufoca și încerca să tragă cu lăcomie aerul.

Acum știu cine e Miranda. Fata cu părul negru, cu ochelari rotunzi, care citește Derrida și Cixous[71] în franceză, sau cel puțin așa cred, pentru că a împrumutat cărțile chiar în dimineața aceea pe când stăteam la rând la bibliotecă. Am discutat de câteva ori și le-am văzut pe ea și Karin plecând împreună cu bicicletele dimineața devreme, dar o știu mai cu seamă ca persoana care stingea, aprindea și iar stingea o lumină roșie când cântam de la ferestrele noastre, la începutul trimestrului trecut. Miranda e în echipa de canotaj 8 plus 1 a facultății. Odată m-am dus să o văd într-o cursă și îmi amintesc felul în care Karin țipa și sărea când s-a apropiat ambarcațiunea ei, ca și cum ar fi sărit pe o trambulină. După cursă, am mers toți să bem ceva și le-am văzut împreună, îmbujorate și gălăgioase, stând foarte aproape una de cealaltă.

Miranda nu a scos nici un sunet în seara asta și nici vecinii ei. Strigătele lui Karin se loveau de pereții coridorului, însă nimeni nu voia să știe ce se întâmplă. Ușa Mirandei a rămas închisă, la fel și șirul de uși de pe coridor. Am stat acolo minute lungi de nehotărâre încremenită, după care am plecat și eu. Karin nu ar vrea să o ridic de pe podea și să o car înapoi în camera ei; nici un salvator n-ar scăpa nevătămat că a dat peste ea așa, răvășită de e o durere atât de intimă. M-am întors pe unde venisem, printr-un șir de uși de sticlă atotștiutoare. Am mers până pe partea cealaltă a clădirii facultății ca să intru în camera mea pe fereastra care dă spre curte.

Vineri, 18 ianuarie

Până când mi-am făcut cafeaua și m-am spălat pe dinți de dimineață, am rămas blocată în spaima unui vis în care Karin, Elango și Chinna ardeau de vii în pântecele unui cal în flăcări. Mi-am luat ceașca, m-am așezat la fereastră, încercând să mă liniștesc. Lumina șovăia, era de-abia șapte. După câteva minute, și-a făcut apariția Karin, împingându-și bicicleta în burnița rece. Tot soiul de competiții sunt în drum spre ea, capcane întinse să-i testeze priceperea atletică. Trebuie să reziste pe nisipurile mișcătoare ca să-și păstreze bursa. Scrisorile de la tatăl ei ajung în compartimentul pentru corespondență în fiecare săptămână, zice ea, pretinzându-i rapoarte despre progres, timpii pe care îi scoate. A alergat la 400 de metri și la 800, și cu câteva zile în urmă s-a întors abătută de la un antrenament, zicând că a doborât un record de viteză. Nu prea-mi vine să cred că nu a făcut-o fericită în adâncul sufletului, dar cu siguranță nu a ținut mult timp.

— Nu o să-i zic lui tata, a spus ea. Așteaptă o chestie de genul ăsta. Următoarea oprire: echipa olimpică a Malaysiei cu el pe post de antrenor. Sunt biletul lui către bani și faimă. Mai bine moartă.

De dimineață chiar arăta ca un mort, nicidecum precum cineva care doboară recorduri. Își târa picioarele, umerii erau căzuți. Nu m-a surprins deloc să o găsesc stând singură la asfințit pe aleea întunecată care leagă o aripă a sălilor facultății de alta. Fuma, cu toate că antrenorul ei face mare tam-tam de fiecare dată când o simte că miroase a tutun. Când m-am apropiat, am văzut că avea ochii plini de lacrimi. Și-a ridicat privirea spre mine în timp ce mă apropiam de ea și pentru o clipă s-a uitat la mine fără să mă vadă, de parcă nu mă cunoștea. Apoi a șoptit ceva atât de încet, încât a trebuit să-i cer să repete.

— Mi-e frică, a spus ea.

Am rămas în picioare lângă ea, întrebându-mă ce să fac, dacă poate ar trebui să-i pun o mână pe umăr, apoi mi-am amintit cum a reacționat la atingerea lui Darius. M-am așezat la o oarecare distanță, pe banca pe care stătea ea, și am așteptat.

— Mi-e frică, a repetat ea. Nu știu cu cine să vorbesc. Nu mai înțeleg nimic.

— Să înțelegi ce?

— Ce mi se întâmplă. Dacă mă întorc acasă și ei o să afle…

— Ce să afle?

— Acasă oamenii sunt omorâți pentru asta…

— De unde o să știe ei?

— Poate vreuna dintre chinezoaicele celelalte o să… Ele râd de mine. Miranda a spus cuiva… și acum e peste tot. Cum a putut? Chiar nu a însemnat nimic pentru ea?

— Nu o să te întorci acasă, am spus.

Nu știam ce altceva să-i zic.

Ne-am așezat și am fumat în tăcere. Nu puteam să o las pur și simplu acolo, dar nici nu știam cum să ajut. Dacă înainte fusese nerăbdătoare să-mi împărtășească orișice detaliu despre Darius, acum era vigilentă și secretoasă, nedestăinuindu-mi nimic. Nu ne distraserăm niciodată pe seama faptului că era cu Miranda, și tot ceea ce credeam că știu era doar o presupunere.

Răcoarea pasajului neacoperit și-a întins tentaculele prin jacheta mea. M-am gândit la

după-amiaza toridă din curtea lui Elango când modelasem prima mea ceaşcă adevărată. Mi-am amintit fiecare detaliu: ardeii iuţi roşii care se uscau pe acoperişul şopronului lui, fluturele care s-a odihnit scurt pe obrazul meu, pe Akka, dându-mi o *laddu* presărată cu stafide. În efortul de a mă încălzi, am încercat să-mi imaginez – să simt cu adevărat – arşiţa oraşului natal pe timp de vară, când eram ca nişte păsări însetate, în căutare de umbră şi apă.

Aici însă era doar un frig umed şi străin mie, care avea multe degete şi putea să-şi croiască drum prin fiecare strat de îmbrăcăminte şi să se strecoare dedesubt. Mintea mea era încă în Londra cu Elango, şi mă întrebam dacă în clipa aceea se plimba singur prin oraş, în jacheta lui supradimensionată, căutând lucruri pe care nu avea să le găsească. O masă, prânz, cină, ce-o fi, pe care să o poată mânca cu degetele. Soţia lui, copilul lui. Câinele pe care îl abandonase. Copacul trăsnit de lângă iazul lui. Părul lung şi înfoiat, care păruse a fi o parte esenţială a identităţii lui, dispăruse, odată cu el pierind şi veselia nestăpânită cu care Elango ne-a molipsit pe noi, copiii din motoricşa lui. M-am gândit cât de neverosimil era să-l găsesc tocmai aici, pe un alt continent, când credeam că nu-l voi mai revedea niciodată.

În curtea interioară, o pasăre de noapte îşi începu chemarea, cerul strălucea de parcă norii ar fi reflectat lumină. De partea cealaltă a curţii, zăbrelită de ramurile despuiate ale unui fag, se vedea fereastra Mirandei, scăldată în lumina gălbuie.

După o lungă tăcere, când aproape că uitasem de ce stăteam pe bancă, cu un chiştoc de ţigară între degete, Karin a spus:

— Fratele meu a fugit de acasă o dată, după ce taică-miu l-a bătut cu o nuia de bambus. Ştii de ce l-a bătut? Pentru că frate-miu mi-a dat o muzicuţă. Mi-a spus să nu cânt la ea când era tata prin preajmă, dar am uitat, şi când tata m-a prins cu muzicuţa la gură, am dat toată vina pe el. Cinci zile nu a dat pe acasă.

— Şi eu am fugit de acasă o dată. Dar numai până în josul străzii. Nici măcar n-a observat nimeni, am zis eu cu un oftat trist.

— Probabil că ai fost plecată doar cinci minute.

A început să chicotească şi şi-a aprins altă ţigară. Cu o oarecare dificultate, fiindcă îi tremurau mâinile.

Luminile din şirurile de ferestre au început să se stingă una după alta, pe măsură ce erau trase draperiile. În aer plutea muzica ce se auzea din mai multe camere, amestecându-se toate într-un concert. La fereastra Mirandei am văzut pe cineva mişcându-se, pieptănându-şi părul, punând cărţi într-un teanc, oprindu-se o clipă îndelungată, până când brusc nu a mai rămas decât un pătrat negru acolo unde fusese fereastra luminată. Am văzut că şi privirea lui Karin era aţintită asupra acelei ferestre. Pasajul deschis în care stăteam avea spălătoriile de haine pe o parte şi scara către sala de mese pe cealaltă, cu cabina portarului lângă ea, şi era invadat de mirosul de detergent şi de cartofi fierţi de fiecare dată când uşile batante se deschideau. Au început să-şi facă apariţia studenţi, câte unul sau câte doi deodată, dârdâind de zor, cu mâinile vârâte în mânecile puloverelor, îndreptându-se spre sala de mese să ia cina. Karin şi-a luat mica grămăjoară de mucuri de ţigară, a luat şi chiştocul meu şi s-a dus la coşul de gunoi de vizavi.

Când s-a întors spre mine, părea să fi trecut printr-o transformare. A început să

pocnească din călcâie. Haina lungă, verde, îi flutura pe gambe, și bretonul i se mișca dintr-o parte în alta. A zâmbit larg.

— Hai, mergem să mâncăm iar chilli con carne și afurisitu' ăla de crumble cu mere.

Și-a îndesat bereta pe cap și a început să cânte „*parsley-sage-rosemary-and-thyme*“[72] în falset. Doi băieți au trecut în fugă pe lângă noi pe coridor; unul din ei a făcut un salt în aer, reușind să atingă tavanul, după care a scos un strigăt de bucurie.

— Vreau să-l cunosc pe indian, pe meșterul ăsta olar al tău, spuse Karin. L-ai găsit în Londra? La urma urmei, de ce să nu-ți găsim noi un bărbat? Încă nu ai făcut sex *nici* măcar *o dată*.

I-a dat înainte cu sporovăitul, un grup de băieți a intrat pe ușile batante, și ea s-a oprit să vorbească cu ei. Ne-am întors spre treptele sălii de mese și eram pe punctul să urcăm când Joe Wintergreen, portarul de serviciu, a strigat-o. Nu o plăcea, așa-mi spusese ea la începutul trimestrului. Mi-a zis că portarul îi oprea scrisorile și nu-i dădea mesajele pe care i le lăsau oamenii. Nu i-am spus că odată l-am auzit spunându-i domnișoara Wonton, în loc de domnișoara Wang, când făcea legătura prin centrală la telefonul de pe coridorul nostru.

— Miranda Walker tocmai a cerut să schimbe camera – vrea să se mute direct pe Rose Lane, în spațiul de cazare al facultății, spuse Joe, zâmbind. N-ai idee de ce, așa-i, domniță?

Posibil să-i fi dat Karin o replică ce avea să-l usture zile întregi. Eu n-am auzit-o. Nu m-am oprit să o aștept. Eram deja în pasaj, grăbindu-mă spre camera mea ca să-mi iau portofelul și cheile bicicletei. A fost deodată orbitor de evident și m-am înfuriat pe mine pentru că nu m-am gândit la asta mai devreme. Era vineri, 18. Știam că zborul lui Elango este pe 19, la prima oră. Nu-l puteam lăsa să meargă acasă fără să-l mai văd o dată. Am coborât în viteză dealul, mai repede decât am făcut-o vreodată cu Karin în zilele sălbatice de la început, pedalând cu furie, de parcă picioarele mele ar fi fost niște pistoane. Dacă reușeam să prind ultimul tren, poate că apucam să-l văd înainte să plece de la hotel. Mi-am azvârlit bicicleta în zona de parcare a stației și am fugit la ghișeul de bilete.

În timp ce scriu asta, ochii mei larg deschiși și îngrijorați mă privesc din geamul de lângă mine. Mă uit afară, la imaginea neclară a copacilor întunecați și a luminilor sclipitoare ale orașelor care trec în goană, dorindu-mi ca trenul să meargă mai repede, să nu se oprească pentru orice oraș insignifiant de pe drum, de parcă întreaga mea viață, confuză cum e, ar depinde de călătoria aceasta. „Vreau să-l cunosc pe indian, pe meșterul ăsta olar al tău“, spusese Karin. Nu știu dacă o să ajung înainte să plece și, dacă o să reușesc, nu știu dacă o să vrea să mă vadă. Însă cum pot să-l las să plece după ce l-am găsit printr-o asemenea întâmplare – așa pur și simplu? Dacă ajung la timp la camera lui, pot trimite prin el cutiile cu ciocolată pentru Zohra și pentru mama, pe care le-am cumpărat de la gară. E un motiv bun ca să-l văd. Poate merg cu el la aeroport. Câteva ore în plus. Asta-i tot ce vreau.

Sâmbătă, 19 ianuarie

Azi-noapte, în drum spre aeroport, am stat în întunericul mașinii, fără să vorbesc, la

fel și Elango. Șoferul, care poate era genul vorbăreț la o oră mai puțin imposibilă, a condus în tăcere după ce ne întrebase la început care era numărul terminalului nostru. M-am uitat pe fereastră la strălucirea panourilor publicitare care păreau că ating cerul, buimacă și somnoroasă în căldura mașinii după călătoria precipitată, mintea mea repetând, iar și iar, versurile unei poezii. *Pornii Devreme – cu un Câine / Să vizitez Oceanul – / De jos ieșiră – să mă vadă – / Sirene la Intrare –*.[73] În urmă cu câteva ore fusesem cu Karin, îndreptându-ne spre sala de mese, și cu câteva ore înainte de asta, dimineața, fusesem la un cerc de poezie. Acum păreau la o viață distanță. Nu mai eram fata care coborâse cu bicicleta până la dr. Farrell și îmi luasem în primire locul la masă, uitându-mă cum termină de așezat, metodic, cele cinci bucăți de prăjitură, cinci căni de ceai, un ceainic bondoc cu pliculețe Earl Grey, cinci foi cu copii ale aceleiași poezii.

În juru-mi Nimeni – până când / Talazu-mi luă Pantoful / Mi-acoperi Cordon și Șorț / Și-ncet – și Pieptul…

În fiecare săptămână, dr. Farrell așteaptă să citim poezia pe care a ales-o și să reacționăm în vreun fel, să o simțim. Barbișonul lui, maniera reticentă, felul în care mereu evită să ne privească în ochi, mă fac uneori să mă întreb dacă măcar m-ar recunoaște când ne-am întâlni din întâmplare pe stradă. Ne ascultă cu capul aplecat spre masă, ca și cum de acolo ar veni cuvintele noastre și ne zâmbește abia schițat, dacă spunem ceva ce i se pare inteligent. În dimineața aceea am fost mulțumită de mine când i-am smuls un zâmbet și o încuviințare din cap. Nu știam cum se va așeza în mine până la sfârșitul zilei poezia pe care o disecasem și analizasem. Probabil că recitam versurile în șoaptă pentru că l-am auzit pe Elango:

— Ai spus ceva?

— Nu, nu… Nimic.

— E foarte târziu. Nu era nevoie să vii la aeroport. O să fie foarte târziu când o să ajungi înapoi în oraș.

S-a întors cu spatele la mine și s-a uitat pe fereastră. Îi simțeam iritarea, abia ascunsă.

— Nu contează. Am vrut să…

N-ar fi trebuit să vin, mi-am zis eu în sinea mea, și asta îmi fusese clar din clipa în care am dat buzna în holul hotelului unde se cazase. A fost o idee proastă. Fusesem azvârlită în zona de recepție de ușile rotative și l-am găsit pe Elango acolo, înfofolit în hanoracul albastru, cu un fular de lână la gât. A fost surprins să mă vadă și nu într-un mod plăcut. Țineam stângace cutiile cu ciocolată și am tot bălmăjit explicații până am ajuns în mașina trimisă de cei de la galerie ca să-l ducă la aeroport. Trecuse deja de unu dimineața, o zi de vineri ce se transformase în sâmbătă, și la colțuri de stradă stăteau grupuri de oameni care beau. La început am făcut conversație din obligație, vorbind despre oraș și despre galeria unde predase el. Dar odată ajunși pe autostradă, nu s-a mai auzit nimic altceva decât zumzăitul motorului mașinii, în timp ce întunericul trecea în goană.

El mă urmă – și eu simții / La Glezne-un Toc de-Argint – / Pantoful meu părea cu Perle – / De Apă-acoperit…

— Nu era nevoie să vii, repetă el. Totuși, e bine că ai făcut-o, uitasem ceva.

Începu să scotocească prin rucsac, răvășind lucrurile dinăuntru, înjură încet când nu găsi ce căuta și apoi, dintr-odată, întinse o mână spre mine.

Parc-ar fi vrut să mă înghită / Ca pe o Rouă-n Lunci / Căzută pe vreo Păpădie – / Plecai de-aici – atunci…

— Ce-i asta? am întrebat.

— Deschide, și o să vezi.

A aprins lumina din mașină, și dintr-odată l-am văzut aplecându-se spre mine. Privire atentă. Începutul unui zâmbet.

Într-o cutie dreptunghiulară și elegantă de lemn, cu încuietori robuste de alamă, erau fante cu unelte – eboșoare cu bucle de metal ascuțite și mânere subțiri lustruite, spatule de lemn cu curburi în diferite unghiuri, cu unele margini uzate. Erau și unelte pe care nu le-am recunoscut: cuțite de lemn, palete, butoane. Unelte de sculptat cu vârf ascuțit. Le-am atins, am scos una sau două din fantele lor, le-am pus la loc.

Elango stinse lumina și se afundă în spătarul banchetei.

— Mi le-a dat un olar coreean când eram cam de vârsta ta. Acum sunt ale tale.

— Dar tu nu le folosești? Cum să ți le iau?

— Ba da, le folosesc, dar am și altele… și pot face rost de mai multe… din moment ce acum călătoresc. Usman Bhai a folosit instrumentele de sculptat din setul ăsta ca să caligrafieze pe primul cal. Zohra… ea le are pe-ale ei. Nu vrea să le folosească pe astea… o leagă amintiri triste de ele.

A tăcut din nou, cu gândul la amintirile care au făcut-o pe Zohra să nu-și dorească să se atingă vreodată de ele. M-am întrebat ce-a făcut ea cu celelalte obiecte de care o legau trăiri dureroase: penele de bambus ale bunicului ei, călimările lui cu cerneală. Nu reuşisem să-i pun întrebările astea lui Elango, de teamă să nu-l arunc într-una dintre stările lui de neagră deprimare.

— Un dascăl ar trebui să transmită ceva valoros elevului său, a spus el. Ăsta e cel mai bun lucru la care mă pot gândi.

Maşina înghițea lacom kilometrii, îi mesteca și-i digera. Nu ne-a oprit nici măcar un semafor, nu era nici un drum în lucru. Mergeam atât de repede, încât aveai impresia că pluteam la câțiva centimetri deasupra drumului. Pe lângă fereastră treceau în viteză indicatoarele pentru aeroport. Era prea devreme – prea curând să plece. M-a cuprins un imens val de disperare neagră. În câteva minute, Elango avea să fie înghițit de ușile aeroportului. O să trebuiască să mă întorc singură și nu știam exact cum o să fac asta. Nu voiam să plec. Voiam să mă urc și eu în avionul acela și să merg acasă cu Elango, înapoi la cei pe care îi cunoșteam. Mama. Chinna. Chiar și Tia.

Nu mă simțeam în stare să spun prea multe, așa că am bâiguit:

— O să am grijă de unelte.

Elango a râs.

— Nu ți le-am dat ca să ai grijă de ele, ți le-am dat să le folosești.

Și apoi, așa cum tata obișnuia să vorbească cu Tia și cu mine despre mișcările plăcilor tectonice, tot așa începu Elango să-mi povestească despre expoziția din Delhi unde îl cunoscuse pe olarul coreean care pe urmă i-a trimis uneltele. Descrise cum îl văzuse pe tipul acela făcând un vas înalt până la brâu, clădindu-l cu răbdare, așezând colac după colac de lut, fiecare la fel de greu ca trompa unui elefant. Ceramica Onggi, așa a numit-o. Elango a văzut cum i-a dat forma finală bătătorind lutul cu o paletă mare de lemn – cele

din cutie erau miniaturi prin comparație – și cum, după ce a fost plămădit vasul, olarul coreean s-a apucat să danseze pe o muzică stridentă în timp ce arunca, picta și împroșca cu pastă colorată pe vasul de lut, de parcă ar fi fost în transă. Mult mai târziu, vasul era acoperit cu multe straturi de pastă plină de clăbuci, iar olarul era acoperit din cap până în picioare cu lut, sudoare, culori. Elango privise, pironit locului. Înțelesese atunci că trebuie să te lași absorbit, să te cufunzi – chiar la propriu – trup și suflet ca să faci ceva ce merită făcut.

Nu știam când voi auzi din nou aceste intonații și cuvinte, acest limbaj al copilăriei mele. Am ascultat de parcă viața mea depindea de memorarea și amintirea fiecărui cuvânt. Indicatoarele pentru aeroport s-au făcut mai mari, avioanele zburau jos deasupra capetelor noastre, apărură panouri publicitare, iar Elango continua să vorbească. I-am scos geamantanul din portbagaj, mașina a plecat, iar noi am trecut în revistă numerele zonelor de îmbarcare, plecările, numerele porților, transportoarele electrice. Când am ajuns la porțile care duceau la controlul de securitate, dincolo de care nu aveam voie să trec, am reușit să schițez un zâmbet anemic. S-a îndepărtat, hanoracul lui albastru și rucsacul negru se pierdură în marea de jachete, paltoane, bagaje, despărțiri, și am simțit un val uriaș, sufocant de lacrimi înălțându-se de undeva din adâncul meu. Am strâns din dinți, am încercat să mă concentrez pe chestii practice. Cum să mă întorc – oare circulă metroul la ora asta –, ar trebui oare să petrec noaptea la aeroport?

Am simțit o atingere ușoară pe umăr, și Elango era din nou lângă mine. Și-a scos fularul de lână și mi l-a pus la gât.

— Ai mai mare nevoie de el, în țara asta friguroasă, mi-a spus el.

Și dus a fost.

M-am întors la universitate cu trenul de dimineață, după o noapte petrecută pe scaunele din aeroport. Acum e sâmbătă seara. Orașul era liniștit de dimineață, toată lumea era cufundată în somn, recuperându-se după ziua de vineri. Cu ochii cârpiți de somn și prea amețită ca să am încredere că mă descurc pe bicicletă, am lăsat-o la gară și mi-am târât picioarele pe scurtături, înapoi spre facultate. Am coborât împleticindu-mă pe unul dintre podurile de peste râul nostru îngust, oprindu-mă să mă sprijin de parapet, când am simțit că mă ia cu amețeală. Sălciile plângătoare, care vărsaseră în râu lacrimi verzi și apoi galbene, își unduiau acum ramurile goale în lumina dimineții palide. La orizont, cu greu distingeai apa de cer. Se auzeau claxoanele bicicletelor și glasuri care se chemau nedeslușit. Am auzit zgomotul mai multor pași pe pod și m-am întors să mă uit. Își făcuse apariția Darius, împreună cu alți doi tipi, pe care i-a lăsat în urmă ca să vină la mine.

— Ce s-a întâmplat? Eşti în regulă?

Cuvintele lui au ieșit la fel de ezitante ca întotdeauna. Stătea lângă mine, sprijinit de parapet, în timp ce prietenii lui au mers înainte fără el. Mi-a pus un braț pe după umăr și a spus:

— Hai să mergem să luăm niște ciocolată caldă, vrei?

Trupul lui înalt, mătăhălos, s-a aplecat spre mine, și m-am sprijinit de el ca și cum ar fi fost un zid.

Miercuri, 23 ianuarie

Karin s-a întors în fiecare zi la atelierul de olărit, pentru prima oară de la acele săptămâni de început, când ne-am cunoscut. Vine, își agață iute haina într-un cârlig, aruncă fularul deasupra, își privește degetele și se repede să-și roadă unghiile. După asta e îngrozitor de nesociabilă vreme de două ore, timp în care face vase de ceramică, apoi curăță mizeria de pe roată, își spală și usucă uneltele, le pune înapoi la locurile lor și pleacă. Nici un cuvânt rostit în tot timpul ăsta, nici o întrebare despre unde am plecat în seara când am lăsat-o pe alee fără să o previn în vreun fel, nici o întrebare despre olarul meu indian. Nici o altă confidență despre Miranda.

Joi, 14 februarie

A venit la atelier zile la rând și la fel de brusc a încetat să mai vină. Făcuse vaze identice, pântecoase și cu gât îngust. Când vasele ei se întăreau, începea să lucreze la ele cu unelte de sculptat. În fiecare zi, la plecare, își acoperea raftul cu o cârpă de vase umedă și se întorcea la studio ca să lucreze iar la ele. Acum au fost arse în cuptor și sunt finisate și văd că a întors fiecare vază cu gura în jos și le-a transformat în chipuri cu trăsături chinezești stereotipe: ochi oblici, nas cârn. A folosit glazuri și baițuri și le-a îmbujorat obrajii rotunzi. Le-a lipit pe cap păr adevărat, de-al ei.

Presupun că nu eram singura din atelier care se întreba ce face. I-am văzut pe ceilalți care foloseau ceramica aruncând priviri în direcția ei, apoi uitându-se repede în altă parte. Acasă, toată lumea i s-ar fi uitat peste umăr și i-ar fi pus o groază de întrebări. Aici, curiozitatea înseamnă proaste maniere.

Cu câteva minute în urmă, unul dintre colocatarii Mirandei din Rose Lane, un american pe nume Jake, și-a dat ochii peste cap și mi-a spus că „prietena mea Karin“ era „o tipă dusă cu pluta rău de tot“. A zis că toată săptămâna dinainte de Valentine’s Day, Miranda a tot primit cutii frumos împachetate, cu vase din ceramică în formă de capete umane, păr și tot ce trebuia. Veneau împreună cu suluri de hârtie cu un mesaj dactilografiat. Un singur cuvânt. Jiaying. Yingtai. Dongmei. Qingzhao. Liling. Fiecare din ele un nume chinezesc de femeie.

Sâmbătă, 16 februarie

În seara asta, ceva mai devreme, am dat nas în nas cu Karin la o petrecere de la facultatea de alături – ne întâlneam după o pauză destul de mare. Era o petrecere fără un motiv anume, doar o chestie de weekend, un chef de genul „hai-să-uităm-de-tot-și-toate“, fiindcă trimestrul ăsta deja îl simțim ca o eternitate, plictisitor și sumbru, și te duce direct în examene în trimestrul următor. Ghirlande de lumini festive erau agățate sus în copaci, mai era muzică și căldură, iar oamenii se revărsau din camera în care erau mâncarea și băutura. Alcoolul și frenezia ne-au făcut să uităm de frig. Muzica bubuia suficient de tare

ca să simți și să auzi basul în mușchi și în oase, iar eu stăteam undeva la margine, ținând în mână un pahar de plastic cu vin, uitându-mă la dansatorii de pe masa lată și solidă care fusese așezată afară. Karin era cocoțată pe ea, dansând cu Darius. Ca și cum despărțirea înverșunată de la St. Ives nu ar fi avut loc niciodată. De la genunchi, unde se terminau cizmele ei, și până la tivul fustei scurte era o porțiune de piele de pe care Darius nu-și putea lua mâinile. Ea se împiedică, chicoti și făcu pe clovnul. Luă câteva înghițituri din băutură, apoi sări jos să vorbească cu mine. N-a zis nimic despre Miranda, nici despre păpușile chinezești de lut. Mă duce cu gândul la o fântână colorată din care apa țâșnește spre cer, dramatică și superbă, dispare fără să lase vreo urmă în afară de câteva robinete banale, după care țâșnește din nou. De parcă ar fi fost băgată în priză și avea să o țină tot așa până ce o să se prăbușească. Sclipiciul verde-smarald de pe pleoapele ei scânteia, zăpada strălucea alb-albăstrui. Prima mea zăpadă adevărată.

Înfășurasem de două ori în jurul gâtului fularul de lână al lui Elango, și parfumul lui impregnat în fular, de fum și aftershave, mă amețea și mă făcea să-mi doresc să fiu departe de aici, înapoi în Londra – deși știam că Londra îl pierduse deja. Se întorsese în Delhi, era din nou împreună cu copilul lui și cu Zohra. Probabil că acolo era răcoros și însorit, peruși cu guler trandafiriu dădeau năvală în stoluri deasupra grădinilor viu colorate ce împânzeau orașul, iar ei probabil și-au petrecut ziua în lumina soarelui și noaptea s-au ghemuit sub pături groase, jurând să nu se mai despartă niciodată.

Mi-am dat jos fularul de la gât și l-am îndesat în geantă.

Karin a sărit de pe masă, a strigat ceva peste muzică și a plecat din nou. Ne-am învârtit și ne-am plimbat prin grădini și prin camerele din interior, pierzându-ne din ochi în părțile de pe peluză ascunse pe jumătate în întuneric, regăsindu-ne. Fumam lângă o bancă încotoșmănată în zăpadă, când un băiat deșirat a trecut pe lângă noi. Părul închis la culoare era tapat, stând umflat ca o pâine bine crescută, și la gât purta un fular albastru elegant. I-am recunoscut tonul și accentul – era un prieten de-al lui Darius pe care-l mai întâlnisem înainte, un maghiar uscățiv, care avea aerul că încearcă să găsească oameni pe care să-i copleșească cu bunătate. Odată, se proțăpise în fața mea, blocându-mi intrarea minute în șir, chestionându-mă insistent despre foametea și inundațiile din India, de parcă ambele ar fi fost eșecurile mele personale. Iar când Darius a dat peste mine pe pod, pe când mă întorceam de la gară, era împreună cu el.

Ungurul m-a privit îngrijorat.

— L-am întrebat pe Darius despre tine a doua zi, eram foarte îngrijorat. Sper că s-a asigurat că te simți mai bine.

Se întoarse spre Karin, făcu o plecăciune cu o mână în dreptul inimii. Dinții îi străluceau în întuneric, parcă erau fosforescenți. Îi vedeam fața întoarsă spre ea în timp ce vorbea, dar n-am putut prinde nici un cuvânt odată ce a început următoarea melodie, îngrozitor de tare. Darius împinse zăpada cu vârful cizmelor, făcând o moviliță la picioarele noastre. După ce ungurul, prietenul lui, a plecat, nu și-a ridicat privirea spre Karin, și ea nu mi-a mai spus un cuvânt tot restul serii. Nu știu ce crede ea că făceam cu iubitul ei, dar simt cum acreala vinului îmi preschimbă gâtul și limba în carton.

Miercuri, 20 martie

Trimestrul s-a încheiat și facultățile s-au golit. Studenții britanici au plecat la casele lor, iar cei străini care-și permiteau au plecat și ei să-și petreacă vacanța în locuri mai calde. Eu, împreună cu alți câțiva, am rămas în clădirea facultății, aproape goală acum. Știu că e și Karin prin preajmă și ne salutăm dând ușor din cap când trecem una pe lângă cealaltă, însă nu mai vine pe la mine și nu se mai trântește pe patul meu să sporovăiască fără oprire, așa cum obișnuia. Ușile de lângă camera mea au încetat să se mai închidă și deschidă, nu se mai aude nici târșâitul pașilor. Sala de mese e închisă.

Niciodată foarte pricepută la lucrurile care au de-a face cu mâncarea, am rezolvat problema sălii de mese cumpărându-mi o carte despre bucătăria indiană și, într-un puseu de nostalgie, am făcut *dal* și orez. Toată ziua următoare, bucătăria de la capătul coridorului a mirosit a acasă. Yutaka, japonezul monosilabic care are camera pe coridorul meu, strâmba din nas de fiecare dată când intra în bucătărie, și nu-mi puteam da seama dacă ura mirosul sau ar fi vrut să guste. N-am poftit pe nimeni să mănânce. Am mâncat tot, cu degetele, în intimitatea camerei mele, dorindu-mi ca Elango să fie acolo ca să-mi împărtășesc emanciparea de sub tirania tacâmurilor.

Ieri, entuziasmată de succesul primului meu experiment, am decis să merg la cumpărături. Pe colț lângă o benzinărie, este un magazin pakistanez la care merg cu bicicleta, la ore mai ciudățele, dacă rămân fără țigări sau cafea. E la o distanță destul de mare, dincolo de hotarele universității. Am ezitat puțin, știind că bicicleta mea avea pană, dar apoi am decis că nu rezist să aștept până a doua zi, așa că aveam să merg pe jos, cu toate că ploua. Am făcut o listă cu ingrediente din cartea de bucate, am îmbrăcat cea mai groasă jachetă, mi-am încălțat cizmele călduroase și am pornit la drum. Tata ar fi zâmbit. Îi plăcea să gătească, a încercat să mă învețe, dar eu n-am cooperat niciodată. Avea obiceiul să lase bucătăria vraiște, și fiecare dintre sesiunile lui de gătit era urmată de un adevărat ritual de zeflemele și mustrări din partea mamei mele, în timp ce biata de ea făcea curățenie. După ce tata a murit, nu am mai fost în stare să stăm la masă să mâncăm – jumătatea de metru pătrat a scaunului lui gol devenise un pustiu asurzitor. Printr-o înțelegere nerostită, Tia, Amma și cu mine am început să ne servim din mâncare în bucătărie și să mâncăm, cu farfuriile în poală, în fața televizorului.

În magazin era cald, plin de lumini și vorbărie. La casă, Reshma a deschis o cutie de oțel inoxidabil și mi-a oferit *kabab*. A zâmbit și mi-a spus:

— Amintiri de acasă, eh, acum că facultatea-i goală?

M-am uitat rapid la ce era pe rafturi, mestecând *kabab* între timp, minunându-mă de inocența mea culinară. Până atunci nu dădusem nici un pic de atenție varietăților de *jeera*[74] și *dhania*[75], *masoor*[76] și *mung* [77]de pe acele rafturi. Aveau în stoc până și *ghee*. Mi-am umplut coșul, am plătit și am plecat. Mi-am tras gluga pe cap, ca să mă apere de burniță, și am luat-o pe lungul drum înapoi, gândindu-mă la tot soiul de meniuri pentru mine.

Mergeam pe trotuarul dintre magazin și benzinăria de pe colț, când tipul blond și corpolent care plătise pentru bere în fața mea la magazin a trecut pe lângă mine pe bicicletă. A încetinit și m-a lovit puternic cu pumnul în umăr.

— Târfa naibii, curry-ul tău e de căcat! a strigat el.

Și-a golit doza de bere pe capul meu, a aruncat-o apoi pe trotuar și s-a îndepărtat pedalând de zor, împungând aerul cu degetul mijlociu.

Nu am căzut, în ciuda forței pumnului lui și a berii care-mi curgea pe față. Am rămas nemișcată preț de câteva secunde. Am văzut niște cartofi luând-o la vale pe betonul în pantă, m-am întrebat de ce se rostogolesc legume pe trotuarele suburbane, apoi mi-am dat seama că scăpasem plasa din mâini și că proviziile mele erau împrăștiate peste tot. M-am aplecat să le ridic. Roșiile se rostogoliseră prea departe, pachetul de orez se spărsese, și boabele se împrăștiaseră pe trotuar, ca o lapoviță, și n-am reușit să găsesc flaconul de șofran cât o monedă, la fel de prețios ca aurul.

De-abia pot să respir în timp ce scriu asta. S-a întâmplat atât de repede. Tipul a dispărut înainte să apuc să mă mișc. Dacă ar fi fost și el pe jos, i-aș fi tras una cu plasa cu cumpărături și i-aș fi dat în cap cu conservele mele cu năut. N-am avut timp – a dispărut înainte să realizez ce s-a întâmplat.

Asta e ceea ce-mi spun – undeva în mine însă se aude o șoaptă ce spune nu, Sara nu ar face nimic, Sara e o lașă, a fugit de la școală în timpul unei revolte, și-a uitat acolo sora mai mică, era prea ocupată să-și salveze propria viață. Oare ce trebuia să fac apoi, după ce adunam lucrurile pe care le puteam recupera? Ca să-mi țin frica sub control trebuia să fiu metodică. Poate că tipul ăsta mă aștepta mai jos pe drum sau în porțiunea aceea pustie pe unde trebuia să trec înainte să ajung la porțile facultății. M-am gândit să mă întorc la magazin, dar ce ar putea face oamenii de acolo? Cu siguranță nu ar chema poliția pentru ceva atât de lipsit de importanță – nu aveam nici o rană.

Mi-am șters cu eșarfa părul îmbibat de bere și mi-am aranjat gluga bine pe cap, să nu mi se vadă fața. Am luat-o încet din loc, însă era ciudat de complicat, fiindcă picioarele mele tremurânde se tot împleticeau. Miroseam a bere. Oamenii o să creadă că sunt o bețivă dacă o să mă vadă clătinându-mă așa. Încercam din greu să nu cad. Am trecut de pompa de benzină, am traversat la semafor, apoi am luat-o la vale pe lângă șirul de case cu bovindouri identice și lumini în spatele draperiilor de tul. Mirosul de pătrunjel și brânză coaptă se răspândi pe o parte a străzii. Urma o porțiune întunecată de pădure, și eu trebuia să-mi fac curaj și să trec în grabă pe lângă ea. Singurul sunet era fâșâitul roților de mașină pe străzile umede. Nu se mai plimba nimeni altcineva în seara asta ploioasă.

M-am gândit la cal. A protejat de rău sate întregi. Mi-am băgat mâna în buzunarul blugilor și am strâns în pumn bucățica de teracotă pe care o purtam mereu cu mine.

Am cotit pe o altă stradă și, la o oarecare distanță, am văzut casa de pe Rose Lane în care se mutase Miranda Walker. Casa Mirandei era un cub întunecat, amenințător, cu obloanele trase – probabil toți locatarii plecaseră acasă. Era o regulă nescrisă ca toți cei care mergeau acasă de sărbători neapărat să bombăne nemulțumiți despre opresiunea de a sta două săptămâni sechestrați cu frații și părinții, iar Miranda fusese foarte vocală în sala de mese când s-a discutat subiectul. O văzusem plecând a doua zi cu o mamă ce purta un cardigan larg de caşmir, un tată elegant și șarmant, care i-a băgat valizele în mașină în timp ce îi ciufulea părul, în spate un spaniel înnebunit de bucurie, care încerca să se cațăre afară pe geam. Miranda nu s-a întors nici măcar o dată să arunce o ultimă privire, deși Karin era lângă poarta facultății, încercând să bage o cheie în lacătul bicicletei, luându-i prea mult timp să facă asta. De atunci, Karin, îngrozitor de hotărâtă, a tot mers la

bibliotecă, studiind până târziu. E cu un an înaintea mea și urmează să-și susțină examenele finale.

Mai jos pe Rose Lane erau mai multe case deținute de facultatea mea, toate cu obloanele trase. O altă bicicletă a trecut prea aproape de mine, și inima a început să-mi bată cu putere. M-am mutat la marginea interioară a trotuarului, deși plantele cățărătoare ieșite în afară mă înțepau pe față și apa se scurgea de pe ele, picăturile ajungându-mi cumva pe ceafă. Trimestrul trecut, un *skinhead* o urmărise pe Karin pe stradă, fără să-și dea seama că prada lui era o atletă de talie olimpică. Amintirea m-a făcut să zâmbesc. Apoi m-au cuprins iar frigul și frica. Părul meu îmbibat de bere se transforma într-o cască de gheață.

O serie întreagă de întâmplări a trecut prin mine ca o rafală de gloanțe în timp ce mă întorceam mai mult alergând la facultate. Noaptea când ieșise Elango în ploaie cu Zohra, fără să se mai întoarcă vreodată. Cei cinci bărbați care izbiseră cu pumnii în ușa noastră și intraseră cu forța, căutându-i pe ei, strigând înjurătură după înjurătură. Nedumerirea mea legată de motivul pentru care Elango nu se putea întoarce, de ce gloata îi distrusese munca și îi incendiase casa. Felul în care îl căutase Chinna. Schelălăiturile și scâncetele lui în prima noapte de nesomn la noi acasă. Cum continua să o ia la goană spre Kummarapet – doar ca să descopere că și coliba și atelierul lui Elango dispăruseră, dimpreună cu bătrânul copac moringa. Era o grămadă de cenușă și metal contorsionat în ceea ce odinioară fusese curtea, unde acum oamenii lui Taatha stivuiau deja materiale de construcție.

Cum au venit Vasu și Revathi și s-au așezat în pragul casei noastre, tânguindu-se că fuseseră alungați din casa lor. Cum salvase Vasu cutia prețioasă de unelte coreene a lui Elango și i-o dăduse mamei mele ca să o trimită mai departe – și aceeași cutie era acum la mine, ca un talisman transmis din mână în mână.

Abia după patruzeci și cinci de minute, când am ajuns în camera mea și am încuiat ușa, mi-am lăsat plasele cu cumpărături să cadă pe podea, mi-am prins capul în mâini și doar atunci am lăsat să-mi scape două hohote de ușurare, fără să vărs o lacrimă. Încă mai gâfâiam când s-au auzit bătăi în ușă – cineva de pe coridor care îmi spunea:

— Ai de gând să vii? Începe filmul. E un Tarkovski. *Nostalgia*.

Joi, 21 martie

Nu pot să înțeleg de ce mă simt încă atât de zguduită, când nici măcar nu am fost rănită de ticălosul ăla rasist. Capul îmi pulsează, am gura uscată, sunt incapabilă să rostesc vreun cuvânt. Vreau să fiu acasă, așa cum era acasă când tata era în viață, când mama era puternică, când Elango era mai jos pe stradă, când eram îndeajuns de mică să fiu săltată de el în motoricșă. Dintr-odată sunt din nou cu tata în salonul de spital, ochii lui oceane de durere, gura redusă la tăcere de masca de ventilație. Și apoi e musonul în Bombay, și noi așteptăm vești de la chirurgii care îi operează inima. Eu mă uit pe ferestrele mari la străzile măturate de ploaie și îi spun Tiei:

— Mă tot gândesc la inundația de după noaptea când a plecat Elango.

Mama, picotind într-un scaun, murmură:

— Nu a ieșit chirurgul? A trecut așa mult timp.

— Culcă-te la loc, Amma, nu s-a întâmplat încă nimic, spun eu.

Mă ridic și mă duc la una dintre ferestre și văd că afară un bărbat se luptă cu o umbrelă pe care vântul a întors-o pe dos și cu susul în jos; dacă aș fi o umbrelă, aș fi exact umbrela aceea. Ploaia se năpustește asupra sticlei pe care îmi apăs fruntea, și mi se pare lipsit de noimă că nu mă poate uda, deși între noi nu e decât stratul ăsta subțire și transparent. Cu tata la doar câțiva pași, coastele lui tăiate în jumătate cu ferăstrăul și pieptul deschis, mă întreb de ce eu mă gândesc la acea zi de când aveam doar treisprezece ani și nu puteam să mă simt fericită, cu toate că mama îmi spusese că acum Chinna era câinele nostru, fiindcă nimeni nu știa când sau dacă Elango se va mai întoarce vreodată.

Ploaia răpăise și atunci. Plouase fără încetare vreme de două zile: monoton, continuu, de parcă cerul fusese zămislit doar pentru a-și dezlega băierile și a lăsa apa să se reverse pe pământ. A venit o viitură după ce a cedat un baraj în amonte și nivelul râului crescuse dintr-odată. Oamenii care se aflau pe maluri au fost nevoiți să fugă ca să se pună la adăpost, în timp ce un zid de apă învolburată s-a izbit de uscat. Inundase clădirile de-a lungul malului și măturase cocioabe și case. Iazul care se revărsa din spatele Kummarapet-ului revendicase ce mai rămăsese din calul sfărâmat. Magazia lui Elango de lângă iaz a fost spulberată de vânt, și copacul trăsnit a căzut într-o parte.

Una dintre casele pe care le înghițise râul era o arhivă cu un depozit valoros de manuscrise și cărți în urdu. Încăperile de la parter, și subsolul, și rafturile au fost acoperite de apă, împreună cu manuscrisele care fuseseră împodobite de mână, numere vechi din ziare și periodice, cărți de poezie care nu aveau copii, decenii de colecționare și conservare. Mai târziu, au restaurat multe manuscrise. Ca să salvezi cărțile umede, trebuie să le pui într-un congelator. Erau atât de multe cărți în arhivă, încât au fost nevoiți să scoată cadavrele din morgă și în locul lor să pună cărțile.

Când s-a retras apa, oamenii au intrat în arhiva inundată ca să salveze ce se mai putea. Croindu-și drum prin nămol și hârtie, l-au găsit în clădire pe Usman Alam. Cu mult timp în urmă caligraful cel orb avusese un birou acolo, a relatat ziarul mamei mele, iar un angajat pe nume Sadiq Mehmood a spus că vechiul său profesor a început să-l viziteze din nou în ultima vreme, dorind să atingă și să miroasă cărțile antice, cu toate că ochii lui nu mai puteau citi.

Caligraful fusese găsit așezat la birou, cu fața într-o carte de pe masă, cu apa până la genunchi. Era clar că murise acolo, deși nimeni nu știa când intrase el în clădire sau de ce nu plecase de acolo când apele au început să crească.

Joi, 30 mai

M-am îmbolnăvit rău de tot la scurt timp după seara aceea de martie. Facultatea era încă pustie, nu mai era aproape nimeni altcineva pe coridor, în afară de Yutaka și Karin. Neștiind ce altceva să fac, am hotărât să trec peste situația jenantă dintre noi și m-am împleticit până în camera ei, atât de deshidratată, încât abia-mi puteam mișca brațele sau picioarele. S-a pus pe treabă cât ai clipi, ducându-mă imediat la infirmerie, iar după aceea, timp de mai bine de două săptămâni, simțeam ba că ard, ba că îngheț de frig. Am tușit până când mi-am simțit coastele ca o cușcă dureroasă în jurul pieptului. Camera avea o

fereastră, dar perdeaua era trasă și am pierdut noțiunea timpului. O să vină cineva, eram sigură de asta, și m-am chinuit să deschid ochii, pentru că voiam să văd cine e și să vorbesc, însă nu mă puteam mișca, deși simțeam că sunt trează.

Când am fost trimisă înapoi în camera mea, în aprilie, mai erau doar câteva săptămâni până la examene. Nu puteam să merg la bibliotecă, și ochii mă usturau dacă încercam să citesc. Nu puteam sta în picioare prea mult. Karin avea examenele finale în mai și avea la dispoziție foarte puțin timp, și cu toate astea venea pe la mine de două ori pe zi, de parcă niciodată nu s-ar fi întâmplat ceva care să ne strice prietenia. Verifica dacă am destulă mâncare și stătea câte o oră în fiecare seară, citindu-mi. I-am spus că nu are rost și că toate eseurile și notele de curs pe care mi le citea cu greu ajungeau la creierul meu amorțit și tulburat, dar ea a continuat.

— Cred în osmoză, repeta Karin. Tu doar să stai acolo, întinsă, nici măcar nu încerca să asculți. Pur și simplu o să intre în tine.

A ținut-o așa o săptămână întreagă, citind cu voce tare eseuri critice despre romane victoriene și poezie metafizică. Se oprea la cuvintele necunoscute și le enunța încet, silabic – „con-tra-punc-tic“, „sub-li-mi-nal“, „an-tro-po-mor-fism“. Își dădea ochii peste cap și scotea diverse exclamații pe marginea lor. Pentru numele lui Dumnezeu, la ce foloseau toate cunoștințele astea? Ea, cel puțin, învăța să construiască avioane.

M-a lăsat singură, cu treburile mele, când a crezut că era sigur să o facă și s-a închis în cameră să învețe. Dacă își lua examenul cu Foarte bine, așa cum plănuia, i se oferea șansa unor studii de doctorat la Leiden.

Marți, 18 iunie

Examenele s-au terminat de mult, iar festivitățile de după ele sunt deja istorie. Vacanța de vară tocmai a început. Mergem la aeroport, Karin și cu mine, ne îndreptăm spre zboruri separate. Al meu pleacă la Roma, unde mă întâlnesc cu o prietenă și începem să călătorim. Zborul ei merge la Amsterdam. O să-și petreacă vara lucrând la Boeing și apoi se apucă de doctorat. De data asta nu e o bursă de performanță sportivă; nu mai trebuie să alerge niciodată.

— Vii să mă vezi când te întorci aici la anul? zice ea înainte să treacă prin porțile de control de securitate.

Îmi aruncă un zâmbet obraznic.

— Amsterdamul e foarte relaxat. O să fumăm iarbă, o să ne uităm la Rembrandt și o să trăim într-o barjă pe canale. Hai să ne facem de cap!

Îmi face cu ochiul, își flutură pașaportul în direcția mea și dusă a fost.

I-am dat o cană pe care am făcut-o pentru ea. Am smălțuit-o cu roșu aprins și am gravat-o cu instrumentele coreene ale lui Elango. „Osmoză pentru totdeauna“, scrie pe ea.

Bătrânul dulău din Kummarapet

Chinna ieșise să-și facă plimbarea zilnică pe alee. Acum îi plăceau plimbările scurte,

pe lângă casă, fiindcă nu mai vedea și nici nu mai auzea prea bine și nu-și putea mișca unul dintre picioare, dar nu într-atât încât să nu bage spaima în păsările din curtea din spate, dacă deveneau prea îndrăznețe. Și când intra în călduri, de două sau trei ori pe an, ceva primitiv din ființa lui încă îl făcea neliniștit, în căutare de mirosuri, dornic să pornească la vânătoare, și își regăsea puterea pe care credea că o pierde.

Avea obiceiul să se plimbe exact pe același traseu în fiecare zi, adulmecând în aceleași locuri, apoi mergând mai departe. Botul lui, odinioară negru, era acum pudrat cu alb, pliurile gâtului îi atârnau mai tare, iar din anumite unghiuri ochii lui păreau niște cioburi de sticlă. Se mulțumea să hoinărească agale, să se asigure că totul era bine, apoi să se întoarcă acasă și să se uite la trecători, din locul lui de pe veranda din fața casei.

Femeia îi vorbea cât era ziua de lungă. Nu avea cu cine altcineva să vorbească, câinele își dădea seama de asta. I-a spus despre indiciile din rebusuri și despre obsesia editorului pentru o nouă mașinărie pe care biroul o achiziționase – un computer. O să scoată din uz mașinile de scris, așa se zicea. I-a spus și că Sara terminase facultatea și începuse o altă specializare. În Londra. La un institut de artă. Minunat, nu-i așa? I-a vorbit câinelui despre delfinii de fluviu pe care Tia îi studia undeva în est. Le cânta, și ei veneau la ea. Chinna asculta sunetul vocii femeii și simțea cum îl cuprinde o toropeală liniștitoare.

Când ajunse la cel de-al patrulea felinar, Chinna făcu o pauză să adulmece. A observat o femeie care stătea la mică distanţă, spre capătul aleii. Un străin, cu un miros care venea dintr-o sticluță. Lui Chinna îi plăceau oamenii care miroseau a transpirație, căldură și mâncare. Îi plăcea să-și împingă nasul în turul pantalonilor lor, ca să-i înțeleagă mai bine. Femeia asta mirosea a plastic și sticlă. Dar mai era ceva. Un iz de carne în descompunere. Asta l-a intrigat și și-a ridicat nasul în aer, să simtă mai bine.

Femeia a venit spre el. Nu se grăbea. Ținea capul înclinat într-o parte și îi zâmbea în timp ce se apropia.

— Tashi, Tashi, zise ea. Vino, hai să mergem acasă! A trecut atât de mult timp.

Chinna își lăsă capul în jos și se uită la ea. Nu înțelegea ce spune femeia. În mare parte, înțelegea cuvinte din intonații și sunete ce-i erau familiare. Femeie asta nu prea avea noimă, dar chiar și așa, undeva adânc în el, ceva a tresărit. Vocea aceea. Sunetele acelea. Era derutant și tentant, o chemare către un loc din el ce fusese ținut ferecat….

— Tashi, am jucăria ta preferată. Și un os.

Femeia scoase o chestie albă și moale din geantă. Un iepure cu urechi lungi. O ureche era ruptă. Îi apăsă burta, și Chinna auzi un sunet care ar fi putut fi o pasăre sau un șoarece. Nu i-a dat atenție. Voia să ajungă la acel iz de carne putrezită.

Femeia întinse jucăria mai aproape și făcu încă un pas spre el. Își deschise geanta și băgă o mână înăuntru. Începu să scoată ceva din ea. Un obiect mic și dur căzu din geantă, și ea se aplecă să-l ridice. Un gest străvechi, care era scris în sufletul tuturor strămoșilor lui Chinna – trebuie să stai cu ochii pe omul care se apleacă la pământ, poate că ia ceva de pe jos ca să azvârle după vreun câine. Își dezveli dinții și scoase un mârâit jos.

Se îndepărtă – încet însă. Era cine era, nu voia să o ia la goană. Era Chinna, bătrânul dulău din Kummarapet, care trăise, iubise și populase cartierul cu versiuni ale sale.

Amușină cu mare atenție stâlpul de iluminat din apropiere, își ridică un picior și păru că meditează, în timp ce pe pământ firicelul se transforma într-o băltoacă. Când a terminat,

a luat-o încet spre casă. Își încheiase tura zilnică. Avea să stea pe verandă în următoarea oră. O nouă generație de copii se vor opri la ușă și îl vor mângâia. Unii o să aducă biscuiți dulci, și mama celor două fete o să le spună că lucrurile dulci nu-i fac bine unui câine bătrân. Ea o să stea lângă el, mângâindu-l din când în când, iar aroma familiară a cafelei o să îi spună lui Chinna că era timpul pentru carnea lui de oaie cu orez.

Și apoi un pui de somn adânc și dulce, când avea să-l viseze pe bărbatul cu păr vâlvoi care-l găsise într-o pădure, cu mult timp în urmă, îl luase și îl spălase într-un iaz, îl ținuse aproape și îl hrănise cu mâncare pe care i-o mestecase chiar el.

---

61. Supă tipică sudului Indiei, preparată din roșii și suc de tamarin, la care se adaugă chimion, piper, ardei iuți, coriandru, curcuma și alte mirodenii.

62. Adepți ai zoroastrismului.

63. Piesă de teatru a lui Tennessee Williams (1911–1983), dramaturg, romancier, eseist și poet american.

64. Tragedie antică greacă scrisă de Sofocle.

65. Cea de-a treia piesă a trilogiei lui Sofocle (*Oedip Rege*, *Oedip la Colonos*, *Antigona*).

66. Fragment din *Menajeria de sticlă* a lui Tennessee Williams, traducere de Antoaneta Ralian și Bogdan Alexandru Stănescu, în *Pisica pe acoperișul fierbinte. Menajeria de sticlă. Camino Real*, București, Editura Art, 2015, p. 112.

67. Sintagmă care face trimitere la piesa lui William Shakespeare, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, traducere de Ion Frunzetti și Dan Grigorescu, în William Shakespeare, *Opere*, Vol. 2, București, Univers, 1983, p. 427 („*To move wild laughter in the throat of death? / It cannot be; it is impossible*“.)

68. Leach Pottery este unul dintre cele mai importante ateliere de ceramică din lume, înființat în 1920 de Bernard Leach și Shoji Hamada, în St. Ives, Anglia.

69. Ceramică prelucrată prin tehnica japoneză Raku, care presupune o serie de șocuri termice prin ardere la o temperatură joasă, smălțuire, o altă ardere la 960–970°, introducerea obiectului încins în talaș și stropirea cu apă rece.

70. „*The Wanderer*“, poem în engleza veche, păstrat în antologia *The Exeter Book* (secolul al X-lea).

71. Hélène Cixous (n. 1937), de origine algeriană, este o scriitoare feministă, poetă, dramaturg, filozof, critic literar și orator. Cixous este celebră pentru articolul „Râsul Meduzei“, care a consacrat-o ca autoare a teoriei feministe poststructuraliste. (N. red.)

72. „Pătrunjel, salvie, rozmarin și cimbru“ – al doilea vers al cântecului „*Scarborough Fair/ Canticle*“, de pe albumul lui Simon și Garfunkel, *Parsley, Sage, Rosemary and Thyme*.

73. Versurile de la p. 228 și p. 230 aparțin poemului lui Emily Dickinson (1830–1886), „Pornii Devreme – cu un Câine“ (*By the Sea*), din vol. *Versuri*, traducere și postfață de Veronica Porumbacu, București, Editura Albatros, 1977, pp. 181–182.

74. Chimion (în hindi, în orig.).

75. Coriandru (în hindi, în orig.).

76. Linte (în hindi, în orig.).

77. Fasole Mung (în hindi, în orig.).

Mulţumiri

Vina pentru această carte şi pentru predecesoarele ei îi aparţine lui Rukun Advani – fără el, nici una nu ar fi văzut lumina tiparului. Aliaţii lui, Piku, Soda, Barauni şi Biscoot, au fost ajutoarele mele în munca de cercetare, iar Chinna face parte din trupa lor.

Nu aş fi putut scrie această carte fără generozitatea şi camaraderia meşterilor olari: prima mea profesoară, Bani de Roy, care mi-a transmis ideile lui Shoji Hamada, de la care a învăţat ea. Jeff şi Donna Diehl de la Lockbridge Pottery, Virginia de Vest, pentru mărinimia lor faţă de un străin: pentru că m-au învăţat, m-au găzduit şi m-au iniţiat în opera meşterului olar coreean Kang-hyo Lee, despre ale cărui tehnici Onggi nu ştiusem nimic. Mulţumiri şi lui Manisha Bhattacharya, îndrumător ce m-a inspirat şi prieten de care îmi e tare dor; meşterilor olari din Kumartuli, Calcutta, în special lui Basudeb Paul; colegilor învăţăcei şi profesorilor de la Delhi Blue Pottery. Şi înainte de toate, mamei mele, Sheela Roy, pentru că a fost prima care m-a învăţat să fac lucruri.

În timp ce mă străduiam să dau formă acestui roman, nepotul meu, Abhishek Roy, mi-a trimis materiale din *Vede* şi *Purane*, precum şi alte informaţii. E un soi de miracol când copilul familiei se transformă în tovarăş şi sfătuitor, şi îi sunt recunoscătoare că este atât de binevoitor cu ruda lui în vârstă.

Există o literatură bogată, adesea conflictuală, despre mitul calului scufundat. Pentru o prezentare generală, m-am bazat foarte mult pe eseul erudit al lui Wendy Doniger, „The Submarine Mare in the Mythology of Siva“ (*The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, 1971, No. 1, pp. 9–27). În ceea ce priveşte „plămădirea“ lucrurilor, înregistrarea online a lui Ed Doherty despre proiectul de realizare a cailor Ayyanar de la American School, Chennai, a fost un adevărat colac de salvare atunci când călătoria mea de cercetare a fost anulată de pandemie.

Mulţumiri lui Arvind Krishna Mehrotra pentru că mi-a permis să împrumut genialele sale traduceri iconoclaste ale lui Kabir (*The Essential Kabir*, Delhi, 2011); lui Parvati Akki pentru ajutorul oferit cu telugu; lui Haider Zaidi pentru caligrafia de pe forzaţ, lui S.A.A. Zaidi, Jennifer Dubrow şi profesorului Muzaffar Alam pentru informaţiile despre tehnicile caligrafice; şi lui Begum Anees Khan pentru Nasr, remarcabila şcoală pe care a înfiinţat-o în Hyderabad. De asemenea, îi mulţumesc lui Elahé Hiptoola, colega mea de la şcoala Nasr, pentru descrierile Ramadanului cu Zakiya-Apa.

Îi sunt recunoscătoare primului meu editor din Statele Unite, Martha Levin, pentru

comentariile incisive și utile pe marginea primei versiuni. Recunoștința mea se îndreaptă către Poulomi Chatterji, Priya Singh, Rebecca Strong, Robina Pelham Burn, pentru înțelepciunea și atenția lor în întreg procesul de publicare. Mulțumiri lui Susan Wightman pentru zețuitul ei elegant și Monicăi Reyes-Alvarez pentru impresionanta copertă. Și lui Thomas Abraham, cu care granița dintre muncă și prietenie a fost mereu estompată într-un mod fericit.

Acesta va fi printre primele titluri apărute la noua tipografie a lui Christopher MacLehose. Este aici o simetrie plăcută: prima mea carte a fost una dintre primele sale cărți când a înființat MacLehose Press în 2008. Călătoria cu el spre noua sa aventură subliniază cât de vital este el pentru mine, o reală forță în viața mea, nu doar în partea ce vizează actul scrierii.

Sunt etern recunoscătoare familiei și prietenilor mei pentru că mi-au suportat cu stoicism cerințele, în special lui Myriam Bellehigue, care a citit prima versiune a acestei cărți, în ciuda problemelor de sănătate din familia ei. Când ne-am întâlnit ca studente, în urmă cu treizeci de ani, habar nu aveam că urma un parteneriat literar de durată. Fără lecturarea ei atentă a versiunilor intermediare, cărțile mele ar fi mai sărace; fără cuvintele ei, romanele mele nu ar exista în cele mai bune traduceri în franceză. Această carte i-o dedic ei, cu dragoste.

A.R.
Ranikhet, martie 2021